

**2018-2019 YILLARINDA YAYINLANAN
ÇOCUK DERGİLERİNDEKİ METİNLERİN
TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ
TEMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ebru ÇİÇEK
Yüksek Lisans Tezi
Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA
Temmuz, 2022
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

2018-2019 YILLARINDA YAYINLANAN ÇOCUK
DERGİLERİNDEKİ METİNLERİN TÜRKÇE DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ TEMALAR AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Hazırlayan
Ebru ÇİÇEK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

AFYONKARAHİSAR 2022

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**2018-2019 Yıllarında Yayımlanan Çocuk Dergilerindeki Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Açısından İncelenmesi**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/07/2022

İmza

Ebru ÇİÇEK

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Ebru ÇİÇEK
	Numarası	180648108
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	2018-2019 Yıllarında Yayınlanan Çocuk Dergilerindeki Metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programındaki Temalar Açısından İncelenmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	22.07.2022	
Tez Savunma Sınav Saati	10:00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

2018-2019 YILLARINDA YAYINLANAN ÇOCUK DERGİLERİNDEKİ METİNLERİN TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDAKİ TEMALAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ebru ÇİÇEK

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Temmuz, 2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA

Bu çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar tespit edilmiş ve bu temalardan hareketle çalışmaya dâhil edilen dergilerdeki metinler incelenmiştir. Araştırmanın amacı, 2018-2019 yılında yayınlanan altı adet çocuk dergisi metinlerinde yer alan temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalara uygunluğunu incelemek ve bu yolla Türkçe eğitimine katkısını belirlemektir. Örneklem olarak seçilen bu dergiler: Bilim Çocuk, Mavi Kırangıç, TRT Çocuk, Bilge Çocuk, Çamlıca Çocuk ve MinikaGO dergileridir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen hedef kitleye uygun altı derginin 71 sayısındaki tema, konu ve metin türü dağılım verileri için doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma üç ana bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde kuramsal çerçeve, ikinci bölümünde yöntem, üçüncü bölümünde ise dergilerde yer alan metinlerin tema, konu ve metin türü dağılımı ile ilgili bulgular ortaya konmuş ve sonuçlar değerlendirilmiştir. Bilge Çocuk dergisindeki metinlerin, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan her tema alanına ait örneklerine rastlanmaktadır. Dergilerin yayın politikalarına uygun temaları sıklıkla işlediği görülmüştür. İncelenen dergilerde *bilim ve teknoloji, çocuk dünyası, kişisel gelişim, doğa ve evren* temaları sıklıkla işlenirken, *millî mücadele ve Atatürk, vatandaşlık* temalarının da en az işlenen temalar olduğu tespit edilmiştir. Metinlerde *keşif ve icatlar, kültür, bilim insanları, şehirler, evren, doğa, spor, beceri, hayvanlar, eğlence, oyun* gibi konular sıklıkla işlenmiştir. Metin türleri konusundaki incelemede *bilgilendirici metinlerin* daha çok kullanıldığı bulgusuna rastlanmaktadır. Araştırma sonucu, elde edilen veriler doğrultusunda, belirlenen hedef kitleye uygun yeni kaynak metinler önermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Tema, çocuk dergisi, metin türü, Türkçe dersi öğretim programı

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE TEXTS IN THE CHILDREN'S JOURNALS PUBLISHED IN 2018-2019 IN TERMS OF THE THEMES IN THE TURKISH LESSON TEACHING PROGRAM

Ebru ÇİÇEK

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION

July, 2022

Advisor: Assist. Prof. Dr. Bayram ÇETİNKAYA

In this study, the themes in the Turkish Lesson Curriculum were determined and the texts in the journals included in the study were examined based on these themes. The aim of the research is to examine the compatibility of the themes in the texts of six children's magazines published in 2018-2019 with the themes in the Turkish Lesson Curriculum and to determine their contribution to Turkish education in this way. These magazines selected as samples are: Bilim Çocuk, Mavi Kırılma, TRT Çocuk, Bilge Çocuk, Çamlıca Çocuk ve MinikaGO. Qualitative research method was used in the study. The document analysis technique was used for the distribution of themes, subject and text types in 71 issues of six journals suitable for the determined target audience. The research consists of three main parts. In the first part of the research, the theoretical framework, in the second part the method, in the third part, the findings related to the distribution of the theme, subject and text type of the texts in the journals were presented and the results were evaluated. There are examples of the texts in Bilge Çocuk magazine belonging to every theme in the Turkish Lesson Curriculum. It has been observed that the journals frequently deal with the themes in accordance with the publication policy. While the themes of science and technology, children's world, personal development, nature and universe were frequently covered in the reviewed journals, it was determined that the themes of national struggle and Atatürk, citizenship were the least covered. In the texts, subjects such as discoveries and inventions, culture, scientists, cities, universe, nature, sports, skills, animals, entertainment and games are frequently covered. In the examination of text types, it is found that informative texts are used more frequently. The result of the research is important in terms of suggesting new source texts suitable for the determined target audience in line with the data obtained.

Keywords: Themes, children's magazine, text type, Turkish lesson curriculum

ÖN SÖZ

Toplumun zihnindeki çocuk imgesi edebiyatın her alanına sirayet etmiştir. Çocuğu bir özne olarak kabul etme, varlığının farkında olma ve kimlik gelişimine katkıda bulunma ihtiyacından dolayı ayrı bir edebiyat alanı oluşturma fikri ortaya çıkmıştır. Edebiyat, çocuklarda estetik zevk oluşturarak eğiticilik ve öğreticilik özelliği taşıırken çocuğun her anlamda seçici olmasını ve öğrenilenleri içselleştirmesini hedeflemektedir. Bu yönüyle çocuk ve edebiyatın sıkı bir ilişkisi olduğunu ve çocuk edebiyatının bu fikirler doğrultusunda şekillenerek ortaya çıktığını belirtmek mümkündür.

Çocuk edebiyatı çocuğun zihinsel ve dilsel becerilerinin gelişmesi, araştırıp sorgulayabilmesi, kendisini yazılı ve sözlü ifade edebilmesi safhalarında önemli bir edebiyat alanıdır. Teknoloji çağının etkisiyle insan hayatına nüfuz eden kitle iletişim araçlarının insan hayatındaki yeri her geçen gün daha da artmaktadır. İletişim imkânlarının arttığı ancak bireylerin birbirinden daha da kopuk yaşamaya başladığı şu zamanlarda okumaya çalışmak, okumak günden güne önemli hâle gelmektedir. Bireyler iç dünyalarından kaçmak için kitapları sığınılacak liman olarak görmeye başlamışlardır. Bu bağlamda yazılı materyallerin, iletilerle dolu metinlerin en güzel örneklerinin özellikle erken yaş çocuklukta bireylerle tanıştırılması gerekmektedir.

Çocuk edebiyatında çocuk dergilerinin önemli bir yeri vardır. Geçmişten bugüne çocuğun gelişimine uygun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama, ufkunun genişlemesinde ve eğlenirken bilgilenmesinde çok önemli bir işlevi vardır. Okulda veya okul dışında, eğlendirirken öğreten önemli bir kaynak olan çocuk dergileri çocuğa okuma kültürü de aşılamaktadır. Çocuk dergilerinde yer alan metinlerin değindiği konular, bu konuların verildiği metin türleri bu aşamada titizlikle seçilmelidir. Türkçenin inceliklerini ve güzelliklerini yansıtan edebi metinlerin önemi büyüktür. Bu anlamda çocuk dergilerinin birçok faydasından bahsetmek mümkündür.

Bu araştırma, günümüz çocuk dergilerinde yer alan temaları Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalara uygunluğu bakımından inceleme ve belirlenen hedef kitleye uygun yeni kaynak metinler önerme amacı taşımaktadır. "Türkiye'deki günümüz çocuk dergileri, içinde bulunduğumuz çağa, döneme ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'na uygun temalar barındırıyor mu?" sorusunun yanıtlanması ve asıl amacının alt yapısını yansıtması bakımından önemlidir.

Tezi hazırlama sürecinde fikirleriyle tezimi besleyen, araştırmam boyunca desteğini benden esirgemeyen, bana her anlamda yol gösteren kıymetli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bayram ÇETİNKAYA 'ya, hem lisans hem yüksek lisans derslerimde alanlarıyla ilgili birikimlerinden yararlandığım kıymetli hocalarım Prof. Dr. Hilmi UÇAN'a, Prof. Dr. Celal DEMİR'e, Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL'a, yüksek lisans yolculuğumda kendilerinden ve fikirlerinden feyz aldığım Öğr. Gör. Mustafa ALKAN'a, Arş. Gör. Özge KARAKAŞ YILDIRIM'a teşekkürlerimi sunarım. Eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, çalışmamın her safhasında yanımda olan, bana her daim güvenen çok değerli aileme ve ellerini daima omzumda hissettiğim dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ebru ÇİÇEK
2022, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YEMİN METNİ.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI	7
1.1. ÇOCUK EDEBİYATINDA METİN KULLANIMININ İŞLEVİ	9
1.2. ÇOCUK EDEBİYATINDA METİN TÜRLERİ.....	12
1.2.1. Bilgilendirici Metinler	16
1.2.1.1. Anı	16
1.2.1.2. Biyografi.....	16
1.2.1.3. Günlük	16
1.2.1.4. Haber Metni	17
1.2.1.5. Reklam.....	17
1.2.1.6. Kılavuzlar	17
1.2.1.7. Gezi Yazısı	18
1.2.1.8. Makale	18
1.2.1.9. Fıkra.....	18
1.2.1.10. Söyleşi	19
1.2.1.11. Deneme.....	19
1.2.1.12. Mektup.....	19
1.2.1.13. Özlü Sözler	20
1.2.2. Hikâye Edici Metinler	20
1.2.2.1. Çizgi Roman	20
1.2.2.2. Fabl	21
1.2.2.3. Hikâye.....	21
1.2.2.4. Karikatür	22
1.2.2.5. Masal	22
1.2.2.6. Mizahi Fıkra	23
1.2.3. Şiir.....	23
1.2.3.1. Şiir	23
1.2.3.2. Bilmece.....	24
1.2.4. Diğer Türler	24
2. ÇOCUK DERGİLERİ	25
2.1. TÜRKİYE'DE ÇOCUK DERGİSİ GELİŞİM ÇİZGİSİ.....	29
2.2. DÜNYADA ÇOCUK DERGİSİ GELİŞİM ÇİZGİSİ.....	32
3. TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA TEMA	33

3.1. 2019 TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI	37
4. METİN- TEMA İLİŞKİSİ.....	40
5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	42

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	45
2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	45
3. VERİLERİN TOPLANMASI	45
4. VERİLERİN ANALİZİ	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. BİLİM ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	48
1.1. GENEL TANITIM	48
1.2. İŞLENEN TEMALAR	50
1.2.1. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi.....	51
1.3. İŞLENEN KONULAR.....	56
1.3.1. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi.....	57
1.4. METİN TÜRLERİ.....	61
1.4.1. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı.....	61
2. MAVİ KIRLANGIÇ DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	67
2.1. GENEL TANITIM	67
2.2. İŞLENEN TEMALAR	69
2.2.1. Mavi Kırangıç Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi.....	70
2.3. İŞLENEN KONULAR.....	74
2.3.1. Mavi Kırangıç Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi.....	75
2.4. METİN TÜRLERİ.....	80
2.4.1. Mavi Kırangıç Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı	80
3. TRT ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR	85
3.1. GENEL TANITIM	85
3.2. İŞLENEN TEMALAR	86
3.2.1. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi.....	86
3.3. İŞLENEN KONULAR.....	90
3.3.1. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi.....	92
3.4. METİN TÜRLERİ.....	94
3.4.1. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı	94
4. BİLGE ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	97
4.1. GENEL TANITIM	97
4.2. İŞLENEN TEMALAR	98

4.2.1. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi.....	99
4.3. İŞLENEN KONULAR.....	103
4.3.1. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi.....	104
4.4. METİN TÜRLERİ.....	108
4.4.1. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı.....	108
5. ÇAMLICA ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	112
5.1. GENEL TANITIM.....	112
5.2. İŞLENEN TEMALAR.....	113
5.2.1. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi.....	114
5.3. İŞLENEN KONULAR.....	117
5.3.1. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi.....	119
5.4. METİN TÜRLERİ.....	122
5.4.1. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı ...	122
6. MİNİKAGO DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR.....	125
6.1. GENEL TANITIM.....	125
6.2. İŞLENEN TEMALAR.....	127
6.2.1. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi.....	128
6.3. İŞLENEN KONULAR.....	132
6.3.1. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi.....	133
6.4. METİN TÜRLERİ.....	138
6.4.1. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı.....	138
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	145
KAYNAKÇA.....	158
EKLER DİZİNİ.....	162

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Sınıf Düzeylerine Göre Metin Dağılımı.....	15
Tablo 2. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Yer Alan Temalar ve Konu Önerileri	39
Tablo 3. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri	56
Tablo 4. Bilim Çocuk Dergisinin Kapak Konuları	60
Tablo 5. Mavi Kırlangıç Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri	74
Tablo 6. Mavi Kırlangıç Dergisinin Kapak Konuları	79
Tablo 7. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri.....	90
Tablo 8. TRT Çocuk Dergisinin Kapak Konuları.....	94
Tablo 9. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri.....	103
Tablo 10. Bilge Çocuk Dergisinin Kapak Konuları.....	107
Tablo 11. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri	117
Tablo 12. Çamlıca Çocuk Dergisinin Kapak Konuları	121
Tablo 13. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri	132
Tablo 14. MinikaGO Dergisinin Kapak Konuları	137
Tablo 15. Çocuk Dergilerinin Temalara Göre Dağılımı.....	146
Tablo 16. Çocuk Dergilerinin Metin Türlerine Göre Dağılımı.....	150

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1. Bilim Çocuk Dergisi Tema Dağılımı	50
Şekil 2. Bilim ve Teknoloji Teması Örneği	53
Şekil 3. Bilim Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı	61
Şekil 4. Bilim Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı	62
Şekil 5. Bilim Çocuk Dergisinde Kılavuz Örneği	63
Şekil 6. Bilim Çocuk Dergisinde Tanıtım Yazısı Örneği	64
Şekil 7. Bilim Çocuk Dergisinde Haber Metni Örneği	65
Şekil 8. Karma Metin Türü Örneği	66
Şekil 9. Mavi Kırlangıç Dergisi Tema Dağılımı	70
Şekil 10. Çocuk Dünyası Teması Örneği	72
Şekil 11. Belirli Gün ve Haftalar Konu Örneği	77
Şekil 12. Mavi Kırlangıç Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı	81
Şekil 13. Mavi Kırlangıç Dergisi Metin Türleri Dağılımı	81
Şekil 14. Tanıtım Yazısı Örneği	83
Şekil 15. Biyografi Türü Örneği	84
Şekil 16. TRT Çocuk Dergisi Tema Dağılımı	86
Şekil 17. Okuma Kültürü Teması Örneği	89
Şekil 18. Sözlük Kültürü Konu Örneği	93
Şekil 19. TRT Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı	94
Şekil 20. TRT Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı	95
Şekil 21. Karma Metin Türü Örneği	96
Şekil 22. Bilge Çocuk Dergisi Tema Dağılımı	99
Şekil 23. Okuma Kültürü Teması Örneği	101
Şekil 24. Bilim Okuryazarlığı Konu Örneği	106
Şekil 25. Bilge Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı	108
Şekil 26. Bilge Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı	109
Şekil 27. Karma Metin Türü Örneği	110
Şekil 28. Bilge Çocuk Dergisinde Kılavuz Türü Örneği	111
Şekil 29. Çamlıca Çocuk Dergisi Tema Dağılımı	113
Şekil 30. Millî Kültürümüz Teması Örneği	116
Şekil 31. Mizah Konu Örneği	119
Şekil 32. Çamlıca Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı	122
Şekil 33. Çamlıca Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı	123
Şekil 34. Bulmaca Türü Örneği	124
Şekil 35. Gezi Yazısı Türü Örneği	125
Şekil 36. MinikaGO Dergisi Tema Dağılımı	127
Şekil 37. Duygular Teması Örneği	130
Şekil 38. Hak ve Özgürlükler Teması Örneği	131
Şekil 39. Zekâ Oyunu Konu Örneği	135
Şekil 40. Şehirlerimiz Konu Örneği	136
Şekil 41. Sözlük Kültürü Konu Örneği	137
Şekil 42. MinikaGO Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı	138
Şekil 43. MinikaGO Dergisi Metin Türleri Dağılımı	139
Şekil 44. Çizgi Roman Türü Örneği	141
Şekil 45. Masal Türü Örneği	144

KISALTMALAR DİZİNİ

%: Yüzde

Ed.: Editör

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

S.: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı

Tübitak: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu

Vb.: Ve benzeri

GİRİŞ

Bilim ve teknoloji çağının etkisiyle çocukların ilgi alanları ve ihtiyaçları sürekli olarak değişmektedir. Hazır ve kalıp bilgiler, alışkanlık hâline gelmesi gereken okuma sürecini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır. Çocuğun merak duygusu, öğrenme arzusu, hoşça vakit geçirmek gibi ruhunu doyurmaya yönelik ihtiyaçları görmezden gelinemeyecek kadar önemli ve dikkate değerdir. Çocuk kaç yaşında olursa olsun bu yönde ihtiyaçları hep vardır. Bu bağlamda çocuk, okuma eylemini de bir ihtiyaç olarak algılar ve bu eylemini sürekli veya aralıklı zaman dilimlerinde gerçekleştirir.

Öğretim sürecinde kullanılan materyaller, öğretimi dikkat çekici ve eğlenceli hâle getirerek öğrencilerin öğrenme üzerinde olumlu tutum geliştirmesini sağlamaktadır. Ayrıca öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimi artırıp, öğrencilerin konuya olan ilgisini canlı tutmaktadır. Yine bilim ve teknoloji alanında hızlı gelişmelerin yaşandığı bilgi çağında çocukların sahip olması gereken öğrenme sürecinin okul dışında da devam etmesi gerekmektedir. Bu öğrenme sürecinde yardımcı olacak en önemli araçlardan biri de yazılı materyallerdir. Yazılı materyallerden sadece ders kitaplarının yeterli olmadığı, alternatif kaynakların ve destekleyici eğitim materyallerinin olması gerektiği bilinmektedir. Çocuğun gelişimine uygun, çocuğa olumlu yönde istendik davranışlar kazandıran ve okuma sevgisi aşıl原因 edebiyat ürünleri bu anlamda önemli bir kanaldır.

Okumanın eğitim ile kazandırılan ve zamanla gelişen bir süreç olduğu unutulmamalıdır. Bu süreçle birlikte okumanın alışkanlık hâline gelmesi kolay olacaktır. Güneş, okumayı “bireyin ön bilgileriyle metindeki bilgileri bütünleştirerek yeni anlamlar ürettiği aktif bir süreç” (2014: 128) olarak tanımlamaktadır. Okuma sürecini, boş vakti dolduracak bir eylem olarak görmek ve bu sürece salt eğlence anlayışıyla yaklaşmaktan uzak durmak gerekmektedir. Demirel, okuma alışkanlığını “kişilerin okumayı öğrendikten sonra bu eylemi zevkle yapmalarını sağlamak için kazanmaları gereken önemli bir beceridir” (2010:117) şeklinde tanımlamaktadır.

Yaşa bağlı olarak çocukların okuma eğilimleri de değişmektedir. Çocukların okuma eğilimlerinde, alışkanlık kazanmalarında; ebeveyn tutumu, model aldığı öğretmen tutumu, çevresinin ve içinde bulunduğu arkadaş grubunun eğilimleri de önemli etkiler bırakmaktadır. Çocuğun ilk rol modeli anne ve babasıdır. Bu açıdan bakıldığında zaman ebeveynlerin kitap, dergi, gazete gibi yazılı materyalleri okuması

çocuğun olumlu davranış kazanmasını sağlayacaktır. Çocuğa okumanın değerli bir eylem olduğunu hissettirmek, okuma saatleri yapmak gibi konular anne ve babanın görmezden gelmemesi gereken bir durumdur. Öğretmenler de çocuğun gözünde iyi bir okuyucu modeli olan etkili kişilerdir. Temel okuryazarlığın okuma alışkanlığına dönüşmesi ve okuma sürecinin hayat boyu sürmesi gerektiğini öğrencilere aşlamak gerekir. Öğretmenlerin bu süreçte yaşlarına, gelişim özelliklerine ve ilgilerine yönelik kitap ve metin seçimleri yapması, öğrencileri farklı dünyalar ile buluşturması, çocuklar ile ilgili yayınları takip etmesi gerekmektedir.

Okuma sürecinde yazılan, yaratılan metinler, metin türleri okurlarla kurulan bir iletişim biçimidir. Okumanın faydalarından biri de çocukta dil sevgisi ve bilinci uyandırmasıdır. Oğuzkan (2016: 17) dil sevgisinin oluşumu için çocuğun, ilginç konu veya olayları içeren anlaşılır yazılarla karşılaşmasını sağlamak gerektiğini böylece çocukta okuma isteğinin artmasına ve dil seviyesinin gelişmesine katkıda bulunacağını ifade etmektedir.

Edebî ve öğretici nitelikli metinlerle yapılan Türkçe öğretimi, çocukları yaşamın gerçekleri ile yüz yüze getirmektedir. Türkçe öğretiminin temel araçları olan bu metinler çocuk edebiyatının en güzel örneklerini vermelidir. Çocuklar, bu metinler ile kimi zaman kendi yaşamıyla yüzleşir kimi zaman da çevresini tanıyıp olan bitenin farkına varır. Sever'e göre (1995: 21), çocuklarda okuma alışkanlığının yerleştirilmesinde metinler ve kitaplar öğretim aracı olarak kullanılmaktadır. Öğretimin genel ve özel amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla çocukta okuma ilgisini oluşturmak, okuma sevgisi kazandırmak ve onları bu yönde güdülemek önemli bir husustur. Yazıldıkları dönem ve toplumla sıkı bir ilişkisi olan bu metinlerin dili ve kültürü gelecek nesillere aktarmada önemli bir işlevi vardır.

Okuma süreci ders kitapları ile sınırlı olmadığından alternatif kaynaklar ve destekleyici yazılı materyaller de bu sürece dâhil edilmektedir. Asıl hedef kitlesi çocuklar olan, çocuk eğitimine doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunan çocuk dergilerinin önemi büyüktür.

Günümüz çocuk dergilerinin çocukların merak duygularını besleme, hayal dünyasını geliştirme, bilimsel ve teknik gelişmeleri aktarma, olaylara farklı açılardan bakmalarını sağlama gibi işlevleri olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda bu dergiler, döneme hâkim olan toplum yapısı hakkında bilgi vermek ve çeşitli metin

türleri ile çocuklara birtakım iletiler sunmak için araç olarak kullanılmaktadır. Bu işlevlerinin ve faydalarının yanı sıra günümüz çocuk dergilerinde reklam, tanıtım gibi amaçlarla süslenmiş metinlere ve sayfalara rastlamak mümkündür. Çocuk edebiyatının eğlenceli ve bilgisel içeriklerinin yer aldığı bu kaynakların, çıkarları gözetmeksizin, çocuk duyarlılığına ve düşüncesine uygun bir biçimde hazırlanması önem arz etmektedir.

Çocuk gelişimi açısından katkıların ortaya konulmasında çocuk dergilerinin içeriği, teması ve konusu önemlidir. İçeriğin açığa çıkması bağlamında da metinlerin analizi önemlidir. Metinlerin dilsel ve zihinsel becerileri geliştirmesi konusunda derinlemesine analiz yapılmalıdır. Zorunlu eğitim çağındaki çocukların eğitimi metinler aracılığıyla sürdürüldüğünden metin seçimine dikkat edilmelidir.

Bir metinde hâkim olan düşüncenin okura hissettirilmesi, okurda uyandırılmak istenen etkisi tema olarak adlandırılır. Metinlere işlevsellik kazandıran temaların Türkçe dersi için önemi büyüktür. İletiler ve değerler tema ile gelişim alanı bulur ve metinler aracılığıyla da aktarılır. Soyut olmakla birlikte genel bir sonuca ulaşılmasını sağlayan tema, çocuk edebiyatı ürünlerinde doğrudan verilmek yerine çocuğa sezdirilecek şekilde ele alınmalıdır. Metinler aracılığıyla sezdirilen temalar çocukta bilginin, hissettirilen duygu ve düşüncenin daha kalıcı olmasını sağlar.

Araştırmamıza konu olan temanın ve tema seçiminin özellikle Türkçe eğitimi alanında önemi büyüktür. Temel dil becerilerinin gelişmesinde önemli bir payı vardır. Çeşitli konuları ve bu konuların işlendiği metinleri bir merkezde toplayan tema, verilmek istenen iletinin ve soyut ifadelerin aktarımında bir araçtır. Dört temel dil becerisini geliştirebileceği gibi çocuğun hayal dünyasını da geliştirir. Ayrıca Türkçenin güzellikleri ve incelikleri de temalar aracılığıyla aktarılır.

Çalışmanın bu bölümünde; problem durumu, problem cümlesi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın kapsam ve sınırlılıkları başlıkları yer almaktadır.

Problem Durumu

Çocuk edebiyatının tarihi seyri içinde kitap, gazete, dergi gibi yazılı kaynaklar ve bu kaynaklarda bulunan metinler çocuklarla iletişim kurabilmenin, çocuğa ulaşabilmenin en önemli yolu olmuştur. Ders kitaplarının yetersiz kaldığı durumlarda süreli yayınlar olarak anılan gazete ve özellikle dergiler çocuk eğitime ve gelişimine

katkı sunmuştur. Ders kitapları çoğunlukla klasik metinlerden oluşmaktadır. Bu klasik metinlerin çocukların dünyasında olması gerekir ancak çocuk, ilgisinin bir süre sonra canlılığını yitirdiğini fark ettikten sonra farklı arayışlara geçecektir. Bu arayış sürecinde edebî açıdan dil zevki kazandıran, temalar ve değerlerle uyuşan, çocuğun duygu ve düşünce dünyasına seslenen metinler ve kaynaklar bulmakta güçlük yaşanmaktadır. Bu aşamada ders kitaplarına alternatif, eğlenceli bir dünya sunan, sorgulamayı ve düşündürmeyi amaç edinen çocuk dergilerinin bir tema etrafında iletilmesi oldukça önemlidir.

“Yazınsal bir metin olan çocuk dergileri bireyi geliştirmeyi ve düşündürmeyi hedeflediği gibi kabullenmeyi ve bazı fikirleri telkini de hedefleyebilir” (Alabaş, 2014: 11). Okuduklarından yeni anlamlar çıkararak, duygu ve düşünce dünyası değişen okurun, karşılaştığı örtük anlamları sezmesi ile okuma motivasyonu artar.

Bir ana fikir etrafında gelişim gösteren, eğitsel bir araç olarak kullanılan çocuk dergilerinin ve içeriklerinin sunumu çocuk dünyasında önemli bir konumdadır. Yazıldığı dönemin zihniyetini yansıtan bu kaynaklar bir tema ve konu etrafında şekillenip, iletilerini bu kanalla aktarmaktadır.

Edebî eserler, okura iletilmek üzere bünyesinde bir mesaj barındırır. Sanatçılar, kendilerine özgü anlatım biçimiyle hislerini ve fikirlerini okurlarıyla paylaşır. İletilmek istenen mesajın bu süreçte tam olarak algılanabilmesi için;

“1- Mesajı veren tarafın duygu ve düşüncesini hedef kitlenin özelliklerini hesap ederek tam ve doğru olarak ortaya koyması gerekir.

2- Mesajı alan taraf da verilen duygu ve düşünceyi tam ve doğru olarak almalıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2017: 84).

Bu araştırma sonucunda, 2018- 2019 yıllarında yayınlanan çocuk dergilerinde yer alan tema ağırlıklarının belirlenmesi ve bu temaların 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki temalarla ne ölçüde örtüştüğü, program ile uygunluğu ortaya konmuştur. Temaların yoğunluklu olarak işlendiği konu alanları ve verildiği metin türleri farklı başlıklar hâlinde incelenmiştir. Ders kitabı dışındaki metinlerin kaynak metin olarak kullanılma durumunda hangi temada hangi metnin verilebileceği minvalinde bir çizelge sunma amacı da araştırmaya yön vermiştir.

Problem Cümlesi

2018- 2019 yıllarında yayınlanan çocuk dergilerinde ağırlıklı olarak hangi temalar işlenmiştir ve bu temalar 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalar ile uyumlu mudur?

Alt Problemler

1. Ülkemizde yayınlanan çocuk dergilerinde hangi temalar ağırlıklı olarak kullanılmaktadır?
2. İncelenen çocuk dergilerinde yer alan konular nelerdir?
3. İncelenen dergilerde metinler hangi türlerde verilmiştir?
4. Metinler, konu ve tür bakımından temalarla uygunluk gösteriyor mu?
5. İncelenen dergilerde yer alan metinlerin kaynak metin olarak kullanılma durumu nedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2018-2019 yıllarında yayınlanan çocuk dergilerindeki metinlerin Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki temalara uygunluğunu incelemek ve belirlenen hedef kitleye uygun yeni kaynak metinler önermektir. Ayrıca bu amaç doğrultusunda çocuk dergilerindeki metinlerin Türkçe eğitimine katkısı ve okuma, anlama becerilerine etkisi araştırmada incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Çocuk edebiyatı ürünlerinden olan dergiler incelenirken genelde değerler, türler, eğitsel özellikler ve iletiler yönünden dergilerin incelendiği saptanmıştır. Çocuk dergileriyle ilgili diğer çalışmalardan farklı olarak tema ağırlıklı bir araştırmaya önem verilmiştir. Bu çalışma ülkemizde yayınlanan günümüz çocuk dergilerindeki tema alanını geniş bir şekilde incelemektedir. Temalar, dönemin ruhunu, zihniyetini, hâkim olunan havayı, gelişimleri ve çocuğa bakışı yansıtması bakımından önemli bir kavram ve araştırma konusudur. Çocukların karşılaşacağı, okuyacağı çocuk edebiyatı ürünleri Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temaları içermeli ve okuma metni kriterlerine uygun olmalıdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile çocuk dergileri arasındaki ilişkiyi ortaya koyması, yayın hayatına devam eden dergilerin içerikleri ve temalarının araştırmacı

tarafından incelenmeye değer görülmesi, eğitimciler ve ebeveynlere fikir sunması açısından önemli bir çalışmadır. Oğuzkan'a göre (1979: 289) ocukların, dergilerde hemen her türden yazı ile karşılaşmaları gerekir. Bu karşılaşma sonucu ocuk, erken yaşlarda sahip olduğu duygu ve düşünceleri hangi metin türünde ifade edebileceğini öğrenir. Metin türlerinin yanında çocuğun değişen gelişim ve ilgilerine uygun konuların işlenmesi de önemlidir. Böylece bu araştırma çocuklar için de bir yol haritası sunmaktadır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan metinlerde eksik görülen veya metinleri desteklemek, anlatılanları pekiştirmek amaçlı kaynak metin olarak kullanılabilir olması yönüyle de önem arz etmektedir.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma kapsamına 2018- 2019 yıllarında Türkiye'de yayınlanan altı dergi alınmıştır. Bu altı derginin 2018 yılı Temmuz ayından 2019 yılı Haziran ayı sonuna kadar yayınlanan sayıları incelenmiştir. Genel olarak 7 yaş ve üzerine hitap eden dergiler seçilmiştir. Araştırmanın sonuç ve değerlendirmesi araştırma yılları ile sınırlıdır. Dergilerdeki temaların belirlenmesinde 2019 Türkçe Dersi ğretim Programı'ndaki tema tasnifi esas alınmıştır. 5 derginin belirlenen tarih aralığında her ay yayınlanan sayıları sürece dâhil edilirken Çamlıca ocuk dergisinin bir sayısı iki aylık periyotta yayımlandığından 11 sayısı incelenmiştir. Böylece kapsam dâhilindeki dergilerin toplam 71 sayısı incelenmiştir.

Araştırma kapsamına dâhil edilen dergiler şunlardır:

1. *Bilim ocuk*
2. *Mavi Kırlangıç*
3. *TRT ocuk*
4. *Bilge ocuk*
5. *amlıca ocuk*
6. *MinikaGO*

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1. ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI

Çocuk kavramı ile ilgili yapılan tanımlar farklı cümle dizini ile aynı anlamı karşılıyor gibi görünse de bu cümleler duyuşsal ifadelerin, imgesel dünyaların bir yansımasıdır. Çocuk ile ilgili literatürde sayısız tanıma ulaşmak mümkündür. Örneğin çocuk sözcüğü Türkçe Sözlükte, “1. Küçük yaştaki erkek veya kız. 2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat. 3. Bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak.” (TDK, 2011: 556) olarak tanımlanmaktadır. Şahin, “ Çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insandır.” (2010: 3) ; Arıcı, “Çocuk kendine has birtakım gelişimsel özellikler gösteren, kendi ilgi alanı ve algılarına göre tepkiler veren bu süreçte merak, keşif ve öğrenmeye açık olan bir varlıktır.” (2018: 1) ; Yalçın ve Aytaş “iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkek” (2017: 13) olarak tanımlamışlardır. Çocuğun kim olduğu sorusuna karşılık Şirin de “Çocuk insandır.” (2017: 27) cevabını vermektedir.

Duygu, düşünüş ve hayallerin, estetik ve etkili bir biçimde sözlü veya yazılı olarak anlatılması sanatı olarak bilinen edebiyat teriminin de çeşitli tanımları mevcuttur. “Arapça ‘edeb’ kökünden gelmektedir. Terbiye, nezaket, zarafet, kıvama erme manasındadır” (Gürel vd. 2007: 14). Bu bağlamda edebiyat ile eğitimin, edebiyat ile çocuğun arasında görünmez bir bağ, sıkı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Çocuğun davranışları ve eğilimleri konusundaki etkisi büyüktür.

“Edebiyat, insan ruhuna ilk elden seslenen bir sanat dalıdır” (Uçan, 2016: 67). Edebiyatın; çocuğun kişilik, ruhsal ve duygusal, zihinsel, dilsel, sosyal ve hatta fiziksel gelişimine katkısı önemli bir boyuttadır. Duygularını kontrol edebilmesi, kendini tanıyıp rahatlıkla ifade edebilmesi, çevresiyle iletişimi, zihinsel sorgulaması gibi gelişimleri ve faydaları sıralamak mümkündür.

Sever’e göre (2019: 17) çocuk edebiyatı, çocuğun ergenlik dönemini de içine alan bir evrede özellikle anlama seviyesine ve dil gelişimine uygun bir şekilde onu her anlamda geliştirebilecek, dünyasına uygun dilsel ve görsel içerikler ile zenginleştirebilecek ürünlere verilen genel addır. Çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesinde edebiyatın rolü büyüktür. Küçük bir örnekle somutlandırmak gerekirse dil

gelişimi bu süreçte en bilenenidir. Dört temel dil becerisinin ve sözcük dağarcığının gelişimi, çocuğun edebiyat ve kitap ile olan ilişkisine bağlıdır.

Çocuk edebiyatını çocuk için eğlenerek öğrenme aracı olarak gören Yalçın ve Aytaş'a göre (2017: 21) çocuk edebiyatı hitap ettiği hedef kitleye göre eksiksiz bir biçimde duygu ve düşüncelerini aktarmasını amaçlayan bir edebî türdür.

Dursunoğlu'na göre (2010: 32) çocuk edebiyatı, çocukta dil ve anlam gelişimine katkı sağlayan, edebî gereksinimlerini karşılayan, çocuğa görelilik üzerine kurulu bir edebiyattır.

Geçmiş dönemlerde çocuktan bahsedilmiş, çocuk kahramanlara yer verilmiş ancak çocuğun duygu ve düşünce dünyası önemsenmemiştir. Günümüze doğru çocuğa saygıdan yola çıkan bir edebiyat anlayışı oluşmaya başlar. Bu açıdan bakıldığında zaman çocuksu duyarlılık ve çocuğa görelilik ilkelerinden yola çıkarak çocuk edebiyatını var eden unsurların olduğunu belirtmek gerekir. Demirel, bu unsurları “Dil ve Üslup, Konu-Tema, İleti, Kahramanlar/ Karakterler ve Resim” (2010: 53) şeklinde sıralamaktadır. Bu unsurlar dağınık yapıyı planlı bir yapı hâline dönüştürmek açısından önemlidir.

Çocuk Vakfı kurucusu Şirin (2000: 9-11), çocuk edebiyatı nedir sorusuna karşılık; çocukların duygu, düşünce ve hayallerine, eğlenirken öğrenmelerine katkı sunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat olduğu cevabını vermektedir. Ayrıca çocukluk çağlarının duyarlılıklarını yansıtan bir edebiyat alanı olduğunu da belirtmektedir.

“Çocuk edebiyatı, çocuklara dilin ve çizginin anlatım olanaklarıyla insan doğasını anlatan, sezdirenen, yaşamı tanımalarına yardımcı olan estetik bir araçtır. Bu aracın, çocukların kişilik gelişimine ve demokratik kültürü içselleştirmelerine katkı sağlaması beklenir.” (Sever, 2019: 79).

Çocuk edebiyatı alanında yazmak ciddi bir iştir. Bu alana adanmış yolda hassas ve duyarlı olmak gerekir. Çocukları derinlemesine tanımak, gelişimleri, hitap edeceğimiz evreleri titizlikle incelemek gerekir. Çocuk edebiyatında içtenliği yakalamak bu açıdan önemlidir. Çocuk edebiyatını basit bir alan olarak görmekten kaçınmak gerekir. Çocuk dünyasına yakınlığın, içtenliğin, duyarlı bakışın hâkim olduğu bir edebiyat anlayışına sahip olmak önemlidir.

1.1. ÇOCUK EDEBİYATINDA METİN KULLANIMININ İŞLEVİ

Çocuk, yaşı kaç olursa olsun temel ihtiyaçları hep vardır. Ön plana aldığı ihtiyaç zamanla değişebilir. “Söz konusu ihtiyaçların içinde hiç kuşkusuz en dikkate değer bir unsur da, onda estetik/güzellik duygusunu geliştirecek olan edebî eserlerdir” (Demirel, 2010: 45). Bu bağlamda çocuğun öğrenme ihtiyacını canlı tutacak edebiyat ürünleri ile karşılaşması önemlidir. Çocukların yaş, cinsiyet, merak, ilgi gibi değişkenleri göz önünde bulundurulduğunda edebî eser ve metin seçiminde özen göstermek gerekir. Türkçe Sözlükte metin sözcüğü şu şekilde tanımlanmıştır: “1. Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst. 2. Basılı veya el yazması parça, tekst.” (TDK, 2011: 1667).

“Metin kelimesi Fransızca’da dokumak veya örmek anlamına gelen “texe” kelimesiyle ifade edilmektedir. Türkçe’deki tekstil kelimesinde olduğu gibi metin, dille oluşturulmuş anlamlı bir örüntü ve bütünü anlatmaktadır” (Güneş, 2014: 250).

Yaşa bağlı olarak o döneme uygun ilgiler ve konular da değişim göstermektedir. İlköğretim yıllarında daha somut konular işlenir ve bunlar hikâye, masal, çizgi roman türlerinde verilirken ilerleyen yaşlarda gerçeklerle ilgili temalar daha sık işlenir. Uçan’a göre (2016: 78) alıcı düzeyi, edebî metinlerin seçiminde dikkat edilmesi gereken bir değişkendir.

Anlatılar veya yazınsal eserler, insanların düşünce ve duygu dünyasını zenginleştirmeyi amaçlamaktadır. Her yazı, bir olayı çözümlene, okuyucunun bilgi dağarcığını zenginleştirme, düşünceyi açıklama, sorunları çözmeleri bakımından hazırlayıcı olma gibi amaçlarla kaleme alınır. Bu yazıların karşılığı edebiyat alanında metinlerdir. “Çocuk edebiyatı metinleri, yaşanan gerçeklerle ilgili olmalıdır” (Yalçın ve Aytaş, 2017: 112). Metinler, yaşam deneyimleri ile ilgili kesitler sunması ve çocukları hayata hazırlaması işlevi bakımından dikkate değer bir kanaldır. Böylece çocukta karşılaştığı veya karşılaşacağı durumlarla ilgili farkındalık oluşur. Örneğin; deprem konusu işlenen bir metinde çocuğun bu deneyim hakkında fikir sahibi olması, alınması gereken tedbirlerden haberdar olması önemlidir. Bu süreç çocuğun her anlamda karar verme sürecini de etkileyecektir. Çocuk edebiyatında metin seçimi bu anlamda önem taşımaktadır.

Metinlerin amaç olarak kullanılabilmesini savunanlar kadar araç olarak kullanılabilmesini savunanlar da vardır. Güneş (2014: 251-263), bu durumu metinle

öğrenme ve metin öğretimi şeklinde tasnif etmiştir. Metin öğretimi esnasında çocuk metnin ve yöneltilen soruların dayatması ile tekdüze düşünmeye başlamaktadır. Ancak metin, aksine çocuğun zihinsel becerilerini geliştirmeli, sorgulamaya başladığı, bilgileri zihninde oluşturduğu imgelerle yapılandığı sürece katkı sağlamalıdır.

Çocuğun gelişim evrelerine uygun metinlerin oluşturulması önemlidir. Kültürümüzün seçkin sözlü ve yazılı edebiyat ürünlerini kullanmak, klasik hâline gelen yazarlarımızın eserlerini incelemek, onlardan faydalanmak önemlidir.

“Seçilen metin hedef kitlenin dünyasıyla, yaşamla örtüşmelidir. Metin seçiminde, seçilen metin, okuyucu kitlenin dünyasıyla örtüşüyor mu yoksa yaşamdan kopuk bir seçim mi söz konusu? sorusu bu konuda yolumuzu aydınlatacak önemli bir sorudur” (Uçan, 2016: 78-79). Çocuk edebiyatı eserlerinin ‘hedef kitleye görelilik’ ilkesine göre oluşturulmuş olmasına dikkat etmek gerekir. Bu yönüyle çocuğun ilgi, ihtiyaç ve beklentisini karşılama noktasında yükü hafifletecek, çocukta anlama ve anlatma becerisinin gelişmesinde önemli bir katkı sunacaktır. Yine bu eserlerin içeriği de eserde kullanılan dilin de yetişkinler için hazırlanan metinlere oranla titizlikle işlenmiş olmasına özen gösterilmelidir.

Yalçın ve Aytaş (2017: 75) çocukların, anlama becerisi ve kavrama düzeyinin gelişmesi için edebiyat ürünlerinin dikkatle seçilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Uçan’a göre (2016: 77) yazınsal metinler sunulurken, bireylerdeki anlama ve yorumlama düzeyi farklılıklarına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda sunumu yapılan yazınsal metnin içeriği, düzeye uygun metin türünün ne olduğu gibi hususlar önemlidir.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda okuma metinlerinde bulunması gereken nitelikler şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2006):

1. “Metinler, Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olmalıdır.
2. Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.
3. Metinlerde ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.
4. Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.

5. Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, demokratik değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.

6. Metinler, dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

7. Metinler kitapların yanı sıra, dergi, gazete, ansiklopedi, ansiklopedik sözlük, resmî İnternet siteleri ile basılı materyallerin çevrim içi sunumlarından seçilebilir. Aynı kaynaktan ikiden fazla metin alınmamalıdır.

8. Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyesine uygun olmalıdır.

9. Metinler, işlenecek süreye uygun uzunlukta olmalıdır.

10. Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.

11. Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.

12. Şiir türündeki metinler öğrenci seviyesine uygun, şiir dilinin özelliklerini yansıtan, söz varlığını zenginleştiren, türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.

13. Metinlerde tutarlılık ve bütünlük olmalıdır.

14. Dünya edebiyatından seçilen metinlerin çevirilerinde, Türkçenin doğru, güzel ve etkili kullanılmış olmasına özen gösterilmelidir.

15. Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

16. Metinler, öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

17. Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

18. Metinler, öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacına yönelik olarak farklı yazar ve şairlerden seçilmelidir.

19. Metinler, yazar ve şairlerin yalnızca edebî yönlerini ön plana çıkarmalıdır.

20. Metinler, öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

21. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/2'si bütün hâlinde alınmalıdır. Şiirlerin bütün hâlinde alınması esastır. Şiir dışında bütün hâlinde alınan metinlerde eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler varsa -metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla bir cümle, cümlelerin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla en fazla beş kelime çıkarılmalıdır.

22. Yıl boyunca işlenecek okuma metinlerinin 1/3'ünde metnin özünü ve anlam bütünlüğünü bozmamak kaydıyla kısaltma ya da düzenlemeye gidilebilir. Düzenleme sırasında metne cümle ya da paragraf düzeyinde ekleme yapılamaz.

23. Her metin, öğrencinin söz varlığını zenginleştirecek yeni öğrenilecek söz ve söz gruplarına yer vermeli; ancak bu oran metni oluşturan kelimelerin yüzde beşini geçmemelidir.

24. Yıl içinde -dinleme metinleri de dâhil olmak üzere- bir yazardan ikiden fazla metin işlenmemelidir.

25. Tek yazarlı ya da birden çok yazarlı ders kitaplarında yazarlar tarafından yazılan ya da hazırlanan metin sayısı ikiyi geçmemelidir.

26. Ders kitabındaki metinler, içeriğe uygun çeşitli görsel materyaller (fotoğraf, resim, afiş, grafik, karikatür, çizgi film kahramanları vb.) in yanı sıra atasözü, özdeyiş, duvar yazısı veya sloganlarla desteklenebilir.

27. Ders kitabında temaları destekleyen serbest okuma metinlerine yer verilebilir.

28. Romandan, tiyatro metninden, biyografik ve otobiyografik eserlerden alınan bölüm kendi içinde bütünlük taşımaktadır” (MEB, 2006: 56-57).

1.2. ÇOCUK EDEBİYATINDA METİN TÜRLERİ

Değişen toplumsal koşullar ile yeni ihtiyaçlar da ortaya çıktığından edebî türler değişken bir yapıya sahiptir. Bu sebeplerden dolayı yeni türler ortaya çıkmaya başlarken eskilerden bazılarının kullanılmamaya başlandığını söylemek mümkündür. “Sözgelimi, ilkçağ edebiyatında şiir, tiyatro gibi sadece birkaç tür varken; daha sonraki dönemlerde hikâye, roman türleri doğmuş, gazetenin yaygınlaşmasından sonra da makale, fıkra gibi türler ortaya çıkmıştır” (Kavcar ve Oğuzkan, 1999: 2).

Çocukların hazırbulunuşluğu, gelişim dönemi, ilgisi, okuma eğilimleri gibi değişkenler tür seçimine etki etmektedir.

Çocuk edebiyatında metin türlerinin, çocuğun zihinsel, ruhsal, duygusal gelişiminde önemli bir işlevi vardır. Metin türleri kimi zaman çocuğa istendik davranış kazandırmak veya duygu anlamında gelişmesini sağlamak amacıyla kullanılan araç, gereç olarak ifade edilmiştir. Metin türlerinin birçok tasnifi yapılmıştır.

Özdemir (1994) yazınsal türleri şu şekilde tasnif etmiştir:

- Şiirsel Türler (*Epik, Çağdaş Epik, Lirik, Dramatik, Didaktik, Pastoral*)
- Düzyazısal Türler (*Köşe Yazısı, Makale, Röportaj, Eleştiri, Deneme*)
- Gerçek Bir Yaşamdan Kaynaklanan Yazılar (*Günlük, Anı, Mektup, Yaşamöyküsü, Özyaşamöyküsü, Gezi Yazıları*)
- Yaşatıcı ya da Kurmacasal Yazılar (*Öykü, Roman, Masal, Bilimkurgu*)
- Drama ve Dramatik Türler (*Tiyatro, Epik Tiyatro*)

Cemiloğlu'nun (2001) metin türleri tasnifi şu şekildedir:

- Olaya Dayalı Türler (*Hikâye, Roman, Tiyatro, Masal, Efsane, Destan, Fabl, Anı, Gezi yazısı*)
- Düşünceye Dayalı Türler (*Makale, Deneme, Söyleşi, Fıkra, Eleştiri, İnceleme*)
- Duyguya Dayalı Türler (*Şiir*)

Kıbrıs'ın (2016) metin türleri tasnifi şu şekildedir:

1) Çocuklara ana dili sevgisi ve duygu eğitimi vermek amacıyla kullanılacak araç gereçler

Tekerlemeler, Bilmeceler (Osmanlıca: Lügaz), türküler ve ninniler, maniler.

2) Çocuk edebiyatında türler

Masal, Masal- öykü arası anlatı türleri (fabl, destan, efsane), şiir, öykü-hikâye ve roman, fıkra, gezi yazıları, biyografi, anı, bilimsel buluş ve doğa olaylarını anlatan kitaplar, çizgi kitaplar

Yalçın ve Aytaş (2017) metin türlerini şu şekilde tasnif etmiştir:

- Düz yazı geleneğine bağlı olan halk edebiyatı türleri

Masallar, Destan, Söylenceler, Fabllar, Bilmeceler

- Çocuk edebiyatında halk şiiri

Halk Türküleri, Maniler, Ninniler

- Çocuk öykü ve romanları

Öykü, Roman, Çizgi Roman

- Diğer çocuk edebiyatı türleri

Biyografi, Gezi Gözlem Yazıları, Deneme, Köşe Yazısı ve Sohbet, Şiir, Tiyatro ve Dramatizasyon

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda metin türleri hikâye edici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir şeklinde üçe ayrılmıştır. 2019 TDÖP'te metin türleri ve metin sayılarına yönelik şu açıklamalara yer verilmiştir (MEB, 2019):

• “Tüm sınıf düzeylerinde 8 tema ve her temada 4 metin kullanılacaktır. Bu metinlerin 3'ü okuma 1'i dinleme/izleme metnidir. Böylece kitap bütününde toplamda 32 okuma ve dinleme/izleme metni kullanılacaktır.

• Her sınıf düzeyinde temalara uygun ve eşit dağılım olması kaydıyla 8 serbest okuma metnine yer verilmelidir. Bu metinlerle beraber ders kitabında toplamda 40 metin yer alacaktır.

• Metin türleri 3 ana biçim altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Belirtilen metin sayıları içinde kalmak kaydıyla hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihine bağlıdır. Metin türlerinin dengeli dağılıp dağılmadığı metin biçimlerine göre belirlenecektir. Örneğin “Bilim ve Teknoloji” temasında bilgilendirici metin daha fazla olabilir. Başka temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında, kitap bütününde dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır.

• Birinci sınıfın birinci döneminde 16 dinleme/ izleme metni, 2. Döneminde ise 12 okuma ve 4 dinleme/izleme metni yer almalıdır. 1. Sınıfın 2. Döneminde kullanılacak toplam 4 dinleme/izleme metninin 2'si hikâye edici, 1'i bilgilendirici ve 1'i şiir türünde seçilmelidir. Ayrıca ilk okuma sürecinde dil gelişimini hızlandırabilmek amacıyla şiir dışında bilmece, tekerleme, sayısmaca, mani, ninni gibi türler de kullanılmalıdır” (MEB, 2019: 16-17).

Tablo 1. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda Sınıf Düzeylerine Göre Metin Dağılımı

TÜRLER	1	2	3	4	5	6	7	8
BİLGİLENDİRİCİ METİNLER								
Anı		+	+	+	+	+	+	+
Biyografiler, Otobiyografiler							+	+
Blog						+	+	+
Dilekçe					+		+	+
Efemera ve Broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler)		+	+	+	+	+	+	+
e-posta			+	+	+	+	+	+
Günlük		+	+	+			+	+
Haber Metni, Reklam		+	+	+	+	+	+	+
Kartpostal		+	+	+				
Kılavuzlar (kullanım kılavuzları, tarifname, talimatnameler vb.)		+	+	+	+	+	+	+
Gezi Yazısı						+	+	+
Makale / Fıkra / Söyleşi /Deneme					+	+	+	+
Mektup					+	+	+	+
Özlu Sözler (atasözü, deyim, duvar yazıları, döviz vb.)	+	+	+	+				
Özlu Sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazıları, motto, döviz vb.)					+	+	+	+
Sosyal Medya Mesajları				+	+	+	+	+
HİKÂYE EDİCİ METİNLER								
Çizgi Roman	+	+	+	+	+	+	+	+
Fabl	+	+	+	+	+	+	+	+
Hikâye	+	+	+	+	+	+	+	+
Karikatür	+	+	+	+	+	+	+	+
Masal / Efsane / Destan	+	+	+	+	+	+	+	+
Mizahi Fıkra	+	+	+	+	+	+	+	+
Roman				+	+	+	+	+
Tiyatro	+	+	+	+	+	+	+	+
ŞİİR								
Mani / Ninni	+	+	+	+				
Şarkı / Türkü	+	+	+	+	+	+	+	+
Şiir	+	+	+	+	+	+	+	+
Tekerleme / Sayışmaca / Billemece	+	+	+	+				

Kaynak: MEB, 2019: 17

Tablo 1'e göre bilgilendirici metin türlerinin özellikle 6, 7 ve 8. sınıf düzeyinde yoğunluklu bir şekilde Türkçe ders kitaplarında kullanımı öngörülmüştür. Ayrıca hangi türün hangi sınıf düzeyine uygun olduğu yine tabloda belirtilmektedir. Hikâye edici

metinlerde roman türü dışındaki türlerin her sınıf düzeyinde kullanılabileceği bilgisi yer almaktadır. Şiir türü grubunda mani, ninni, tekerleme, sayısmaca ve bilmece gibi türler daha çok 1-4. sınıf düzeyindeki çocuklar için uygun görülmüştür. 2019 TDÖP’te metin türü tasnifinde türlerin çocuk yaşına, gelişimine ve ilgisine uygun olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmada incelenen dergilerde yer alan metin türleri kuramsal çerçeve bölümünde tanımlanmıştır.

1.2.1. Bilgilendirici Metinler

Güneş’e göre (2014: 251) makale, fıkra, anı, gezi yazıları, deneme gibi bilgilendirici metinler, öğretici metin olarak da adlandırılmaktadır. Ele alınan herhangi bir konu ile ilgili bilgi vermek veya o konunun detaylarını aktarmak üzere bazı yazılar yazılır. Bu yazıların amacı açık bir şekilde ortaya konmakta, yazılarda kesin ve yalın bir anlatım kullanılmaktadır.

1.2.1.1. Anı

Kıbrıs (2016: 283), anıyı yaşanan veya tanık olunan olayların, durumların yaşayan kişiler tarafından yazıya dökülmesiyle oluşan yazılar şeklinde tanımlamaktadır.

Anılar, yazıldığı döneme ışık tutan yazılardır. O dönemde hâkim olan zihniyet, toplumsal yaşantılar, sosyal hayat hakkında bilgi vermektedir. Bir kimse geçmişte yaşadığı olayları aktarılabilmesi gibi başkasının yaşadığı olayları gözlem ve izlenimler yoluyla da aktarabilmektedir.

1.2.1.2. Biyografi

Yaşam öyküsü olarak da adlandırılan bu tür Özdemir tarafından “yaptıkları ve yaşayışlarıyla okurların ilgisini çekebilecek nitelikte olan kişilerin değişik kaynaklardan yararlanarak yaşamlarını inceleyip anlatan düzyazı biçimi” (1994: 202) olarak tanımlanmaktadır.

Alanında ün kazanmış kişilerin yaşam öyküsü çoğu zaman dikkat çektiğinden bu tür ilgiyle okunmaktadır. Biyografisi yazılan kişi ile ilgili bilgiler kişi hayatta ise kendisinden öğrenilir, değilse çevresiyle görüşülerek toplanır.

1.2.1.3. Günlük

Eskiden ruzname olarak anılan günümüzde günce de denilen bu tür, başına tarih konularak günü gününe yazılan yazılardır. Yine günlük “güzel anılarımızı ölümsüzleştirdiğimiz, kötü zamanlarımızı da paylaşarak teselli bulduğumuz yegâne

dostumuzdur” (Arıcı, 2018: 161). Günlükler anlaşılır ve açık bir üslupla yazılan öznel yazılardır.

“Öğretmeye bağlı, gerçekçi anlatım türlerinden biri olan günlükler, bir kişinin önemli ve kayda değer bulduğu olayları, gözlem, izlenim duygu düşünce ve hayallerini günü gününe tarih belirterek anlattığı yazdığı yazı türüdür. Latincedeki “dies (gün) sözcüğünden “diarium” (günlük) sözünden gelir” (Demirel vd., 2010: 263).

1.2.1.4. Haber Metni

Bir olay veya olgu ile ilgili edinilen bilgilerin detaylı ve anlaşılır bir dille aktarıldığı yazılardır. Bilgilerin tarafsız bir şekilde aktarılması ve gerçeğin olduğu gibi aktarılması önemli bir husustur. 5N1K yani ne, nerede, nasıl, niçin, ne zaman, kim gibi sorular cevaplanarak oluşturulan bu yazılar gerçeği yansıtması bakımından okurun dikkatini çekmektedir.

1.2.1.5. Reklam

Çeşitli mal ve hizmetlerin satışı ve tanıtımı amacıyla bu konuda tüketiciye bilgi veren bir kanaldır. Reklamın ilgi çekici nitelikte olması gerekmektedir. Karasoy ve diğerlerine göre (2016:386) reklam, şirketlerin ürünlerini pazarlamak için dergi, internet, afiş, gazete, kitle iletişim araçlarını kullanarak yaptıkları tanıtımlar.

Uçan’a göre (2017: 37) bildirmek, haber vermek gibi anlamları olan reklamın ilk örnekleri 17. yüzyılda haber verme amaçlı ilan verilerek başlar. Yine reklamın bir anlam yaratma süreci olduğunu belirten Uçan (2017: 38), reklamların “metafor ve düzdeğişmecelerle dolu” olduğunu ve reklamlarda abartının her zaman yer aldığını aktarmaktadır. Mal ve hizmetlerin daha iyi pazarlanması ve satışı için yaratıcılığın esas olması şarttır.

Uçan (2017: 39-40), dilin kültür taşıyıcı olma özelliğinden yola çıkarak reklam dilinin de bir kültürü ortaya koyduğunu belirtir. Ayrıca insanın hayata bakışını, sevgi ve nefretini belirlediğini ifade eder.

1.2.1.6. Kılavuzlar

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan bu türün tarifname, kullanım kılavuzları, talimatnameler gibi çeşitleri bulunmaktadır.

1.2.1.7. Gezi Yazısı

Gezi yazısı, gezilip görülen yerlerin tarihi özellikleri, doğal güzellikleri, kültürü, sosyal yaşantısı, ekonomik düzeyi vb. konuların hem eğlenceli hem de bilgilendirici bir şekilde ele alındığı yazı türüdür. Gürel ve diğerleri (2007: 177) gezi yazısının farklı bilim dalları için önemli birer kaynak olarak değerlendirmişlerdir. Aynı zamanda ilginin ve merakın canlı tutulmaya çalışıldığı gezi yazılarında öyküleyici bir anlatım üslubuyla çocuklara hitap etmek mümkündür.

Kavcar ve Oğuzkan, gezi yazısının bazı nitelikleri taşımasının türü değerli kılabileceğini ifade ederler: “Bu niteliklerden biri, okuyucu için ilginç görünüm, durum veya olayları kapsayabilmesidir. İkinci nitelik, gezilen yerler ile görülen şeylerin dış görünüşünden çok öze inen ve insanların iç dünyalarını yansıtan- belki bazı okurlar için ayrıntı sayılabilir hususları gözler önüne sürebilmesidir. Üçüncü nitelik ise görülen yer ve insanları, edinilen izlenimleri yalın, sürükleyici ve renkli bir dille anlatabilmesidir” (1999: 153). Bu niteliklerden yola çıkarak gezi yazısı yazma aşamasında dikkatli bir gözlem süreci önemlidir. Evliya Çelebi, bu türün en önemli örneği olan “Seyahatname” adlı eserini edebiyat, tarih, coğrafya ve bilim dünyasına kazandırmıştır.

1.2.1.8. Makale

Bilgilendirici metinler tasnifi altında yer alan bu türün amacı okuyucuyu bilgilendirmektir. “Bir düşün yazısıdır makale. Düşün yazılarıyla genellikle canlılığını anlatımın yalınlığından, yoğunluğundan alır. Düşünceyi gölgeleyen anlatım oyunları, başka bir deyişle özanlatı kaygısıyla sözcüklerle gereğinden çok oynama makale türüyle bağdaşmaz. Ayrıca düşüncelerin birbirini bütünleyen ve örüntüleyen bir düzen içinde verilmesi gerekir” (Özdemir, 1994:137).

Belli bir araştırma sonucundaki açıklamalarla öznel ifadelerin olmadığı, nesnel ifadelerle yer verildiği bir yazı türüdür. Makale türünün ciddi bir tavrı vardır.

1.2.1.9. Fıkra

Fıkra, güncel, siyasal ve toplumsal konuların farklı bir bakış açısıyla yazılan gazete ve dergi yazıdır. Gazete sütunlarında yayımlandığından köşe yazısı olarak da adlandırılmaktadır. Yazarın güncel olaylarla ilgili kişisel görüşlerini kanıtlama yoluna gitmeden yazdığı kısa yazılardır.

Özdemir (1994: 124), fıkra türünün belirleyici özelliklerini şu şekilde açıklar: Güncel olaylardan oluşan günübürlük yazılardır. Anlatımı sade, düşünsel bir plan üzerine kurulmuş, kalıcılığı olmayan yazılardır. Yazar ele aldığı sorunu fıkra girişinde belirtir, detaylandırır ama kanıtlamak gibi bir amacı yoktur.

1.2.1.10. Söyleşi

Yazarın herhangi bir konuda karşısındaki ile konuşuyormuş gibi samimi bir üslupla yazdığı metin türüdür. Öznelliğin hâkim olduğu bu türde yazar konuları kendi bakış açısıyla ele almaktadır.

1.2.1.11. Deneme

Yazarın herhangi bir konu hakkında duygu ve fikirlerini kanıtlama amacı olmadan samimi üslupla yazdığı metin türüdür. Deneme türü, makale türünden farklı olarak öznel ifadelerin yoğunlukla kullanıldığı bir türdür.

Kavcar'a göre (1999: 81) deneme yazarı, geniş bir dünya görüşü ile birlikte düşüncelerini açık ve özgün bir şekilde ifade etme özelliğine sahip olmalıdır. Bu donanımlara sahip deneme yazarı okuyucusunun genel kültürünü artırır ve onun dünyasında yeni ufuklar açar. Yazar öğretilerden, düşünce akımlarından yararlanabileceği gibi daha çok kişisel yaşantılarını aktarır.

1.2.1.12. Mektup

Çok eski bir haberleşme aracı olan mektup, bir düşünceyi, duyguyu, isteği muhatabına iletmek amacıyla kaleme alınan yazı türüdür. Teknolojinin gelişmeye, haberleşme araçlarının çeşitlilik göstermeye başlamasıyla mektup türüne ilgi azalmaya başlamıştır.

Özel mektup, resmî mektup, edebî mektup ve iş mektubu gibi çeşitli türleri bulunmaktadır. Özel mektuplar, samimi bir üslup kullanılarak yakın çevreye yazılan mektuplardır. Edebî mektup, şair ve yazarların birbirlerine yazdıkları sanatsal değeri olan mektuplardır. Resmî mektuplar, kurumların birbirleri arasında yaptığı yazışmalardır. İş mektupları ise iş kurumlarının, işletmelerin birbirine gönderdikleri mektuplardır.

Günümüzde telefon gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla mektuplar eski önemini yitirmiş, haberleşme aracı olarak telefonlar tercih edilmektedir.

1.2.1.13. Özlü Sözler

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda atasözü, deyim, duvar yazıları, vecize gibi yazılar bu tür altında toplanmaktadır.

1.2.2. Hikâye Edici Metinler

Hayal gücüyle kurgulanmış bu metinler okurlara geçmiş gibi sunulmaktadır. Yazarın izlenimleri ve yaşantıları yoluyla aktarılan bu metinler, okurlara çeşitli deneyimler kazandırması açısından önemlidir.

Güneş'e göre (2014:251) öyküleyici metinler, genelde hikâye, masal ve roman gibi türlerden oluşmaktadır. Yaşantıyı zenginleştiren bu yazılar aynı zamanda hayal dünyamızı da geliştirmektedir.

1.2.2.1. Çizgi Roman

Çizgi romanı, olayların sıralı bir şekilde görsellerle bir bütünlük oluşturduğu, bir zamanların eğlence aracı olarak görüldüğü tür olarak tanımlamak mümkündür. Roman ve hikâye türünün görsellerle ifadesi denilebilir.

“Şirin'e göre çizgi roman “adında geçmesine rağmen, tam anlamıyla bir roman veya hikaye değildir; resim ağırlıklıdır; tasvir-tahlil gibi edebi özellikleri yoktur veya en az derecededir. Karakterleri genelde tek yönlüdür. Ama sağlam temaları, heyecan dolu kurguları vardır. Kendine özgü üslubu, başka hiçbir edebi türde görülmez. Dolayısıyla, çizgi romanları, edebiyatın diğer türleri gibi (roman, hikâye, biyografi) değerlendirmek mümkün olamamaktadır. Fakat sürükleyici, heyecan dolu konuları ile çocuk edebiyatının en çok aranan eserleri olmuştur. Hattâ bazan çocuklara okumayı sevdirmeye, okuma alışkanlığı kazandırmada yararlanan eserler çizgi romanlardır” (2000: 249-250).

Yalçın ve Aytaş (2017), çizgi romanların çocukları kendisine çeken özellikleri ve çocuklar tarafından sevilmesinin sebeplerini şu şekilde sıralamışlardır:

1. “Çizgi romanlar öncelikle çocukların macera arzularını gidermektedir. Kendi hayal dünyalarında canlandırdıkları çeşitli olayları, gerçek hayatta bulamayan çocuk, çizgi roman yoluyla bu arzusunu gidermiş olmaktadır.
2. Çocuklar karmaşık ve birbiri içine girmiş olayları kavrayamazlar. Onlar için olayın bir tek nedeni ve bir tek sonucu olmalıdır. Çizgi roman bir tek olay ve bir tek konuya dayandıkları için çocukların ilgisini çekmektedir.
3. Bir olayın basit olmasının yanında, çabuk gelişip sonuçlanması da çocuklar için oldukça önemlidir. Bu yüzden, çocukların çizgi romanlarda ele alınan basit ve hızla gelişip sonuçlanan konulardan hoşlandıkları gözlenmektedir. Çizgi romanlar çok rahat okunmakta, okuması olmayan çocuklar bile resimler yardımıyla hikâyeyi anlayabilirler.
4. Romanda olaylar ve kahramanlar gerçek hayata olmadığı kadar ön plana çıkarılmıştır. Bu yüzden çocukların ve ilk gençlik çağı gençlerinin ilgisini daha çok çekerler.
5. Yazının, bilgi ve mesajın kodlanması ve bu kodların çözümlenmesi sonrası anlaşılması yüzünden daha geç ve daha zor anlaşıldığını biliyoruz. Resimin beyinde daha hızlı ve doğrudan yorumlanması sebebiyle daha kolay anlaşılması çizgi romanın okunmasını kolaylaştırmaktadır” (2017: 237).

Yazı ve görsellerin birbirini tamamlaması, basit ve hızlı gelişen olayların anlatımı, macera duygusunun ilginç özellikli kahramanlar aracılığıyla aktarımı çizgi roman türünün önemli özelliklerindedir. Bu ifadelerden yola çıkarak çizgi romanların birçok yönüyle dikkat çekici ve çocuklar tarafından okunmaya değer bir tür olduğunu söylemek mümkündür.

1.2.2.2. Fabl

Kahramanları genelde hayvanlar ve bitkiler olan bu türde cansız varlıklar üzerinden ders verme amacı vardır. Sonunda ders verme amacı olan bu türde hayvanların konuşturulması çocukların dikkatini çeken bir yapıdır.

Fabl sözcüğü Türkçe Sözlükte “Kahramanları çoklukla hayvanlardan seçilen, sonunda ders verme amacı güden, genellikle manzum hikâye, öykünce.” (TDK, 2011: 845) olarak tanımlanmaktadır.

Kıbrıs’a göre (2018: 75) fabl, geçmişte hikâye karşılığı olan, bu anlamı yitirirken günümüzde kahramanları daha çok hayvan veya cansız varlıklar olan, bu varlıkların konuşturulduğu öğüt üzerine kurulu masalımsı öykülerdir.

Fabl uzun tasvirlerinin olmayışı, akıcı bir üslubu, sade bir dili, karşılıklı konuşması, cümlelerin kısa olmasıyla çocuk seviyesine uygun bir tür olduğu izlenimi vermektedir. Bu yönüyle fablların çok yönlü işlevinin olması eğitime etkisi ve katkısı büyüktür. Çocuğun farklı gelişim alanlarına hitap eden bu tür ilk olarak dil gelişimine katkı sağlarken zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişim alanlarına da katkı sağlamaktadır.

Fabllarda yer alan şiirsel hava çocuğun ritimsel zekâ alanına hitap etmektedir. Soyut kavramlar, hayvanlar vasıtasıyla somut bir hâle dönüşür. Bütün bunlar, bu türün birçok faydasını gözler önüne sererken çocuk gelişimi açısından her anlamda yardımcı bir kaynak olduğunu söylemek mümkündür.

1.2.2.3. Hikâye

Yaşanmış ya da yaşanabilir olayların az sayıda karakterle aktarıldığı kısa anlatılardır. Yalçın ve Aytaş’a göre (2017: 203) öykü, kendine özgü yapısı olan, fazlalığı kabul etmeyen özelliği ile diğer edebî türlerden ayrılan, şiir ile roman arasında hassas özellikli bir yapıda olan edebî bir türdür.

Betimleyici ve öyküleyici anlatım biçimlerinin tercih edildiği bu metinler, imgelem gücünü artıran bir türdür. Hikâye, Türk edebiyatında da dünya edebiyatında da

çocukların faydalanabileceği en zengin türlerden biridir. Bazı temaların, konuların zihinde daha iyi yer tutması için bu metin türüne sıklıkla çocuk kitaplarında yer verilmektedir. Hikâyeler, çocukların hayal dünyasını zenginleştirir, kahramanlar ve olaylar hakkında sorgulamalarına imkân sağlar, değer yargılarının daha da gelişmesine destek olur. Toplumsal ve kültürel ortama uyum sağlamalarına yardımcı olur.

Hikâyede yer alan karakterlerin işlenişi, gelişimi çocukların dünyasına da yansımaktadır. Empati becerisinin arttığı, zihinsel sorgulamaların yoğunlaştığı, yaratıcılığın gelişmeye başladığı bu metinlerin çocuk gelişimi üzerindeki etkisi büyüktür.

1.2.2.4. Karikatür

Karikatürün güldürürken düşündüren bir niteliği vardır. Bu nitelik dolayısıyla çocuklar, zihnî sorgulama sürecini daha aktif geçirmektedir. Görüleni anlamlandırma durumu olduğundan da evrensel mesaj iletmeye imkân sağlamaktadır.

1.2.2.5. Masal

Türkçe Sözlükte masal “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (TDK, 2011: 1630) olarak tanımlanmaktadır.

Gerçeklik algısı yetişkinler ve çocuklar nezdinde farklıdır. Türinay’a göre (1988: 37) yetişkinlerin gerçeği algılama aşamasında akıl ve zekâ devreye girerken çocuklar bu aşamada duyguları ve mantığı iç içe kavrar; onlarda şiir duygusu ve masal duygusu eğilimi daha fazladır. Çokum, masal ile gerçeklik ilişkisini şu şekilde açıklamıştır: “Masal hangi şekle bürünürse bürünsün, taşıdığı hayal unsurlarıyla insanı katı gerçeklerden biraz olsun uzaklaştırıyor. Bazen de gerçekleri ibretli bir hale getirip kötülere cezasını, iyilere mükâfatını vererek bir çeşit rahatlama aracı olarak ortaya çıkıyor. Çünkü gerçek dediğimiz olaylar geçmişte de vardır bugün de... O halde masalların yaygın olduğu çağ, sıkıntısız, dertsiz bir çağ değildir. Zaten insanlar, doğruyu güzeli adaleti aramak için kendilerine çeşitli vasıtalar bulmuşlardır. Bunlardan birisi de masaldır” (Çokum, 1988: 40).

Sözlü halk edebiyatının en eski türlerinden biri olan masallarda genellikle olağanüstü olaylar ve varlıklar vardır. Masalların sonunda salt öğreticilik yolu tutulmadan olayların gelişimi sonucunda iyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır. Bu

metin türünün sonunda çıkarılacak ders sıkıcı olmaktan uzak, olağanüstü olaylarla iletildiği için dikkat çekici bir niteliğe sahiptir. Çocukların ilgisini çeken, küçük yaşlarda ebeveynlerinden keyifle dinledikleri büyüdükçe okuyup yaratıcılıklarının geliştiği bir türdür.

Sakaoğlu'na göre (1999:2) masal, olayların masal ülkesinde meydana geldiği, kahramanlarından bazılarının hayvanlar ve doğaüstü varlıklardan oluştuğu, hayal ürünü olsa bile seslendiği kitleyi inandırabilen bir anlatım ürünüdür.

1.2.2.6. Mizahi Fıkra

Yaşanılardan hareketle ders verme amacı olan içinde nükte, çelişki, mizah barındıran metin türüdür. Arıcı'ya göre (2010: 138) Kaşgarlı Mahmud'un "küg" "külüt" kelimeleri ile belirttiği fıkra için, Kazaklar "ertegi, anız", Türkmenler "yomak, değışme ve şorta söz" gibi ifadeler kullanmışlardır.

1.2.3. Şiir

2019 TDÖP'te tür tasnifinde 3. sırada bulunan şiir türü; anı/ninni, şarkı/ türkü, şiir, tekerleme/sayışmaca/bilmece alt başlıklarından oluşmaktadır.

1.2.3.1. Şiir

Hislerin en anlamlı ifadesi, duyguların etkili biçimde yazıya aktarılması olarak tanımlanması mümkündür. Hisleri anlatmak, yazıya dökmek çok kolay olmadığından metin türleri içinde en zor yazılanıdır. Bir başka ifadeyle şiir yazmak yetenek işidir.

Kıbrıs (2016: 142) şiirin, çocukta olumlu bir tutum oluşması, anadili bilinci ve sevgisi kazanması, vatan ve insanlık sevgisi kazanması aşamasında araç olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Aynı zamanda çocukta ritim duygusunun gelişmesine de katkı sağlar.

Şirin'e göre (2000: 110), çocuk şiirlerinin konu, tema ve anlatım bakımından sahip olması gereken özellikler şunlardır:

1. Düşüncelerin ve olayların az ve öz biçimde anlatılması.
2. Doğa, insan ve cansız varlıkla ilgili betimlemelerin yalın olması.
3. Benzetmeler haricinde "mecaz" ve "istiare" gibi söz sanatlarına çok az yer verilmesi.
4. Duyguların ve hayallerin çocuğun yaşantısıyla bağlantılı olması.
5. Dizelerin kısa, cümle diziminin doğal ve kelimelerin anlaşılabilir nitelikleri yansıtması.
6. Tam ve yarım uyaklardan, ölçüden ve dize tekrarlarından kaynaklanan bir anlatım ritminin bulunması.

7. Çocuklara aile, vatan ve millet sevgisi aşılarken onların yaşama gücünü ve sevincini geliştirici nitelikler taşıması.

8. Duygu, fikir ve olayların mümkün olduğunca bir beyitte ya da bir dörtlükte anlatılmasına özen gösterilmesi.

1.2.3.2. Bilmece

“Bilmece bir konu ve en az bir tanımlayıcı ögeden (yorum) oluşan geleneksel sözlü ifadedir” (Demirel vd., 2010: 194). Aynı zamanda bir zekâ oyunu olan bilmece, bilinmeyen bir nesnenin dolaylı bir biçimde aktarılmasıdır.

Yalçın ve Aytaş’a göre (2017: 191-192) bilmece, çocuğun dil becerilerini ve problem çözme becerilerini geliştiren ürünlerdir.

1.2.4. Diğer Türler

Bu tür başlığında 2019 TDÖP’te yer alan metin türü tasnifi dışında, tez yazarının analizi sonucu oluşturduğu, programda olmayan türler yer almaktadır. *Bulmaca, tanıtım yazıları, zekâ soruları, röportaj, sözlük, test soruları* gibi metinler diğer türler başlığı altında değerlendirilmiştir.

Özellikle bulmaca, zekâ soruları, test soruları gibi türler okuma-anlama ve öğretim aşamasında ölçme değerlendirme sürecine katkı sağlamaktadır. Bu türler dilsel, zihinsel becerileri ve problem çözme becerilerini geliştirirken odaklanma gücünü de artırmaktadır. Sözel zekâ ve mantıksal zekâ alanlarına hitap eden bu türler çocuğun gelişimine ve ilgisine uygun yapıda olmalıdır.

Tanıtım yazıları, çocuğa uygun, çocuk kültürünü geliştirecek nitelikte kitap veya film önerisinde bulunmak amacıyla yazılmış türlerdir. Okuma, dinleme becerilerine önemli bir katkısı vardır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde(TYÇ) belirlenen anahtar yetkinliklerden kültürel farkındalık ve ifade yetkinliği bu türle geliştirilebilir. Çocuk, tanıtım yapılan kitapları okuyup beğenisini ifade edebilir, değerlendirmelerde bulunabilir, duygu ve düşünce dünyasından yola çıkarak yaratıcı paylaşımlarda bulunabilir.

Sözlük türü, çocuğun sözlük kullanma alışkanlığı kazanmasında, Türkçe kullanımına özen göstermesinde, sözcük dağarcığının gelişmesinde dikkate değer bir türdür. Sözlük türünün yer aldığı dergilerde öncelikle çocuğun dikkati, metinlerde farklı şekilde ön plana çıkarılan kelimeler üzerine çekilir. Çocuk cümlenin bağlamından hareketle kelime üzerinde düşünmeye başlar. Metnin sonunda veya derginin sonuna

doğru bir sözcük listesi verilerek çocuğun sözcük dağarcığının gelişmesi konusunda katkı sağlanır.

Röportaj türü geçmiş dönemlerde metin türü tasnifinde yerini alırken 2019 TDÖP’te tasnife dâhil edilmemiştir.

Kavcar ve Oğuzkan (1999: 228) röportajı; ilginç fotoğraflarla süslenmiş, sade ve anlaşılır bir Türkçe kullanılmış, özenli ve nesnel araştırmaları içeren bir tür olarak tanımlamışlardır. Bu türün, genel kültürü artırdığı ve okurun okuma zevkini geliştirdiği yönünde birçok katkısı olduğunu belirtmişlerdir.

2. ÇOCUK DERGİLERİ

Taş’a göre (2008: 21) toplumun çoğu veya önemli bir bölümünün alıcı durumda olduğu kitleleri için iletişim, ‘kitle iletişimi’; bu iletişimde önemli rol üstlenen araçlara (gazete, dergi, televizyon, vb.) ise ‘kitle iletişim araçları’ denir. Dünyada meydana gelen gelişmelerin de etkisiyle toplumun çocuğaya yönelik algısı da sürekli olarak değişmektedir. Çocuklar, medyayı bilinçli kullandığı kadar bilinçsiz de kullanmaktadır. Eğitim materyallerinin ve otorite figürlerinin yerini almaya başlayan kitle iletişim araçları bilinçsiz kullanımda çocuğu tembelleğe sürükler.

Arıcı, medyanın bileşenlerinden olan gazete ve dergi hakkında “Çocukların medya kullanımı gazete ve dergilerde de kendini göstermektedir. Özellikle son zamanlarda küresel çocuk eğlence endüstrisinin bir ürünü olarak ortaya çıkan kahramanlardan hareketle çok sayıda dergi çıkarılmıştır” ifadelerini kullanmıştır (Arıcı, 2018: 38).

Barutçu (2010: 6), çocukların eğitimi için önemli gördüğü süreli yayınların gazete ve dergi olmak üzere iki grupta incelendiğini, bireylerin günceli takip etmesi ve toplumsal sorumluluk alması bu iki grupta yapılacak faaliyetler sonucunda elde edileceğini aktarmaktadır.

Tanrıkulu (2014: 40) dergilerin hitap ettiği kitleye ve işlediği konuya göre çeşitlerinin olduğunu belirtmektedir. Kadın dergisi, bilim dergisi gibi dergilerin yanında hedef kitlesi çocuklar olan çocuk dergilerinin de olduğunu söylemektedir.

Şimşek (2011: 71) süreli yayınların toplum hayatı ve okul arasında bir köprü görevi gördüğü çocukların güncel olaylardan yola çıkarak yorumlama özelliğinin gelişeceğini ifade etmektedir. Çocuk dergileri çocuğun eğitiminde, topluma uyum

sağlamasında, her türlü gelişimde önemli eğitim araçlarındandır. Çocuk dergilerinin eğitimle doğrudan ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Dönemin düşünce tarzını, yapılan uygulamaları yansıtan bu kaynaklar her dönem dikkati çekmiştir.

Çocuk dergileri, çocuğu güncel olaylardan, toplumsal ve bilimsel gelişmelerden haberdar eden yayınlardır. Çocuğun dünyasını önemseyen, çocukta her anlamda farkındalık oluşturan, ulusal ve evrensel nitelik taşıyan yazılı materyallerdir.

Tanırkulu'na göre (2014: 42) çocuk dergileri, okul içi veya okul dışı etkinlikleri zevkli hâle getireceğinden eğitim bağlamında çocuk bu materyallerle karşılaştırılmalıdır. Eğitici, öğretici yazıları bünyesinde barından çocuk dergileri eğlendirirken öğretici bir niteliğe sahiptir. Dergilerde yer alan metinler ders içinde veya ders dışında kaynak metinler olarak kullanılabilir. Bu yönüyle çocuk dergilerinin zengin bir içeriğe sahip olması gerekmektedir.

Özkul (2017: 9), çocuklar için hazırlanmış her yapıt gibi çocuk dergilerinin de detaylı incelenmiş hâlinin çocuklara sunulması gerektiğini ifade eder.

Gürel ve diğerleri (2007: 38) çocuk dergilerinin, çocuğun günceli takip etmesini sağlamanın yanında eğiticilik ve eğlendiricilik gibi nitelikler de taşıdığını belirtmektedirler. Öğreticilik havasından uzak, bilginin eğlence ile harmanlanıp verilmesi gerekmektedir. Yine dergilerin bilgilendiricilik niteliğinin yanında edebî özelliği olan metinlerin seçimi de önem arz etmektedir. Çocuk dergilerinde metin seçimleri konusunda hassasiyet göstermek gerekir. Doğrudan çocuğa seslenen bu materyaller çocuk gelişim özelliklerini göz önünde bulundurarak alanında uzmanlar tarafından içerikleri oluşturulmalıdır.

Bu süreçte hedef kitlesi çocuk olan bu dergilerin gelişim özelliklerine dikkat ederek hazırlanması önemli bir husustur. Küçük bir örnekle somutlandırmak gerekirse; 5 yaşındaki bir çocuk ile 11 yaşındaki bir çocuğun gelişim özellikleri, ilgisi aynı değildir. Bu sebeple gelişim özellikleri konusundaki farklılık dikkate alınıp dergilerin hangi yaş grubuna hitap etmesi gerektiği iyi belirlenmelidir.

“Çocuk dergilerinin işlevlerinin anlaşılması için içeriklerine bakmak gerekir. Çünkü dergiler, amaçlarıyla bütünleşen bir yayın politikası izlemeye çaba göstermişlerdir. Dergiler bu amaçlara uygun içerikleriyle de önemli bir işlevi yerine getirmişlerdir. Her şeyden önce çocuk dergileri, ilköğretim çağında bulunan ve okula devam eden öğrencilere yönelik olarak çıkarılmış dergilerdir. Dergiler, amaçlarını, hedef kitle olarak seçtikleri ilköğretim öğrencilerinin eğitimleri ve eğlenmelerine odaklanmışlardır” (Demirel vd., 2010: 349).

Dergilerin yayın politikaları dergilerin içeriğine de sirayet etmiş olacak ki günümüz çocuk dergilerinde içerik çeşitliliğine rastlamak mümkündür. Dergileri bir reklam ve tanıtım aracı, çocukları da birer tüketici olarak görmeden dergilerin yayın hayatında yerini bulması gerekmektedir. Günümüz çocuk dergilerinde kültürümüze ve değerlerimize yönelik unsurların çok az yer aldığı gözlemlenmektedir.

Çocuk dergilerinin içeriğe dair niteliklerinin belirlenmesinde Dünya Eğitim Örgütü'nün soruşturma sonuçlarına dayalı olarak Gökşen (1985: 47-48); edebî, bilgiye dayalı ve siyasi olayların anlaşılır ifadeyle sunulduğu makale, halk kültürlerinden alınma bir öykü ya da masal, dikkat çekici bir ahlaki konuşma, fotoğrafçılık ve el işleri ile ilgili bilgiler, sanat eserlerine dair bir açıklama, güldürü öğeleri içeren eğlenceli bir sayfa, çocuğun gelişimine ve değişimine yön veren yazılar, iş adamı ve sanatçı biyografileri, keşif ve buluşlar, bitkiler ve hayvanlar dünyası, çocukların hazırladığı mektup, resim ve öykü gibi yazılar şeklinde bir tasnif oluşturmuştur.

Gürel ve diğerlerine göre (2007: 39) çocuk dergilerinde “Güncel olaylarla ilgili haber niteliği taşıyan yazılar, eğlendirici fotoğraf ve bilmeceler ve fıkralar, ilgi çekici konular ve türler genelde üzerinde uzlaşılan başlıklar” yer almıştır. Günümüz çocuk dergilerinde görseller ve şekiller çok fazla yer kaplamaktadır. İlk dönem dergiler göz önünde bulundurulduğunda derginin tamamında çok az görsele yer verildiği bilinmektedir. İlk dönem çocuk dergilerinde hikâye, masal, bilmece, şiir gibi türler yer alırken günümüz çocuk dergilerinde de bu türler görülür ancak yenilik ve değişimler ile yeni türler de ortaya çıkmıştır. İlk dönem çocuk dergilerinde metin sayısı ve uzunluğu fazla iken günümüz çocuk dergilerinde görselliğin hâkim olduğunu belirtmek gerekir.

Yalçın ve Aytaş, çocuk dergilerinin çocuğa yararlarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. “Çocuk dergi okurken hem hoş vakit geçirir; hem de yeni şeyler öğrenir. Aynı zamanda da okuma, düşünme, okuduğunu anlama gibi alışkanlıklar kazanır.
2. Çocuğun yaşamı tanımasına yardımcı olur, onun ruhuna canlılık verir, yaşama sevinci kazandırır. Çocuğun yaşama hazırlanması ve çeşitli bilgilerin kazandırılması konusunda çocuğa rehberlik eder.
3. Türkçeyi en iyi şekilde konuşup yazmayı öğretirken dilin bütün incelikleriyle kullanılması becerisini kazandırır.
4. Yazmaya, çizmeye, yorum yapmaya yardımcı olarak çocuğun yaratıcı, yapıcı etkinlikleri ve estetik düşüncesini geliştirir.
5. Güncel olayları izleyerek kendisini ilgilendiren gelişmeler hakkında bilgi sahibi olur.
6. Kendi yaş grubunda çocuklarla iletişim içinde olarak onların duygu ve düşünceleri ile kendi duygu ve düşüncelerini karşılaştırma imkânı bularak kendisini geliştirir” (Yalçın ve Aytaş, 2017: 307).

Çocuk dergileri; hikâyeler, mizahi fıkralar, masallar, bulmacalar, çizgi romanlar gibi türleri bünyesinde barındırır. Çocukların dil becerisini geliştiren, hoşça vakit geçirmesini sağlayan, yaratıcı ve yapıcı etkinliklere yer veren çocuk dergileri bu yönleriyle çocukların dikkatini çekmektedir.

Empati gücü gelişmiş çocuklar, dergilerde yer alan kahramanlar ve karakterlerle aynı dünyayı yaşayacaktır. Bu hususta çocuğun rol model alacağı kahramanlar iyi işlenmeli ve toplum kurallarına uygun karakterler oluşturulmalıdır.

Çocuk dergileri yayımlandıkları dönemde yaşanan olayları, döneme hâkim olan düşünce ve yaklaşımları, toplumsal yaşantıları, sosyoekonomik düzeyleri aktaran önemli kaynaklardır. Her türlü gelişim, çocuk dergilerine farklı yollardan etki etmiştir.

“Çocuk dergilerinin çocuğa seslenişi, egemen söylemin doğrularını, değerlerini, çıkarlarını rasyonelleştiren, doğallaştıran, meşrulaştıran bir yapıya sahiptir” (Terkan, 2009: 200). Bu bağlamda çocuk dergilerinin, yetişkinlerin hâkim olduğu söylemlere yer veren, onların yönetiminde olup kurgulanan ve çocukların çoğu zaman yine arka planda kaldığı yayınlar olduğunu söylemek mümkündür.

Yılar, çocuk gazete ve dergilerinin çocuğa katkılarını ve faydalarını şu şekilde sıralamaktadır:

- “Çocuklar, dergilerdeki ilgi çekici resimler sayesinde zevkle bunları karıştırırken hem hoşça vakit geçirir hem de okuma, düşünme faaliyetlerini istekli yapar. Bu da okuma zevk ve alışkanlığını geliştirmelerine yardımcı olur.
- Çocuğa yaşama sevgisi verir ve ruhuna canlılık katar. Çocuğun hayatı tanımaya ve hayata hazırlanmasına destek olur.
- Türkçeyi etkili ve güzel bir şekilde kullanmaya yardımcı olur.
- Güncel olayları izleyerek toplumsal bilinç kazanmaya başlar.
- Yazmaya, çizmeye, yorum yapmaya yardımcı olarak çocuğun yaratıcı etkinliklerde bulunmasına büyük katkılar sağlar.
- Çocukların kelime dağarcığının artmasına yardımcı olur.
- Çocukların kendi yaş grupları arasında bir bilgi paylaşma veya konuşma konusu aracı olarak onların sosyal yönden de gelişmelerine yardımcı olur.
- Çocukların farklı konulara ilgi duymasını sağlayarak merak duygusunu kamçılar, sanata ve edebiyata yaklaştırır” (Yılar, 2010: 47).

Çocuk dergilerinin içeriği kadar yanında verilen hediyeler, ekler de çocukların dikkatini çekmektedir. Teknolojik güncellere paralel olarak çocuk dergileri de çağa ayak uydurmak amacıyla sayılarını okurlarıyla internet üzerinden ücretsiz paylaşmaktadır. Bazı çocuk dergileri Eğitim Bilişim Ağı (EBA)’ndan güncel sayıları ile

birlikte PDF hâlinde ücretsiz erişime açıktır. Derste etkileşimli tahtadan çocuklarla paylaşmak bu alanda ilişkilendirmeler yapmak önemlidir.

Okullarda çıkarılan çocuk dergileri, çocukların katkı sunması, emek vermenin ve iş birliğinin sonucunda ortaya çıkarılan bir ürün olmasından dolayı önemlidir.

Çocuklar, ders kitaplarının haricinde keyifli vakit geçirmek, hem eğlenmek hem bilgilenmek için farklı kaynaklar aramaktadır. Bu anlamda çocukların başvuracağı kaynaklar arasında çocuk dergileri dikkatleri üzerine çekmektedir.

Çocuk dergilerinde çocuk dünyası ve çocuk kültürünü yansıtan öğeler yer almaktadır. Çocuk oyunları, çocuk kitapları, çocuk eğlenceleri gibi içerikler dikkat çekmektedir.

Altunbay'a göre (2015: 636) çocuk dergileri; çocuğun dünyasıyla iç içe mi, içeriğindeki iletilerin ne amaçlarla verildiği, hedeflenen birey modelinin ne olduğu, yaşanan dönemin yapısı hakkında bilgi aktarması bakımından önemlidir.

2.1. TÜRKİYE'DE ÇOCUK DERGİSİ GELİŞİM ÇİZGİSİ

Tanzimat Dönemi ile birlikte eğitim gibi birçok alanda yenilikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Eğitim, ilerlemenin en önemli yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Ailelerin, çocuklarını eğitim kurumlarına gönderme istekleri, devletin bu alanda yatırımlarını artırmaya başlaması konunun ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmen ve öğrenci etkileşiminin olduğu dinamik eğitim yapısı içine çocuk dergileri de süreli yayınlar da bu etkileşim sürecine dâhil edilmiştir. Şimşek (2002:1-2) süreli yayınları “Süreli yayınlar, tarihi kronikler olarak siyasal, sosyal ve ekonomik alandaki önemli gelişmeleri takip eden tarihi belgelerdir.” şeklinde tanımlamaktadır. Toplumun şekillenmesinde önemli bir yer tutan süreli yayınlar toplumun ve bireylerin bilgilendirilmesinde rol oynamaktadır.

Türkiye’de ilk çocuk dergilerinin günlük gazete ekleri olarak yayınlandığı bilinmektedir.

Çocuk dergilerini, tarih araştırmalarında zengin bir arşiv kaynağı olarak görmek mümkündür. Çocuk dergileri eğitim konularına yer verdiği ve bu alanda gerekli hassasiyeti gösterdiği için eğitim tarihi araştırmalarında da önemli kaynaklardır. Çocuk dergilerinin ilk serüveni Tanzimat Dönemi’ne dayanmaktadır. İlk çocuk dergisi olan *Mümeyyiz*, yayın hayatına 1869 yılında başlamıştır.

Yılar, Tanzimat Dönemi'nde yayınlanan dergilerin pek uzun ömürlü olmadığını ancak en uzun ömürlü olmayı başaran ilk çocuk dergisi olarak bilinen Mümeyyiz ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır: “1869 yılında Sıtkı Efendi adlı yayıncının, aynı adlı günlük gazetenin çocuklar için haftada bir neşrettiği Mümmeviz'in her sayısı ayrı bir renkte çıkarılmıştır. Çocuk eğitimi üzerinde yoğunlaşan, eğitim ve öğretim yazılarını içeren ve sekiz sayfa olarak basılan bu özel sayı, Türk basın tarihinde ilk çocuk ve eğitim dergisi olarak değerlendirilebilir. Bu dergi, 49 sayı yayımlanmıştır” (Yılar, 2010: 49).

Türkiye'de çocuk dergiciliğinin ortaya çıkışı 19. yüzyılın ikinci yarısına, Tanzimat Dönemi'ne denk gelmektedir. Çocuk dergileri, bu dönemde Batılılaşmanın etkisiyle her alanda değişim ve yenilik sürecinin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Şimşek (2002: 21), Tanzimat Dönemi'nde yaşanan değişimlerin etkisiyle ilk dönem basınının Batı'nın bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin aktarıldığı ve tanıtıldığı yazılara ağırlık verdiğini aktarmaktadır. Her ne kadar Osmanlı Devleti ile karşılaştırmalı olarak kaleme alınsa da Batı'nın üstünlüğü basının her alanına, çocuk dergilerine de sirayet etmiştir. Bu dönemde çocuk dergilerinin eğitsel işlevinin olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Çocuk dergiciliğinin ilk dönemlerinde eğitsel amaçlı yayınlar yapıldığı bilinmektedir. Eğitim alanındaki yenilikler ve gelişmeler çocuk dergileri içeriğinde yer almıştır.

Okur-yazarlık oranının düşük olduğu zamanlarda ortaya çıkan 'Mümeyyiz' süreli yayınlar anlamında en önemli girişimcilik örneğidir. İçerik bakımından oldukça zengin olan *Mümeyyiz* adlı çocuk dergisi incelemelerine göre en fazla kullandığı türlerin başında hikâye ve masallar gelmektedir.

*Mümeyyiz*den sonra 1875 yılında yayınlanan ikinci çocuk dergisi *Hazine-i Etfal*, çocuklara ve kadınlara hitap eden bir dergidir. Ayrıca bu dergi ilk müstakil dergi olma özelliğini de taşımaktadır.

1875 yılında yayınlanmaya başlayan *Sadakat* dergisi, *Sadakat* adlı gazetenin ilave eki olarak çıkmıştır. Diğer çocuk dergilerinde rastlandığı gibi *Sadakat* çocuk dergisinde de öğreticilik hâkimdir. *Sadakat* dergisi altı sayısından sonra ismini *Etfal* olarak değiştirerek bu isim altında yayın hayatına devam etmiştir.

Araştırmalara göre İstanbul dışında çıkarılan ilk çocuk dergisi 14 Kasım 1875'te çıkan *Ayine* adlı dergidir. Şimşek(2002:112), dergide ağırlıklı olarak kadınlara yönelik

yazılar bulunduğunu, çocuklar için de eğitici konular ağırlıklı eğlenceli ve kısa hikâyelere yer verildiğini ifade eder.

Tanzimat döneminin son çocuk dergisi olan *Arkadaş* 1876 yılında yayın hayatına başlamıştır.

“Mümeyyiz dergisi 49, Hazine-i Etfal 1, Sadakat 6, Etfal 16, Arkadaş 13, ve Ayine 41 sayı yayınlanmıştır” (Şimşek, 2002: 151).

Tanzimat dönemi çocuk dergileri konuları bakımında eğitsel özellikler taşımaktadır. İçerik ve amaçlarına bakıldığında benzer özellikler taşıdıklarını söylemek mümkündür. Geleneksel çocukluk anlayışının hâkim olduğu dönemde çocuk dergileri de bu minvalde yayınlarını sürdürmüştür. Geleneksel çocukluk anlayışında çocukların büyüklerine saygı gösterdiği, terbiyeli, ödev ve sorumluluklarını yerine getiren, eğitim için çabalayan bireyler olduğunu söylemek mümkündür. Toplumun kurallarına uyum sağlayan, toplumsal yaşayışlara adapte olan çocuklar geleneksel çocukluk anlayışında önemli bir konudur.

“Bu dönemde, süreli yayınların en sık vurguladıkları iki kavram eğitim (terbiye) ve ilerleme (terakki)’dir” (Şimşek, 2002:1). İlerlemenin ön koşulu olarak görülmeye başlanan eğitime önem verilmeye başlanmış ve eğitim kurumları giderek yaygınlaşmıştır. Eğitim ile ilgili içeriğe sahip süreli yayınların takibi ve okurlarla etkileşim artmıştır.

Şirin (2000: 243), bu gelişmeler ve yayınların ardından haftalık ve on beş günlük süreli çocuk dergilerinde artış görüldüğünü, bu dönemde *Bahçe(1880)*, *Çocuklara Kıraat(1881)*, *Çocuklara Arkadaş(1882)*, *Çocuklara Rehber(1897)*, *Çocuk Bahçesi (1904)* gibi dergilerin uzun yıllar çocukların okuma ihtiyacını karşıladığını belirtmiştir.

Yalçın ve Aytaş (2017: 309-311), 1908 yılından sonra dergi çeşitlerinin artışı etkisiyle Cumhuriyet dönemine kadar yayınlanan çocuk dergilerini şu şekilde sıralamışlardır: “Musavver Küçük Osmanlı” (1909), “Arkadaş” (1909), “Çocuk Dünyası” (1913), “Çocuk Yurdu” (1913), “Mektepli” (1913), “Türk Yavrusu” (1913), “Türk Yurdu” (1913), “Çocuk Bahçesi” (1913), “Çocuk Dostu” (1914), “Hür Çocuk” (1918), “Bizim Mecmua” (1922), “Çocuk Postası” (1923), “Yeni Yol” (1923), “Sevimli Mecmua” (1925), “Çocuk Dünyası” (1926), “Çocuk Yıldızı” (1927).

Kür’e göre (1991: 546), çocuk dergilerine toplum ve kültürel yaşama etki eden siyasal baskı veya rahatlıkların yansımaları doğaldır.

Yalçın ve Aytaş (2017: 311), Cumhuriyet Dönemi'ne kadar yayınlanan çocuk dergilerinin tamamına yakın bir kısmının düzenli bir şekilde çıkmaması o dönem dergilerinin ortak özelliği olduğunu belirtmişlerdir. Siyasi ve sosyal karmaşanın yanında savaşların neden olduğu istikrarsız ortam bu süreçte etkili olmuştur.

Altunbay (2015: 631-636) bir araştırmasında; Cumhuriyet Dönemi'nden önceki çocuk dergilerinin döneme hâkim olan siyasi baskılar, sansür uygulaması, basım ve dağıtım maliyeti, okurların okumaya ilgisizliği, iletilerin ve konuların çocuk düzeyine uygun olmayışı gibi sebeplerle erken kapandığını belirtmektedir. Yine bu dergilerde siyasi otoritenin yansımaları ile çocuk gelişimi ve beğenileri gibi unsurlar önemsenmemiş, otorite ve yeniliklerin benimsetilmesinde dergiler araç olarak görülmüştür.

Cumhuriyet'in ilanı ile çocuk dergileri yeni görevler üstlenmiştir. 'İdeal' çocuk kavramının oluştuğu, önemsendiği bir dönem başlamıştır. Cumhuriyet'in ilanı sonrası, yeni rejim doğrultusunda yetiştirilmek istenen çocuklar merkeze alınmıştır. Millî kimlik bilinci, Türklük bilinci, Atatürk ilke ve inkılapları Cumhuriyet Dönemi dergilerinde ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Tanrıkulu (2014: 53) 1876-1928 yıllarında 50'ye yakın dergi yayınlanmasına rağmen 1928-1938 yıllarında 32 dergi yayınlandığını, çocuk dergilerinde büyük bir artış olan bu dönemde çocuk dergilerine ilgi ve talebin fazla olduğunu aktarmaktadır.

Cumhuriyet döneminin en uzun soluklu dergisi "Doğan Kardeş" dergisidir.

Gürel (1998: 77) 1979 Dünya Çocuk Yılı'nın etkisiyle Türkiye'de de çocuk dergileri konusunda bir canlılık oluştuğunu ifade etmiştir.

2.2. DÜNYADA ÇOCUK DERGİSİ GELİŞİM ÇİZGİSİ

İlk örnekleri Batı'da görülmeye başlanan çocuk dergileri, ilk olarak İngiltere sonra sırasıyla Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, Almanya gibi ülkelerde yayınlara başlamış ve 19. yüzyıldan itibaren çocuk dergileri gelişim ve yayılım göstermeye başlamıştır.

"İngiltere'de yayımlanan ilk çocuk dergilerinin başlıca amacı, okurlarını türlü konular üzerinde bilgilendirmek ve onlara birtakım ahlakî telkinlerde bulunmak idi" (Şirin, 2000: 241).

Oğuzkan (1987: 25) bu konu hakkında, İngiltere’de 18. yüzyılda yayınlanmaya başlayan çocuk dergileri “Juveline Magazine” ve “The Childrens Magazine” adlı dergilerin çocuk dergisi konusundaki ilk adımlar olarak değerlendirildiğini, bilgi vermek ve öğreti amacıyla çıkarılan bu dergiler sonrasında 19. Yüzyıl ortalarında “The Boy’s Own Magazine” ve “The Charm” adlı dergilerin yayın hayatına başladığı bilgisini vermektedir.

“Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk çocuk dergisi olan “The Juvenile Miscellany” 1826’da Boston’da yayımlanmıştır. Ancak bu dergi köleliğin kaldırılmasına ilişkin yazıları nedeniyle sekiz yıl sonra kapanmak zorunda kalmıştır” (Şirin, 2000: 242). Amerika’da çocuk dergileri 19. yüzyılın ortalarından itibaren gelişme göstermiştir.

3. TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA TEMA

Program; ders veya konuların amaçlar, kazanımlar, alt kazanımlar, etkinlikler ve ders gereçleri ile birlikte uygun bir sıra ile düzenlenmesi sonucu oluşturulan kılavuzdur. Bu bağlamda, öğrencilere belli bir plan doğrultusunda kazandırılması hedeflenen öğrenim yaşantılarının tümünü barındıran programdır. Aynı zamanda ölçme ve değerlendirme aşamalarının nasıl olması gerektiğini belirten, hususi olarak bir dersin içeriğine yönelik açıklamaları olan bir plandır.

Eğitim- öğretim programları, içinde bulunduğu çağın koşullarına göre değişir ve gelişir. Nitekim bu programlar günceli yakalamak ve gelişimsel bir yapıya sahip olmak zorundadır. Bu programlar, eğitim- öğretim faaliyetlerinin bağımsız uygulamalarının aksine ortak bir anlayış çerçevesinde yürütülmesini sağlar.

Öğretim programları hazırlama, uzmanlık gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte toplumun ihtiyaçlarını belirlemek için alanında yetkin kişilerden görüşler alınır. Bu doğrultuda program revize edilir ve işlevsel hâle gelmesi, uygulanacak durumda olması beklenir. Toplumun, durağan bir yapısı olmaması sebebiyle ortaya çıkan her yeni ihtiyaç her güncelleme programların içeriği ve yapısı üzerinde değişime sebep olur.

“Türkçe öğretiminin öncelikli sorumluluğu, öğrencilerin dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerini bilimsel bir anlayışla planlı bir biçimde geliştirmek, onlara Türk dilini doğru, bilinçli kullanma duyarlılığı ve alışkanlığı kazandırmaktır” (Sever, 2003: 28). Bu bağlamda Türkçe öğretim programları, bilimsel düşünen,

araştıran, sorgulayan, kendisini yazılı ve sözlü ifade edebilen, okuduklarını sorgulayıp değerlendirebilen bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir.

Öğretim programları aynı zamanda öğretmenler için de çok önemli kaynaklardır. Dersin planlanması, kazanımların ne ölçüde gerçekleştirildiği bakımından önemli bir yol göstericidir. Bu noktada programların öğretmenler tarafından doğru bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Çünkü doğru anlaşılmayan, özü kavranmayan ve kötü bir uygulamayla amacına ulaşmayan programların verimliliği düşebilir.

Öğretim programı, yürürlükte olan eğitim anlayışına ve öğrenci düzeyine uygun olarak hazırlanmalıdır. Ayrıca uygulanabilirlik niteliğine ve yapılandırmacı eğitim anlayışına sahip olmalıdır. Eğitim açısından değerlendirildiğinde bu niteliklere sahip olmayan programlar bir başarı getirmemektedir. Öğretim programları, günceli yakalayan ve gelişime açık bir yapıda olmalıdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programlarının geçirdiği evreler incelendiğinde Cumhuriyetten günümüze çok sayıda öğretim programı hazırlanmıştır. Bunlar sırasıyla; 1924, 1926, 1930, 1936, 1948, 1968, 1981, 2005, 2006, 2009, 2015, 2017, 2018, 2019 Türkçe dersi öğretim programlarıdır.

Toplum ihtiyaçlarının güncelle bağlı değişimi, dil ve eğitim alanında meydana gelen gelişimler öğretim programlarına etki etmektedir. Özellikle dil ve eğitim konusunda hassasiyetin arttığı bu dönemde bireyin önemsendiği, içinde bulunduğu toplumun değerlerine bağlı, sorgulayabilen ve aktif kişilerin yetiştirilmesi amaçlanan bir yaklaşım benimsenmiştir.

Yapılandırmacı eğitim anlayışı benimsendikten sonra bu anlayışta programlar hazırlanmaya başlanmıştır. 2004 taslak programı ile oluşan bu süreçte program 2006-2007 öğretim yılında uygulanmaya başlamıştır. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Programı'ndan itibaren programlar bu anlayış çerçevesinde hazırlanmaktadır. 2005 Programı ilköğretim birinci kademe ve ikinci kademe olmak üzere iki program hâlinde hazırlanmıştır. Programlar, ilkokullar için 2005-2006 yılında, ortaokullar için de 2006-2007 öğretim yılında uygulamaya konulmuştur.

Tema, Türkçe Sözlükte “1. Asıl konu, temel motif, ana konu. 2. Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu.” (TDK, 2011: 2315) olarak tanımlanmaktadır. Aktarılmak istenen düşüncelerin, konuların ve temaların metinler aracılığıyla sınıf düzeylerine uygun bir biçimde verilmesi programda detaylı

olarak açıklanmıştır. Programlarda belirtilen zorunlu ve seçmeli temaların, işlenecek konuların öğrenci düzeyine uygunluğu önemlidir. “Tema ve konu seçiminde ilköğretim düzeyinde daha çok somut kavramların kullanıldığı metinler seçilmelidir. Ortaöğretim düzeyinde ise soyut kavramların kullanıldığı tema ve konular kullanılmalıdır” (Kırbaş, 2020: 157).

2005 (1-5.sınıflar) Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda sınıf düzeylerine göre tematik yaklaşıma uygun olarak seçmeli ve zorunlu temalar belirlenmiştir. Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanması yönüyle önceki programlardan farklı bir içeriğe sahiptir. 2005 TDÖP’te on dört tema yer almaktadır. Bir eğitim- öğretim yılı içinde dördü zorunlu dördü seçmeli olmak üzere toplam sekiz temanın işlenmesi öngörülmüştür. 2005 TDÖP’te (MEB, 2005) yer alan temalar şunlardır: *Atatürk (zorunlu)*, *Değerlerimiz (zorunlu)*, *Sağlık ve Çevre (zorunlu)*, *Birey ve Toplum (zorunlu)*, *Güzel Ülkem Türkiye (seçmeli)*, *Yenilikler ve Gelişmeler (seçmeli)*, *Oyun ve Spor (seçmeli)*, *Dünyamız ve Uzay (seçmeli)*, *Üretim, Tüketim ve Verimlilik (seçmeli)*, *Hayal Gücü (seçmeli)*, *Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler (seçmeli)*, *Kurumlar ve Sosyal Örgütler (seçmeli)*, *Doğal Afetler (seçmeli)*, *Güzel Sanatlar (seçmeli)*.

2006 Türkçe Dersi (6,7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nda Temalar

Atatürk (zorunlu), *Sevgi (zorunlu)*, *Millî Kültür (zorunlu)*, *Toplum Hayatı (zorunlu)*, *Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar* gibi ana tema ve alt temalardan meydana gelen bu programda toplam on beş tema yer almaktadır. (MEB, 2006: 58-60)

Yine programda temalar ile ilgili şu özellikler yer almıştır (MEB, 2006):

1. Her temada farklı türlerden en az üç okuma, bir dinleme/izleme metnine/materyaline yer verilir. Dinleme metinleri öğretmen kılavuz kitabında yer almalıdır.
2. Seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele alındığı metinler işlenir.
3. Dinleme/izleme metni, okuma metinlerinde ele alınan alt temalardan biriyle bağlantılı olabilir.
4. Her sınıfta biri zorunlu Atatürk teması olmak üzere 6 ana tema ele alınır.
5. 6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalardır. Zorunlu temalar diğer sınıflarda da işlenebilir.
6. Ana temalar altında belirtilen alt temalar zenginleştirilebilir.
7. Temalara içeriği yansıtmak kaydıyla programda belirtilen adlar dışında özgün adlar verilebilir” (MEB, 2006: 60-61).

Her sınıf düzeyinde “Atatürk” temasının işlenmesi önemsenmiş ve ana tema olarak programda yer almıştır. “Atatürk” temasının diğer temalar gibi alt tema alanlarına yer verilmemiştir.

2015 Türkçe Dersi (1-8.Sınıflar) Öğretim Programı’nda Tema

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (MEB, 2015: 8) seçilen metinlerin, öğrencinin bilgi, beceri, estetik zevkini geliştiren, düşünce ve hayal dünyasını zenginleştirecek nitelikte olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Programda, sınıf düzeylerine göre toplamda 8 ana zorunlu tema ve temalara bağlı konu örnekleri yer almaktadır. Temalar, 5-8. sınıflarda işlenmek üzere programda yer almıştır. Bunlar: *Biz ve Değerlerimiz, Dünya ve Çevre, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Vatandaşlık Bilinci, Sağlık, Spor ve Oyun, Sanat ve Toplum, Bilim ve Teknoloji.*

Programda belirtilen metin sayılarına bağlı kalmak kaydıyla “hangi temada hangi metin türlerinin yer alacağı yazarın tercihinin bağlıdır. Örneğin, “Bilim ve Teknoloji” temasında şiir yerine bilgi verici ve hikâye edici metin daha fazla olabilir. Başka bir temada ise şiir türündeki metinlere daha fazla yer verilebilir. Ancak ilke olarak metin türlerinin temalar arasında dengeli bir şekilde dağılımının sağlanması esastır” (MEB: 2015: 10).

2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Tema

2017 TDÖP’te (MEB, 2017: 18) temaya ilişkin açıklamalar şu şekildedir: Her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüş olup, “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” ve “Millî Mücadele ve Atatürk” temaları zorunlu temalar kategorisine alınmıştır. Geriye kalan temalar seçmeli olup yazarların tercihinin bırakılmıştır. 2017 TDÖP’te 5-8. sınıflarda işlenmek üzere belirtilen temalar şunlardır: *Erdemler, Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk, Birey ve Toplum, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân, Duygular, Doğa ve Evren, Sanat, Vatandaşlık, Çocuk Dünyası.*

2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Tema

2017 TDÖP taslak program niteliğinde olup 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temelini oluşturmuştur. 2017 TDÖP'te yer alan temalar ve konu önerileri bu programda da yer almaktadır. Ayrıca 2018 TDÖP'te yer verilen metin türleri çeşitliliği önceki programlara göre artmıştır. Program, metin türleri konusunda zengin ve güncel bir içeriğe sahiptir. Kılavuzlar, broşür, efemera, kartpostal, sosyal medya mesajları, motto, aforizma gibi farklı türler programdaki tür tasnifinde yer almaktadır.

3.1. 2019 TÜRKÇE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI

Öğretim programları dönemin, toplumun, bireyin ihtiyaçlarını karşılayan ve güncellenebilir bir nitelikte olmalıdır. Programların hitap ettiği kişilerin, grupların ihtiyaçları saptanmalı ve programda bu yönde geliştirmeler yapılmalıdır. Durağan, gelişime kapalı, denenmiş olmayı reddeden program anlayışından uzak durmak gerekmektedir. Türkçe öğretim programlarında da diğer derslerde olduğu gibi değişimler ve yenilikler meydana gelmiştir.

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı, 1. sınıf düzeyinden 8. sınıf düzeyine kadar Türkçe kazanımları kapsamaktadır. Bu programda ilk ve ortaokul kademesine ait açıklamalar yer almaktadır.

2019 TDÖP sarmal ve bütünsel yaklaşımı benimsemektedir. Sarmal yaklaşımın etkisiyle kazanımların her sınıf düzeyinde tekrar ettiği ve düzey ilerledikçe konuların detaylandırıldığı, derinleştiği görülmektedir. Kazanımlar birbiriyle ilintili, üzerine eklemeler yapılarak ilerlemektedir. Örneğin; 6. sınıfta sıfat, 7. sınıfta zarf konusunu iyice kavrayan öğrenci 8. sınıfta fiilimsi konusunu kavramakta zorluk çekmeyecektir.

Bütünsel yaklaşımın, beceri temelli bir ders olan Türkçe dersi için kullanılan en iyi yaklaşımlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu dersin öğretiminde esas olan temel dil becerilerinin bu anlayışla geliştirilmesidir.

Bütünsel yaklaşım bireyi tüm yönleriyle geliştirmeyi hedefleyen, disiplinlerarası bir anlayışın hâkim olduğu yaklaşımdır. Bu doğrultuda programda zihinsel becerileri kullanmaya yönlendiren, öğrenmeyi kalıcı hâle getiren, yeni bilgi ile eski bilgi sentezini yapan ve beceri-yetkinlik doğrultusunda birleşen bir anlayış hâkimdir.

2019 TDÖP'te öğretim programlarının salt bilgi aktaran bir yapısı olması haricinde bireysel farklılıkları önemseyen, hedefi değer ve beceri kazandıracak yapıda hazırlandığı ifadesi yer almaktadır. (MEB, 2019: 3)

2019 TDÖP’te temalara ilişkin açıklamalar şu şekildedir: “Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz” , “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu temalar dışında verilen diğer temalar seçmeli olup kitap yazarlarınca belirlenecektir” (MEB,2019: 15).

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 8 tema yer alırken 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda 16 tema yer almaktadır. 2015 Türkçe Öğretim Programı’nda temaların hepsi zorunlu iken 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda üç tane zorunlu tema yer almıştır.

“Tematik yaklaşım esas alınarak hazırlanan öğretim programında okuma ve yazma kazanımları metin içi, metin dışı ve metinler arası okuma yoluyla anlam oluşturmayı sağlayacak şekilde yapılandırılmıştır” (MEB, 2019: 8). Birkaç konu ve metnin bir tema merkezinde anlam bulması bu yaklaşımın yapısını oluşturmaktadır.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,
- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır” (MEB, 2019: 8).

Tablo 2. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı 'nda Yer Alan Temalar ve Konu Önerileri

Temalar ve Konu Önerileri
ERDEMLER ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
MİLLİ KÜLTÜRÜMÜZ aile, bayrak, büyüklerimiz, dini bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
MİLLİ MÜCADELE VE ATATÜRK 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.
BİREY VE TOPLUM ana dili, adalet, barış, bireysel farklılıklar, çok dillilik, çok kültürlülük, dayanışma, devlet, dezavantajlı gruplar, empati, eşitlik, farklılıklara saygı, gurbet, haram, hayat becerileri, helal, hukuk, hükümet, iktidar, kardeşlik, kent kültürü, komşuluk ilişkileri, kul hakkı, kültürel farklılıklar, küreselleşme, medeniyet, meslekler, misafirperverlik, selamlaşma, siyaset, sosyal içerme, sosyokültürel farkındalık, toplumsal kurallar, vatandaşlık, zaman yönetimi vb.
OKUMA KÜLTÜRÜ bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitabevi, kitaplar, kütüphaneler, metinler arasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okuma sevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.
İLETİŞİM aile iletişimi, bilgi iletişimi, diğer canlılarla iletişim, etkili iletişim, iletişim becerileri, insanlarla iletişim, kitle iletişim araçları, komşuluk, kültürel iletişim, kültürler arası iletişim, medya okuryazarlığı, öğrenci hareketliliği, öğrenci öğretmen iletişimi vb.
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER bireysel haklar, birinci kuşak haklar, çocuk hakları, demokrasi, din ve vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, eğitim hakkı, engelli hakları, eşitlik, haberleşme özgürlüğü, hakkını savunma, hasta hakları, hayvan hakları, ifade özgürlüğü, ikinci kuşak haklar, inanç hakkı, insan hakları, kişi dokunulmazlığı, merhamet, özel hayatın gizliliği, özgürlükler, seyahat özgürlüğü, temel hak ve özgürlükler, toplumsal cinsiyet adaleti, toplumsal cinsiyet eşitliği, yaşama hakkı vb.
KİŞİSEL GELİŞİM başarı, beceri, çalışkanlık, çatışma yönetimi, empati, girişimcilik, karar verme, kendini tanıma, kişilik tipleri, meslek seçimi, motivasyon, öğrenmeyi öğrenme, olumlu düşünme, öz denetim, öz eleştiri, öz güven, öz saygı, sorumluluk, sosyal gelişim, yetenek, yeterlilik, zaman yönetimi vb.
BİLİM VE TEKNOLOJİ bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb.
SAĞLIK VE SPOR adil oyun, beden eğitimi, beden sağlığı, beslenme, centilmenlik, dengeli beslenme, hareketlilik, hastalıklardan korunma, ilaç kullanımı, ilk yardım, öz bakım, ruh sağlığı, sağlıklı beslenme, sağlıklı yaşam, spor kültürü, sportmenlik, temizlik, uyku vb.
ZAMAN VE MEKÂN çevremiz, evimiz, geçmiş şimdi gelecek, gezginler, odamız, okulumuz, şehirler, sınıfımız, ülkeler vb.
DUYGULAR bağışlama, beğenme, duygu yönetimi, heyecan, kaygı, kıskançlık, korku, mutluluk, özlem, sevgi, sitem, takdir etme, umut, üzüntü, veda, yalnızlık vb.
DOĞA VE EVREN bitkiler, canlılar, çevre, çevrenin korunması, doğa, doğa olayları, doğal afetler, dünya, evren, gece, gezegenler, gündüz, hayvanlar, iklim, kar, manzaralar, mevsimler, renkler, uzay, yağmur, yeryüzü, yıldızlar, zaman bilinci vb.
SANAT afiş, bale, cilt, söz sanatları, ebru, edebiyat, estetik, estetik duyarlılık, festival, fotoğraf, gala, geleneksel sanatlar, gölge oyunu, grafik, grafiti, heykel, mimari, minyatür, müzik, opera, özgünlük, pandomim, peyzaj, resim, seramik, sinema, tezhip, tiyatro, yenilikçi düşünme vb.
VATANDAŞLIK adalet, alın teri, çalışma, emek, eşitlik, göç, göçmenlik, görev bilinci, hukukun üstünlüğü, iş birliği, mültecilik, özgürlük, paylaşma, sorumluluk, üretme, vergi bilinci vb.
ÇOCUK DÜNYASI çocuk kültürü, çocuk müzesi, dijital oyunlar, eğlence, geleneksel çocuk oyunları, hayal, hobiler, keşif, lunapark, merak, mizah, okul, oyun, oyuncak, rüya, sokak oyunları vb.

Kaynak: MEB, 2019: 15-16

Tablo 2’de yer alan temalar ve konu önerileri, inceleme kapsamına alınan dergilerde yer alan metinlerin tema alanlarını belirlemede ölçüt olmuştur.

4. METİN- TEMA İLİŞKİSİ

Konu- Tema İlişkisi

Türkçe Sözlükte konu “1. Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu süje; 2. Üzerinde konuşulan şey, bahis” (TDK, 2011: 1476) şeklinde tanımlanmaktadır. Özdemir de konuyu “yazarın üzerinde durduğu, hakkında yazı yazdığı şey” (1994: 17) olarak tanımlamaktadır. Çevremizdeki her şey konu olarak değerlendirilebilir.

Konular, yıllar boyunca ortak olarak işlenmiş olabileceği gibi çağın getirdiği etkiler ve gelişmeler doğrultusunda değişik konular da işlenmiştir. Konular tema ile çoğu kez karıştırılmaktadır. Verilmek istenen iletiler konu üzerinden serpilip gelişim göstererek aktarılır.

Özellikle dil eğitimi alanında temanın önemli bir yeri vardır. Çünkü bir metni ya da bir konuyu işlemektense temanın merkeze alındığı, bir tema altında birkaç metnin işlenmesi ve konu çeşitliliğinin olması çocuğun gelişimine ve dilsel becerilere önemli katkı sağlamaktadır. Bu sürece metinlerarasılık kavramı da eşlik etmektedir. Örneğin; ‘Kişisel Gelişim’ teması çerçevesinde beceri, yaratıcılık gibi konular işlenirken çocuğun zihninde iyice yerleşmesi için önceki metinle bağlantılı bir etkinlik bölümüne yer verilir. Böylece çocuk, metinlerin farklı konularla aynı temayı verdiğini sezer, verilmek istenen değerler böylelikle daha kalıcı hâle gelir.

Çocuk edebiyatı metinlerinde çocuk gelişimine, çocuk duyarlılığına uygun, hassasiyet gerektiren konuların seçimi ve işlenmesi oldukça önemlidir.

Yalçın ve Aytaş, konuların işlenirken şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini aktarmaktadırlar:

- “Çocukların ilgilerini, beğenilerini, okuma eğilimlerini tespit ederek, konularını bu tespit etrafında işlemelidirler. Bu yüzden çocuk kitaplarında tema ile konu arasındaki ilişki çok güçlü olmalıdır.

- Çocuk kitaplarında konuların ele alınışında onların güvenlerini artırıcı, geleceğe ümitle bakmalarını sağlayıcı, insan ve tabiat sevgisi gibi değerleri pekiştirici inançlara yer verilmelidir.

• Çocuk kitaplarında, toplumsal değerlere önem verilmelidir. Yaşadığı toplumu geleceğe taşıyacak çocuğun o toplumun var oluş sebepleri ile ilgili temel bilgilerde duyarlı hâle getirilmesi için çocuk edebiyatı metinlerinde millî konulara yer verilmelidir. Bu konuda kültürümüzde birçok örnek bulunmaktadır. Bu kültürel unsurların önem sırasına dizilerek çocuk edebiyatı metinleri hâline getirilmesi çocuğun kendi kültürünü özümsemesi ve günlük hayatına yansıtmasını sağlayacaktır” (Yalçın ve Aytaş, 2017: 89).

Demirel, konu ile yakından ilgili olan tema hakkında “bir yapıtta tartışılacak etiksel, siyasal, dinsel, felsefi ve estetiksel türden özgül bir yaşamsal sorun, yapıtta ortaya atılacak ve yanıtlanacak yaşamdan alınma bir sorudur. Tema daha genel olan, konu ise daha tikel olandır” (2010: 57) ifadelerini kullanmaktadır. Temanın kapsayıcı özelliğinden bahsetmektedir. Bir başka tanımla “yazarın eserinde veya yazısında sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ya da görüşlere, gösterdiği ana yönelimlere tema denir” (Oğuzkan, 1983: 366). Yazar, bir konuyu belli bir metin türünde ele alıp okurlara ne üzerinde düşünmeleri, onların davranışlarında neleri geliştirmek arzusunda olduğunu bilmelidir. Herhangi bir teması olmayan veya belirsiz olan metinler, çocuk açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Uludağ (2016: 83) temayı, edebî türlerin yaşam kaynağı, bu metinlerin ortaya çıkma, yazılma nedeni olarak tanımlamaktadır. Bu noktada temanın birçok becerinin temelini oluşturduğu, bu becerilerin özellikle duyuşsal becerilerin gelişmesinde önemli olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Yalçın ve Aytaş (2017: 58-59) hedef kitlesi çocuk olan edebiyat ürünlerinde, çocukların daha önce karşılaştıkları ya da karşılaşmaları muhtemel durum ve olaylarla ilgili konuların seçilmesi gerektiğini ifade ederler. Metinde çocuğun daha önce karşılaştığı bir konu anlatıldığı takdirde çocuk, varsa hatasını gözden geçirerek yaşantısını kontrol edecektir. Konunun ve iletinin kahramanlar aracılığıyla verilmesi de çocuğun özdeşim kurmasını ardından da okuma motivasyonunu artırmasını sağlayacaktır. Çocuğun karşılaşması muhtemel konunun işlenmesi de olabilecek gelişmelere hazırlıklı olmasına ve bunun karşısında uygun davranış şekli geliştirmesine katkı sağlar. Her anlamda farkındalık kazanan çocuk bu gelişmeler sonunda hızlı ve doğru kararlar alacaktır.

Oğuzkan (1979: 307) yazarların yazdığı eserlerde genellikle millet, doğa sevgisi, erdem ve erdemle ilgili kavramlar, kahramanlık, değerlere bağlılık ve bunlarla birlikte demokratik ilkeler, Atatürk gibi konuların yer aldığını söyler.

Çocuklar için yazılan eserlerde vatan, millet, dürüstlük, iyilik, doğa sevgisi, gelenek ve göreneklere bağlılık gibi ortak temalar yoğunlukla işlenmektedir. Kişilik oluşumunda önemli bir etkisi olan temaların seçiminde sanatçıların özel bir çabasının olması gerekmektedir.

Dergi-Tema İlişkisi

İçinde bulunulan dönemlerin etkisiyle değişen yargılar ve gündem, dergilerin içeriğine yansımaktadır. Bazı iletiler ve değerler, temalar aracılığıyla dergilerde işlenir.

“Eski harfli çocuk dergilerinde terbiye, ahlak ve eğitim ana temaları oluşturmaktadır. Ağırlıklı olarak eğitici bir özellik taşıyan bu dergilerde, eğitici ve ahlaki yazılara, okullardan haberlere, okuyucu mektuplarına, bilmecelere, hikâyelere, eşya ve hayvan tanıtlarına, Osmanlı ve Avrupa basını hakkında bilgilere, yeni gelişmelere, keşiflere, yer verilmiştir. Ülke ve dünyadan haberler, fıkralar, çocuk sağlığı, tefrika romanlar, çocuk şiirleri, masallar, çocuklar için yazılmış tiyatro eserleri, Balkan Savaşlarının etkisiyle öç ve intikam konuları, Türklük, vatan, arı Türkçe, çocuk hakları, çocuk eğitimi ve bakımı, spor ve izcilik bu dergilerde kendilerine yer bulan diğer konu başlıklarıdır. Edebiyat ve eğlence ile ilgili yazılar, eğlendirerek eğitime amacıyla kaleme alınmıştır” (Gürel vd., 2007:254).

Çocuk edebiyatında iletiler, temalar, konular, değerler metinler aracılığıyla aktarılmaktadır. Dergiler döneme hâkim olan havayı, sosyoekonomik yapıyı, kültürel mozaigi içermeye önemli kaynaklardır. Bu kaynaklarda yer alan metinler aktarım işlevi görmektedir.

Mizah, fıkra gibi güldürü unsurların, bilmece gibi zihinsel becerilerin devrede olduğu türler tema ile desteklendiği zaman çocuğun gelişimine olumlu yönde etkisi olmaktadır.

5. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Aladağ'ın (2012), “Memduh Şevket Esendal'ın “Hikâyeler-Birinci Kitap” ve “Hikâyeler- İkinci Kitap” adlı Eserlerindeki Hikâyelerinin 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Temalar ve Metin Seçim Kriterleri Açısından İncelenmesi” başlıklı tezinde incelenen hikâyelerin bir kısmında, hedeflenen ve yazılanlar arasında tutarsızlık olduğu tespit edilmiştir. Bazı hikâyelerde Osmanlıca metinlerin çok sık kullanıldığı ve bunun ilköğretim düzeyine uygun olmadığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra incelenen eserlerin genelinde sade bir dil kullanıldığı ve samimi diyaloglar ile mizahi bir üslubun kullanılmış olduğu tespit edilmiştir. İnceleme sonunda metinlerin bir

kısmında yoğun şekilde içki, kumar ve aile kültüründen uzaklaşma gibi konuların işlendiği saptanmıştır. Metinlerde yoğun olarak duygular ve kişisel gelişim temaları işlendiği tespit edilmiştir. Ayrıca incelenen 50 hikâyeden yalnızca 14 tanesinde toplum hayatı teması işlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Akbayrak (2014)'ın "Erken Cumhuriyet Döneminde Sosyalleşme Aracı Olarak Süreli Çocuk Yayınları" başlıklı yüksek lisans tezinde dönemin belirgin özelliklerini yansıttığı düşünülen üç süreli çocuk yayını (Mektepli Gazetesi, Çocuk, Çocuk Sesi) incelenmiş olup araştırma sonucunda genel olarak Cumhuriyet'in erken döneminde yayınlanan süreli çocuk yayınlarının çocuklara değer aktarımında etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu değerlerin daha çok Cumhuriyet'in yeni neslin yetişmesinde önemli gördüğü beden terbiyesi, yerli malı kullanımı, kız çocuklarının eğitime katılımının teşvik edilmesi gibi olgular çerçevesinde şekillendiği, yayınlarda ön plana çıkan çocuk algısının çocuğun Cumhuriyet'in varisi ve koruyucusu biçiminde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tanrıkulu (2014) araştırmasında çocuk dergilerinin medya okuryazarlığı bağlamında Türkçe dersinin işlenişine etkisini incelemiştir. Bir ortaokulun 5. Sınıf şubesinde eylem araştırması yöntemi ile yapılan çalışmada Türkçe dersinde 'Sağlık ve Çevre' teması ders kitabı yerine TRT Çocuk, NG Kids, Bilim Çocuk ve Gonca dergilerindeki metinler kullanılarak işlenmiştir. Dergiler bir bütün hâlinde dağıtılmış, dergilerdeki metinlerden yola çıkarak bir çalışma kitabı hazırlanmıştır. Uygulama sonunda Nvivo 10 programı kullanılarak elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. 5 haftalık uygulama ve görüşmeler sonunda öğrenciler, ders kitaplarındaki tekdüzelikten yakınıırken çocuk dergilerinin içeriğinin doyurucu olması yönünde yorumlar yapmıştır. Dergilerde yer alan metinlerin görsellerle desteklenmesiyle zengin bir içerik oluşturması derste de ders dışında da kullanılabilir bir materyal olduğunu göstermektedir. Dergilerdeki medya unsurunu fark eden öğrenciler dergileri ve içeriğini genel olarak beğenmiştir. Ayrıca araştırmacı ders kitaplarındaki klasik metinlerin, rutin etkinlik sorularının yerine çocuk dergilerindeki metinlerin dört temel dil becerisine büyük katkısı olduğunu ve bu yönüyle kaynak olarak Türkçe dersi müfredatına dâhil edilebileceği önerisinde bulunmuştur.

Temizyürek ve Delican (2016) tarafından yazılmış olan "İlkokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi" başlıklı makalede ilkokul Türkçe ders kitaplarında (2014-2015) olan 156 metin araştırma

sürecinde incelenmiş olup kitapların yaklaşık %50'sinin hikâye edici, %30'unun bilgi verici ve %20'sinin şiir türündeki metinlerden oluştuğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda incelenen Türkçe ders kitaplarında programda önerilen on iki temadan on birinin olduğu sadece Güzel Sanatlar temasına yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. İncelemede metinlerin genellikle buldukları temalarla uyum sağladıkları saptanmıştır. Değer eğitimi açısından özellikle hikâye edici metinlerin elverişli olduğu, metinlerin hoşgörü, sorumluluk, çalışkanlık, adalet, farklılıklara saygı, bilimsellik, demokratik değerler ve millî bilinç üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiştir.

Civan (2019) “6 ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Tema ve Metin Türü Açısından İncelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında 6. sınıflarda MEB ve Eksen yayınlarına ait ders kitapları ile 7. sınıflarda MEB ve Ders destek yayınlarına ait ders kitaplarını incelemiştir. Araştırma sonucunda aynı sınıf düzeyinde farklı yayınevlerinde birbirinden farklı türlerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ortak temalarda kullanılan türlere bakıldığında farklı türlerin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle bazı metinlerin türlerinin doğru belirlenemediği ya da metinlerin türlerinin özelliğini yansıtacak şekilde verilmediği görülmüştür. Bazı metin türlerinin de birbiri ile çok karıştırıldığı tespit edilmiştir. Temalar açısından bakıldığında farklı yayınevlerinde birbirine yakın temaların kullanıldığı görülmüştür ancak temalar içinde yer alan bazı metinlerin içinde bulunduğu temalara uygun olacak şekilde yerleştirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları ve veri toplanması aşamalarına ilişkin bilgi verilmektedir.

1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırma, nitel araştırma modelinde yer alan betimsel bir çalışmadır.

“Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 19).

Araştırmada altı dergi incelenirken nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Günümüz çocuk dergilerinin taranması ile elde edilen verilerin incelenmesi ve bu veriler ışığında temalar ve kavramlara ulaşılmasında içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu çalışmada belirlenen altı derginin günümüze kadar yayımlanan bütün sayıları evrendir. Her derginin 2018 Temmuz ayından itibaren 2019 yılı Haziran ayı sonuna kadar çıkan sayısı örnekleme oluşturmaktadır. Kaynakların sınırlılıkları dikkate alınarak örneklem belirlenmiştir. Örnekleme dâhil edilen dergiler şunlardır: Bilim Çocuk, Mavi Kırangıç, TRT Çocuk, Bilge Çocuk, Çamlıca Çocuk, MinikaGO.

3. VERİLERİN TOPLANMASI

Dergiler genel olarak hedef kitlenin 7 yaş ve üzeri olması dikkate alınarak seçilmiştir. Bilim Çocuk dergisinin TÜBİTAK, Mavi Kırangıç dergisinin Yeşilay derneği tarafından çıkarılması, TRT Çocuk dergisinin de TRT Çocuk kanalına uygun içerik ve konuda çıkması sebebiyle tercih edilmiştir. Diğer dergiler rastgele seçilmiştir.

Çalışmadaki veriler, çocuk dergilerinde yer alan metinlerin okunması suretiyle kaynak taraması yolu ile elde edilmiştir.

Çocuk dergisinde; tematik yapı, metin türleri konularıyla ilgili incelenen tez, makale, kitap ve çalışmalardan derlenen bilgilerin sırayla sunulması esas alınmıştır.

Çocuk edebiyatı ve çocuk dergileri alanında yazılan kitaplar, tezler, makaleler, süreli yayınlar, bildiriler taranarak çalışmanın kaynakça bölümü oluşturulmuştur.

Bu süreçte temin edilen çocuk dergileri içindeki metinler okunarak temalara ayrılmış. Temalar başlıklar hâlinde kategorize edilerek tabloda gösterilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı incelenmiş, programdaki temalar ile dergiler işlenen temaların uyumu tespit edilmiş ve tablo ile bulgular sunulmuştur. Metin türlerinin belirlenmesinde öğretim programının bu alandaki tasnifinden yola çıkılmıştır. Ayrıca bu türlerin haricinde iki tür tasnifi daha araştırmacı tarafından araştırmaya dâhil edilmiştir.

Taranan altı derginin 2018-2019 tarihlerinde art arda yayınlanan 12 sayısı incelenmiştir. Çamlıca Çocuk dergisinin Temmuz-Ağustos sayıları tek sayı olarak yayımlandığından toplam 11 sayısı sürece dâhil edilmiştir. Toplam 71 dergi incelenmiştir.

İncelemeye alınan çocuk dergileri; satın alma, okuyuculara açık olan dijital arşiv, dergi dijital uygulamaları yoluyla temin edilmiştir. Eksik olan sayıları temin etmek için dergi yayıncıları ile irtibat yoluyla bu sayılar onlardan talep edilmiştir. Bilim Çocuk dergisinin dijital arşivi okurlara açıktır. Mavi Kırilangıç sayılarına Yeşilay Derneğinin internet sitesi üzerinden ulaşmak mümkündür. TRT Çocuk dergisinin geçmiş sayılarına ulaşmak için Ankara'daki TRT Kanalı Genel Müdürlüğü binasına ulaşılmış ve yetkili kişilere dilekçe verilmiştir. Derginin editörü tarafından mail üzerinden PDF formatı temin edilmiştir. Çamlıca Çocuk ve Bilge Çocuk dergilerinin sayıları sahaflardan satın alma yoluyla temin edilmiştir.

4. VERİLERİN ANALİZİ

Betimsel bir yaklaşım benimsenerek gerçekleştirilen bu araştırmanın verileri içerik analizi ve doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Bu yöntemin kullanılmasındaki amaç elde edilecek verileri açıklamak üzere birtakım kavram ve ilişkilere ulaşmaktır. Metinler incelenirken içerik ve anlam çözümlemesi yapılır ve ulaşılan sonuçlar uygun başlıklar altında kategorilendirilir.

Bu çalışmada veri analizi sürecinde ilk olarak araştırmaya kaynaklık eden dergilerin sayıları baştan sona taranmıştır. Bu tarama sonucunda çalışma ile ilgili konu başlıkları belirlenmiştir. En son aşamada dergilerde yer alan metinler okunup belirlenen başlıklar altında tasnif edilmiş ve değerlendirilmiştir.

Verilerin elde edilme aşamasında ilk olarak dergilerin kapsam dâhilindeki tüm sayıları toplanmış olup konu başlıkları belirlenmiştir. Her dergi kendi içinde değerlendirilmiş, en son aşamada dergilerin birbiriyle olan ilişkisinin yorumu yapılmıştır. Dergilerin kapak konusu, dergide yer alan metinlerin teması, alt konusu ve türü incelenmiştir. Tespit edilen temaların, konuların ve metin türlerinin dergilerde yer alma sıklığı, dağılım ve yüzdeleri tablo ve grafiklerle yorumlanmıştır. Bu şekilde hangi çocuk dergisinin ne kadar tema, tür ve konu alanı içerdiği ortaya konulmuştur. Türkçe eğitime katkısı, söz varlığına ve dört temel dil becerisine etkisi konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın bu bölümünde 1,2 ve 3. alt problemlere ilişkin açıklamalar ve bulgular *işlenen temalar, işlenen konular ve metin türleri* başlığı altında yer almaktadır. Bu alt problemlere dayalı bulgularla birlikte 4. ve 5. alt problemlere ilişkin bulgular ve değerlendirmeler de sonuç bölümünde yer almaktadır.

Dergilerin önce genel tanıtımları yapılmış, daha sonra belirlenmiş değişkenler açısından değerlendirilmeye başlanmıştır.

1. BİLİM ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

1.1. GENEL TANITIM

Ocak 1998 tarihinde aylık yayınlanmaya başlayan dergi TÜBİTAK desteklidir. Hedef kitlesi 7 yaş ve üzeri çocuklardır. Her ayın 15'inde genelde 64 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Derginin amacı, çocukları küçük yaşlarda bilimsel bilgi ile karşılaştırmak, bu bilgileri araştırıp sorgulamalarını sağlamak, keşif duygusunu harekete geçirmek ve buluş yapmaya özendirme. Aylık baskı sayısı 140 bin civarındadır.

Derginin yanında aynı zamanda ekler, hediye ve promosyonlar verilmektedir. Bunlar maske, poster, oyun kartları, kitapçıklar şeklinde sıralanabilir.

Çocukla iletişim, etkileşim odaklı bir çocuk dergisi olan Bilim Çocuk dergisinin internet sitesinde de basılı dergide de çeşitli köşeler yer almaktadır. Bu yazı köşeleri şunlardır: *Gözlem Defterinizden, Mektup Kutusu, Sorun Söyleyelim, Sizden Gelenler*. 'Gözlem Defterinizden' bölümünde ayın konusuna uygun bir sonraki sayıda çocukların konuya bağlı olarak gözlemleri ve gözlem sonuçları aktarılmaktadır. 'Mektup Kutusu' bölümünde okurun bu dergiyle nasıl tanıştığı ve tanıştığında sonraki hisleri aktarılmaktadır. Bu da çocuğun sürece dâhil edilmesi, hislerinin önemsendiği anlamına gelmektedir. Ayrıca okurun kendini ifade edebilmesi yönüyle yazma becerilerine de önemli bir katkı sağlamaktadır. 'Sorun Söyleyelim' bölümünde çocuk merak ettiği soruyu sorar ve dergi yazarı, araştırmacısı tarafından yanıtlanarak merakın giderilmesi sağlanır. 'Sizden Gelenler' bölümünde okurların çizdiği resimler veya yazdığı şiirler yayınlanır. Çocuk duygusunun, yaratıcılığının önemsenmesi açısından önemli bir bölümdür.

Derginin her sayısında tekrar eden bölümler vardır. Derginin kapak ve aylık konusu dergide yer alan metinlerin de konusu olmuştur. Böylece her ay kapak konusuna göre değişen bir içerik mevcuttur. Tekrar eden bölümler şunlardır: *Ne Var Ne Yok*, *Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri*, *Çizmeli Harikalar*, *Evde Bilim*, *Gökyüzü Günlüğü*, *Düşünerek Eğlenelim*, *Yeni Bir Kitap*, *Gözlem Defterinizden*, *Mektup Kutusu*, *Sorun Söyleyelim*, *Sizden Gelenler*, *Tasarla Yap*. Bölümlerin genel tanımı şu şekildedir:

“Ne Var Ne Yok” bölümünde bilim dünyasında yaşanan gelişmeler, araştırma sonuçları, keşif ve icatlar, dünyadan ve Türkiye’den haberler yer alır.

“Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri” bölümünde keşif ve icat yapan bilim insanları tanıtılmaktadır. Çocuklara bilim sevgisi aşılamak, çocukların dikkatini çekmek, eğlendirirken öğretmek amacıyla bilim insanlarının hayatı çizgi romanlarla işlenmiştir.

“Çizmeli Harikalar” bölümünde ayın konusu ile ilgili bir kavramın çizimi kılavuz metin türü eşliğinde işlenmektedir. Çocukta el göz koordinasyonu sağlamak amaçlı beceri içerikli bir metindir.

“Evde Bilim” bölümünde okurda merak duygusu uyandıracak bir soru ile başlayıp devamında deney yöntemi uygulanarak çocuğun beceri alanlarının gelişimi amaçlanmaktadır. Çocuk bu süreçte aktif hâle getirilmektedir.

“Gökyüzü Günlüğü” bölümünde yıldızlar, gezegenler, Ay’ın evreleri hakkında bilgiler makale türü aracılığıyla okur ile paylaşılmaktadır.

“Düşünerek Eğlenelim” bölümü zekâ oyunlarının yer aldığı, zihinsel becerilerin aktif edildiği etkinlik sayfasıdır.

“Yeni Bir Kitap” bölümünde her ay bir yazarın kitaplarının tanıtımına yer verilmektedir. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları tarafından yayınlanan kitapların kısa tanıtımları okurların dikkatini çeker niteliktedir. Çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında, kitaplar ve içerikleri hakkında bilgi sahibi olmalarında dikkate değer bir bölümdür.

Sırasıyla verilen 4 bölüm daha önce açıklanmıştır.

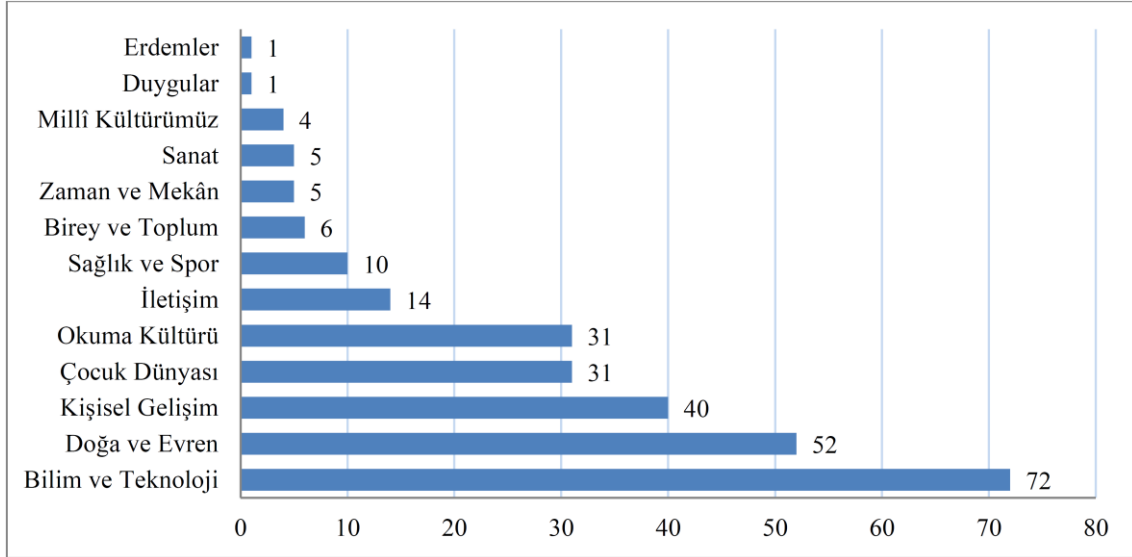
“Tasarla Yap” bölümünde bilim teknik alanında gelişim ve beceri kazandırmak amacıyla kılavuz metin türü eşliğinde bir metin yer almaktadır.

Bilim Çocuk dergisinin 2018-2019 yılları arasında yayınlanan 12 sayısı tema, konu ve metin türü bakımından incelenmiş olup bu kapsamda toplam 272 metin taranmıştır.

1.2. İŞLENEN TEMALAR

Bilim Çocuk dergisinde yer alan metinlerin tema dağılımı bu başlık altında incelenmiştir. Dağılım yapılırken temalar 2019 TDÖP'te yer alan tema tasnifi doğrultusunda gruplandırılmıştır. Belirlenen tarih aralığında 12 sayısı incelenen dergide toplam 272 tema işlenmiştir. Dergide yer verilen metin sayısı her ay değişmekle birlikte işlenen tema sayısı da değişmektedir. İncelenen temalar her sayıda en az 7 en çok 9 farklı tema alanı olacak şekilde bir dağılım göstermiştir.

Şekil 1. Bilim Çocuk Dergisi Tema Dağılımı

Şekil 1'de Bilim Çocuk dergisindeki metinlerde işlenen temaların dağılımı ve sıklığı bilgisi yer almaktadır. Derginin yayınlanma amacına uygun olarak en çok işlenen tema *Bilim ve Teknoloji* teması olmuştur. Bu bağlamda incelenen metinlerde çağımıza uygun bilim ve teknoloji konuları sıkça işlenmiş ve bilimsel bir yaklaşım benimsenmiştir. İncelenen dergide yer alan temalar ve işlenme sıklığı şu şekildedir: Bilim ve Teknoloji(72), Doğa ve Evren(52), Kişisel Gelişim(40), Çocuk Dünyası(31), Okuma Kültürü(31), İletişim(14), Sağlık ve Spor(10), Birey ve Toplum(6), Zaman ve Mekân(5), Sanat(5), Millî Kültürümüz(4), Duygular(1), Erdemler(1).

1.2.1. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi

Bilim Çocuk dergisinde, 2019 TDÖP'te yer alan 16 temadan 13 temanın işlendiği görülmüştür. İncelenen metinlerde *Millî Mücadele ve Atatürk*, *Hak ve Özgürlükler* ve *Vatandaşlık* temalarının yer almadığı görülmüştür. Dergide en çok işlenen temalar; *Bilim ve Teknoloji*, *Doğa ve Evren*, *Kişisel Gelişim* temalarıdır.

Millî Mücadele ve Atatürk temasına, 2019 TDÖP'te her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunlu temalar tasnifinde yer almasına rağmen bu derginin incelenen sayılarında rastlanmamıştır. Bireyleri millî kimlik konusunda bilinçlendirmek için edebiyat ürünleri ve yazınsal metinler bir araç olarak kullanılmaktadır. Bireyler tarih bilinci, vatan sevgisi, ulusa bağlılık konularında iletiler içeren metinlerle çocuk yaşlarda karşılaşmalıdır. Bu nitelikteki metinlerin yazımı ve seçimi konusunda hassasiyet göstermek gerekir.

Derginin incelenen sayılarında *Bilim ve Teknoloji* temasının en az 2018 yılı Temmuz(2) ayında işlendiği görülmüştür. Diğer sayılarında ise genelde 7-8 defa işlendiği görülmüştür.

Teknolojik alandaki gelişmelerin edebiyata, özellikle çocuk edebiyatına yansması metinler aracılığıyla gerçekleşmektedir. 2019 TDÖP'te Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde(TYÇ) belirlenen 'bilim/teknolojide temel yetkinlikler' kategorisinde doğal dünyanın, evrenin açıklanmasına yönelik metodolojiden yararlanma ve uygulama, beceri ve arzusuna, bilgi varlığına atıfta bulunmaktadır. Türk Millî Eğitiminin genel amaçları ve ilkeleri bağlamında bilgiyi araştırma, değerlendirme ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi doğrultusunda bireylerin *Bilim ve Teknoloji* temasında işlenen metinlerle karşılaştırılması gerekir.

Bilim ve Teknoloji temasında özellikle keşif ve icatlar, bilim insanları konuları sıklıkla işlenmiştir. Teknolojinin gelişimi hakkında bilgilendirmek amacıyla bazı haberlere yer verilmiştir. "Giyilebilir Teknolojik Ürünler" başlıklı metinde yapay zekâ alanı ve teknolojik ürünlerin ne boyutta olduğu hakkında okurların bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

"Giyilebilir teknolojik ürünler, son yıllarda iyice yaşamımıza girdi. Bu ürünler üstümüze giydiğimiz teknolojik araçların tamamını kapsıyor. Günümüzde giyilebilir teknolojik ürünler algılayıcılarından elde ettikleri bilgileri akıllı telefon, bilgisayar gibi akıllı cihazlara kablosuz bir şekilde bağlanarak aktarabiliyor. Akıllı saatler, akıllı gözlükler, akıllı giysiler,

akıllı takılar ve akıllı bileklikler giyilebilir teknolojik ürünlerden bazılarıdır.” (2018, 248, s.10).

“Ne Var Ne Yok” üst başlıklı metinde dünyada veya Türkiye’de bilim dünyasında yaşanan gelişmeler *Bilim ve Teknoloji* temasıyla aktarılmaktadır. “*Kepler Uzay Teleskobu Emekliye Ayrılıyor*” haber başlığında bilim konusunda çok sayıda gezegen keşfetmiş olan teleskobun görevinin yakında sona ereceğini bildirmektedir.

“Amerikan Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA) tarafından 6 Mart 2009 tarihinde uzaya gönderilen Kepler Uzay Teleskobu’nun yakıtı tükenmek üzere. Bu nedenle de birkaç ay içinde görevi sona erecek. Bu teleskopla bugüne kadar iki bin altı yüzden fazla Dünya benzeri ötegezegen keşfedildi. Bilim insanları Kepler’in Dünya dışında yaşanılabilir gezegenlerin araştırılmasında çok önemli bir yeri olduğunu belirtiyor.” (2018, 251, s.7).

“Simit ve Peynir”le Bilim İnsanı Öyküleri” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir bilim insanının hayatına ve öyküsüne *Bilim ve Teknoloji* temasında yer verilmektedir. Simit ve Peynir adlı iki kedinin arasındaki diyaloglar, bilgilerin akılda kalıcılığını artırmak ve çocukların dikkatini çekmek için çizgi roman türünde işlenmiştir. Nicola Tesla’nın tanıtıldığı bölümde bilim insanının çocukluğundan itibaren anlatıma başlanmıştır. Tesla’nın annesiyle ve çevresiyle diyaloglarına kediler de dâhil olup samimi ve esprili bir üslupla konuşmalar üzerine yorum yapmaktadırlar. Böylece salt bilgi vermek amacı olmadan çocukların rol model gördüğü bilim insanlarının hayatı eğlenceli bir çizgi roman türünde işlenmiştir. Tesla ile Edison’ın ayrılışı, Tesla’nın indüksiyon motorunu geliştirmeyi başarması olayında Simit ile Peynir arasında şöyle bir diyalog geçmektedir:

“Simit: Eh, bravo Tesla’ya o zaman.

Edison da çatlasın!

Peynir: Ha ha ha!

Öyle deme Simitçiğim. Onun da sayısız yararı oldu insanlığa. Hem doğru akımın kullanıldığı pek çok yer var hâlâ.” (2019, 258, s.9).

Bilim Çocuk dergisinin incelenen 12 sayısında da “yeni bir kitap” başlıklı bölüm yer almaktadır. TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları yayınlarına ait olan bu kitapların konusu daha çok bilimsel ağırlıklıdır. Her ay tanıtımı yapılan kitaplar şunlardır: “Kimde Kabarcık Var?”, “Geçmişten Günümüze Kauçuk”, “Kim İster Kutuplarda Kâşif Olmayı!”, “Yeni Başlayanlar İçin Periyodik Tablo”, “Yerim Ben Matematik Ödevimi”, “Bilim İnsanlarının Yaşam Öyküleri (Louis Pasteur)”, “Muhteşem Vücudumuza Yolculuk”, “Yeşil Evler”, “Görsel Yanılsamalar(Etkinlik Kitabı)”, “Mutfak Bilimini Keşfedelim”, “Karıncalar Yollarını Kaybeder”, “Bu Doğru Olamaz”.

Okuma kültürünün oluşmasında nitelikli ve özenli metin seçimi önemlidir. Kitap tanıtımlarının yapıldığı bölümde *Okuma Kültürü* teması dergide şu şekilde yer almaktadır:

“TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları'nın yeni kitabı “Kim İster Kutuplarda Kâşif Olmayı!” Antarktika'ya yapılan bol maceralı bir yolculuğu konu alıyor. Antarktika'nın zorlu şartlarında soğuk, açlık ve susuzlukla mücadele ederek benzeri olmayan bir deneyim kazanmak, aylar sonra karaya çıkmanın keyfine varmak ve gemideki ekip ruhunu yaşamak için kitabın sayfalarını aralamanız yeterli.” (2018, 249, s.56).

Bilim ve Teknoloji temasında “Yeni Haberleşme Uydumuz TÜRKSAT 6A” başlıklı metinde yerli uydumuzdan bahsedilmektedir. “Uydunun 2020 yılında tamamlanması, 2021 yılında ise fırlatılarak Dünya etrafındaki yörüngesine yerleştirilmesi planlanıyor.” (2018, 252, s.37). cümlesiyle de uydunun fırlatılacağı zaman hakkında bilgi verilmektedir.

Şekil 2. Bilim ve Teknoloji Teması Örneği

Kaynak: Bilim Çocuk, 2018/252: 37.

Doğa ve Evren temasında tabiat olayları bilimsel bir yaklaşımla açıklanmaya çalışılmıştır. İnsanların doğa konusundaki merakı, doğa olaylarını anlama çabaları dergilere de yansımıştır. Doğayı ve evreni tanıtmak amacıyla makale türüyle birlikte fotoğraflar da yer almaktadır. “Gökyüzü Günlüğüm” başlıklı metinde evren ile ilgili şu bilgiler aktarılmaktadır:

“Büyük Ayı, kepeceye benzeyen şekliyle ilk dikkatimizi çeken takımyıldızlardan biridir. Kutupyıldızı'na yakınlığı nedeniyle de hiç batmaz, hep gökyüzündedir. Onu tüm gece boyunca gözlemlersek Kutupyıldızı'nın etrafında dolanıyor olarak görürüz. Özellikle ilkbahar aylarında hava karardığında, kuzey yönünde en yüksek konumuna ulaşır. Ufuktan yüksekte olduğundan daha da belirgindir.” (2019, 257, s.52).

Doğa ve Evren tema alanında tanıtımı yapılan hayvanlar şunlardır: Rakunlar, elektrik üreten balıklar, kuşlar, karıncalar, filler, suda yaşayan kabuklular, Ornitorenk,

ardıç kuşları, kışa hazırlanan hayvanlar. Bu tanıtımlar çocukların ilgisini canlı tutacak nitelikte görsellerle desteklenmektedir ve okura bilgi vermek amaçlı dergide yer almaktadır.

Derginin 2019 Şubat ayı kapak konusuna uygun içeriğinde de hayvan konulu metin işlenmiştir. “Sevimli Rakunlara da Bakın” başlıklı metinde sevimli, meraklı ve zeki diye nitelendirilen ‘rakunlar’ özellikleri, yaşam alanları, beslenme şekilleri ve çeşitleri bakımından okuyuculara şu cümlelerle tanıtılmaktadır:

“Rakunlar çok meraklı ve zeki hayvanlardır. Yapılan bir araştırmada bilim insanları, içinde az miktarda su bulunan ince uzun bir boruya su üzerinde yüzen bir yiyecek koymuşlar. Su seviyesi çok alçak olduğu için ön ya da arka ayaklarıyla borudaki yiyeceğe yetişemeyen rakunlar, suyun içine taş atarak su seviyesinin, dolayısıyla da yiyeceğin yükselmesini sağlamışlar. Böylece yiyeceğe ulaşabilmişler. Buna benzer başka araştırmalarda da rakunların basit eşyaları kullanabildikleri ve basit bulmacaları çözebildikleri ortaya çıkmış.” (2019,254, s.32-35).

Doğa ve Evren temasında doğanın tanıtılması konusunda “Bozkırın Çiçekleri” başlıklı bölümde bozkırda açan çiçeklerin kısa bir şekilde tanıtımına yer verilmiştir.

“Ağaçsı bitkilerin aksine yeşil ve yumuşak gövdeye sahip olan bitkiler otsu bitki olarak adlandırılır. Yaşam süresi bir yıl olanlara bir yıllık, iki yıl olanlara iki yıllık, iki yıldan daha uzun olanlarsa çok yıllık otsu bitki denir.” tanımı ile bilgi verme amaçlı bir metin görünümü yansıtmaktadır. Bozkırda açan çiçeklerden Mavi peygamberçiçeğinin özelliğine ve yetiştiği yere örnek verilmiştir. “Mavi peygamberçiçeği de papatyagiller ailesinden çok yıllık otsu bir bitkidir. Ülkemizin hemen her bölgesinde görülür. Bozkırlarda, tarlalarda, meralarda ve boş arazilerde yetişir. İlkbaharda mavimsi mor çiçekler açar.” (2019,257: 33).

Kişisel Gelişim temasının işlendiği “evde bilim” başlıklı bölüm incelenen derginin her sayısında yer almaktadır. Bu deneyler çocukların yaratıcılığını geliştirirken aynı zamanda problem çözme, analitik düşünme ve bilgiyi keşfetme, sorgulama gibi becerileri de geliştirmektedir. Bilim Çocuk dergisindeki metinlerde bu temanın genelde *beceri* alt konusunun işlendiği görülmüştür.

Çocuğun dünyasında büyük bir yer kaplayan eğlence ve oyun gibi kavramların metinlerde işlenmesi çocukta ilgi ve dikkati canlı tutmaktadır. *Çocuk Dünyası* temasında yer alan özellikle *oyun, keşif ve eğlence* konuları ile aktarılan bu metinlerde bulmaca türü kullanılmıştır. Dil gelişimine katkısı olan ve zihinsel becerileri geliştiren kelime ve zekâ oyunları etkinlik alanındaki bulmaca türünde verilmiştir. Çocuğun düşünme ve sorunlar karşısında çözüm üretme sürecine katkı sağlayan bu tema ve kelime oyunu alt konusu, “Bulmaca Zamanı” başlıklı bölümde şu şekilde yer almaktadır:

“Bu tablodaki harfler arasında, kâğıt yazımızda geçen on bir sözcük gizli. Bu sözcükler yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya, soldan sağa, sağdan sola ve çapraz şekilde

yerleştirilmiş olabilir. Haydi sözcükleri bulun ve renkli bir kalemle işaretleyin.” (2018, 251, s.41).

“Sorun Söyleyelim” başlıklı bölümde her ay bir okur tarafından merak edilen sorunun cevabı yer almaktadır. Çocuğun merakını gidermeye yönelik dergi yazarları tarafından titizlikle araştırılan ve cevabı için derginin bir sayfası ayrılan bu bölüm, geri dönüt ve motive konusunda önemli katkılar sağlamaktadır. Çocuk, dergide sorunun cevabını gördüğünde hem değerli olduğunu hissedecek hem de okuma ve araştırma konusunda motive olup alışkanlık kazanacaktır. *İletişim* temasında değerlendirilen bu bölüm *bilgi iletişimi* alt konusunda işlenerek yazar ve okur arasındaki bilgi aktarımını kolaylaştırır.

Bilim Çocuk dergisinin Haziran 2019 sayısının kapak konusu da olan ‘Triatlon’ sporu ile ilgili bilgiler dergideki metinde *Sağlık ve Spor* temasında verilmiştir. “Enerji ve Dayanıklılık Sporları Triatlon” başlıklı metinde bu sporla ilgili kısa bir tanıtım yapılarak okurun merakını canlı tutmak ve ilgisini çekmek için soru sorulur. Bisiklet, koşu ve yüzme sporlarının art arda yapıldığı bu sporun dayanıklılık gerektiren bir dal olduğu aktarılmaktadır. Çocukların genelde çok da aşına olmadığı bu spor dalı ile ilgili bilgiler vermek çocukta spor kültürü oluşturması açısından dikkate değerdir. Çocuğun zihninde yer etmesi açısından sporun aşamaları görseller ve haritalar ile desteklenmiştir. Spor kültürü konusunun işlendiği metinde bu sporla ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

“Triatlon yarışında sırasıyla yüzme, bisiklet ve koşu sporları art arda yapılır. Sporcular 1,5 kilometre yüzer, 40 kilometre bisiklete biner ve 10 kilometre koşar. Bu mesafeler olimpiyat yarışları için belirlenmiş uzunluklardır. Bu üç sporu birlikte yapabilmek için hem iyi bir yüzücü hem iyi bir bisiklet sürücüsü hem de iyi bir koşucu olmak gerekir. Başarılı olmak için sporcular iyi beslenmeli, düzenli antrenman yapmalı ve üç sporun da tekniklerini bilmelidir.” (2019, 258, s.13).

Birey ve Toplum temasında bulunan “Psikologlar İş Başında” adlı metinde meslek tanıtımı yapılır. Psikologların araştırma kurumlarında yaptıkları inceleme, gözlem ve deney sonucunda bazı kuramlar geliştirdikleri hatta “öğrenme, bellek ve benzeri konularda yaptığı araştırmalar sonucunda okullardaki ders programlarının daha iyi düzenlenmesini sağlayacak bilgiler de” (2019, 253, s.23) elde ettikleri ifade edilir. Bu tanıtımın ardından kalıcı öğrenmenin sağlanması amacıyla okurlardan da birtakım deney, gözlem ve inceleme yapmaları istenir. Bu metin, bilgi okuryazarlığı konusunda da önemli katkılar sunmaktadır.

“Sesli okumak sözcüklerin sonradan daha iyi anımsanmasını sağlar mı? Bu sorunun yanıtını aramak için bir deney tasarlayabilirsiniz. Bu deneyi gerçekleştirmek için gönüllü katılımcılara ve bir de deney odasına ihtiyacınız olacak. Deneyde kullanmak üzere yirmi sözcük belirleyin. Bu sözcüklerin her birini bir karta yazın. Katılımcıları eşit sayıda kişiden oluşan iki gruba ayırın. Sonra da tek tek deney odasına alın. Burada katılımcılara kartları

sırayla üçer saniye boyunca gösterin. Birinci gruptaki katılımcılara sözcükleri içlerinden okumalarını söyleyin. İkinci gruptaki katılımcılara yüksek sesle okusunlar. Kartların hepsini gösterdikten sonra katılımcılardan akıllarında kalan sözcükleri bir kâğıda yazmalarını isteyin. Deneyin sonunda, katılımcıların doğru anımsadığı sözcükleri sayın. İki grubun sonuçları arasında fark var mı?" (2019, 253, s.24).

1.3. İŞLENEN KONULAR

2019 TDÖP'te temalarla ilgili konu önerileri yer almaktadır. Bu konu önerilerinin ışığında dergilerdeki metinlerde farklı konu alanlarının da işlendiği görülmüştür.

Tablo 3. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Kent	1	Yenilikçi Düşünme	1
Festival	1	Göller	2
Su	1	Ormanlar	1
Araştırma İnceleme	4	Mutluluk	1
Bilim İnsanları	12	Bilgi Okuryazarlığı	2
Keşif ve İcatlar	15	Beslenme	2
Teknoloji	18	Merak Duygusu	6
Sağlıklı Yaşam	1	Haberleşme Uydusu	1
Ağaçlar	2	Gezegener	2
Yeryüzü	1	Bilim Okuryazarlığı	5
Spor Kültürü	6	Yenilikçilik	1
Yeraltı	1	Ülkeler	2
Keşif	13	Dağ	1
Merhamet	1	Sözel Mantık	3
Evren	14	Laboratuvar	1
Şehirlerimiz	2	Özgürlük	1
Olay	1	Doğa Olayları	1
Canlılar	1	Rüzgârlar	1
Beceri	40	Etkili İletişim	1
Kitaplar	12	Meslekler	4
Hayvanlar	16	Sokak Oyunları	1
Okuma Serüveni	12	Medeniyet	1
Bilgi İletişimi	13	Kültürel Farklılık	1
Oyun	5	Pazarlar	1
Resim	1	Matematik Okuryazarlığı	1
Bitkiler	2	Ulaşım	2
Akıl ve Zekâ Oyunları	4	Kelime Oyunu	2
Hastalıktan Korunma	1	Yazılım	1
Eğlence	6	Kütüphaneler	2
Bilimsel Bilgi	5	Mevsimler	2
Tasarım	1	Zaman Bilinci	1
Renkler	1	Kültürel Miras	1
Seramik	1	Çevrenin Korunması	1
Mağaralar	1	Mevsimler	2
Tarihi Mekanlar	1	Zaman Bilinci	1
Çevrenin Korunması	1	Kültürel Miras	1

Tablo 3’te incelenen dergideki metinlerde işlenen konuların frekans değerleri yer almaktadır. Bu tabloya göre *beceri*(40) en çok tekrar eden konu olurken onu sırasıyla teknoloji(18), hayvanlar(16), keşif ve icatlar(15) konuları takip etmektedir. Bulgular, çeşitli konu alanlarına yer veren derginin içerik yönünden zengin olduğunu ortaya koymaktadır. İnceleme sonucunda 72 farklı konu alanının metinlerde işlendiği görülmüştür.

1.3.1. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi

Bilim Çocuk dergisinde işlenen konular, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerileri ile uyum göstermektedir. Öğrenme, öğretme sürecinde öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alınarak metin seçiminde hassasiyet gösterilmelidir. Konuların metinler aracılığıyla aktarıldığı ve gelişim gösterdiği bilinmektedir. Çocuk düzeyine ve ilgisine uygun konuların seçimi de bu aşamada önemlidir. Bilim Çocuk dergisinde kılavuz metin türü eşliğinde bilimsel deney uygulamaları, tasarla yap bölümü, Çizmeli Harikalar üst başlıklı bölüm incelenen her sayıda yer almıştır. *Kişisel Gelişim* temasında verilen *beceri* konusu “Çizmeli Harikalar” üst başlığında şöyle yer almıştır:

“- Merhaba arkadaşlar! Çizmeli Harikalar’a hoş geldiniz. Bugün birlikte vızıldayan bir hava aracı çizeceğiz. Hey! Bu küçük araç çok hızlı, acele etmemiz gerek.

- Hazırsanız karşınızda...

- Dört dönerimizi yapmaya bir çember çizerek başlayabiliriz.

...” (2018, 251, s.46-47).

“Tasarla Yap” başlıklı metinde de *Kişisel Gelişim* temasına ait beceri konusu işlenmiştir.

“Tasarla Yap” üst başlıklı metinde ilk aşamada kısa bir açıklama ile çocuğun belirlenen kavram ve tasarım üzerinde düşünmesi sağlanır. Yapılacak tasarım için yararlanılabilecek bazı malzemeler sıralanır ancak gerektiğinde başka malzemelerin de kullanılabileceği belirtilir. Ayrıca her ay bir önceki sayıda okurlardan tasarımı istenen materyallerin görsellerine bu bölümde yer verilmektedir. Kılavuz türünde verilen bu aşamadan sonra tasarım döngüsünde bilmeniz gerekenler bölümünde şu maddeler sıralanmaktadır:

“1. SOR

Köprünüzü tasarlarken karşılaşıcağınız kısıtlayıcıları düşünün. Örneğin köprünüz nasıl dengede kalacak? Başka hangi kısıtlayıcılar var?

2. HAYAL ET

Tasarımınızla ilgili tüm fikirlerinizi gözden geçirin. Bunları birlikte çalıştığınız kişiler varsa onlarla paylaşın. Bunların olumlu ve olumsuz yanlarını tartışın.

3. PLANLA

Tasarımla ilgili fikirlerinizi netleştirin. Gerekli olan malzemeleri hazırlamaya başlayın. Bu aşamada oluşturacağınız köprünün resmini çizebilirsiniz. Köprünüzü bir ad verin ve logo tasarlayın.

4. OLUŞTUR

Köprünüzü oluşturun. Yeterince sağlam olup olmadığını kontrol edin. Örneğin üzerine ağırlık koyduğunuzda dengede kalıyor mu?

5. GELİŞTİR

Köprünüzün herhangi bir sorun varsa sorunun kaynağını araştırın. Sorunu çözmek için çözüm yolları düşünün” (2018, 52, s.63).

Bu bölüm, psikomotor becerileri geliştirdiği gibi anlama, kavrama ve yorumlama gibi zihinsel becerileri de geliştirmektedir. Salt teorik bilgilerle hareket etmeden bilimsel düşünme becerileri alanında fayda sağlaması yönünden *Kişisel Gelişim* temasının *beceri* alt konusu bu anlamda önemlidir. Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştiren bu tür etkinliklerin çocuk gelişimine büyük bir katkısı vardır.

İncelenen derginin her sayısında teknolojik araçların işlevleri veya nasıl çalıştığı ile ilgili bilgilerin aktarıldığı *Teknoloji* konusu “Cep Telefonu Nasıl Çalışır?” başlıklı metinde şöyle yer almıştır:

“Cep telefonları, kapsama alanında buldukları ve adına baz istasyonu denen alıcı ve verici özelliğe sahip antenlerle radyo dalgaları aracılığıyla kablosuz olarak iletişim kurarak çalışır. Cep telefonuyla konuşurken sesimiz, telefonun içinde bulunan elektronik bileşenler sayesinde radyo dalgalarına dönüştürülür ve bu dalgalar baz istasyonuna gönderilir. Baz istasyonu, aldığı sinyalleri bağlı bulunduğu iletişim ağı üzerinden arama yapılan kişinin yakınında bulunan bir başka baz istasyonuna, oradan da yine kablosuz olarak aradığımız kişinin telefonuna gönderir. Sinyaller aranan kişinin telefonunda yeniden sese dönüştürülür ve konuşma gerçekleşir.” (2019, 256, s.43).

İncelenen dergide *Keşif ve icatlar* konusu en çok 2019 Nisan(4) ayı sayısında tekrar etmiştir. “Dünden Bugüne Gözlük” metninde gözlüğün keşfinden günümüze kadar geçirdiği evreler, değişimler ve çeşitleri görseller de kullanılarak dergide şu şekilde yer almıştır:

“13 ve 14. yüzyıllarda gözlükler genellikle yakın mesafeyi daha iyi görebilmek için kullanılan dışbükey, yani tümsek şeklindeki merceklerden yapıldı. Bu gözlükler burnun üzerine yerleştirilebilecek şekilde tasarlanırlardı.

18. yüzyılda İtalya’da metal bir çerçeveye yerleştirilmiş tek mercekli gözlükler kullanılmaya başlandı. Bu gözlükler göz çukuruna sıkıştırılarak kullanılırdı.

19. yüzyılda metal bir çerçeve içine yerleştirilmiş çift merceği olan ve elde tutulabilen gözlükler yapıldı. Bu gözlükler yalnızca daha iyi görmek için değil aksesuar olarak da kullanılırdı.

20. yüzyıla doğru gözlükler yüz yapısına daha uygun ve kullanımı kolay bir şekilde tasarlanmaya başlandı ve gözlüklerin günümüzdeki şekli ortaya çıktı.

Günümüzde kontak lensler göz bozukluklarının düzeltilmesinde gözlükler yerine sıklıkla kullanılıyor.” (2018, 251, s.11-12).

Bilim insanları konusu, incelenen derginin her sayısında işlenmiştir. Her başarılı insan, hayatının bir döneminde onun fikrî anlamda olgunlaşmasını sağlayan kişilerle karşılaşmıştır. Bu bağlamda çocukların erken yaşlarda bilim insanlarının hayatını okuması, çocuğa hedef belirleme ve yönünü bulma konusunda katkı sunacaktır. Dergide “Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri” üst başlığında yaşam öyküsüne yer verilen isimler şunlardır: Jacques Yves Cousteau, Hulusi Behçet, Eugene Parker, Kâmile Şevki Mutlu, Nathaniel Kleitman, Piri Reis, Fuat Sezgin, Frederick Banting, Arvo Yippö, İhsan Ketin, Osman Hamdi Bey, Nikola Tesla.

İncelenen derginin her sayısında yer alan *bilgi iletişimi* konusu, “Sorun Söyleyelim” adlı metinde dergi yazarı ile soruyu soran okur arasında iletişim sağladığı gibi okurların tamamını, verilen cevapla iletişim sürecine dâhil etmektedir. Sorulan sorunun genel bir merakı gidermeye yönelik net ve anlaşılır bir üslupla cevaplanması, okurların bilgi iletişiminde alıcı konumda olması bu sürece hizmet etmektedir. “İnekler nasıl süt yapar?” sorusunu soran bir okura, dergi yazarı kısa ve anlaşılır bir üslupla cevap verir:

“Bir ineğin süt yapabilmesi için buzağılaması yani doğum yapması gerekir. Hamile kalan ineğin vücudunda östrojen ve progesteron adlı hormonların miktarı artar. Bu hormonlar arttıkça ineğin meme bezi içindeki hücreler çoğalır ve süt üretmeye hazır hâle gelir. Doğumdan sonra alınan besinler sindirilerek kana karışır. Vücuda yayılan kanın bir kısmı ineğin uzun zamandır çeşitli hormon ve salgılarıyla bu durum için hazırlanmış olan memesine geçer. Buradaki salgı bezleri protein ve yağ gibi besinlerle dolu bu kanı süte çevirir ve böylece süt oluşur.” (2018, 252, s.59).

Okuma serüveni konusu, incelenen derginin 12 sayısında da işlenmiştir. Bilim Çocuk dergisi okurlarından gelen mektuplar “Mektup Kutusu” başlıklı bölümde yayınlanmıştır. Okurlar, Bilim Çocuk dergisi ile karşılaştıkları, buldukları ilk anı ve derginin gelişimlerine katkısını çocuğa has samimi ve sıcak bir üslupla anlatmışlardır. 5. sınıf öğrencisi bir okurun dergi ile ilgili duygu ve heyecanını aktardığı mektubunda dergiyle konuşuyormuş gibi çocuksu ifadelerin de yansıdığı cümleler şu şekildedir:

“Bilgin Arkadaşım Bilim Çocuk,

Seninle ikinci sınıftayken tanıştım. Daha önceleri Meraklı Minik dergisini okuyordum. Bizim ailede seni herkes çok sever. Hep elden ele dolaşırsın. Babam seni marketten alıp eve getirdiğinde hepimiz okumak için sabırsızlanırdık. Çünkü bizim ailede herkes seni okur. Annem, babam, abim, kardeşim. Aynı zamanda evimizin her yerindesin. Salonunda, oturma odasında, mutfakta, odalarda. İlk önce ailemizde abim Meraklı Minik dergisini okumaya başladı. Sonra büyüyünce de Bilim Çocuk dergisini okudu. O zamanlar ben ve kardeşim Meraklı Minik okuyor, oyunlarını oynuyorduk. Ama artık büyüdük ve seni büyük bir zevkle okuyoruz. Sanki okurken başka bir dünyada kayboluyorum. Bilimin, bilginin ve

aklın dünyası. Şimdi küçük kuzenlerim de seninle tanıştı. Seni ailecek seviyoruz. Sevgilerle.” (2018, 249, s.58).

“Gözlem Defterinizden” bölümünde her ay belirlenen konulara ilişkin gözlemler, okurlar tarafından yazılan yazılar arasından dergide yayımlanmak üzere seçim yapılır. Amaç, çocuklara merak duygusunu aşılıp onların araştırma, gözlem süreçlerinde aktif rol almalarını sağlamak ve becerileri geliştirmektir. Derginin, Nisan 2019 tarihli 254. sayısında *spor kültürü* konusunda okurları tarafından araştırılması istenen zıplayarak, atlayarak oynanan oyunlarla ilgili gözlem notları Mart 2019 tarihli 255. sayısında yayınlanmıştır. Ayrıca bu bölümde araştırma ve gözlem sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar da yer almaktadır.

“İp

İp atlamak için en az üç kişi gerekir. İki kişi ipi tutar ve çevirir, bir kişi de atlar. İp atlarken hem zıplamış hem de spor yapmış oluruz. Bu oyun genellikle kız çocuklarının hoşuna gider. İp atlama oyununda hem zıpladığımız ve sıçradığımız için boyumuz uzayabilir hem de spor yaptığımız için zinde kalmış oluruz.” (2019, 255, s.57).

Bilim okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, matematik okuryazarlığı gibi konuların hem programla uyumlu olduğu hem de analitik düşünme, sorgulama, yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi becerileri geliştirdiği görülmüştür.

Tablo 4. Bilim Çocuk Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
Bilim Çocuk	Dalış Sporu	2018, 247
Bilim Çocuk	Voleybol	2018, 248
Bilim Çocuk	Veteriner Hekimlik	2018, 249
Bilim Çocuk	Seramik	2018, 250
Bilim Çocuk	Dünden Bugüne Gözlük	2018, 251
Bilim Çocuk	Hayvanlar	2018, 252
Bilim Çocuk	Beyin	2019, 253
Bilim Çocuk	Rakunlar	2019, 254
Bilim Çocuk	Laboratuvar	2019, 255
Bilim Çocuk	Hasan Dağı- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	2019, 256
Bilim Çocuk	Bitkiler	2019, 257
Bilim Çocuk	Triatlon Sporu	2019, 258

Tablo 4’te görüldüğü üzere Bilim Çocuk dergisinin dış kapağında her ay farklı bir konu işlenmiştir. Derginin amacına uygun olarak kapak konuları da şekillenmektedir. Millî bayramların da derginin kapak konusuna yansıdığı görülmüştür. *Spor, hayvanlar, meslek, bilim, doğa, sanat* gibi genel konular dergi kapağına yansımıştır. 2018 Temmuz, 2018 Ağustos ve 2019 Haziran ayı sayılarında *spor kültürü*,

spor dalları ile ilgili konular işlenirken; 2018 Kasım, 2019 Ocak, 2019 Mart ayı sayılarında da *bilim* ağırlıklı konulara yer verilmiştir.

Dergi kapak konuları, okurun içerik ile ilgili genel bir bilgi edinmesini sağlar. Estetik bir biçimde tasarlanması, dikkat çekici kelime veya cümlelerin kullanılması ile okur, derginin dünyasına doğru yolculuğa çıkar. Kapakta sunulan renkli dünyanın kapıları merak duygusu ile açılır. Bu sürecin etkisiyle çocuk, okuma zevki ve alışkanlığı kazanır.

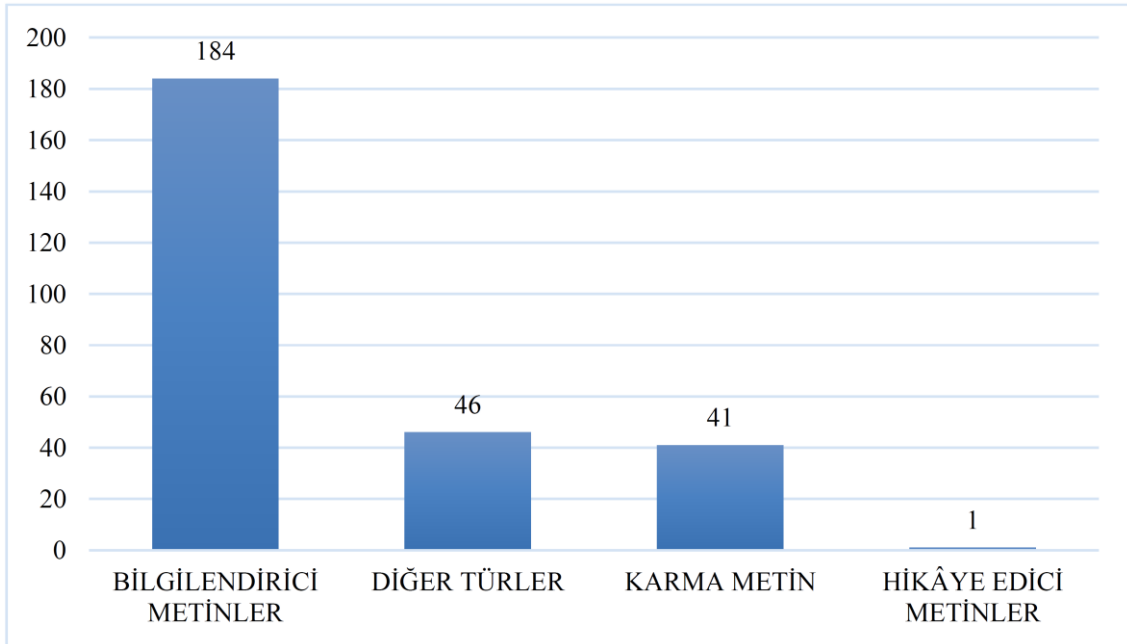
1.4. METİN TÜRLERİ

2019 TDÖP'te yer alan tür tasnifi temel alınırken aynı zamanda tez yazarının analizi sonucu programda olmayan karma ve diğer türler kategorileri de çalışmada yerini almıştır. Çocuk dergilerinde okurların yaşına ve düzeyine uygun metin türleri ile karşılaşması sağlanmalıdır. Hedef kitle olarak belirlediğimiz yedi yaş ve üzerine hitap eden çocuk dergilerinde soyut konuların farklı metin türleri ile verildiği görülmüştür.

1.4.1. Bilim Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı

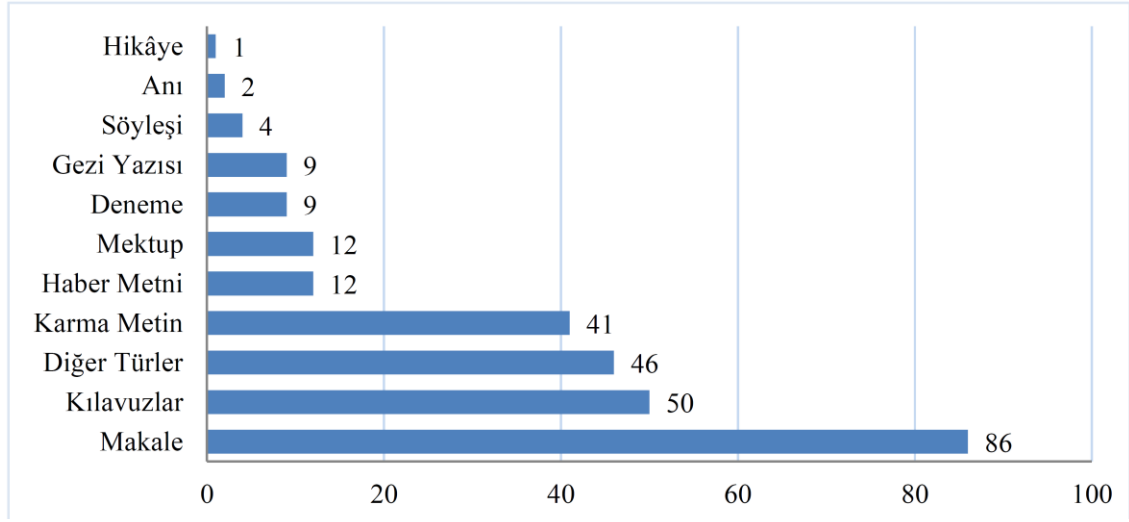
Bu başlık altında Bilim Çocuk dergisinin on iki sayısı analiz edilerek ve 2019 TDÖP'te yer alan metin türleri de temel alınarak bir tür tasnifi oluşturulmuştur. Bu tür tasnifi şu şekildedir: Bilgilendirici metinler, Hikâye edici metinler, Şiir, Diğer Türler, Karma Metin.

Şekil 3. Bilim Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı

2019 TDÖP’te metin türlerinin temalar arasında dengeli dağılımının sağlanması ilke olarak belirlenmiştir. Ancak Bilim Çocuk dergisinde, programdaki metin türü tasnifinden şiir türü müstakil bir metin olarak yer almamıştır. Şekil 3’te görüldüğü gibi dergide; bilgilendirici metin 184 defa, diğer türler 46 defa, karma metin 41 defa hikâye edici metin de 1 defa yer almıştır. Derginin on iki sayısı incelendiğinde türlerin dengeli bir dağılım göstermediği temaların çoğunlukla bilgilendirici metin türü ile aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 4. Bilim Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı

Bilim ve Teknoloji temasının yoğunluklu işlendiği dergide bilgilerin aktarımı Şekil 4’e göre en çok makale(86) aracılığıyla yapılmıştır. Onu, kılavuzlar(50), diğer türler(46), karma metinler(41) izlemektedir. Diğer türler başlığı altında bulmaca(34) ve tanıtım yazısı(12) türleri yer almaktadır. Karma metin türleri ise şunlardır: haber metni-makale(3), çizgi roman-makale(11), masal-makale(1), karikatür- makale(11), deneme-şiir-makale(1), söyleşi-makale(8), deneme-makale(4), gezi yazısı-özlü sözler(2), karikatür- söyleşi(1).

Bilimsel bilgiler, çocuğun üzerinde düşünmesini, zihninde yapılandırmasını, sorgulamasını sağlayacak şekilde bilgilendirici metin türlerinden en çok makale türü ile verilmiştir. 86 makale, 50 kılavuzlar, 12 haber metni, 12 mektup, 9 gezi yazısı, 9 deneme, 4 söyleşi, 2 anı olmak üzere toplam 184 tane bilgilendirici metin türüne örnek verilmiştir.

Bilim Çocuk dergisinin bir sayısında laboratuvar ile ilgili bilgi verilmeden önce çocuğun iletişim diline uygun sorularla merak duygusu canlı tutulur. “Laboratuvarda...

Araştırın, İnceleyin, Deneyin!” başlıklı metinde ilgi ve merakı canlı tutan, çocuğun üzerinde düşünmesini sezdirme yöntemiyle sağlayan sorular şu şekildedir:

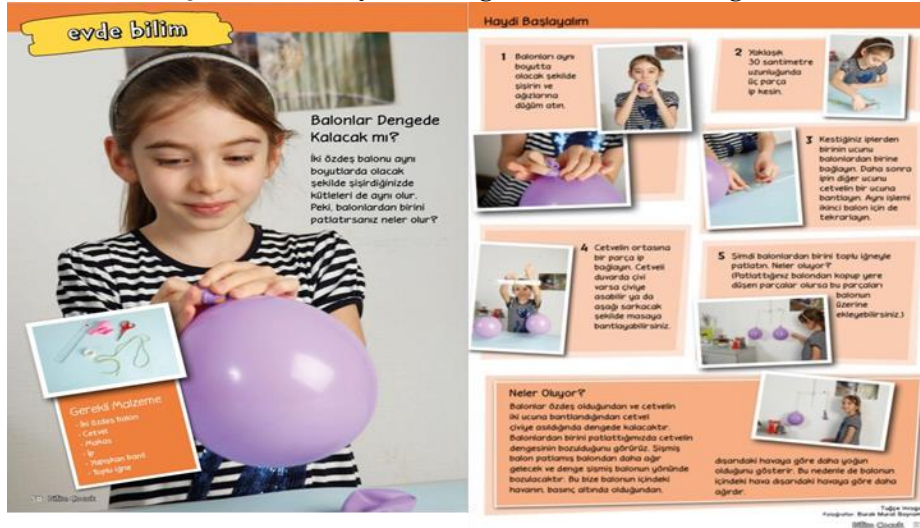
“Boyalara nasıl renk verilir? Sıvılar uzayda nasıl hareket eder? Denizin derinliklerinde neler var? Hasta olup ateşlendiğinizde vücudunuzda neler olur? Metal esner mi? Araştırmacılar bunlar gibi pek çok soruya yanıt bulmak için laboratuvarlarda çalışır. Bilimsel araştırmaların, deneylerin ve ölçümlerin yapıldığı laboratuvarları tanımaya ne dersiniz?” (2019, 255, s.10).

Aynı zamanda ayın kapak konusu olarak da belirlenen *Laboratuvar* konusu “Laboratuvar... Araştırın, İnceleyin, Deneyin!” metninin girişindeki sorulardan sonra bilgilendirme aşamasında gelişim göstermiş ve *makale* türünde bir aktarım yöntemi tercih edilmiştir. Metinde, çeşitlerine göre laboratuvar ortamlarına ait canlı fotoğraflar, anlatılanları desteklemek ve kanıt sunmak amacıyla kullanılmıştır. Makale türünün özelliğini yansıtan metinden örnek bir kesit:

“UNAM (Ulusal Nanoteknoloji Araştırma Merkezi) ülkemizde bulunan en donanımlı laboratuvarlardan biri. Burada özellikle nanoteknoloji alanında yapılan araştırmalarda kullanılabilen özel cihazlar da yer alıyor. Bu merkez Ankara’da İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi bünyesinde bulunuyor. Merkezde kimya, fizik, elektrik, elektronik, optik, lazer ve moleküler biyoloji gibi alanlarda çalışmalar yapılabilen 87 laboratuvar yer alıyor. Merkezdeki bazı laboratuvarlarda prototip olarak adlandırılan ilk ürünün geliştirilmesi için çalışma ve araştırmalar yapılıyor.” (2019, 255, s.15).

Kılavuz metin türü derginin incelenen bütün sayılarında “evde bilim”, “Çizmeli Harikalar” ve “tasarla yap” başlıklı metinlerde kullanılmıştır. Okurlara, belirlenen kavram veya konu üzerinden bir yol haritası sunması, yönergeler içermesi ve becerilerin gelişmesi bakımından kullanılması gereken bir türdür.

Şekil 5. Bilim Çocuk Dergisinde Kılavuz Örneği

Kaynak: Bilim Çocuk, 2019/258: 50-51

Okuma Kültürü teması genelde *diğer türler* başlığı altındaki *tanıtım yazıları* türünde işlenmiştir. ‘Kitaplar’ konusu derginin incelenen on iki sayısında da yer

almıştır. *Tanıtım yazılarında* çocuk dünyasını önemseyen cümle dizimlerinin yanı sıra görseller ve kapak tasarımları da dikkat çekmektedir. “Yeni bir kitap” üst başlıklı bölümde tanıtımı yapılan “Görsel Yanılsamalar” adlı etkinlik kitabının kapak görseli okurların ilgisini çeken ve kitabın içeriği hakkında merak uyandıran bir tasarıma sahiptir. Çocukta dil becerilerinin gelişimi ve buna bağlı olarak okuma alışkanlığı edinimi konusunda *tanıtım yazılarının* önemli bir katkısı bulunmaktadır. Tanıtımı yapılan kitapla ilgili okurların düşüncelerini aktif hâle getirmek için bazı sorularla konuya giriş yapılır.

Şekil 6. *Bilim Çocuk Dergisinde Tanıtım Yazısı Örneği*

Kaynak: Bilim Çocuk, 2019/ 255: 56

Çocuk dergisinde QR kod olarak bilinen karekod uygulamasına yer verilmiştir. Bilim ve Teknoloji teması ile ilgili güncel gelişmelerin aktarıldığı konular *haber metni* türünde işlenmiştir. Dünyadan ve Türkiye’den haberler, bilimsel gelişmeler gibi güncel konuların *haber metni* türünde verilmesinin çocuk eğitimi ve gelişimine olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu metinler okuma becerilerine katkı sağladığı gibi anlatılanların desteklenmesi amacıyla karekod yoluyla ses veya videoya yönlendirilerek dinleme becerisini de geliştirir. Metnin alt köşesinde dikdörtgen veya kare biçiminde bir simge olarak yer alan karekod eğitim, sağlık, ticaret gibi daha birçok alanda kolaylık sağlamaktadır. Dergide yer alan haber metnlerinin altına haberin video bağlantısı karekod simgesiyle verilerek okurun saniyeler içinde videoya ulaşılabilmesi sağlanır.

Şekil 7. Bilim Çocuk Dergisinde Haber Metni Örneği

Paraşüt Kullanan Örümcekler

Küçük örümcek türlerinden bazılarının, salgıladıkları ipek ipliklerden oluşan "paraşütlerle" havalanabildikleri uzun yıllardır biliniyordu. Almanya'dan bilim insanları bunun nasıl olduğunu anlamak için on dört yengeç örümceği ile bir deney yaptılar. Örümcekleri bir parkta kurdukları kubbe şeklindeki bir platforma yerleştirdiler ve filme aldılar.

Gözlemlerden elde edilen sonuçlar dikkat çekici. Örümcekler havalanmadan önce hava koşullarını kontrol ediyor. İlk olarak hareketsiz durarak bacaklarındaki kıllarla rüzgârı hissediyorlar. Ön bacaklarından birini ya da birkaçını beş ile sekiz saniye süresince havada tutuyorlar. Sonra rüzgârın yönüne göre vücutlarının konumunu ayarlıyorlar. Koşulların uygun olduğuna karar verince karnlarının altını kaldırıyorlar. Uzunlukları 2 ile 4 metre arasında değişebilen ipek iplikler salgılıyorlar. Birleşerek üçgen şeklini alan bu ipek iplikler rüzgârla havalanmalarını sağlıyor.

Gülner Geçmiş

Bu karekodu bir tablet bilgisayar ya da akıllı telefona okutun ya da alttaki bağlantıyı adres çubuğuna yazın. Örümceklerin nasıl havalandığını izleyebilirsiniz.

<https://www.livescience.com/62833-spiders-take-off-with-hits-of-silk.html>

Kaynak: Bilim Çocuk, 2018/ 247: 5

İncelenen metinlerden bazılarında net bir şekilde tür ayrımı yapılamamıştır. Bu sebeple tür tasnifinde *karma metin* biçiminde ayrı bir başlık altında metinler incelenmiştir. Doğa ve Evren temasında işlenen “Anıt Ağaçlar” adlı metinde *deneme*, *şiir*, *makale* olmak üzere üç ayrı metin türünün kullanıldığı bulgusuna rastlanılmıştır. Metinde yer alan “Hepimizin yaşam öyküsünde doğanın ve ağaçların bir yeri vardır. Büyük küçük herkesin ağaçlarla ilgili bir anısı bulunur. Resimlerde, fotoğraflarda, edebiyatta, sinemada kısaca tüm sanat dallarında ağaç temasını sıkça görürüz.” (2018, 248, s.17) bölümü ve buna benzer bölümler *deneme* türü özelliklerini taşımaktadır. Arif Nihat Asya'nın “Çocuk ve Ağaç” adlı *şiiri* de ağaç konusunu işlemek üzere 4 sayfalık bu metinde yerini almıştır. Yine metinde, ağaçların anıt ağaç olarak belirlenmesinde bazı özelliklerin arandığı ifade edilir ve Boyutsal Anıt Ağaçlar, Folklorik Anıt Ağaçlar, Tarihî Anıt Ağaçlar, Mistik Anıt Ağaçlar gibi çeşitlerinden bahsedilir. Metinde anıt ağaç konusunun sayısal ifadeler ve görsellerle desteklenmesi, farklı şehirlerde yer alan anıt ağaç resimlerinin kullanılması makale türünün özelliklerini yansıtmaktadır.

Şekil 8. Karma Metin Türü Örneği

Zamanın Sessiz Tanıkları
Anıt Ağaçlar

Bazı ağaçlar var ki zamana direnmiş yüzlerce yıl ayakta kalmıştır. Bunlara anıt ağaçlar diyoruz. Bu ağaçların gelecek nesillere bırakılması için son yıllarda önemli çalışmalar yürütülmüştür. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda 9117 adet ağaç "Anıt Ağaç" olarak tescil edildi.

Hepimizin yaşam öyküsünde doğanın ve ağaçların bir yeri vardır. Büyük küçük her insan ağaçlara için bir anı tutar. Resimlerde, fotoğraflarda, edebiyatta, sinemada kısaca tüm sanat dallarında ağaç temalarını sıkça görürüz.

Mitolojilerde, efsanelerde, destanlarda ağaç önemli yer tutar. Türklerin ilk destanlarından olan Özgüç Destanı bir ağaçla etrafında şekillenir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu Osman Gazi'nin rüyasında gördüğü çınar ağacıyla ifsanetmiştir.

Ağaç yağam kaynağımızdır. Bizim nefes alacağımız sağırsız Havamızın temizler. Meyve ve yemileriyle beslenme ihtiyacımızı karşılar. Okuduğumuz kitabın da hammaddesidir.

Bir de ağaçlar çocuklarımız doğal oyun alanlarıdır. Çocuk ile ağaç arasında sevgiye dayalı gönülden bir ilişki vardır. Bayrak çarımız Anıl Nihal Aşya, bu sevgiyi "Çocuk ve Ağaç" adlı şiirinde çok güzel ifadelemiştir.

Çocuk ve Ağaç
Çocuk, çok sevdi ağacı...
Çocuk ona her şey
Çiçekleri olaydı!
Ağaç, çok sevdi çocuğu...
Opardı alını saçlarınıca
Dutakları olaydı!
Ye oha otlamak için,
Eğriye yerlere kadar,
Yanıkları olaydı!
Dikeni dikenle hepini
Gömüştün, atından, seveftin
Oyuncakları olaydı!
"Ye çocuk gettiren sonra,
Böyle kulaç mıydı ağaç?"
Ne olurdu onun da
Bacakları olaydı,
Ayakları olaydı!"
Anıl Nihal Aşya

Ağaçların anıt ağaç olarak belirlenmesinde bazı özellikler rol alır.

Boyutları Anıt Ağaçlar
Bu ağaçlarda, yap, boy, gövde yapı gibi boyutları özellikler rol alır. Boyutları anıt ağaçların, gelişmiş günümüz, günümüzde gelecek arasında köprü kurabilmesi için en az 100 yaşında olması gerekir.

Tarihi Anıt Ağaçlar
Tarihi bir olaya tanıklık etmiş olan ağaçlardır. "Yıldırım Dağı" Yürüyen Köğün'ün yanındaki Çınar ağacı bunlardan biridir.

Folklorik Anıt Ağaçlar
Halkın kenterde ya da gelenek ve göreneklerinin dönüştürülmesi olarak da olan etrafında yapılmış ağaçlardır. Bu ağaçların yörede yağışın çok olduğu ya da verimsiz bir otlak tarla ile bir yerde olması da bir yeri vardır.

Plafetik Anıt Ağaçlar
Diğer bir anlamıyla yöre halkı tarafından yüceltilmiş olan ağaçlardır.

"Yürüyen Köğün" ağacı bir diğer adıdır. Cumhuriyetimizin kuruluşu Genel Müfettişi İsmail Akın'ın "Yıldırım"da köşkte köğün yanındaki Çınar ağacı çok önemlidir. Çınar köşkte çınar verimliliği sağlar. Ağaçın bulamaması gerektiği düşünülür. Akın'ın o zamanlar kaçtığı yerdir. "Ağaçları koruyalım, köğün yanından" sloganı ile 1920 yılında İsmail Akın'ın temeli kızı, çınar ağacını ve köşke 4,8 metre yükseklikte Çınar çınar ağacı ile süslenmiş köşke yerleştirilmiştir.

Anıt ağaçlar herkeze nitelikli ve bilimsel bir öneme sahiptir. Her ağacı korumamız önemlidir. Anıt ağaçların korunmasını ise doğal olarak gelecek nesillere bırakmamız gerekmektedir. Çünkü bu ağaçlar bizimdir.

Samsun'un Çarşamba İlçesi Kızılca köyündeki yaklaşık 450 yaşındaki Çınar, gövdesi her yöne doğru yayılmıştır.

İstanbul'da, Sultan Ahmet Camii'nin bahçesindeki yaklaşık 500 yaşındaki Arpa ağacı, yıllarca meydanı süsleyen çarşama tarla'nın süsüdür.

Amul'da, Sultan Ahmet Camii'nin bahçesindeki yaklaşık 500 yaşındaki Arpa ağacı, yıllarca meydanı süsleyen çarşama tarla'nın süsüdür.

Amul'un Merkezinde İlçesi Bayındır köyünde, 1860 yılında ekilmiş olduğu düşünülür. Çarşama tarla'nın süsüdür. Her yöne doğru yayılmıştır. Her yöne doğru yayılmıştır.

Samsun'un İnceköprü İlçesi Kartal köyündeki anıt ağaç yaklaşık 100 yıldır otlakları süslemektedir.

Yıldırım Dağı Çınar, Yıldırım Dağı

Kaynak: Bilim Çocuk, 2018/248: 16-19

İncelenen derginin genelinde, verilmek istenen bilgilerin sıkıcılıktan ve tekdüzelikten uzak olması amacıyla açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Çocuğun gelişim düzeyi de dikkate alınarak metinde yer alan terimler, kavramlar ve kısa açıklamaların görsellerle birlikte desteklenmesi çocukta estetik zevk anlayışı oluşturur.

Metin türleri içindeki dağılımda 1 frekans değeriyle dergide en az yer verilen tür hikâyedir. Erdemler temasında verilen bu türün 272 metin içinde bir kez kullanıldığı bulgusu dikkat çekmektedir. Oysa bilimsel bilgiler, değerler ve iletiler kurgulanmış bir yapıda çocuğa sezdirebilir.

Derginin incelenen her sayısında *sizden gelenler* ve *yanıtlar* bölümü yer almaktadır. Sizden gelenler bölümünde okuyucudan gelen resimler yayınlanır. Bu bölüm çocukların dergiyi heyecanla takip etmelerini ve sanatsal anlamda estetik zevk anlayışı kazanmalarını sağlar.

2. MAVİ KIRLANGIÇ DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

2.1. GENEL TANITIM

20 Ocak 1969 tarihinde yayın hayatına başlayan Mavi Kırangıç dergisinin hedef kitlesi 6-10 yaş grubudur. Yeşilay tarafından yayınlanmaya başlayan bu dergide çocukların eğitimine destek vermek, onları millî ve manevi kültür değerleriyle yetiştirmek amaçlanmıştır. Dergide söyleşi, haber metni, hikâye, çizgi roman gibi çeşitli metin türlerine yer verilmiştir. Bunun yanında ülkemizi ve farklı ülkeleri tanıtmaya, kültürleri aktarmaya yönelik bilgilendirici metinler yer almaktadır. Etkinliklerin, zekâ oyunlarının olduğu bölümler eğlenceli sayfalardır ve çocukların ilgisini çekmektedir.

Dergi 1980 Mart ayına kadar aralıksız 12 yıl yayınlanmış olup bu tarihten sonra kapatılmıştır. 35 yıl aranın ardından Yeşilay tarafından 2015 yılında tekrar “Mavi Kırangıç Yeşilay Çocuk Dergisi” adıyla yayın hayatına başlamıştır. Derginin yanında çeşitli posterler, takvimler hediye edilmektedir. Dergide sayfa sayısı değişkenlik göstermektedir. 2015 yılında 20 sayfa, 2016 yılında 36 sayfa, 2017 yılında 52 sayfa, 2018 yılının bir kısmına kadar 52 sayfa yayınlanırken tekrar sayfa sayısı 36’ya düşmüştür. Dergide yer alan bölümler genelde şu başlıklar altında toplanmıştır: Hayat Bilgisi, Bilim Merkezi, Yeşilcan’ın Maceraları, Hayvanların İlginç Dünyası, Bir Gül Nine Hikâyesi, Nasıl Yapılır?, İlginç Bilgiler, Doğa ve Çevremiz, Önce Sağlık, Tarih Sokağı, Büyüyünce Ne Olsak?, Haydi Spor Yapalım, Botanik Bahçesi, Müzik Kutusu, Az Gittik Uz Gittik, Dünya Çocukları , Çözelim Eğlenelim, Origami.

“Hayat Bilgisi” üst başlıklı bölümde, incelenen derginin bütün sayılarında aylık kapak konusu bu başlıktaki metinlerin de konusu olmuştur. Örneğin derginin 230. sayısının kapak konusu *‘kendine güven’*dir. “Hayat Bilgisi” üst başlıklı bölümde *“Kendimi Keşfediyorum Kendime Güveniyorum”* başlığında bir metin yer almaktadır. Bu metinlerde her ay genelde erdemler, kişisel gelişim ve duygular teması kapak konusuna yön vermektedir.

“Bilim Merkezi” üst başlıklı bölüm, derginin incelenen her sayısında farklı başlıklar altında bilimsel bilgilerin, kavramsal açıklamaların çocuk iletişim dilinde aktarılması ve çocuğun merak duygusuna hitap etmesi açısından önemli bir bölümdür.

“Yeşilcan’ın Maceraları” üst başlıklı bölümde Yeşilcan adlı kahraman ve arkadaşlarının diyalogları ve yaşadıkları farklı konu başlıklarında çizgi roman metin türünde işlenmiştir. Her ay özellikle erdemler, duygular, haklar temalarına vurgu

yapılırken aynı zamanda belirli gün ve haftalar, millî bayramlar da metinlerin konusu olmuştur.

“Hayvanların İlginç Dünyası” üst başlıklı bölüm, incelenen sayılardan bazılarında yer almıştır. Hayvan tanıtımının yer aldığı bu bölümde farklı hayvanların dünyası, yaşam alanları ve özellikleri anlatılmaktadır. Bu bölüm salt öğreticilik havasından ziyade kısa bilgilerle, canlı görsellerle ilgi ve merak uyandırmaktadır.

“Bir Gül Nine Hikâyesi” üst başlıklı metin, aylık işlenen temalarla paralel yapıdadır. Her metinde o ay belirlenen temaya uygun Gül Nine’nin iletilerle dolu, eğlendirirken öğreten anlatımları hikâye metin türünde işlenmiştir. Gül Nine ile Can adlı torunu arasında geçen sıcak ve samimi diyaloglar ve iletiler bir olay örgüsünde şekillenerek aktarılmıştır. Her hikâye sonunda Can, belli bir farkındalıkla öğrendiklerini “*Can’ın Not Defteri*” başlıklı metinde anlatır ve yaşantısından örnekler verir. Bu metinlerden bazılarının sonunda okurların yapması gereken küçük bir etkinlik kutusu yer alır. Temanın daha iyi pekişmesi ve öğrenmelerin kalıcılığının artması bakımından önemli bir metindir.

“Nasıl Yapılır?” başlıklı bölüm, bir çocuk karakter ile annesinin gün içinde tank oldukları ve merak duygularından hareketle bir ürün elde etmeye yönelik yaptıkları etkinlikleri içermektedir.

“İlginç Bilgiler” bölümünde genelde doğa ve evrenle ilgili en dikkat çekici bilgiler yer almaktadır. Ayrıca bu bölümde yer alan sorularla okuru aktif hâle getirmek ve okurun dikkatini geliştirmek amaçlanmaktadır. Çünkü soruların cevabı dergideki diğer metinlerde yer almakta ve bazı ipuçlarıyla okur, cevaba yönlendirilmektedir.

“Doğa ve Çevremiz” üst başlıklı bölümde doğa ve evrenle ilgili olan bilgiler farklı konu başlıklarıyla aktarılmaktadır. İnsanların doğayı anlama çabaları ve bu yöndeki merakları araştırmalara konu olmuştur.

“Önce Sağlık” üst başlıklı bölümde her ay sağlık temasıyla ilgili hastalıklardan korunma, sağlıklı beslenme, zinde yaşama, olumlu düşünme, hareketlilik gibi çeşitli konular yer almaktadır.

“Tarih Sokağı” üst başlıklı bölümde her ay kültürümüzde önemli bir yer tutan bilim insanlarımız, tarihi şahsiyetlerimiz hakkında kısa bilgiler yer almaktadır.

“Büyüyünce Ne Olsak?” üst başlıklı bölümde her ay farklı meslek gruplarının tanıtımı yapılmaktadır.

“Haydi Spor Yapalım” üst başlıklı bölümde okurun spor kültürünü geliştirmek amacıyla spor dallarıyla bilgiler yer almaktadır.

“Botanik Bahçesi” üst başlıklı bölümde her ay farklı meyvelerin tanıtımı, özellikleri, yetiştirme ve kullanım alanları yer almaktadır. Bu bölümden sonra o ay tanıtımı yapılan meyvenin “Aktivite” başlıklı etkinlik bölümünde çizilmesi istenmektedir.

“Müzik Kutusu” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir müzik aletinin tanıtımı yapılmaktadır.

“Az Gittik Uz Gittik” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir şehrimizin tanıtımı yapılmaktadır. Bu tanıtımda, şehirlerin tarihî ve doğal güzelliklerinin yanında metni yazıya boğmadan canlı görsellerle birlikte kültüre ait unsurlar da aktarılmıştır.

“Dünya Çocukları” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir ülkenin tanıtımı bir çocuk karakterin ağzından anlatılmaktadır.

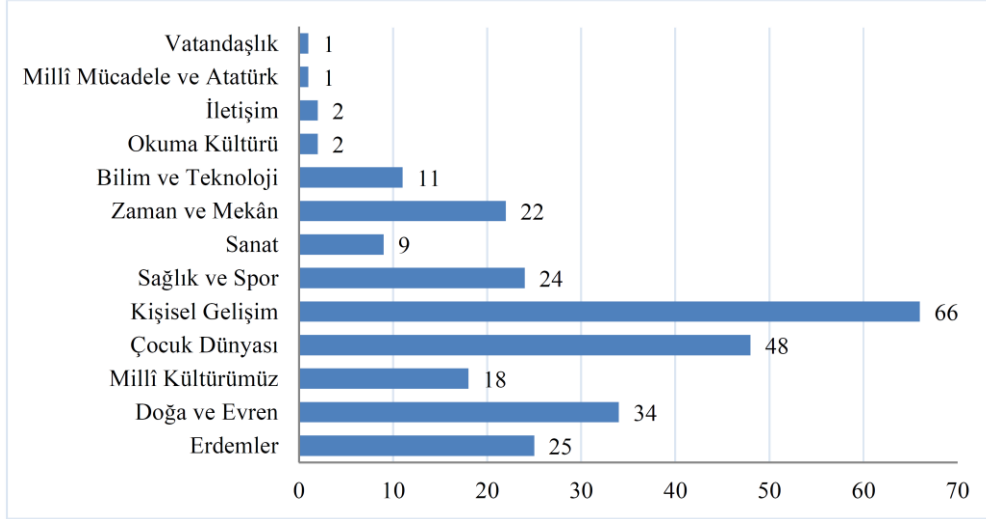
“Çözelim Eğlenelim” ve “Origami” başlıklı metinlerde, beceri geliştirici etkinlikler yer almaktadır.

2.2. İŞLENEN TEMALAR

Mavi Kırlangıç dergisindeki metinlerin tema dağılımı ve programla olan uyumu bu başlık altında incelenmiştir. 2018- 2019 yılları arasındaki 12 sayısı incelenen dergide toplam 263 metin yer aldığından 263 tema işlenmiştir. Derginin incelenen sayılarında tema çeşitliliği en az 6 en çok 10 olacak şekilde bir dağılım göstermiştir.

Mavi Kırlangıç dergisinin yayın politikasına uygun olarak çocukların eğitime, millî ve manevî değerlerin aktarılmasına, sağlık bilgisine yönelik hangi temaların ne sıklıkla işlendiğinin dağılımı şu şekildedir:

Şekil 9. Mavi Kırlangıç Dergisi Tema Dağılımı

Şekil 9’da görüldüğü gibi inceleme sonucunda *Kişisel Gelişim* teması 66 frekans değeriyle dergide en çok işlenen tema olmuştur. İncelenen dergide yer alan temalar ve temaların işlenme sıklığı şu şekildedir: *Kişisel Gelişim*(66), *Çocuk Dünyası*(48), *Doğa ve Evren*(34), *Erdemler*(25), *Sağlık ve Spor*(24), *Zaman ve Mekân*(22), *Millî Kültürümüz*(18), *Bilim ve Teknoloji*(11), *Sanat*(9), *Okuma Kültürü*(2), *İletişim*(2), *Millî Mücadele ve Atatürk*(1), *Vatandaşlık*(1).

2.2.1. Mavi Kırlangıç Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi

Mavi Kırlangıç dergisinin incelenen her sayısında toplamda 13 farklı tema işlendiği tespit edilmiştir. İncelenen metinlerde *Birey ve Toplum*, *Hak ve Özgürlükler* ve *Duygular* temalarına yer verilmediği görülmüştür. Dergide en çok rastlanılan tema *Kişisel Gelişim* teması olurken, sadece bir defa tespit edilen *Millî Mücadele ve Atatürk* ve *Vatandaşlık* temaları en az rastlanan temalar olmuştur.

Çocukta benlik algısının oluşması, öğrenmeyi öğrenmesi, varlığının, hislerinin ve düşüncelerinin farkında olması, kendini tanıması, becerilerinin gelişmesi, başarı ve motive ihtiyacının karşılanması konusunda *Kişisel Gelişim* temasının önemi büyüktür. Bahsedilen kavramlar ve daha fazlası bu tema alanında işlenir ve çocuğa sezdirilir. Çocuk edebiyatı, çocuğun karşılaştığı sorunları çözme ve kişilik sahibi olmasında son derece etkin bir araçtır. Bu bağlamda metinler, çocuğun dil gelişimine uygun olmasının yanı sıra kişilik gelişimine ve içinde bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel yapısına da uygun olmalıdır. *Kişisel Gelişim* temasının, derginin incelenen on iki sayısında en az 4

en çok 7 defa işlendiği görülmüştür. Bu tema en az 2019 yılı Mayıs(4) ve Haziran(4) ayı sayılarında işlenmiştir.

“Büyüyünce Ne Olsak?” üst başlıklı bölümde çocuğun sahip olduğu yetkinliklerin farkına varması ve hedef belirlemesine katkı sağlaması amacıyla yapılan meslek tanıtımları yer almaktadır. Bu bölümde “ Yazılım Mühendisi” adlı metinde *Kişisel Gelişim* teması sohbet üslubuyla işlenir. Günümüzde dikkat çeken ve ihtiyaç duyulan mesleklerden biri olan yazılım mühendisi hakkındaki bilgiler makale ve söyleşi türünde aktarılmıştır. Metinde nasıl yazılım mühendisi olunduğu, görevlerinin neler olduğu, nerelerde çalışıldığı ile ilgili kısa ve öz bilgiler çocuğun anlayacağı biçimde sunulmuştur. Bu bölümle çocuğun çağımıza uygun ortaya çıkan meslekler hakkında da fikir sahibi olması sağlanır. Derginin on iki sayısında yer alan bu üst başlıkta tanıtımı yapılan meslekler şunlardır: peyzaj mimarı, dalgıç, eczacı, acil tıp teknisyeni, botanikçi, yazılım mühendisi, fotoğrafçı, haber spikeri, polis, yazar, çini ustası, dermatolog.

“İlginç Bilgiler” bölümünde çocukların ilgisini çekebilecek, genel kültür bilgisinin yer aldığı hayatın her alanından çeşitli konular sunulmaktadır. Çocuğun dikkatini çekmek ve onları aktif hâle getirmek amacıyla bazı sorular sorulur. Bu soruların cevabı aynı dergide yer alan diğer metinlerde yer almaktadır. *Kişisel gelişim* temasında genel kültür alt konusunun işlendiği bu metin, çocukta aktarılan bilgileri anlama, kavrama ve uygulama gibi zihinsel becerileri geliştirir. Ayrıca çocukta merak duygusu uyandırarak onu araştırma ve sorgulamaya sevk eder.

“Kartalın gözleri o kadar keskindir ki bin beş yüz metre yükseklikte uçarken otların arasındaki tavşanı görebilir.” (2018, 222, s.16).

“Uçakların arkalarında bıraktıkları beyaz izler, motorlarının sıkıştırdıkları gazları çok yüksek bir sıcaklık ile dışarı püskürtmesiyle oluşur.” (2019, 231, s.18).

Çocuk Dünyası temasında eğlence, çocuk kültürü, sokak oyunları gibi konular sıklıkla işlenmiştir. “Yeşilcan’la Sokak Oyunları” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir sokak oyunu kılavuz metin türünde tanıtılmaktadır. Bu bölüm ile günümüzde, zamanının büyük bir kısmını telefon, tablet ve bilgisayarda geçiren çocuklara eğlenceli ve hoşça vakit geçirecekleri geleneksel oyunların öğretilmesi amaçlanmıştır. Böylece dergide gelenek, görenek ve kültürel yapılarımıza sahip çıkmak gerektiği konusuna vurgu yapılarak, unutulmaya yüz tutmuş oyunlar hatırlatılır. Bu oyunlar, çocuğun iletişim ve sosyo-kültürel gelişimine de olumlu katkı sağlar. İncelenen derginin on iki sayısında son sayfada yer alan bölümde öğretilmesi hedeflenen oyunlar şunlardır: ‘Kedi Fare’, ‘Tavşan Yarışı’, ‘Koş Koş’, ‘İstop’, ‘Toprak, Hava, Su’, ‘İp Atlama’, ‘Kardan

Adam Yapmaca', 'Aç Kapıyı Bezirganbaşı', 'Mendil Kapmaca', 'Tandır', 'Tilki Çık', 'Yılan'.

Şekil 10. Çocuk Dünyası Teması Örneği

Kaynak: Mavi Kırangıç, 2019/228: 50

Doğa ve Evren teması ile ilgili metinler en fazla 2019 Ocak (5) tarihli sayısında bulunmaktadır. Bu temada verilen metinler ile çocuğun çevre bilinci kazanması, doğa olayları ve afetler konusunda bilgi edinmesi sağlanır. Böylece çocuk, ortaya çıkan sorun ve olası afetler karşısında hazırlıklı olup önlem alabilecektir. Çocuğun çevreyi doğru bilgilerle koruması bu temanın en önemli faydalarından biridir.

“Doğa ve Çevremiz” üst başlıklı bölümde yer alan “Çığ” adlı metinde çığ kavramının tanımı, nerelerde görüldüğü, nasıl oluştuğu hakkında bilgiler anlatılmaktadır. Metni yazıya boğmadan, kısa cümleler ve maddelerle anlatılmak istenen aktarılır.

“Kar yağışından sonra oluşan rüzgar, karların belirli alanlarda birikmesine sebep olabilir. Bu kar örtüsü üzerine yağmur yağması, karların ağırlığını artırır. Bu ağırlığa dayanamayan karlar tabaka halinde yuvarlanır ve çığ oluşur.” (2019, 227: 18).

İyi ve güzel davranışların bütünü olarak ifade edilen erdemler, her bireyin yaşamında değerli bir kavramdır. *Erdemler* temasının, programda zorunlu temalar tasnifinde yer alması çocuklara, yeni nesillere aktarılması gereken önemli bir kavram olduğunu göstermektedir. Erdemler ile ilgili değerlerin katı bir dille ahlaki öğreti şeklinde verilmesinden kaçınılmalıdır. Çocuğa emir kipiyle değil de doğru bir yöntemle yaklaşmak, onun dünyasını kavramak, onu muhatap alınacak değerli bir varlık olarak görmek önemlidir. Bu temaya dayalı değerlerin metinler aracılığıyla sezdirme yoluyla aktarılması gerekir.

İncelenen derginin kapak konuları genellikle *Erdemler* temasında yer almaktadır. Bu temaya, derginin Temmuz 2018 ve Mart 2019 sayılarında rastlanmamıştır. Haziran 2019 sayısında kapak konusu dürüstlük olan dergide buna bağlı olarak 4 metinde de bu konu işlenmiştir. “Hayat Bilgisi” üst başlıklı bölümde yer alan “En Güzel Erdem: Dürüstlük” adlı metin *Erdemler* temasıyla sunulmuştur. Her sayıda yer alan bu bölüm, kapak konusuna uygun temalar ve konular barındırır. “En Güzel Erdem: Dürüstlük” adlı metinde dürüst bir insanın özellikleri sıralanmış ve kısa kısa paragraflarla açıklanmıştır.

“Dürüst bir insanın düşünceleri adaletlidir
İyi bir insan, doğruluk ve dürüstlük erdemine tüm kalbiyle inanır. Kalbindeki güzellik, adeta tüm dünyasını aydınlatır. Aklından geçen tüm düşünceler doğruluk ve iyilik üzerinedir. Kendisi için istediğini, başkaları için de ister. Kendisi için doğru bulmadığı bir şeyi, başkaları için de öyle görür.” (2019, 232, s. 5).

Derginin incelenen başka bir sayısında “Arkadaşlarım” adlı metinde *Erdemler* teması işlenmiştir. Arkadaşlık konusunun işlendiği metinde arkadaşların özel ve değerli oluşu şu ifadelerle aktarılmaktadır:

“İlk adım sevgiyse tüm yollar iyi ve güzele varır. Dostlarımıza, sevgimizi sunarız. Onların bize duyduğu sevgiyle mutlu oluruz. Sevgimiz zarar görmesin diye davranışlarımıza özen göstermek “saygı”dır. Saygı, sevgiyi korumak için bir şemsiye gibidir. Davranışlarımızda saygıyı gözetirsek arkadaşlıklarımız güçlenir. Bu yüzden kabalıktan kaçınmaya; nazik ve anlayışlı olmaya gayret edelim.”(2018, 222, s.5).

Yeşilay’ın millî ve ahlaki değerleri gözetmek, her yaştan ve toplumun her kesiminden insanları zararlı alışkanlıklardan korumak için mücadele vermek ve halk sağlığını önemsemek gibi misyona sahip bir sivil toplum kuruluşu olduğu bilinmektedir. Bu kuruluş tarafından yayınlanan Mavi Kırlangıç dergisi de *Sağlık ve Spor* temasını metinlerde sıklıkla işlemiştir. Çocuklarda sağlık ve spor kavramlarının iyice yerleşmesi amacıyla tekdüzelikten uzak bilgilendirici metin türleri kullanılmıştır.

“Önce Sağlık” üst başlığında yer alan “Yaz Aylarında Sağlıklı Beslenme” adlı metinde *Sağlık ve Spor* teması işlenmiştir. Mevsime uygun yiyeceklerin tüketilmesi gerektiğini deneme türünde aktaran bu metin canlı ve renkli görsellerle çocuğun konuya adapte olmasını sağlamaktadır.

“Sağlıklı Öneriler

- Yiyeceklerimiz, sıcak havalarda daha kolay bozulur. Açıkta beklemiş tüm yiyeceklere dikkat edelim.
- Yazın en sevdiğimiz yiyeceklerin başında dondurma gelir. Günde bir iki top yani yaklaşık yüz gram dondurma yeterlidir. Yedikten sonra da bir bardak ılık su içelim.

- Abur cubur yiyeceklerden elimizden geldiği kadar uzak duralım. İçerdikleri yüksek kalori, doğal olmayan katkı maddeleri sağlığımızı olumsuz etkileyebilir.
- Ekran karşısında yemek yemeyelim. Televizyon ya da bilgisayar ekranı başında ne kadar yediğimizi anlamayız.” (2018, 222, s.21).

Sanat temasının işlendiği “Müzik Kutusu” üst başlığı, incelenen derginin dokuzunda yer almıştır. Dilidüzgün’e göre “sanat, bildik dünyamızın olgularından yola çıkarak, aslında anlatılması olanaksız olanı göstermek, sezdirmek için kullanılan bir araçtır” (2007:111). “Müzik Kutusu” üst başlığında tanıtılan modern müzik aletleri şunlardır: Bateri, Elektro Gitar, Kudüm, Yan Flüt, Mandolin, Ksilofon, Balaban, Kabak Kemane, Gayda. Müzik alt konusunun işlendiği bu metinlerde farklı, çoğumuzun daha önce adını çok az duyduğu ya da hiç duymadığı müzik aletleri tanıtılmaktadır. Çocuğun gelişiminde estetik bilinç de önemli olduğundan erken yaşta *Sanat* temasından konu ve kavramlarla karşılaşması gerekmektedir. Bu bölümde bazı metinlerin sonunda mini sözlük kısmı yer almıştır. Müzik terim ve kavramları burada açıklanmıştır. “Ksilofon” adlı metinde aletin tanımı ve bölümleri ile ilgili bilgiler kısaca aktarılmıştır.

“Ksilofon, tahta tuşlardan oluşur. Sesin yüksekliğini artırmak için altlarından borular geçer.

Yaklaşık 50 cm yüksekliğinde olan ksilofon, iki adet çubuk ile çalınan vurmali çalgılar enstrümanıdır. Adını, eski Yunancada tahta anlamına gelen “ksilon” ve ses anlamındaki “fon” kelimelerinden alır.” (2018, 226, s.32).

2.3. İŞLENEN KONULAR

Mavi Kırlangıç dergisi, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerilerinin yanında farklı konulara da yer vermiştir.

Tablo 5. Mavi Kırlangıç Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Vefa	1	Öğrenmeyi Öğrenme	1
Doğa Olayları	4	Keşif ve İcatlar	6
Yardımlaşma	2	Çalışkanlık	1
Hayvanlar	10	Hobiler	2
Aile	1	Bitkiler	4
Hayal	1	Özgüven	3
Beceri	34	Dostluk	1
Genel Kültür	12	Toprak	1
Doğal Afetler	1	Dayanışma	4
Hastalıklardan Korunma	3	Yeraltı	2
Önemli Şahsiyetler	3	Dürüstlük	4
Meslek Seçimi	12	Yağmur	1
Spor Kültürü	9	Sağlıklı Yaşam	4
Çocuk Kültürü	12	Saygı	1
Meyveler	5	İyilikseverlik	1
Eğlence	22	Ahlak	1

Tablo 5 (Devam). Mavi Kırlangıç Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Müzik	9	Tarihi Şahsiyetler	2
Şehirlerimiz	9	Öz Denetim	1
Ülkeler	12	Beden Sağlığı	1
Belirli Gün ve Haftalar	11	Hareketlilik	2
Sokak Oyunları	8	Okuma Alışkanlığı	2
Özveri	3	Olay	1
Çevre	2	Arkadaşlık	2
Sağlıklı Beslenme	5	Mektuplaşma	1
Geleneksel Çocuk Oyunları	4	İnsanlarla İletişim	1
Sis	1	Azım	1
Bilim İnsanları	2	Çevrenin Korunması	1
Bayramlaşma	1	Merhamet	1
Okulumuz	1	Sevgi	2
Bilimsel Bilgi	1	Atatürk	1
Paylaşma	1	Tasarruflu Olmak	1

Tablo 5’te görüldüğü üzere konu çeşitliliğinin fazla olduğu dergide toplam 62 farklı konu işlenmiştir. İnceleme sonucunda metinlerde en çok beceri(34) konusu işlenirken onu eğlence(22), genel kültür(12), çocuk kültürü(12), meslek seçimi(12) ve ülkeler(12) gibi konular izlemektedir. Bulgular, konu çeşitliliği gösteren derginin içerik yönünden zengin olduğunu ortaya koymaktadır.

2.3.1. Mavi Kırlangıç Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi

Mavi Kırlangıç dergisinde yer alan konu alanlarının 2019 TDÖP’e uyumlu olduğu görülmektedir. “Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir öğedir. Ele alınan konular, çocuğun ilgi ve gereksinmeleriyle ilişkilendirildiği ölçüde önem kazanır. Yazarın metni oluştururken, “Ben ne hakkında söz söyleyeceğim?, Yazımda neyin üzerinde duracağım?” sorularına vereceği yanıtlar, metnin yaratılması süreci için bir çıkış noktası olmalı; çocuğa özgü bir yaşam durumunun kurgulanmasına yön vermelidir” (Sever, 2019: 119).

Mavi Kırlangıç dergisinde “Nasıl Yapılır”, “Origami”, “Çizelim Öğrenelim” üst başlıklı metinler, incelenen on iki sayıda da yer alır ve bu metinlerde *beceri* konusu işlenir. Çocukların resim çizmesi, sanatsal faaliyetler ve el işleriyle ilgilenmesi hayal gücünü ve el göz koordinasyonunu geliştirir. Yaparak yaşayarak öğrenme sonucunda el becerileri de zihinsel beceriler de gelişir. Çocukların, anneleriyle yararlı ve eğlenceli etkinlikler yapılmasının önerildiği “Nasıl Yapılır” başlıklı bölüm çeşitli becerileri geliştirdiği gibi anne çocuk iletişimini de artırmaktadır.

“Aktivite” ve “Çözelim Eğlenelim” üst başlıklı bölümlerde *eğlence* konusunun işlendiği görülmüştür. “Çözelim Eğlenelim” başlıklı bölümde bulmaca, yapboz gibi etkinliklere yer verilmesi sözcük dağarcığını geliştirme, pratik çözümler bulma, analitik düşünme, hafızayı güçlendirme, eğlenceli ve faydalı zaman yaratma gibi konularda okuyuculara katkı sağlamaktadır.

“Hayvanların İlginç Dünyası” üst başlıklı bölümde farklı hayvan tanıtları yer almaktadır. *Hayvan* konulu metinlerde tanıtımı yapılan hayvanlar şunlardır: tembel hayvan, ördek, papağan, kokarca, ağaçkakan, kanguru, kar leoparı, kutup ayısı, tavşan. Bu metinlerde ilginç ve canlı görseller kullanılmış, kısa ve dikkat çekici bilgiler aktarılmıştır.

“Hayat Bilgisi” üst başlığında Erdemler ve Kişisel Gelişim temalarında ağırlıklı olarak *arkadaşlık, saygı, empati, öz denetim, vefa, özveri, öğrenmeyi öğrenme, özgüven, dayanışma, dürüstlük* gibi konular verilmektedir. İşlenen konuya dikkat çekmek ve konunun daha iyi pekişmesini sağlamak amacıyla söyleşi veya deneme türünde verilen metinde kelimeler, kavramlar tırnak içinde özellikle belirtilir. Okuma, anlama, kavrama ve dil becerilerinin gelişmesi açısından önemli katkıları olan bu metinler aracılığıyla temalar açık ve anlaşılır bir ifadeyle aktarılır. Böylece dili bilinçli kullanma, birtakım değerleri ve iletileri aktarma konusunda da bu metinlerin Türkçe eğitimine katkısı büyüktür.

“Ben, ben, ben” mi?

“Biz, biz, biz” mi?

“Kendimizi sevmemiz, kendimize güvenmemiz çok güzeldir. Mutlu ve başarılı olmak için gereklidir. Sadece kendimizi düşünüp kendi isteklerimizi önemsemekten kaçınılmalıdır. Pek de hoş bir kelime değil ama bunun adı “bencillik”tir. Bencillik, hem bizi hem de çevremizdekileri mutsuz eder. Bencillik, başkalarının nasıl etkileneceğini umursamadan kendi isteklerine göre davranmak demek. Hep “ben” değil, yerine göre “biz” diyebilmeyi öğrenelim.” (2019, 228, s. 5).

“Yeşilcan’ın Maceraları” üst başlıklı bölüm *hobiler, merhamet, hastalıklardan korunma, eğlence, yardımlaşma, dostluk, dayanışma, dürüstlük* gibi kavram, konu ve değerlerin aktarılması, Yeşilcan ve arkadaşları üzerinden okurlara doğru davranış modelleri göstermesi açısından katkı sağlamaktadır. İki sayfadan oluşan “Hayvanları Koruyalım, Sevelim!” adlı metinde *merhamet* konusu kısa ve öz ifadelerle çizgi roman türünde işlenmiştir. Çocuğa, merhamet değeri bir kurguyla işlenerek verilmiştir. Yeşilcan, Ece ve Efe adlı arkadaşlarıyla balık tutmaya gider. Yeşilcan, balıkların küçük olduğunu söyler, merhamet duygusu devreye giren saflığın ve temizliğin timsali bu

çocuklar balıkları denize geri bırakır. Hatta simitlerini balıklarla paylaşır. Metin “Küçük balıklar suyun üzerinde zıplayarak onlara teşekkür ederler.” (2018, 224, s. 9) şeklinde çocuk dünyasının yansıması olan bir ifadeyle biter.

Yeryüzündeki her varlığa merhametli davranmak önemlidir. Eğitimin her alanında da bu duygunun yeri olmalıdır. Merhamet ve empati eğitimi bu süreçte verilmesi gereken bir eğitimidir. Çocuk, küçük yaşta bunun bilincinde olursa sağlıklı büyüme gerçekleşecek ve özenle büyüyecektir.

“Bilim Merkezi” üst başlığında Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Doğa ve Evren temalarında *olay, hareketlilik, bilimsel bilgi, keşif ve icatlar, doğa olayları, hayvanlar* gibi konular işlenmektedir.

“Kültür ve Sanat” bölümü derginin incelenen her sayısında yer almakla birlikte bu metinlerde *çocuk kültürü* konusu işlenmiştir. Bu bölüm, her ay çocuklara önerilmek üzere yeni çıkan kitaplar, vizyondaki çocuk filmleri, sinema ve tiyatro gibi çeşitli kültür sanat etkinlikleri hakkında bilgiler içermektedir.

“Bu Ay Neler Var?” üst başlığında genelde Zaman ve Mekân temasında *belirli gün ve haftalar* konusu işlenmiştir. Bu bölüm, çocuklara dünya ve Türkiye genelinde kutlanan veya çeşitli etkinliklerle farkındalık oluşturan tarihler konusunda bilgi vermeyi amaçlar. Böylece çocuk bu günlerin önemini, değerini kavrar ve değerleri içselleştirir.

Şekil 11. Belirli Gün ve Haftalar Konu Örneği

Kaynak: Mavi Kırılancı, 2018/225: 38-39

Yetişkinlerin davranış ve sözleriyle örnek bir kişilik olup çocukları etkilemeleri olasıdır. Önce kendileri ahlaki olgunluğa erişip sonra örnek bir birey olarak çocuklarına

bunu sezdirirler. Çocuk büyüğünden gördüklerini hareketlerine ve hislerine yansıtabilir. Yetişkinlerin en ulvi ahlaki değerlerinden olan merhamet ve adalet duygusunu çocuklarına bir şekilde yansıtması gerekir. Örneğin; “Bir Gül Nine Hikâyesi” üst başlıklı bölümde en önce ninenin erdemli bir insan olduğu, torununun da bunu görüp dikkat edeceği yerleri not alması gibi.

“Bir Gül Nine Hikâyesi” üst başlıklı bölümde Gül Nine ve Can adlı torunu arasında geçen güncel ve modern konulu diyaloglar hikâye türünde aktarılmaktadır. Bu bölüm aylık işlenen temalara paralel bir şekilde, öğretirken eğlendiren bir kurguyla işlenerek, çocuklara doğru davranış kalıplarını aşılır. “Gönül Bahçesi” adlı metinde Gül Nine, torunu Can ile bir çay bahçesine gider ve orada anıları gözünde canlanır. *Aile* konusunun bir kurguyla işlendiği bu metin sonunda Can, ailenin önemi ile ilgili öğrendiklerini “Can’ın Not Defteri” başlıklı metinde okurlarla paylaşır. Metnin sonunda da işlenen konuya uygun bir etkinlik önerisine yer verilir. Çocuk dili ve düşünüşüne, belirlenen hedef kitleye uygun sıcak diyalogların yer aldığı bu hikâye *aile* konusunun en güzel metin örneklerinden biridir.

“Haklısın benim güzel torunum. Onlar olmasaydı ben senin Gül Ninen olamazdım. Şu gördüğün bahçedeki tüm ağaçlar, bitkiler öyle büyük bir emek verilerek yetişiyor ki. Bu emek sayesinde tohumlar fidan, fidanlar da ağaç oluyor. Ağaç da büyüyüp binlerce tohum verir hale geliyor. İnsanlar da böyle işte. Hayatları boyu biriktirdikleri emeği, tecrübeyi seve seve aktarıyorlar kendilerinden sonra gelenlere. Gönülden gönüle geçen en güzel miras da sevgi.”

Can’ın babası camı tıklatıp işaret etti. Yemekler hazırды, mis gibi kokular bahçeye kadar ulaşıyordu.

“Şimdi içeri girelim. Sözüm olsun. Eve gider gitmez sana fotoğraflarını gösteririm ve anlatırım uzun uzun.” dedi Gül Nine.

Can içeri girerken:

“Ne güzel, benim bildiğimden daha kocaman bir ailem varmış.” diye geçirdi içinden.” (2019, 227, s. 13).

Mavi Kırılmaç dergisinin incelenen on iki sayısından dokuzunda yer alan *şehirlerimiz* konusunun Millî Kültürümüz temasında işlendiği görülmüştür. “Az Gittik Uz Gittik” üst başlıklı bölümde tarihinden, kültüründen, doğal güzelliklerinden bahsedilen ve tanıtımı yapılan şehirlerimiz şunlardır: Adana, Kütahya, İzmir, Sivas, Niğde, Erzurum, Artvin, Gaziantep, Antalya.

Gezi yazılarında, gezilip görülen yerlerin tarihi ve doğal güzellikleri, insanların gelenek ve görenekleri, yaşam biçimleri aktarılır. Okuduklarını ve duyduklarını merak eden okurda o yerleri görme ve yerinde tanıma isteği uyanır. Çocuğun genel kültürünü artırırken yaşantı birikimlerini de zenginleştirir. Derginin

incelenen her sayısında yer verilen “Dünya Çocukları” üst başlığı Zaman ve Mekân temasında işlenerek çeşitli *ülkelerin* tanıtımı yapılmaktadır. Bu bölümde özellikle tanıtımı yapılan ülke çocuklarının yöresel kıyafetleri ile görseller kullanılmakta ve bilgiler, bilgilendirme amacı taşıyan tasarlanmış renkli kutucuklarla sunulmaktadır. Dergide *ülkeler* konusunun işlendiği, tanıtımı yapılan ülkeler şunlardır: İtalya, Vietnam, Fas, İspanya, Finlandiya, Peru, Litvanya, Kanada, Yunanistan, Bangladeş, Yeni Zelanda, Tayland.

Tablo 6. Mavi Kırlangıç Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
Mavi Kırlangıç	Okuma sevgisi	2018, 221
Mavi Kırlangıç	Arkadaşlık	2018, 222
Mavi Kırlangıç	Okulumuz	2018, 223
Mavi Kırlangıç	Saygı	2018, 224
Mavi Kırlangıç	Anlayışlı olmak	2018, 225
Mavi Kırlangıç	Öz denetim	2018, 226
Mavi Kırlangıç	Sevgi	2019, 227
Mavi Kırlangıç	Dayanışma	2019, 228
Mavi Kırlangıç	Öğrenmeyi öğrenme	2019, 229
Mavi Kırlangıç	Özgüven	2019, 230
Mavi Kırlangıç	Dayanışma	2019, 231
Mavi Kırlangıç	Dürüstlük	2019, 232

Mavi Kırlangıç dergisinde, Tablo 6’da görüldüğü gibi genellikle konular *Erdemler ve Kişisel Gelişim* temalarında gelişim göstermiştir. Ağustos 2018, Eylül 2018, Ekim 2018, Ocak 2019, Şubat 2019, Mayıs 2019 ve Haziran 2019 sayılarında Erdemler temasında şekillenen aylık konular içeriğe de yansımıştır. Metinlerde de bu konu paralellerinde konular işlenmiştir. Kapak görselleri ve yazıları, bu konuları destekleyecek şekilde tasarlanmıştır.

Derginin giriş kısmında derginin ana karakterlerinden Yeşilcan ayın konusu ile ilgili bilgi verir, Ece bu konuya dayalı kavramı açıklar ve konuyla ilgili düşüncelerini ifade eder. Efe de yine kapakta işlenen konuya uygun bir şiir yazar. Yeşilay’ın kuruluş adına vurgu yapılması amacıyla adı konulan Yeşilcan karakteri, okurlarla etkileşim kurmak için onlara seslendiği giriş bölümünde aylık tema ve konulara göre birtakım tavsiyelerde bulunmaktadır. Yeşilcan aylık işlenen temaya uygun kendi davranışlardan da örnekler vererek okurları bilgilendirmektedir.

“Merhaba arkadaşlar!

Dergimizin konusu “israf.” İsraftan kaçınmak için kendi kendimle bile yarışıyorum. Arkadaşlarım da sağ olsunlar çok dikkatli. Bizim sınıfta çöpe giden bir lokma yiyecek yok çok şükür. Mahallemizde kâğıt, cam gibi geri dönüşüm kutularını kullanıyoruz. Bu tasarruf, bize küçük görünebilir. Ama ülkemiz ve dünyamız için çok önemli” (2018, 226).

Ana karakterlerden Efe ve Ece de çocukların olumlu davranış kalıplarıyla ilgili vurgu yapmaktadırlar. Çocukların rol model alması için çocuğun dünyasından gelen, onun gerçekliğine uyan, boş vaktini değerlendirmeyi bilen, araştıran, sorgulayan, okuyan, eğlenirken öğrenmenin bilincinde olan bu karakterler okurlara örnek olarak gösterilir. Ece de aylık temaya uygun israf konusu ile ilgili şunları söylemektedir:

“Arkadaşlar, israfla ilgili ulaştığım en değerli bilgi: “Dünyamızdaki hiçbir kaynak sonsuz değil. İçilebilir su, gıda, enerji kaynakları... Tüketirken özenli OLMAK, tüm canlılara saygı göstermek demek.” (2018, 226).

Efe ise her ay olduğu gibi derginin Aralık 2018 sayısında da çocukların dikkatini çekecek bir konuda şiirle kendisini ifade etmektedir:

“NOKTA NOKTA

Nokta nokta gelir yan yana
Harf olur: s-f-p-h-a...
Kelime olur: “sevgi”, “rüya”

Su damlaları gelir yan yana
Bulut olur, yağar...
Göl, deniz, okyanus olur.

Saniyeler gelir yan yana
Dakika olur, yaşanır...
Saat, gün, ömür olur.

“Az” görünür;
büyür “çok” olur.
“Nokta” görünür;
birleşir “dünya” olur.” (2018, 226).

İncelenen derginin dokuz sayısında yer alan “Tarih Sokağı” üst başlıklı bölümde tanıtılan, yaşam öyküsü anlatılan *bilim insanları, önemli şahsiyetler, tarihi şahsiyetler* şunlardır: Oktay Sinanoğlu, Prof. Dr. Fuat Sezgin, İbn-i Heysem, Osman Hamdi Bey, Mustafa Kemal Atatürk, Nuri Demirağ, Ara Güler, Barış Manço, Adile Naşit.

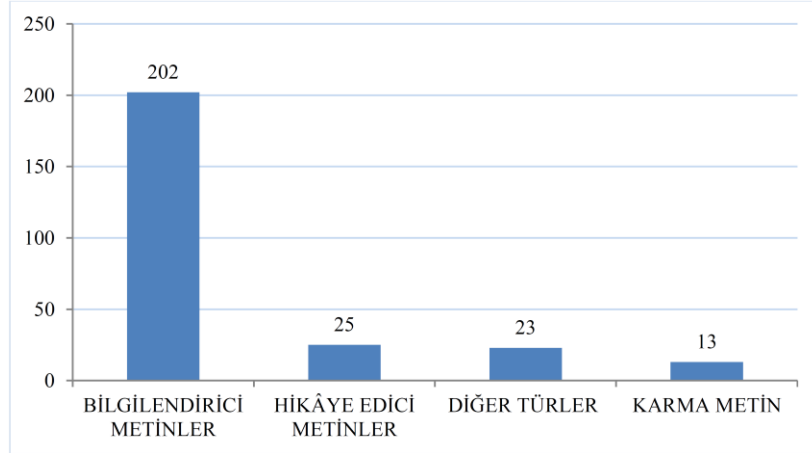
2.4. METİN TÜRLERİ

2.4.1. Mavi Kırılma Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı

Bu başlık altında Mavi Kırılma dergisinin on iki sayısı incelenerek programa da uygun bir şekilde elde edilen tür tasnifi ortaya konmuştur. Bilgilendirici metin,

hikâye edici metin, şiir, diğer türler ve karma metin tasnifi ışığında metinler incelenmiş ve elde edilen verilerin frekans değerleri grafiklerle gösterilmiştir:

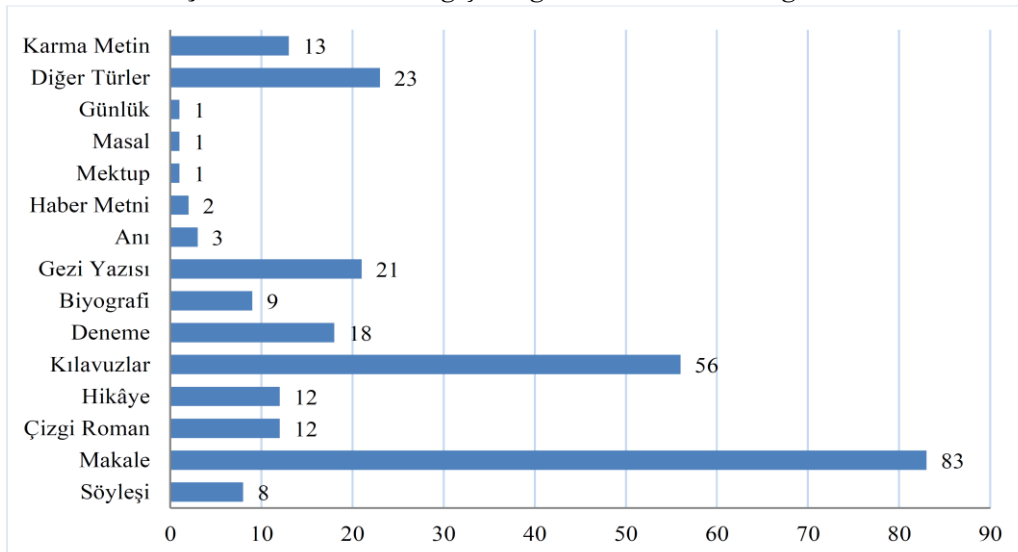
Şekil 12. Mavi Kırlangıç Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı

Şekil 12’de görüldüğü üzere Mavi Kırlangıç dergisinde *şiir* türü bulgusuna rastlanılmamıştır. Şiir tasnifinde bulunan hiçbir tür, dergide yer almamıştır. Derginin ana karakterlerinden Efe’nin yazdığı şiirler sadece giriş kısmında okurları karşılamak için metin kriterlerine uymayan bir sayfada verilmiştir. Derginin incelenen sayılarında bilgilendirici metinler 202 defa, hikâye edici metinler 25 defa, diğer türler 23 defa, karma metinler de 13 defa yer almıştır. Derginin on iki sayısı incelendiğinde türlerin dengeli bir dağılım göstermediği temaların çoğunlukla *bilgilendirici metin* türü ile aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Mavi Kırlangıç dergisinde *bilgilendirici metinler* tekdüze ve sıkıcılıktan uzak bir şekilde verilse de diğer türlerin az kullanılması ile Türkçe Dersi Öğretim Programı’na göre dengeli bir dağılım göstermemektedir.

Şekil 13. Mavi Kırlangıç Dergisi Metin Türleri Dağılımı

Şekil 13'te görüldüğü üzere temalar, konular, değerler, iletiler ve bilgiler daha çok makale(83) aracılığı ile aktarılmıştır. Onu, kılavuzlar(56), diğer türler(23), gezi yazısı(21) ve deneme(18) türleri izlemektedir. İncelenen dergide günlük, masal ve mektup türlerine sadece bir defa rastlanmıştır. Diğer türler başlığı altında tanıtım yazısı(11) ve bulmaca(12) türleri yer almaktadır. Karma metin türlerinde ise makale/söyleşi(12) ve makale/deneme(1) kullanıldığı tespit edilmiştir.

Dergide 83 makale, 56 kılavuzlar, 21 gezi yazısı, 18 deneme, 9 biyografi, 8 söyleşi, 3 anı, 2 haber metni, 1 mektup, 1 günlük olmak üzere toplam 202 bilgilendirici metin türü örneği bulunmaktadır.

Derginin incelenen her sayısında en az 5 en çok 8 defa *makale* türünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Daha çok Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren ve Sanat temalarının işlendiği bu türde, ilgili konularda terimler ve kavramlar kullanılmıştır.

Doğa ve Evren temasında işlenen hayvanlar konusu “Hayvanların İlginç Dünyası” üst başlıklı bölümde *makale* türünde verilmiştir. Aralık 2018 tarihinde yayınlanan sayıda “Kanguru” adlı metinde kanguruların özellikleri, yaşam alanları ve beslenme biçimleri gibi bilgiler aktarılmaktadır. Metinde yer alan bilgiler küçük kutucuklar içinde kısa ve öz biçimde aktarılmıştır.

“Boyu ortalama 1,5 metre, ön ayakları kısa, arka ayakları uzun ve güçlü olan, zıplayarak yol alan bir hayvandır.

...

Yavru kangurular doğduklarında annelerinin karnında bulunan kesenin içinde gelişirler. Büyüyene dek süt içer ve bol bol uyurlar.” (2018, 226, s. 10).

“Kültür Sanat” üst başlıklı bölümde çocuk düzeyine uygun kitaplar, etkinlikler, sinema ve tiyatrolar önerilmekte ve bunların tanıtımına yer verilmektedir. Çocuk Dünyası temasında işlenen bu metin *tanıtım yazısı* türüyle okurun karşısına çıkmaktadır. İncelenen dergide 11 defa kullanıldığı tespit edilen bu tür ile çocuk kültürünün geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Okuma ve dinleme gibi daha birçok beceriyi geliştirmeyi hedefleyen bu bölüm çocukların ilgisini canlı tutmaktadır.

Şekil 14. Tanıtım Yazısı Örneği

Kaynak: Mavi Kırlangıç, 2018/ 222: 28.

Çocuk, büyüklerle ve kendilerince önemli gördükleri şahsiyetlerle özdeşim kurmak ister. Bu nedenle eğitim ve öğretim aracı olarak görülen metinlerde önemli, tarihî veya ünlü kişilerin olumlu taraflarına vurgu yapılmalı; ahlaklı, sağlam karaktere sahip ve çalışkan kişilerin *biyografisi* yazılmalıdır. *Biyografi* metin türünde “Tarih Sokağı” üst başlıklı bölümde ünlü kişilerin yaşamı ve onlarla ilgili merak edilenler kısa bir şekilde anlatılmıştır. Yaşam öyküsüne yer verilen, karakteriyle ve kahramanlıklarıyla örnek ve önemli bir şahsiyet olan Mustafa Kemal Atatürk, derginin incelenen sayılarında bir defa müstakil bir konu olarak işlenmiştir. “Bu Ay Neler Var” üst başlığında Atatürk, müstakil bir konu olarak işlenmese de belirli gün ve haftalar konusunu desteklemek ve örneklemek amaçlı metinde yer almıştır.

Şekil 15. Biyografi Türü Örneği

Kaynak: Mavi Kırangıç, 2018/ 225: 22-23.

Deneme türü, incelenen derginin sayılarında genelde “Hayat Bilgisi” üst başlıklı bölümde kullanılmıştır. Duyguların, düşüncülerin ve hayallerin dışavurumu deneme türünde kendini gösterir. Bazı değerlerin ve konuların sezdirilmesinde kurgu metinlerinin yanında *deneme* ve söyleşi gibi türler de etkili olmaktadır. Mavi Kırangıç dergisinde *deneme* yazarı, düşüncelerini kanıtlama endişesi duymadan, samimi ve içtenlikli ifadelerin kullanımına özen gösterir. Bahsedilen bölümde “Yeni Bilgiler Edinelim, Dünyamızı Genişletelim” başlıklı metinde Kişisel Gelişim temasında öğrenmeyi öğrenme alt konusu işlenmiştir. Derginin kapak konusuna paralellik gösteren bu *denemede*, çocuklara seslenen yazar, çocuğun dünyasına ve diline uygun biçimde kendi dünyamızı genişletebileceğimizi, öğrenmelerimizin farkında olabileceğimizi aktarır.

“Sürekli öğrenebilen bir birey olmak için...”

- Merak edelim: Merakımızı, yeniliklere yönlendirelim.
- Gözlem yapalım: Hayata, öğrenmek isteyen gözlerle bakalım.
- Okuyalım, dinleyelim, izleyelim: Öğrenmek isteyen için o kadar çok seçenek var ki!
- Denemekten vazgeçmeyelim: Çaba gösterince öğrenemeyeceğimiz hiçbir şey yok.
- Açık fikirli olalım: Ön yargılar bizi sınırlar. Farklılıklara saygı duyalım. Değişik açılardan bakmayı öğrenelim” (2019, 229, s. 5).

3. TRT ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

3.1. GENEL TANITIM

2008 yılında yayına başlayan TRT Çocuk kanalı, farklı program içerikleriyle millî kültürden ve millî kahramanlardan esinlenerek bir yayın akışı oluşturmuştur. 2010 yılında yayın hayatına başlayan TRT Çocuk dergisi, kanal içeriğine uygun bir minvalde çıkmaya başlamıştır. Aylık olarak çıkan bu dergi ortalama 65 sayfadan oluşmaktadır. Her ay yayınlanan sayıların yanında hediyeler de eklenmektedir. Akıcı bir dil ile yayın yapmaya devam eden bu dergi eğlenceli bir yayıncılık anlayışına sahiptir. Çocuğun keşif duygusuna hitap eden, eğlenceli içerikler sunan, hayal dünyasını zenginleştiren TRT Çocuk dergisi 7-14 yaş grubuna hitap etmektedir.

Millî kültür unsurlarını barındıran yerel içerik ve yerli kahramanlara yer veren bu dergi, değerlerimizin aktarımı bakımından önem arz etmektedir. Basılı veya dijital ortamlarda sayıları bulunan TRT Çocuk dergisi yerel içerik sunması bakımından incelenmeye ve dikkate değerdir. 1 Ekim 2010 tarihinde yayın hayatına başlayan dergi aylık olarak okurunun karşısına çıkmaktadır. Millî ve evrensel değerlere sahip olan dergide yer alan metinler titiz bir çalışmanın sonucu ortaya çıkmaktadır. Zengin görsel ve içerikleriyle çocuğun dilsel, zihinsel ve ruhsal gelişimine katkı sağlayan, estetik bakış açısı kazandıran bir çocuk dergisidir. Okuma kültürü ve alışkanlığı kazandırmadaki rolü büyüktür. Dinî, ahlaki ve millî değerlerin aktarımını amaçlayan dergi, becerileri geliştirme ve eğitsel açıdan da katkı sağlamaktadır.

Çocuklarla yakınlık kurabilmek, onlara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak derginin en önemli yayın politikalarındandır. Ayrıca dergi, çocuğun doğasına uygun içerikler barındırması ve çocuğu bir özne olarak görmesi açısından çocuk dergiciliği alanında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

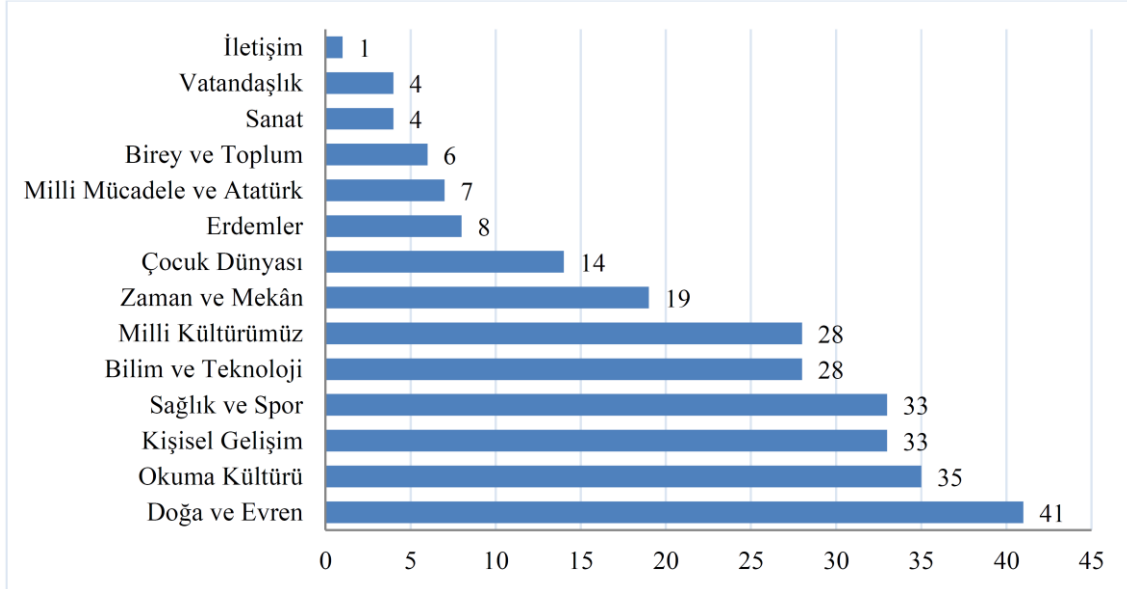
TRT Çocuk dergisinde genel olarak yer alan bölüm başlıkları şunlardır: ‘Masal Mutfağı’, ‘Doğa Güncesi’, ‘Keçenin Yol Haritası’, ‘İbi ile Keşfediyoruz’, ‘Gezgin Aile’, ‘Can’ın Ekranı’, ‘Kitapçı’nın Kedisi’, ‘Uzay Kâşifi Gökay’, ‘Yeşilcan’ın Maceraları’, ‘Ali Gel’, ‘Atamdan Hatıralar’, ‘Senden Kaçmaz’, ‘Elif’in Dersleri’, ‘Kapak Dosyası’, ‘Büyüteç’, ‘Büyüsem de Olsam’, ‘Atletik Akın’, ‘Evliya Çelebi’, ‘Doğadan Sesler’, ‘Sağlıklı Besleniyorum’, ‘Deneyebilirim’, ‘Dilimden Düşmeyenler’, ‘Meraklı Dodo’, ‘Küçük Sanatçılar’.

3.2. İŞLENEN TEMALAR

TRT Çocuk dergisinde yer alan metinlerin tema dağılımı ve temaların programla olan uyumu bu başlık altında incelenmiştir. 2018-2019 yılları arasındaki 12 sayısı incelenen dergide toplam 266 metin yer aldığından 266 tema işlenmiştir. Tema çeşitliliği derginin incelenen her sayısında en az 9 en çok 12 olacak şekilde bir dağılım göstermiştir.

TRT Çocuk dergisinin yayın politikasına uygun olarak çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması, yerel özellikli içerik sunması, medeniyet merkezli bir bakış sunmasına yönelik işlenen temaların sıklık bilgisi ve dağılımı şu şekildedir:

Şekil 16. TRT Çocuk Dergisi Tema Dağılımı

Şekil 16’da görüldüğü üzere derginin incelenen sayılarında 41 frekans değeriyle en çok işlenen temanın *Doğa ve Evren* olduğu tespit edilmiştir. İncelenen dergide yer alan temalar ve işlenme sıklığı en çoktan en aza doğru şu şekildedir: Doğa ve Evren(41), Okuma Kültürü(35), Kişisel Gelişim(33), Sağlık ve Spor(33), Bilim ve Teknoloji(28), Millî Kültürümüz(28), Zaman ve Mekân(19), Çocuk Dünyası(14), Erdemler(8), Millî Mücadele ve Atatürk(7), Birey ve Toplum(6), Duygular(5), Sanat(4), Vatandaşlık(4), İletişim(1).

3.2.1. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi

TRT Çocuk dergisinin incelenen on iki sayısında toplamda 15 farklı tema işlendiği tespit edilmiştir. İncelenen metinlerde *Hak ve Özgürlükler* temasına

rastlanmamıştır. Programda yer alan temalar ve derginin yayın politikasına uygun işlenen temaların birbiriyle uyumlu olduğu görülmüştür.

Haklarını bilen, demokrasi bilinciyle hareket eden, başkalarının hak ve özgürlük alanına saygı duyan bireylerin yetişmesinde *Hak ve Özgürlükler* gibi temaların metinler aracılığıyla aktarılması önemlidir.

Çağdaş toplumlarda, özellikle doğa olaylarını ve evrende var olan her şeyi bilimsel yolla açıklamaya çalışan eğitici, öğretici nitelikli yayınlar önemsenmektedir. Metinlerin, metinlerde işlenen tema ve konuların çocuklara sezdirilmesinde yakından uzağa ilkesi izlenmelidir. Çocuk, yakın çevresinde gördüklerinden ve bildiklerin yola çıkarak yeni yerler, yeni varlıklar keşfeder. Kıbrıs (2016: 293) bilim ve doğa ile ilgili eserleri, içerik açısından; hayvanların, bitkilerin, yeryüzü gökyüzü ve denizlerin, keşiflerin ve buluşların tanıtıldığı eserler olmak üzere dört gruba ayırmıştır.

Doğa ve Evren temasının, derginin incelenen on iki sayısında en az 2 en çok 6 defa işlendiği görülmüştür. Bu tema, en fazla Temmuz 2018 tarihli sayısında “Doğa Güncesi”, “Uzay Kâşifi Gökay”, “Senden Kaçmaz”, “Kapak Dosyası”, “Doğadan Sesler” başlıklı bölümlerde işlenmiştir.

Doğa ve Evren temasında yer alan “Uzay Kâşifi Gökay” başlıklı metinde her ay temaya uygun farklı konular işlenmektedir. Gökay’ın evrene, uzaya ilişkin merakı, araştırma isteği ve bu konuda annesiyle olan diyalogu makale türü özelliği de gösteren çizgi roman türünde verilmiştir. Alışverişe giden annesine uzunca bir sipariş listesi veren Gökay, insanlığın Mars’ta yaşama konusunda planlarının olduğuna değinerek, orada yetiştirmek üzere annesinden bitki tohumları istemektedir. İncelenen her sayıda anlattıklarını hayretle karşılayan ve çocuk dünyasına saygı duyan anne, Gökay’ın bilimsel açıklamalarını ve uzaya dair hayallerini dikkatli bir şekilde dinlemektedir. İşlenen temanın öneminin yanında metin, çocuksuluğu, çocuk hayallerini ve çocuk gerçekliğini aktarması bakımından edebiyata önemli bir katkı sağlamaktadır. Bilgilendirme amacı da olan bu bölümde, bilimsel bilgiler düşsel kurgularla işlenmiştir.

Gökay’ın keşif duygusu, bilimsel konuları araştırma isteği, sorgulaması ve hayallerinin, çocuk dünyası ve çocuk diline uygun bir biçimde aktarılması “Uzay Kâşifi Gökay” adlı metni dikkat çekici kılmaktadır.

“Mars’ta hesaplı bir yaşam sürdürmek için ihtiyacımız olan gıdaları orada üretmemiz gerekiyor. Her hafta pazar kurmak için Dünya’dan geldiğini bir düşünsene! Ne masraflı olurdu!

...

Hatta Curiosity uzay aracı dostum tarafından yapılan termal analizlerde toprak örneklerinde bitkilerin gelişmesi için gerekli minerallerden biri olan azot monoksit bileşiğine rastlanmıştır.” (2019, 101, s. 4-5).

Okuma Kültürü temasında kitaplar ve sözlük kültürü konularının işlendiği “Kitapçının Kedisi”, “Dilimden Düşmeyenler” ve “Tel Ali’nin Kelimeleri” üst başlıklı bölümler yer almaktadır. *Okuma Kültürü* teması çocuğun, okuma becerisinin gelişmesine, bireysel okuma listesi tutabilmesine, sözlük kullanma alışkanlığı kazanmasına, kelime ve kavram hazinesinin gelişmesine imkân sağlayacaktır.

“Kitapçının Kedisi” üst başlıklı bölümde her ay farklı kitap tanıtımları yer almaktadır. Bu bölümde kitapların tanıtımı bir kedinin ağzından yapılır ve bu yolla çocuğa okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırılmak amaçlanır.

“Eylül geldi, sen bir yaş daha büyüdün, bir sınıf daha atladın. Yeni yaş, keşfedilecek yeni kitaplar demek. Zaman geçtikçe okuduğun kitaplar da değişiyor, geliyor mu? Yoksa aynı kitabı defalarca okumaktan mı hoşlanıyorsun? Özellikle senin yaşların yeni kitaplar, yeni yazarlar keşfetmek için en güzel vakitler. Bu yaşlarının kıymetini bil. Farklı türlerde, farklı milletlerden yazarların kitaplarını keşfet. Çünkü keşfettikçe çoğalacak, kendini tanımak için bir adım daha atmış olacaksın.” (2018, 96, s.14).

Derginin Haziran 2019 sayısında “Toprak Ana Masalları” adlı kitabın tanıtımına, okura soru sorularak başlanır. Çocuk diline uygun yazılmış bu bölümde kitabın genel konusundan bahsedilir ve okur, kitapların dünyasına doğru çekilir.

“Masal dinlemeyi sever misin? Hani “evvel zaman” içinde diye tekerleme okunarak söylenen masallardan. Peki, ya üzerinde yaşadığımız, bize hayat veren, lezzetli yiyecekler sunan, tüm canlılara yuva olan toprağın değerini ne kadar biliyorsun? Bu güzel kitapta Amazonlardan Hindistan’a, Fransa’dan Yemen’e kadar dünyanın farklı coğrafyalarından 9 güzel masal bulunuyor. Birbirinden renkli çizimlerle süslenen her bir masalı okudukça doğaya bakış açın değişecek. Masalların büyüdü dünyasına adım atmak için kemerlerini sıkı bağla!” (2019, 105, s.16).

“Dilimden Düşmeyenler” üst başlıklı bölümde *Okuma Kültürü* teması derginin her sayısında işlenmiştir. Bu bölümde çocuk edebiyatı alanında önemli yazarların eserlerinin tanıtımı yer almaktadır. Eğlenceli ve çocukların dikkatini çekecek bir üslupta tanıtımı yapılan eserler şunlardır: Pippi, Hamur Bebek, Afacan Resimler, Alagün Çocukları, Kitaplardan Korkan Çocuk, Oz Büyücüsü, Babam Süt Peşinde, Söğütlerdeki Rüzgâr, Balina ile Mandalina, Katıraslan, Küçük Prens, Don Kişot.

Şekil 17. Okuma Kültürü Teması Örneği

Kaynak: TRT Çocuk, 2019/ 103: 41, 104: 22.

Kişisel Gelişim temasında çeşitli yemek tarifleri ve etkinlik örnekleri verilerek çocuğun becerilerinin gelişmesine katkı sağlanır.

Sağlık ve Spor teması, derginin incelenen her sayısında "Atletik Akın" ve "Sağlıklı Besleniyorum" üst başlıklı bölümlerde işlenir. "Atletik Akın" başlıklı bölüm, sağlıklı yaşamak ve zinde olmak için spor yapmanın önemini vurgulandığı ve spor kültürü konusunun işlendiği bölümdür. Dergide tanıtımı yapılan spor dalları şunlardır: Su Altı Hokeyi, Paintball, Atlı Cirit, Okçuluk, Oryantiring, Buz Pateni, Bandy, Kayakla Atlama, Kızakla Kayma, Koşu, Tırmanma, Kürek.

Millî Kültürümüz teması çocuk yayınlarında hassasiyetle üzerinde durulması gereken temalardandır. 2019 TDÖP'te zorunlu temalar arasında yer alan bu tema, teknolojinin insan hayatına yön verdiği, popüler kültür söylemlerinin arttığı şu dönemde daha da önemsenmelidir.

Meriç, çağdaş dünyada kültürün yansıması ve gelişimi ile ilgili şunları söyler: "Çağımız geleneklere değil, geleneğin kendisine düşman. Hayata bir şey eklemek istemiyor, hayatı alt üst etmek peşinde. Kültür mefhumunu çatlatan bir davranış karşısındayız. Artık "kazanılmış bir bilgiler bütünü" değil, kültür; "her şeyi okuyup, her şeyi unuttuktan sonra kalan" değil. Daha çok bir özlem. Keşfedilmesi, yaratılması

gereken bir dünyanın özlemi. Amaç, eski yasaları ve ölçüleri yerle bir etmek. İdeolojiler de, teknik de yeni kuşaklara güvensizlik veriyor.” (Meriç, 2013: 32).

Millî Kültürümüz teması, incelenen dergide daha çok şehirlerimiz ve tarihî mekânlar konularıyla birlikte verilmiştir. “Büyüteç” üst başlıklı bölümde ülkemizdeki tarihi mekânların tanıtımı yapılır. “Evliya Çelebi” üst başlıklı metinde Evliya Çelebi’nin gezileri çizgi roman türüyle aktarılmıştır. “Keçe’nin Yol Haritası” üst başlıklı bölümde, derginin bazı sayılarında şehirlerimiz ile ilgili tanıtımlar gezi yazısı türünde aktarılmıştır.

Derginin, Haziran 2019 sayısında “Büyüteç” üst başlıklı bölümde “Yer Altındaki Su Sarayı Yerabatan Sarnıcı” adlı metinle kültürümüze ait tarihi bir doku anlatılmıştır. Çocuk bu sayede sahip olduğu kültürün önemini kavrayacak ve çocukta, anlatılan yerleri görme isteği oluşacaktır. Metnin bilgi yüklü yapısı ve tekdüzeliği, çocuk dilini yakalayamaması sayfalara görseller eklense de çocuğun ilgisini canlı tutmamaktadır. Ancak metnin sonundaki “Ne demek?” bölümünde kelimelerin anlam özelliklerine yer vermesi söz varlığını geliştirmesi açısından olumlu bir durumdur.

“Sarnıç, yapımından günümüze kadar çeşitli onarımlardan geçmiş. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nde iki defa onarılan sarnıcın ilk onarımı III. Ahmet Dönemi’nde, ikinci onarım ise Sultan II. Abdülhamid Dönemi’nde gerçekleştirilmiştir.” (2019, 105, s.29).

3.3. İŞLENEN KONULAR

TRT Çocuk dergisi, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerilerinin yanında farklı konulara da yer vermiştir.

Tablo 7. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Hayal Gücü	1	Kardeşlik	1
Beceri	29	Meslekler	2
Hayvanlar	17	Paylaşma	2
Şehirler	11	Sağlıklı Yaşam	1
Özgünlük	2	Mutluluk	1
Tasarım	2	Gezegenerler	2
Kitaplar	22	Tarihî Yapılar	1
Ay	1	Okulumuz	1
Hobiler	1	Sağlıklı Beslenme	8

Tablo 7 (Devam). TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Sorumluluk	2	Sevgi	3
Millî Kimlik	1	Cumhuriyet	1
Canlılar	3	Toplumsal Konular	1
Bitkiler	3	Eğlence	2
Su Altı	1	Doğa	9
Tarihî Mekânlar	11	Sözlük Kültürü	9
Meslek Seçimi	1	İklim	1
Spor Kültürü	12	Dayanışma	2
Etkili İletişim	1	Çöl	2
Dengeli Beslenme	1	Atatürk	1
Yardımlaşma	1	Büyüklerimiz	3
Çocuk Kültürü	3	Estetik	2
Bilimsel Bilgi	12	Görev Bilinci	1
Şehirlerimiz	11	Teknoloji	1
Duygu Yönetimi	1	Belirli Gün ve Haftalar	1
Öğrenmeyi Öğrenme	2	Evren	1
Yenilikçilik	6	Ahlak	1
Uzay	2	Hayal	3
Dostluk	1	Çalışma	1
Beslenme	9	Sürelî Yayınlar	1
Keşif ve İcatlar	4	Mekânlar	2
Girişimcilik	1	D Vitamini	1
Ülkeler	3	Millî Mücadele	1
Bilgi Okuryazarlığı	2	Millî Marşlar	1
Vücudumuz	1	Medya Okuryazarlığı	1
Oyuncaklar	1	Halk Oyunları	1
Çocuklar	1	Orman	1
Renkler	1	Araştırma İnceleme	1
Dinî Bayramlar	1		

Konu çeşitliliğinin fazla olduğu dergide Tablo 7’de görüldüğü gibi toplam 75 farklı konu alanı işlenmiştir. İnceleme sonucunda metinlerde en çok beceri(29) konusu işlenirken onu kitaplar(22), hayvanlar(17), spor kültürü(12) ve bilimsel bilgi(12) gibi konular izler. *Şehirler* konusu, farklı ülkelerdeki; *şehirlerimiz* konusu ise Türkiye’deki şehirler hakkında bilgi vermektedir.

3.3.1. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi

TRT Çocuk dergisinde yer alan konu alanlarının 2019 TDÖP'e uyumlu olduğu görülmektedir. Bulgular, konu çeşitliliği gösteren derginin içerik yönünden zengin olduğunu ortaya koymaktadır.

Kişisel Gelişim temasında yer alan *beceri* konusu derginin incelenen sayılarında genellikle yemek tarifi ve çeşitli etkinliklerin yapımında işlenmiştir.

“Doğadan Sesler” ve “Doğa Güncesi” gibi üst başlıklı bölümlerde *hayvanlar* konusu sıklıkla işlenmiştir. Hayvanların yaşam alanı, beslenme şekilleri, türleri ve ayırt edici özellikleri ile ilgili bilgiler tanıtılan hayvanların ağızından aktarılmaktadır. Böylece bilgilendirme amacı olan bu gibi metinlerin sıkıcılık ve tekdüzelikten uzak olduğunu ve çocuğun ilgisini canlı tutmaya yönelik bir amaçla sohbet üslubunda yazıldığını söylemek mümkündür. “Sabırlı Büyük Kedi Leopar” adlı metinde leoparın ağızından, türün özellikleri, yaşam alanları ve av biçimleri gibi bilgiler aktarılmaktadır.

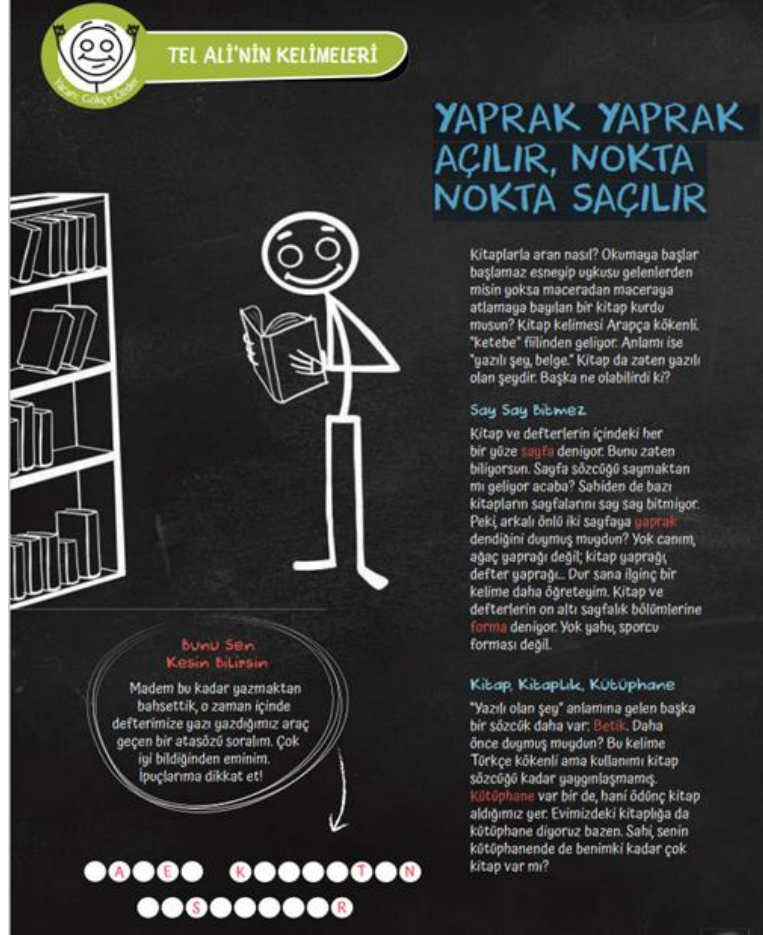
“Çok sabırlıyım, kolay kolay sinirlenmem. Mesela bir av bulduysam öyle hemen peşine düşmem. En uygun zamanı beklerim. Bu yüzden aynı pozisyonda saatlerce kalabiliyorum. Bekliyorum, bekliyorum, bekliyorum... En uygun zaman geldiğinde harekete geçiyorum. İşte ben beklerken belgesel çeken grupların canı biraz sıkılıyor. Çünkü onlar da benimle birlikte 3-4 saat beklemek zorunda kalabiliyorlar.” (2018, 98, s.37).

“Meraklı Dodo” başlıklı bölümde Bilim ve Teknoloji temasında *bilimsel bilgi* konusu işlenerek çocuğun merak duygusu ve ilgisi canlı tutulur. Çocukların ilgisini metin üzerinde yoğunlaştıran en büyük sebeplerden biri de merak duygusudur. Merak duygusu ile bilginin ayrıntısını öğrenmek isteyen çocuk öğrendiği her bilgiden keyif alacaktır.

“Tel Ali'nin Kelimeleri” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir kelime ve kavram üzerinden bilgiler, çocuğun iletişim diline uygun bir biçimde verilmektedir. Okuma Kültürü temasında işlenen, çocuğun *sözlük kültürünü* geliştiren söyleşi türündeki bu bölümde kelimenin sözlükteki karşılığı, halk arasındaki kullanım alanları ve anlam değerleri üzerinden eğlenceli bir üslup kullanılmaktadır. Derginin Şubat 2019 sayısında “Yaprak Yaprak Açılır, Nokta Nokta Saçılır” adlı metinde kitap kelimesinin etimolojik olarak değeri ve bu kavram alanında olan sayfa, forma, yaprak gibi kelimelerin anlamları kısa bir şekilde okurla paylaşılmıştır. Bilgi okuryazarlık anlamında konunun daha iyi pekişmesi için metin sonunda dil gelişimini sağlayacak bir etkinlik sorusu yer

alır. Dergide yer alan metinlerde konuların daha iyi aktarılması için bazı kelimelerde renkli bir fon kullanılmıştır. Dilimizin inceliklerini yansıtmak, çocuğun kelime hazinesini zenginleştirmek için bu bölüm oldukça önemlidir.

Şekil 18. Sözlük Kültürü Konu Örneği

Kaynak: TRT Çocuk, 2019/101: 35.

Türk dilinin zenginliği ve güzelliği konusunda bu tür metinler önemlidir. Barın ve Demir (2008: 6), çocuğun ana dilini ilk olarak yakın çevresinden öğrendiğini ve dil öğretimi sürecinde taklidi önemli olduğunu ifade etmektedirler. Çocukta dil bilincinin oluşması sürecinde yakın çevresinin ve içinde bulunduğu toplumun dili kullanma biçimi önemli olduğu kadar bu konunun metinlerle de işlenmesi gerekmektedir. “Kişinin, içinde yaşadığı toplumda sağlıklı ilişkiler kurabilmesi, eğitimi sırasında her türlü öğrenmeyi başarılı bir şekilde gerçekleştirebilmesi büyük ölçüde anadilini etkili kullanmasına bağlıdır” (Karakuş, 2012: 4).

Dergi içeriğinde Türk kültürü unsurlarını barındıran, millî kimliğin taşıyıcısı konumunda olan metinler yer almaktadır.

Tablo 8. TRT Çocuk Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
TRT Çocuk	Canlılar	2018, 94
TRT Çocuk	Keşif ve icatlar	2018, 95
TRT Çocuk	Okulumuz	2018, 96
TRT Çocuk	Toplumsal kurallar	2018, 97
TRT Çocuk	Meslekler	2018, 98
TRT Çocuk	Yerli Malı Haftası	2018, 99
TRT Çocuk	Mutluluk	2019, 100
TRT Çocuk	Vücudumuz	2019, 101
TRT Çocuk	Millî marşlar	2019, 102
TRT Çocuk	23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı	2019, 103
TRT Çocuk	Gezegenler	2019, 104
TRT Çocuk	Keşif ve icatlar	2019, 105

TRT Çocuk dergisinde, içinde bulunulan zamana uygun; millî ve dinî bayramların, belirli gün ve haftaların, önemli tarihlerin yansıdığı ve tematik yaklaşımın benimsendiği konular kapakta işlenmektedir. Dergideki karakterler de kapak görselinde yer almaktadır. Tablo 8’de görüldüğü gibi her ay çeşitli konuların işlendiği ve derginin konu bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğunu söylemek mümkündür.

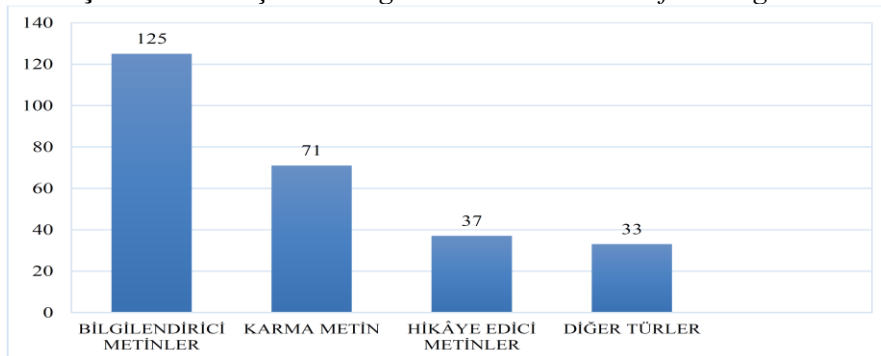
Derginin giriş kısmında okura seslenen bölümde o ay işlenecek konuların bilgisi verilmektedir.

3.4. METİN TÜRLERİ

3.4.1. TRT Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı

Bu başlık altında TRT Çocuk dergisinin on iki sayısı incelenerek programa da uygun bir şekilde elde edilen tür tasnifi ortaya konmuştur. Bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler, şiir, diğer türler ve karma metin tasnifi ışığında metinler incelenmiş ve elde edilen verilerin frekans değerleri grafikte gösterilmiştir:

Şekil 19. TRT Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı

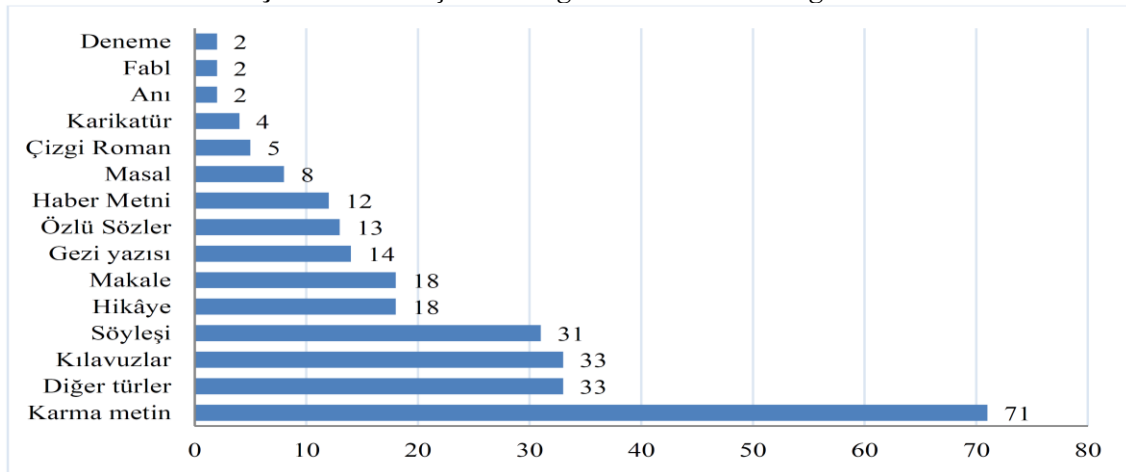

Şekil 19’da görüldüğü üzere dergide 125 frekans değeriyle en çok bilgilendirici metin türü bulgusuna rastlanmaktadır. Salt öğreticilik amacı gütmeyen, öyküsel anlatım üslubuna da yer veren, eğlendirirken öğreten metinlere rastlanmaktadır. Derginin incelenen sayılarında *şiir* türü bulgusuna rastlanılmamıştır. Şiir tasnifinde bulunan hiçbir tür, dergide yer almamıştır. Küçük Sanatçılar sayfasında okuyucudan gelen resimler ve bazı sayılarında da şiirler yayınlanır. Burada yer alan şiirler metin kriterlerine uygun olmadığı için tür tasnifinde değerlendirilmemiştir.

Derginin incelenen sayılarında; bilgilendirici metin 125 defa, karma metin 71 defa, hikâye edici metin 37 defa, diğer türler 33 defa yer almıştır.

Hikâye edici metinlerde gerçeklik direkt olarak işlenmemiştir. Bu gerçeklik düşsel kurgularla harmanlanarak, çocuğa iletiler, değerler ve konular sezdirilir. Yazar bu gerçekliği işleyerek yeni bir gerçeklik ortaya koyar. İncelenen dergide hikâye edici metinler tasnifinde hikâye(18), masal(8), çizgi roman(5), fabl(2) gibi türler yer almıştır.

Şekil 20. TRT Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı

Şekil 20’de görüldüğü üzere temalar, konular ve bilgiler daha çok karma metin(71) aracılığı ile aktarılmıştır. Onu diğer türler(33), kılavuzlar(33), söyleşi(31), hikâye(18), ve makale(18) izlemektedir. İncelenen dergide anı, fabl, deneme gibi türlere sadece 2 defa rastlanmıştır. Diğer türler başlığı altında tanıtım yazısı(28), bulmaca(4), röportaj(1) türleri yer almaktadır. Karma metin türlerinde ise şunlar yer almaktadır: makale-söyleşi(36), makale-karikatür(13), çizgi roman-gezi yazısı(11), çizgi roman-makale(9), makale-kılavuz(1), söyleşi-kılavuz(1).

Dergide 33 kılavuzlar, 31 söyleşi, 18 makale, 14 gezi yazısı, 13 özlü sözler, 12 haber metni, 2 deneme, 2 anı olmak üzere toplam 125 bilgilendirici metin türü örneği bulunmaktadır.

“Gökyüzünü neredeyse kaplayan bu balonun içinde yaşayan bir çocuk kendini tutmuuuuuş tutmuuuuuş ama günün birinde “Yaşasın yeryüzüüüüüüüü!” diye dev bir çığlık atmış. İlk başta etrafındakiler şaşkın şaşkın çocuğa bakmışlar ama o kadar rolleriyle meşgullermiş ki çabucak unutmuşlar onu. Başlarda minik bir ümitsizliğe kapılmış bu cesur dostumuz. “Bir tek ben mi özlüyorum yeryüzünü?” diye düşünmüş. Ama sesi balonun duvarlarında çınladıkça bambaşka çocuklar yavaş yavaş toparlanmaya başlamışlar etrafında. Hepsinin dilinde tek bir cümle varmış; Bir ben değil miymişim bunca zaman dünyayı özleyen?

...

Sonunda herkes görmüş ki kendin gibi olmak, gerçekten sevinmek, gerçekten üzölmek, üzölnünce yeniden çabalayabilmek, gerçekten dost olmak ve dostlarının her zorluğunda yanında olmakmış en güzeli.” (2018, 95, s. 5).

Derginin “Ata’mdan Hatıralar” üst başlıklı bu bölümünde millî kimlik, vatanseverlik, sorumluluk, Cumhuriyet, görev bilinci, çalışma, millî mücadele, çocuklar, millî irade gibi konularda Atatürk’e ait özlü sözlere yer verilmiştir.

“Küçük hanımlar, küçük beyler! Sizler hepiniz geleceğın bir gülü, yıldızı ve ikbal ışığısınız. Memleketi asıl ışığa boğacak olan sizsiniz. Kendinizin ne kadar önemli, değerli olduğunuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şey bekliyoruz.” (2019, 103: 15).

TRT Çocuk dergisi yayın politikası gereğii ticari amaca hizmet edecek hiçbir reklama dergide yer vermemiştir. Reklam sayfalarında genellikle TRT Çocuk kanalı yayın akışına uygun içerikler; önemli tarihler, belirli gün ve haftalar, millî ve dinî bayramlar afiş şeklinde yer almaktadır.

4. BİLGE ÇOCUK DERGISİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

4.1. GENEL TANITIM

2016 yılının Eylül ayında yayın hayatına başlayan dergi, hedef kitlesini 7-12 yaş grubundaki çocuklar olarak belirlemiştir. “Bilge Çocukların Dergisi” sloganıyla bu alana giriş yapan derginin zengin yazar kadrosu bulunmaktadır. Dergi aylık periyotlar hâlinde çıkmaktadır. Her ay derginin yanında hediyeler, çeşitli promosyon ürünler verilmektedir. Derginin yayın amacı; çocukların edebî, mizahi, manevi, tarihî, sanatsal ve bilimsel gibi alanlarda gelişmelerine katkı sağlamaktır. Dergide genel olarak yer alan bölümler ve açıklamaları şunlardır:

Oyun Var: Bu bölümde çocukların işbirliğı bilincini kavraması ve eğlenmesi amacıyla oyunlara, geleneksel çocuk oyunlarına, sokak oyunlarının tanıtımına yer verilmiştir.

Afacanlar Sınıfı: Bu bölümde sınıf ortamı, öğretmen ve öğrenci iletişiminin, yaşanan olayların anlatıldığı çizgi roman türünde aktarılmaktadır. Her sayısında farklı kişilik tiplerinin yaşanan olaylar karşısındaki düşünüş ve davranışları, sıradışı bir

öğretmenin olduğu, dikkat çekici olayların eğlenceli bir biçimde işlendiği yazılardır. Metin, eğlendirirken önemli mesajlar da vermektedir.

Acayip İcatlar: Bu bölümde keşif ve icatların tarihî seyri, nasıl bir ihtiyaçtan ortaya çıktığı çizgi roman tekniğiyle sade ve anlaşılır bir şekilde anlatılmıştır.

Sağlıklı Beslenme: Çeşitli meyve ve sebzeler hakkında kısa bilgilerin verildiği, faydalarından bahsedildiği bölümdür. Bu anlatımın akabinde tanıtılan meyve veya sebze ile ilgili tarifler yer almaktadır.

Hayvanya: Bilgilendirici metin yoluyla aktarılan bilgiler hayvanların ağzından aktarılmaktadır. Çocuğun ilgisini çeken bu bölümde eğlenceli bir üslup kullanılmaktadır. Hayvanların tanıtımı, özellikleri, yaşam alanları ve beslenme tarzları aktarılmaktadır.

İyilik Dükkânı: Mevlana İdris Zengin tarafından kaleme alınan bu bölümde monolog tarzında, çocuk bakışıyla anlatılan iyilikler biraz da mizah eklenerek kısa metinler hâlinde yer almaktadır.

Dayım ve Ben: Derginin incelenen her sayısında yer alan bu bölümde Hüseyin adlı çocuğun dayısıyla yaşadığı eğlenceli hikâyeler yer almaktadır.

Peygamberimiz(sav) Gibi Yaşayalım: Bu bölümde peygamberimiz Hz. Muhammed'in çocuklara örnek davranışları, didaktik ancak çocuk diline uygun bir üslupla aynı zamanda özümsemelerini sağlayacak örneklerle anlatılmaktadır.

Zekâ Soruları: Zihinsel becerileri ve dikkati geliştirmeye yönelik ilgi çekici sorular ve etkinliklerden oluşmaktadır. Bu bölüm "zekânıza kas yaptıracak sorular" ifadesiyle dikkat çekmektedir. Steam zekâ atölyesi bölümünde ilginç sorular ve etkinlikler yer almaktadır.

Bilim Takvimi: Bilim ve teknolojinin uzun yıllara yayılmış gelişim ve değişimi, dergilerin yayınlandığı aya uygun olarak tarihleriyle birlikte aktarılmaktadır.

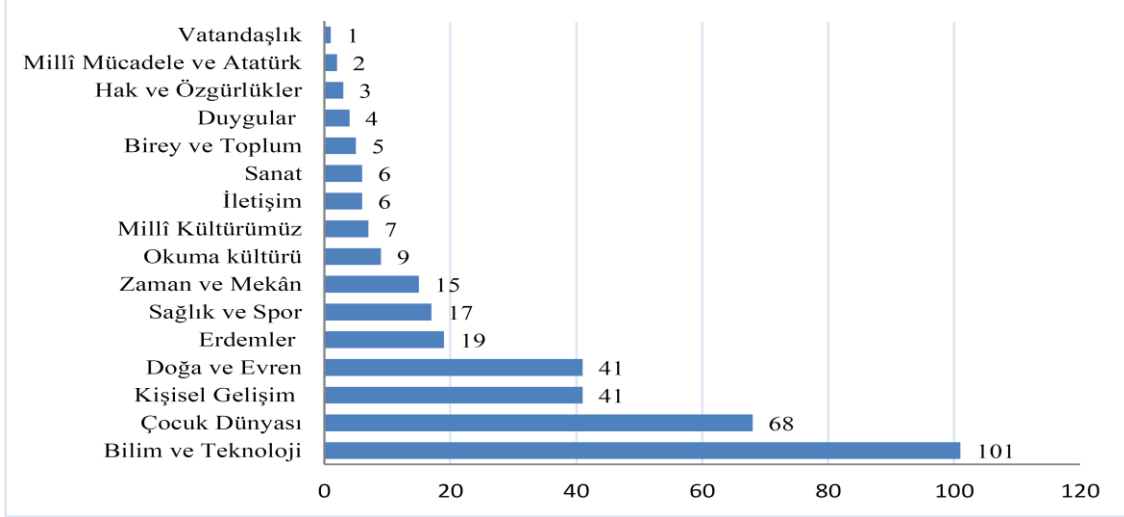
4.2. İŞLENEN TEMALAR

Bilge Çocuk dergisindeki metinlerin tema dağılımı ve temaların programla olan uyumu bu başlık altında incelenmiştir. 2018-2019 yılları arasındaki on iki sayılı incelenen dergide toplam 345 tema işlenmiştir. Derginin incelenen her sayısında tema çeşitliliği en az 8 en çok 12 olacak şekilde bir dağılım göstermiştir.

Bilge Çocuk dergisinin yayın politikasına uygun olarak çocukların eğitime, bilimsel bilgilerin aktarılmasına yönelik hangi temaların ne sıklıkla işlendiğinin dağılımı şu şekildedir:

Şekil 22. Bilge Çocuk Dergisi Tema Dağılımı

Şekil 22’de görüldüğü gibi derginin incelenen sayılarında 101 frekans değeriyle en çok işlenen temanın *Bilim ve Teknoloji* teması olduğu tespit edilmiştir. İncelenen dergide yer alan temalar ve temaların işlenme sıklığı şu şekildedir: Çocuk Dünyası(68), Kişisel Gelişim(41), Doğa ve Evren(41), Erdemler(19), Sağlık ve Spor (17), Zaman ve Mekân(15), Okuma Kültürü(9), Millî Kültürümüz(7), İletişim(6), Sanat(6), Birey ve Toplum(5), Duygular(4), Hak ve Özgürlükler(3), Millî Mücadele ve Atatürk(2), Vatandaşlık(1).

Bilim ve Teknoloji temasının en çok işlenen tema olduğu dikkat çekerken özellikle kodlama, uzay, yapay zekâ gibi konuların yoğunluklu işlendiği ve çocuğun ilgisini bu alanlara yönlendirme konusunda derginin başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Konular bu tema çerçevesinde gelişim göstermektedir.

4.2.1. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi

Bilge çocuk dergisi, 2019 TDÖP’te yer alan bütün tema alanlarından örneklere yer vermiştir. Her tema alanında örneği bulunmasına rağmen temalar arasında dengeli bir dağılım yoktur. Dergide en çok rastlanılan tema *Bilim ve Teknoloji* teması olurken, sadece bir defa tespit edilen *Vatandaşlık* teması en az rastlanılan tema olmuştur.

Bilim ve Teknoloji temasının, derginin incelenen on iki sayısında en az 4 en çok 12 defa işlendiği görülmüştür. Bu tema en az 2018 yılı Ağustos(4) ve Ekim(4) ayı

sayılarında işlenmiştir. Yapay zekâ alanlarında meydana gelen önemli yenilikler derginin her sayısında yer almıştır. “Dünyada Neler Oluyor” üst başlıklı bölümde derginin her sayısında haber metni türünde yenilik, gelişmeler ve güncele dayalı olaylar işlenir.

“Elektronik Deri

“Giyilebilir teknoloji ürünü akıllı saatlerin vücudumuzla ilgili bilgiler verdiğini duymuşsunuzdur. Bunu yeterli bulmayan Japon bilim insanları, nefes alabilen, elektronik ve esnek bir deri icat ettiler. Vücudun bir parçası gibi duran bu yapay deri sayesinde kalp atış hızı, vücut sıcaklığı ve tansiyon gibi sağlığımızla ilgili bilgileri derimize bakarak kolayca öğrenebileceğiz.” (2018, 23, s.5).

Derginin Kasım 2018 tarihli sayısında kasım ayına özel “Bilim Takvimi” üst başlıklı yazıda bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerden bahsedilmektedir.

“12 Kasım 2003

TÜBİTAK Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü (BİLTEN) tarafından teknoloji transferi yöntemiyle üretilerek uzaya gönderilen BİLSAT uydusu görüntü göndermeye başladı.” (2018, 27, s.36).

Bilge Çocuk dergisi doğa ve canlılarla ilgili de zengin içeriklere sahiptir. Çocukların doğayı tanıma ve anlama merakı derginin içeriğine de yansımıştır. “Özellikle 9-10 yaşlarında tabiatta meydana gelen olayları daha mantıklı bir şekilde kavrarlar. Bu grup çocuklar sorgulayıcı özellikleri sebebiyle daha önceki yaşlarda bazı olayları masal motifi içerisinde algımlarken, bu yaş grubunda bilimsel araştırma sonuçlarını öğrenerek çevreyi algılamaktan hoşlanırlar” (Yalçın ve Aytaş, 2017: 65-66).

Dergide hayvanların, doğanın, bitkilerin farkına varma ve doğayla iç içe olma hissi çocuğa yansıtılmaktadır. Doğa ve Evren temasının işlendiği “Dünya Havale Geçiriyor” adlı metinde küresel ısınmadan bahsedilir ve dünyamızı, çevremizi korumak adına nelere dikkat etmemiz gerektiği anlatılır.

“Küresel ısınma dünyamızın havale geçirmesi olarak düşünülebilir. Enerji kaynağı olarak kullandığımız kömür, petrol, doğal gaz veya bilinçsiz olarak tükettiğimiz suni gübreler, kozmetik ürünleri dünyanın etrafını saran sera gazını oluşturur. Sera gazı da dünyanın nefes almasını ve soğumasını engeller. Bu, yerkürenin sıcaklığının giderek artması ve aynı bizde olduğu gibi çok önemli bazı yaşamsal fonksiyonlarının arızalanması demektir.” (2019, 32, s.42).

İncelenen derginin her sayısında yer alan “Peygamberimiz(sav) Gibi Yaşayalım” üst başlıklı yazıda peygamberimizin örnek davranışları ve onun sonuçlarına dair açıklamalar bulunmaktadır. Bu dinî değer aktarımında peygamberimiz Hz. Muhammed, çocuklara örnek bir kişilik olarak gösterilmektedir. “Peygamberimiz (sav) Okumaya Çok Önem Verirdi” adlı metinde *Okuma Kültürü* temasında okuma sevgisi ve alışkanlığından bahsedilmiştir. İncelenen dergide çocukların da peygamberimiz gibi

okumaya önem vermesi bazen telkin yoluyla sunulmuştur. “Peygamberimiz (sav) yeni bilgiler öğrenmek için çalışanları, Allah yolunda düşmanla savaşan kahramanlarla aynı kabul ederdi. Bu sebeple yeni bilgiler öğrenmek de bir kahramanlıktır. Yaşasın!!!” (2018, 25, s.24).

Şekil 23. Okuma Kültürü Teması Örneği

Kaynak: Bilge Çocuk, 2018/25: 24-25.

Dergide *Millî Mücadele ve Atatürk* temasına az sayıda rastlansa da derginin incelenen sayılarında Türklük bilinci vurgusu yapılmaktadır. Bu metinler çocukta tarih bilinci oluşturmada motive edici bir unsur, yol gösterecek bir örnek olarak sunulmaktadır. Tarihsel bilgi, bir öğreti şeklinde verilmekten çok çocuğun, tarihiyle duygusal bir bağlantı kuracağı ve içselleştirebileceği anlatılar şeklinde sunulmaktadır. Topçu (2019: 118), çocukların gerçek birer vatandaş olabilmeleri için tarih şuurunun eksik bırakılmadan yetiştirilmesi gerektiğini vurgular.

“Dayım ve Ben” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir konu işlenmektedir. Hüseyin’in dayısı ve aile bireyleri ile arasındaki renkli diyaloglar çocukların dikkatini çekecek niteliktedir. *Millî Mücadele ve Atatürk* temasının işlendiği metinde öğretmenin, Nusrat Mayın Gemisi’ni araştırmalarını istemesi üzerine dayısı, Hüseyin’e sürpriz yapar ve ödevini asıl yerinde yapmasını ister:

“Tarsus’taymız. Dayım bizi, Çanakkale Savaşı’nda düşman gemilerinin geçeceği sulara mayın döşeyerek savaşın kaderini değiştiren gemiyi görmeye getirmiş. Nusrat Mayın Gemisi bu! Bu, o! Öğretmenimizin uzun uzun anlattığı gemi!” (2019, 31, s.44).

Çocuk Dünyası temasında genellikle oyunlar, zekâ soruları, geleneksel çocuk oyunları, eğlence ve keşif gibi konular işlenmiştir. Bilge Çocuk dergisinin incelenen her sayısında yer alan “Oyun Var” üst başlıklı bölümde oyunlar ve geleneksel çocuk

oyunları hakkında tanıtlar yapılmaktadır. Kılavuz türünde verilen “Ben Kimim?” adlı metinde tanıtılan oyunun sözlü ifade becerilerini geliştirdiğinden bahsedilmektedir.

“Sözlü ifade becerilerini geliştiren bir oyunla karşınızdayız. ‘Ben kimim?’ bilgi gerektiren bir grup oyunudur. Bu oyun için bir kalem, renkli yapışkanlı kağıtlar ve bir sürü arkadaş lazımdır.” (2018, 28, s.60).

Bilge Çocuk dergisinde *Kişisel Gelişim* teması çoğunlukla kılavuz metin türünde verilmiştir. Beceri konusunun sıklıkla işlendiği görülen bu metinlerde çocuklar için yemek tarifleri ve materyal tasarımı gibi beceri geliştiren etkinlikler yer almaktadır. Derginin incelenen sayılarında *Sağlık ve Spor* temasının işlendiği metinlerde sağlıklı yiyeceklerden bahsedildikten sonra o yiyeceğin de içinde olduğu tariflere yer verilir. Böylece metinlerarasılık yoluyla işlenen temanın pekiştirilmesi sağlanır. Örneğin, derginin 30. sayısında “Armutun İyisini Ayılar mı Yer?” başlıklı metinde armudun faydaları anlatıldıktan sonra “Mandalinanın Tarifleri” üst başlıklı bölümde “Armut ve Fındıklı Fırın Tatlısı” tarifi verilmektedir. Tema devamlılığı sağlanarak aktarılan metinler, bilişsel ve psikomotor becerilerin gelişmesini sağlarken tüketilen besinlerin faydaları konusunda da farkındalık oluşturmaktadır.

Doğa ve Evren temasının işlendiği “Toparlanın Dönüyoruz!” adlı metinde evren konusu karma metin türünde verilmiştir. Bilgiler, sohbet üslubuyla aktarılır. Metin soru cümlesiyle başlar. “Etrafınıza bir bakın, dönen bir şey var mı?” (2018, 26, s.37) sorusu, okurların dikkatini konuya çeker. Bilgi yoğunluğunun olduğu bölümlerde farklı örneklerle konu desteklenir ve metinden uzaklaşmanın önüne geçilir.

“Ay, Dünya’nın çevresinde döner. Güneş sistemindeki gezegenler, Güneş’in çevresinde döner. Güneş sisteminin de dahil olduğu, 400 milyar yıldızdan oluşan Samanyolu Galaksisi’nin merkezinde bir karadelik vardır ve yıldızlar onun çevresinde döner. Hacılar, Kabe’nin çevresinde döner. Pervane böcekleri, ateşin çevresinde döner. Çocuklar anne babalarının çevresinde döner. Bu kadar farklı alandan, benzer sistemleri sıralayınca insan düşünmeden edemiyor: Evrenin en küçük yapıtaşından, en büyük yapılarına kadar her köşesinde sistem nasıl aynı olabiliyor? Acaba her şey, aynı sanatçının eseri olduğu için olabilir mi?” (2018, 26, s.38)

Derginin incelenen her sayısında yer alan “Afacanlar Sınıfı” başlıklı bölümde okul ve sınıf ortamındaki öğrenci, öğretmen iletişimi çizgi roman türünde aktarılmıştır. Çocuğun macera arzusunu doyumak için tercih edilen bu türde olaylar hızlı ve canlı bir akış içinde gerçekleşir. Derginin Mart 2019 tarihli sayısında *İletişim* temasının işlendiği, farklı kişilik tiplerinin sergilendiği, öğrenci ve öğretmen arasındaki sıcak diyalogların aktarıldığı “Afacanlar Sınıfı” başlıklı metin, çocuk iletişim diline uygundur.

— Pekala çocuklar... Bu derste bahar ile ilgili birer proje fikri bulmanızı istiyorum. En iyi fikir sınıfta uygulanacak!

— Öğretmenim izin verirseniz benim de bir fikrim var...

— Söyle Büşra...

— Herkes baharda yeşerecek çiçekler alıp getirsin ve sınıfı süsleyelim, çiçeklere bakalım!

— Harikasın Büşra! Öyleyse yarın herkes bir saksıda çiçek getirsin. Herkes kendi getirdiği çiçeğin bakımından sorumlu olacak!” (2019, 31, s. 49).

4.3. İŞLENEN KONULAR

Bilge Çocuk dergisi, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerilerinin yanında farklı konulara da yer vermiştir.

Tablo 9. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Keşif ve İcatlar	48	Kendini Tanıma	1
Gezginler	1	Matematik Okuryazarlığı	7
Uyku	2	Doğa Bilimi	1
Gezegenler	4	Güven	1
Uzay	4	Enerji Kaynakları	1
Hayvanlar	19	Küresel Isınma	7
Zekâ Oyunu	16	Mizah	2
Eğlence	5	Hayvan Hakları	1
Sağlıklı Beslenme	12	Geleneksel Çocuk Oyunları	4
Beceri	30	Canlılar	2
Aile İletişimi	3	Yaratıcı Okuma	4
Ahlak	2	Estetik	2
Sokak Oyunları	1	Bitkiler	1
Ülkeler	11	Adalet	1
Merak	6	Umut	1
İyilikseverlik	12	Dayanışma	2
Vatan	1	Yeryüzü	1
Oyun	14	Evren	1
Bilim Okuryazarlığı	20	Küresel Isınma	1
Sözel Mantık	3	Farklılıklara Saygı	1
Macera	2	Hobiler	7
Kelime Oyunu	4	Bilişim Okuryazarlığı	1
Keşif	9	Çalışkanlık	1
Teknoloji	8	Büyüklerimiz	2
Okulumuz	1	Ramazan Ayı	2
Yaşama Hakkı	1	Öğrenci Hareketliliği	1
Duygu Yönetimi	1	Tasarım	5
Özgünlük	4	Motivasyon	2

Tablo 9 (Devam). Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Rüya	1	Şehirler	1
Mutluluk	1	Okuma Alışkanlığı	1
Kişilik Tipleri	2	Yenilikçilik	2
Çevrenin Korunması	3	Girişimcilik	3
Yapraklar	1	Mizah	2
Dürüstlük	1	Dağlar	1
Beyin	1	Hakkını Savunma	1
Vatanseverlik	1	Çanakkale	1
Öğrenci – Öğretmen İletişimi	1	Görev Bilinci	1
Vatan	1	Evimiz	1
Yeterlilik	1	Misafirperverlik	1
Sevgi	2	Bitkiler	1
Adalet	1	Umut	1
Dayanışma	2	Yeryüzü	1
Hareketlilik	1	Dostluk	1

Tablo 9’da görüldüğü gibi konu çeşitliliğinin fazla olduğu dergide, toplam 86 farklı konu yer almaktadır. İnceleme sonucunda metinlerde en çok keşif ve icatlar(48) konusu işlenirken onu beceri(30), bilim okuryazarlığı(20), hayvanlar(19) ve zekâ oyunu(16) gibi konular izler. Bulgular, konu çeşitliliği gösteren derginin içerik yönünden zengin olduğunu ortaya koymaktadır.

4.3.1. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi

Bilge Çocuk dergisinde yer alan konu alanlarının 2019 TDÖP’e uyumlu olduğu görülmektedir. İncelenen dergilerde çocuğun ilgi alanına hitap eden doğa, uzay, bilim, canlılar gibi konu alanlarının ve terimlerin sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu dergide yer alan reklamlar ile çocuğun genellikle tüketici konumunda olduğu araştırma sonucunda görülmüştür. Bilim ve teknoloji konulu reklamlarda ise çocuktan bir keşif beklenmektedir. Böylece Bilge Çocuk dergisinde çocuğun hem tüketici hem de üretici konumunda olduğunu söylemek mümkündür.

“Dünyada Neler Oluyor?”, “Acayip İcatlar” ve “Bilim Takvimi” üst başlıklı bölümlerde genellikle *keşif ve icatlar* konusu işlenmiştir. “Dünyada Neler Oluyor?” üst başlıklı bölümde her ay dünyadan ve ülkemizden haberler, gelişmeler ve buluşlar aktarılmaktadır. Derginin 27. sayısında haber metni türünde verilen “Oyuncaklar da

Hava Kirliliğine Tepkili” adlı metinde çocukların dikkatini konuya çekmek için oyuncak unsuruna yer verilmiştir.

“Hava kirliliğine giderek daha fazla alışıyoruz sanki. Her yıl birçok insan hava kirliliği sebebiyle erken yaşta hayata veda ediyor. Peki, buna kim dur diyecek? Londra’da işlek bir caddeye asılan oyuncak ayı, hava kirliliği arttıkça elini ağzına götürerek öksürmeye başlıyor. Hava kirliliğine dur diyemese de en azından insanların dikkatini çekmeyi başarıyor.” (2018, 27, s.5).

“Acayip İcatlar” üst başlıklı bölümde her ay bir bilim insanının icadı çizgi roman türünde verilmektedir. Çizgi romanlar, olaylar hızlı geliştiği ve resimlerle birlikte bir bütünlük oluşturduğu için okunması kolay bir türdür. Bilim insanlarının tanıtıldığı dergide bu metinler, çocuklar için bir motive aracı olarak görülebilir. Böylece çocuk, bilimin peşinden gidenlerin başarıya ulaşmasındaki hazza şahit olacaktır. Dergiye konu olan *icatlar* şunlardır: 3D yazıcı, motosiklet, hesap makinesi, kibrit, kulaklık, gözlük, termometre, yürüyen merdiven, asansör, diş macunu, barkod sistemi, transistör.

Dergide *beceri* konusu genellikle “Mandalinanın Tarifleri” ve “Acayip Deneyler” bölümlerinde işlenmiştir. Bu bölümlerde, yaparak yaşayarak öğrenme yoluyla çocuğa başarıma hissini tattırmak ve çocuğun becerilerini geliştirmek amaçlanır.

“Hayvanya” üst başlıklı bölümde her ay bir hayvanın tanıtımı eğlenceli bir üslupla aktarılmaktadır. Derginin Ocak 2019 sayısında *hayvanlar* konusunun işlendiği, bukalemunun tanıtıldığı metinde çocuksu bir dil kullanılmıştır. İncelenen diğer dergilerde olduğu gibi hayvanların tanıtımı canlı ve samimi bir üslupla yine hayvanların ağzından aktarılmaktadır.

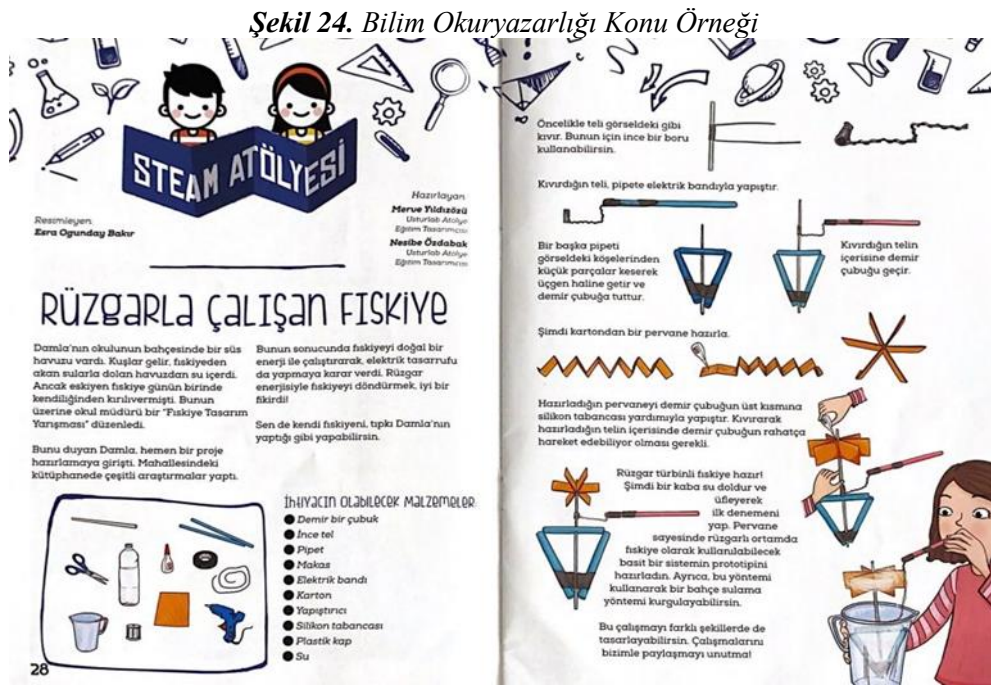
“...
Hepiniz farklı bir şey söylüyorsunuz. Durun durun kavga etmeyin. Hepiniz haklısınız aslında. Hepinizin dediği doğru. Çünkü ben sürekli renk değiştiriyorum.
Ben, BUKALEMUN’um!
Adım çok havalı değil mi? Böyle kral adı gibi. KRAL 4. BUKALEMUN!
Ama halbuki altı üstü sürüngenler sınıfının Chamaeleonidae familyasından bir hayvanım.”
(2019, 29, s.48).

Bilge Çocuk dergisinin 25. sayısında geyik tanıtımına yer verilmiştir. *Hayvanlar* konusunun işlendiği bu bölüm bir bilmeceyle başlar. Bilmece çocuklara gizli dünyaların kapılarını açar. Bu gizli dünyaların kapıları kelime ve kavram üzerinden açılır. Bilmece türü çocuklar için adeta bir oyun niteliğindedir.

“- Bir bilmece var çocuklar...
- Haydi sor sor...
- Boynuzu var kafasında
- Acaba nedir, nedir?
- Muhabbet denince akla...”

- Tamam, şimdi buldum.
- Hemen onun adı gelir.
- Öküz, öküz, öküz...
- Hayıır. Benim ya hu, tanımadınız mı? En güzel boynuzlara sahip hayvanım ben.
- İmı şeey
- Geyiğim ben geyik!” (2018, 25, s.48).

“Steam Atölyesi” ve “Steam Zekâ Soruları” başlıklı bölümlerde genellikle *bilim okuryazarlığı* konusu işlenmiştir. Algoritmik zekâ alanının ve zihinsel becerilerin aktif olduğu, steam yaklaşımına uygun etkinliklerin yer aldığı bu bölümde önce konuyla ilgili bilgiler dikkat çekici bir biçimde verilir. Daha sonra bu konuya uygun olarak ortaya çıkması istenen materyalin yapım aşaması için kılavuz metin türü kullanılır. Bilim, teknoloji, mühendislik, sanat ve matematik gibi alanlarda verilen bu tür etkinliklerin psikomotor ve zihinsel becerilerin gelişmesi aşamasında önemli bir yeri vardır. Edinilen bilgilerden yola çıkarak bu süreçte sorgulamalar ve yaratıcılıklar ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: Bilge Çocuk, 2018/28: 28-29.

“Süper Kahraman Ispanak” adlı metinde ıspanağın faydalarından eğlenceli bir üslupla bahsedilmektedir. Sağlık ve Spor temasının işlendiği bu metinde her ay *sağlıklı beslenme* konusu işlenmektedir.

“Aman, dur! Hemen “Ispanaktan süper kahraman mı olmuştum!” deme. Tamam, ıspanak ağ atarak çatıdan çatıya uçamaz. Kırmızı bir pelerin takamaz. Ejderhalar gibi ağzından ateş püskürtemez. Üstelik çekici ve arabası da yoktur. Ama hiçbir şeyi olmadan da bunlardan çok daha fazlasını yapabilir. Meselaaa... Bayramda avuç avuç yediğin o şekerlerin dişlerini çürütmesini engeller. Gözlerinin bir baykuş gibi iyi görmesine yardımcı olur.” (2018, 26, s.18).

Mevlana İdris Zengin'in kaleme aldığı "İyilik Dükkanı" başlıklı bölümde çocuğun duygu ve düşünce dünyasına, çocuk iletişim diline uygun bir şekilde yapılan iyilikler eğlenceli, kısa ve samimi ifadelerle anlatılır.

"Şişiren İyilik

Bir gün evde dolaşan bir arı gördüm. Bir dilim ekmeğe tereyağ-bal sürüp ona vermek istedim. Ama o ne yaptı? Vızzz gelip beni soktu. Adaletin bu mu dünya...

Yalnızlık Yalnızlıktır

Bahçemizde yalnız bir ağaç vardı. Yanına bir sürü daha meyveli ağaç diktim. Kurtuldu yalnızlıktan, gece beraber türkü söylemeye başladılar.

Sağlıklı Karıştırma

Çayımın şekerini karıştırırken, yarısında kaşığı ters yöne çevirip karıştırmaya devam ediyorum. Böylece kaşığın ve bardağın başının dönmesini önliyorum." (2019, 33, s. 34-35).

Mustafa Ruhi Şirin'in kaleme aldığı "Ağaçtan Öteye Yol" adlı metinde mizah konusu işlenerek Nasreddin Hoca ile çocuklar arasında geçen sıcak ve samimi diyalog yer almıştır.

"İşte böyle bir günde

Çocuklar yanıma geldi:

-Hocam, dedi sıska olanı

Göstererek en uzun ağacı

-Kimse, dedi hayal bile edemez

Şu ağaca çıkmayı

Çıktı diyelim, tek başına

Aşağıya inemez ki!

-Ben çıkarım, deyince

Nasıl da sevindi afacanlar

Niçin sevinmesinler

Belli ki onların da

Bir düşündüğü var!" (2018, 28, s.14).

Tablo 10. Bilge Çocuk Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
Bilge Çocuk	Hareketlilik	2018, 23
Bilge Çocuk	Hayvanlar	2018, 24
Bilge Çocuk	Keşif ve İcatlar	2018, 25
Bilge Çocuk	Mars	2018, 26
Bilge Çocuk	Sonbahar	2018, 27
Bilge Çocuk	Beyin	2018, 28

Tablo 10 (Devam). Bilge Çocuk Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
Bilge Çocuk	Uranüs	2019, 29
Bilge Çocuk	Teknoloji	2019, 30
Bilge Çocuk	Hayvanlar	2019, 31
Bilge Çocuk	Dünya	2019, 32
Bilge Çocuk	Hayvanlar	2019, 33
Bilge Çocuk	Evimiz	2019, 34

Bilge Çocuk dergisinde, Tablo 10'da görüldüğü gibi kapak konuları genellikle *Doğa ve Evren* temasında gelişim göstermiştir. İncelenen derginin on iki sayısında 3 defa *hayvanlar* konu alanına kapakta yer verilmesi dikkat çekicidir. Metinlerde bu konu paralellerinde konular işlenmiştir. Kapak görselleri ve yazıları, bu konuları destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Derginin Ağustos, Ekim, Kasım 2018 ve Ocak, Mart, Nisan, Mayıs 2019 tarihli sayılarında *Doğa ve Evren* temasını içeren konular yer almaktadır. Derginin Temmuz 2018 sayısında Sağlık ve Spor temasından hareketlilik konusu işlenirken Eylül 2018, Şubat 2019 sayılarında Bilim ve Teknoloji temasından keşif ve icatlar, teknoloji konuları işlenmiştir.

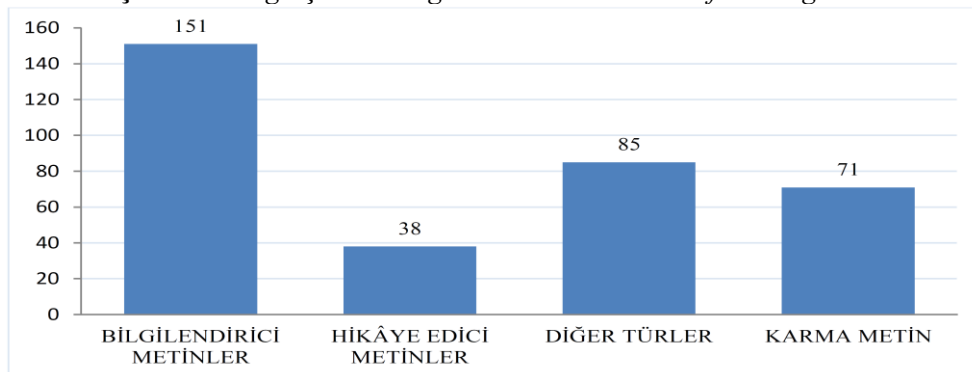
Derginin giriş kısmında okura seslenen bölümde o ay işlenecek konuların bilgisi verilmektedir. Editör yazılarında, derginin içeriğinden bilgiler ve o ay işlenecek konular yer almaktadır.

4.4. METİN TÜRLERİ

4.4.1. Bilge Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı

Bu başlık altında Bilge Çocuk dergisinin on iki sayısı incelenerek programa da uygun bir şekilde elde edilen tür tasnifi ortaya konmuştur. Bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler, şiir, diğer türler ve karma metin tasnifi ışığında metinler incelenmiş ve elde edilen verilerin frekans değerleri grafikte gösterilmiştir:

Şekil 25. Bilge Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı

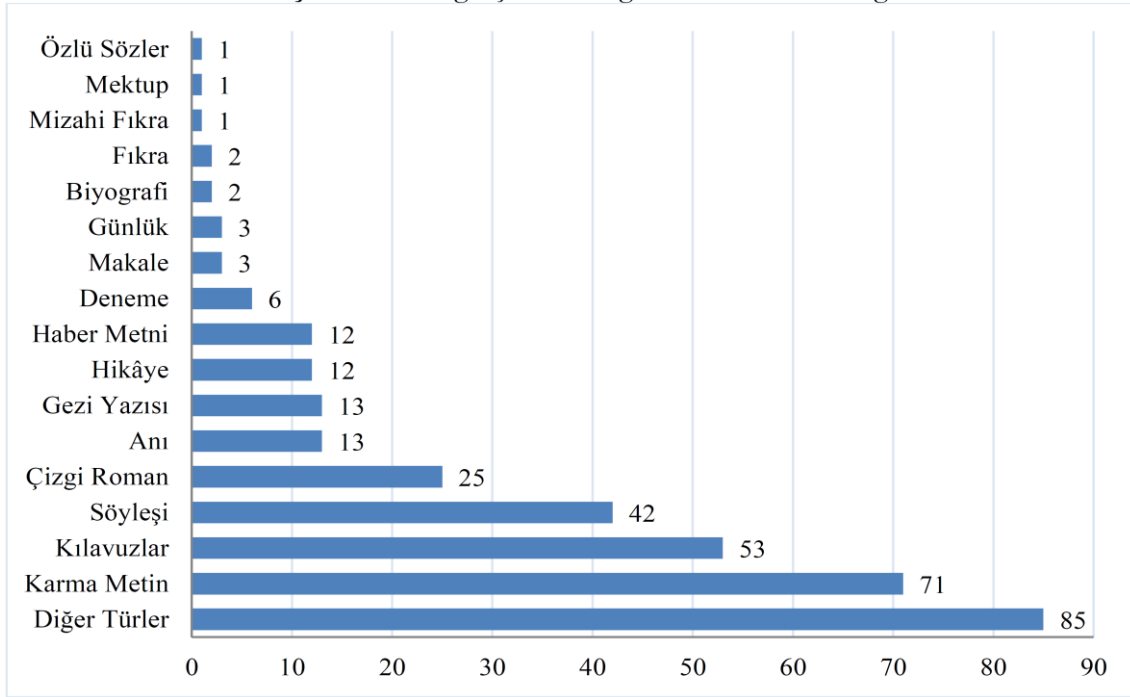
Şekil 25'te görüldüğü üzere Bilge Çocuk dergisinde müstakil olarak *şiiir* türü bulgusuna rastlanılmamıştır. Derginin yayın politikasına ve işlenen temalara uygun olarak bilgiler ve iletiler bilgilendirici metin türü ağırlıklı verilmiştir. Derginin incelenen sayılarında; bilgilendirici metinler 151 defa, hikâye edici metinler 38 defa, diğer türler 85 defa, karma metinler de 71 defa yer almıştır.

Bilge Çocuk dergisinde market ürünlerinin, giyecek ve içecek markalarının, özel okulların ve firmalara ait ürünlerin yer aldığı reklam sayfalarına sıklıkla rastlanmaktadır.

Cevap anahtar bölümü diğer dergilerde olduğu gibi bu dergide de yer almıştır. Zekâ sorularının, etkinlik sayfalarının ardından böyle bir bölümün olması okurlara dönüt sağlamak ve öğrenmelerin pekişmesi adına önemlidir.

Hikâye edici metinler tasnifinde çizgi roman, hikâye ve mizahi fıkra türleri yer almıştır.

Şekil 26. Bilge Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı

Şekil 26'da görüldüğü üzere temalar, konular ve bilgiler daha çok diğer türler(85) aracılığı ile aktarılmıştır. Onu karma metin(71), kılavuzlar(53) ve söyleşi(42) türleri izler. İncelenen dergide mizahi fıkra, mektup ve özlü sözler türlerine bir defa rastlanmıştır. Diğer türler tasnifinde bulmaca(43) ve zekâ soruları(42) türleri yer almaktadır. Karma metin türlerinde ise yer alanlar şunlardır: söyleşi/karikatür(14), haber metni/karikatür(28), söyleşi/anı(3), söyleşi/haber metni(3), kılavuzlar/hikâye(3),

haber metni/makale(1), söyleşi/makale(15), deneme/makale(1), haber metni/söyleşi(2), fıkra/karikatür(1).

Dergide 53 kılavuzlar, 42 söyleşi, 13 anı, 13 gezi yazısı, 12 haber metni, 6 deneme, 3 makale, 3 günlük, 2 fıkra, 2 biyografi, 1 mektup ve 1 özlü sözler olmak üzere toplam 151 bilgilendirici metin türü örneği bulunmaktadır.

Bilge Çocuk dergisinde *bulmaca* ve *zekâ soruları* türleri sıklıkla yer almıştır. Okurların kelime hazinesini zenginleştirmek, zihinsel ve dil becerilerini geliştirmek gibi faydaları olan bulmaca, düşünmede pratikleşme ve hafıza gelişimi konusunda da önemli katkılar sağlamaktadır.

“Dünyada Neler oluyor?” üst başlıklı bölümde dünyadan ve ülkemizden haberler, gelişmeler, keşif ve yenilik gibi konular *haber metni* türünde *karikatürlerle* desteklenerek işlenmiştir.

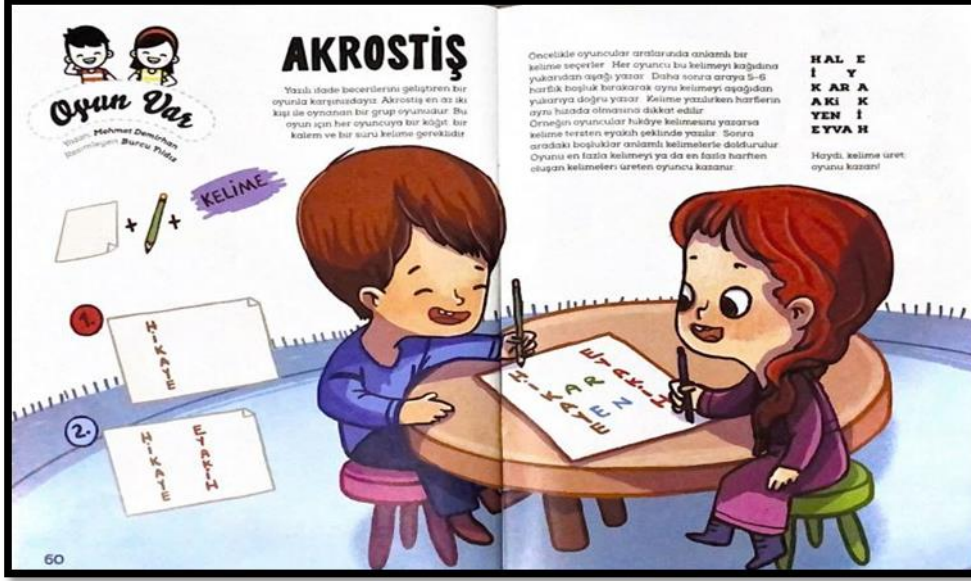
Şekil 27. Karma Metin Türü Örneği

Kaynak: Bilge Çocuk, 2018/25: 5.

Derginin “Oyun Var” üst başlıklı bölümünde her ay çocukların keyif alabileceği geleneksel çocuk oyunları ve sokak oyunları gibi konular işlenir. Çocukluk döneminin olmazsa olmazlarından oyun konusunun dergilerde sıklıkla işlendiği görülmektedir. “Akrostiş” adlı metin *kılavuz* türünde verilerek yazılı ifade becerilerinin gelişmesine katkı sağlamasının yanında okuma, dinleme ve konuşma becerilerini de geliştirir.

Şekil 28. Bilge Çocuk Dergisinde Kılavuz Türü Örneği

Kaynak: Bilge Çocuk, 2018/26: 60-61.

Derginin her sayısında, Sağlık ve Spor temasındaki konu önerilerinden biri olan sağlıklı beslenmeye uygun olarak meyve ve sebzelerin faydalarından bahsedilen bölümler yer almaktadır. Sağlıklı beslenme konusunun işlendiği “Hayatına Fungi Kat!” adlı metin, bilimsel bilgilerin ve terimlerin aktarımını ve anlaşılmasını kolaylaştırmak için *söyleşi* türünde verilmiştir.

“Bilimsel adları fungi olan mantarlar insanlar için vazgeçilmez besin kaynaklarıdır. Çünkü doğada kendi başlarına yetişebilirler, yani masrafsızdırlar. İssiz bir ormanda mahsur kalmışsanız mantar yiyerek hayatta kalabilirsiniz. Tabii, hangilerininin zehirli olup olmadığını biliyorsanız. Yanlış bir tercih yaparsanız vay halinize!” (2018, 25, s.16).

Bilge Çocuk dergisinin incelenen her sayısında yer alan “Gezgin Çocuk” üst başlıklı bölüm, Zaman ve Mekân temasında işlenen bir gezi yazısıdır. Derginin incelenen sayılarında 8 yaşındaki Tibet’in, ailesiyle gezdiği ülkeler, fotoğraf ve zengin görsellerle desteklenerek tanıtılmıştır. Ülkeler hakkındaki ilginç bilgiler çocuk iletişim diline uygun bir şekilde aktarılmıştır. “Litvanya” adlı metinde tanıtımı yapılan ülkenin doğal ve tarihî güzellikleri, kültürleri gezi yazısı türüne uygun bir biçimde yapılmıştır.

“İlginçtir ki Litvanya’nın bisiklet yolları diğer Baltık ülkelerine (Letonya, Estonya) göre açık ara önde. Yaz turizminin başkenti olan bu bölgede her şey planlanmış. Çocuklar için harika oyun parkları, spor alanları, seyir kuleleri ve plaj tesisleri var. Yanımızdan paten kayan, ailece pedal çeviren, akülü araçlarıyla gezinen, koşan, yürüyen yüzlerce tatilci geçiyor.” (2019, 30, s.60).

“Dayım ve Ben” üst başlıklı bölümde yer alan “Acemi Maceracı” adlı metin macera konusunun işlendiği bir *hikâye*dir. Hüseyin adlı kahraman ve dayısının başından geçenler, aralarındaki eğlenceli ve samimi diyalog eşliğinde sunulur. “Çocuk edebiyatı

metinlerinde maceraya ve hayal dünyasına ait unsurlara yer vermek çocukların hayal dünyalarını geliştirmektedir” (Yalçın ve Aytaş, 2017: 67).

“Dayımın aklına uyup yola düştük. Bahar geldi ya içi kaynıyor... İstanbul’dan 100 kilometre ötede bir dağ başındayız, çadır kuracak yer arıyoruz, kamp yapacaktık. Biz kim, izcilik kim? Dayıma kalsa bu işleri çok iyi biliyor, sanırsın oymak başı! Allah’tan gelmeden biraz araştırma yaptım da her dediğine kanmıyorum. Sonuçta eve tek parça halinde gitmek önemli.” (2019, 32, s.44).

5. ÇAMLICA ÇOCUK DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

5.1. GENEL TANITIM

8-12 yaş grubuna hitap eden dergi, renkli görselleri ve kalitesiyle çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak isteyen eğlendirirken öğretmeyi amaçlayan bir yayındır.

Eğlenceli illüstrasyonlar ve ilgi çeken fotoğraflarla çocukların eğlenirken bilgi kapasitelerini artırmayı, onlara okuma alışkanlıkları kazandırmayı amaçlamaktadır. Dergi, hedef kitleye uygun yayınlar çıkarabilmek için bünyesinde uzman bir kadro bulundurulur. 48 sayfadan oluşan dergide genellikle yer alan bölümler şunlardır: Ne Var Ne Çok, Sivri Zeka, Bulmaca, Düşün Keşfet, Kelime Gümrüğü, Meraklı Sincap, Hazır Cevap, Zeynep’in Dünyası, Kübra’nın Günlüğü, Deney Atölyesi, Acayip Şeyler, Keloğlan, Gezgin Leylek, Hikayesi Senden, Sizden Gelenler, Bil Bakalım.

“Ne Var Ne Çok” üst başlıklı bölümde dünyadan ve ülkemizden haberler, gelişmeler, keşifler ve yenilikler yer almaktadır.

“Sivri Zeka” başlıklı bölümde eğlenceli zekâ soruları yer almaktadır. “Bulmaca” başlıklı bölümde zihinsel ve dilsel becerileri geliştiren bulmacalara, “Düşün Keşfet” başlıklı bölümde de eğlenceli etkinlik sorularına yer verilir.

“Kelime Gümrüğü” başlıklı bölümde çeşitli kelimeler ve bu kelimelerin sözlük anlamları verilir. Bölüm sonunda bulunan cümlelerdeki boşluklar bağlama uygun bir biçimde verilen kelimelerle doldurulur.

“Meraklı Sincap” adlı bölümde araştırmalar ve gözlemler sonucu evrene, bilime ve merak edilen her şeye dair açıklamalar bulunmaktadır.

“Hazır Cevap” başlıklı bölüm, her ay güldürü unsurlarını içeren, güldürürken düşündüren mizahi fıkra türünde verilen bir bölümdür.

“Zeynep’in Dünyası” üst başlıklı bölümde Zeynep adlı kahramanın merak ettiği soruları büyüklerine sorması ve büyüklerinin de bu sorulara verdiği doyurucu cevaplar karşısında kahramanın mutlu olması anlatılır.

“Kübra’nın Günlüğü” üst başlıklı metinde iletilmek istenen konular ve sezdirilmek istenen değerler, Kübra ve ailesi arasındaki renkli diyaloglar yoluyla aktarılmaktadır.

“Keloğlan” başlıklı bölüm, kültürümüzde önemli bir yeri olan masal kahramanlarından Keloğlan’ın maceralarının anlatıldığı çizgi roman türündedir.

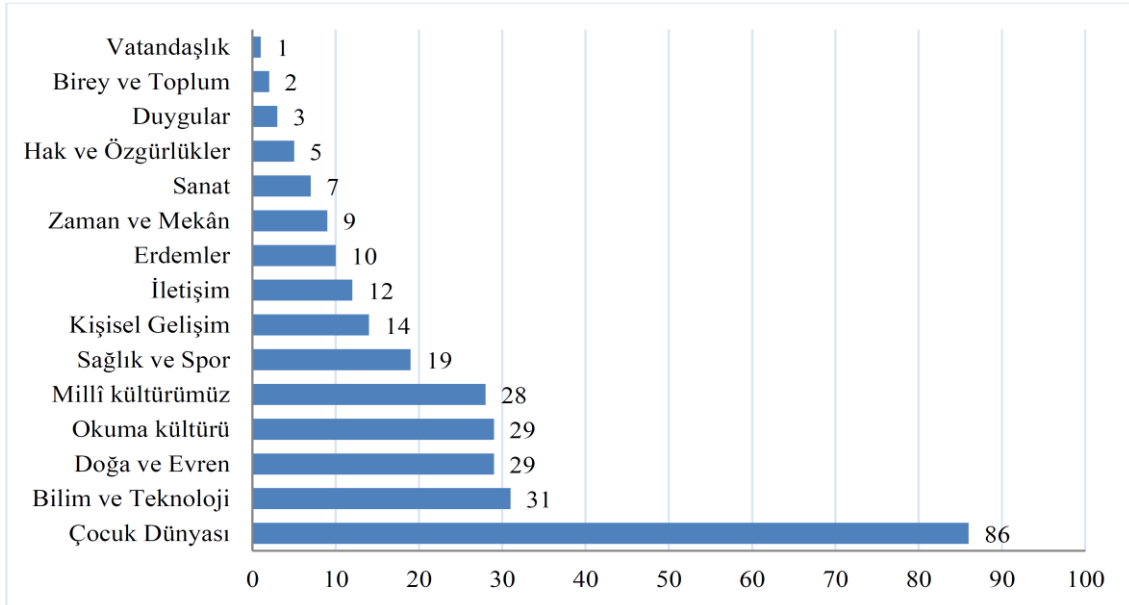
“Gezgin Leylek” bölümünde her ay Türkiye’nin farklı bir şehrinin tarihî ve doğal güzellikleri, kültürel özellikleri tanıtılmaktadır.

5.2. İŞLENEN TEMALAR

Çamlıca Çocuk dergisinde yer alan metinlerin tema dağılımı ve temaların programla olan uyumu bu başlık altında incelenmiştir. Derginin bir sayısı iki aylık periyotta yayınlandığından 11 sayısı incelenmiştir. 2018-2019 yılları arasındaki 11 sayısı incelenen dergide toplam 285 tema işlenmiştir. Tema çeşitliliği derginin incelenen her sayısında en az 8 en çok 12 olacak şekilde bir dağılım göstermiştir.

Çamlıca Çocuk dergisinin yayın politikasına uygun olarak çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak, eğlendirirken öğretici bir içerik sunmak için işlenen temaların sıklık bilgisi ve dağılımı şu şekildedir:

Şekil 29. Çamlıca Çocuk Dergisi Tema Dağılımı

Şekil 29’da görüldüğü üzere derginin incelenen sayılarında 86 frekans değeriyle en çok işlenen temanın *Çocuk Dünyası* teması olduğu tespit edilmiştir. İncelenen dergide yer alan temalar ve işlenme sıklığı en çoktan en aza doğru şu şekildedir: Çocuk Dünyası(86) Bilim ve Teknoloji(31), Doğa ve Evren(29), Okuma Kültürü(29), Millî

Kültürümüz(28), Sağlık ve Spor(19), Kişisel Gelişim(14), İletişim(12), Erdemler(10), Zaman ve Mekân(9), Sanat(7), Hak ve Özgürlükler(5), Duygular(3), Birey ve Toplum(2), Vatandaşlık(1).

5.2.1. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi

Çamlıca Çocuk dergisinin incelenen on bir sayısında toplamda 15 farklı tema işlendiği tespit edilmiştir. İncelenen metinlerde *Millî Mücadele ve Atatürk* temasına ait herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Programda yer alan temalar ve derginin yayın politikasına uygun işlenen temaların birbiriyle uyumlu olduğu görülmüştür.

Çocuk Dünyası teması genellikle “Sivri Zeka”, “Bulmaca”, “Düşün Keşfet” gibi etkinlik sayfalarında ve “Hazır Cevap”, “Keloğlan”, “Sizden Gelenler” başlıklı bölümlerde işlenmiştir. *Çocuk Dünyası* temasının, derginin incelenen on bir sayısında en az 5 en çok 10 defa işlendiği görülmüştür.

“Sizden Gelenler” üst başlıklı bölümde her ay okurlardan gelen farklı türdeki yazılar yayınlanmaktadır. Derginin 30. sayısında yer alan okurlardan gelen hayal konulu masal metni, çocukların okuma ve yazma becerilerine katkı sağlayacak niteliktedir.

“Hayal Ülkesi

Arda ve ailesi hayal ülkesinde yaşıyordu. Bu ülkede hayal edilemeyecek kadar tuhaf şeyler yaşıyordu. Kocaman böcekler küçük balinalar. Yani tuhaf tuhaf şeyler. Bu yüzden ülkenin adı hayal ülkesiydi. Arda bu yaşananlardan dolayı yalnız başına dışarı çıkamıyordu. Bir gün ülke toplantısı oldu. Arda'nın ailesi de toplantıya gitti. Arda evde tek başına kaldı. Dayanamadı ve evden çıkıp ormana gitti.” (2018, 30, s.47).

“Keloğlan” üst başlıklı bölüm, masal kahramanlarımızdan Keloğlan'ın başından geçen olaylar ve yaşadığı maceraların düşsel kurgularla harmanlandığı çizgi romandan oluşmaktadır. Genellikle *Çocuk Dünyası* teması işlenen bu metinde *Kişisel Gelişim*, *Hak ve Özgürlükler*, *Erdemler* temalarının da işlendiği görülmüştür. Derginin 36. sayısında ormanda gördüğü bal kovanından bir parça bal alıp götürmek üzereyken ayı istilasına uğrayan Keloğlan, annesinin seslenmesi üzerine korkuyla uyanır ve gördüklerinin rüya olduğunu anlar. Çocuk dünyasıyla örtüşen olaylarda rüya unsurunun kullanılması metni ilgi çekici hâle getirmektedir. Keloğlan'ın annesiyle diyalogu rüyanın da etkisiyle şu şekildedir:

“ – Oğlum baldan da ye... Çok faydalıdır.

– Yok anacığım. Bana hiç faydası yok. Hatta zararı var.” (2019, 36, s.45).

Bilim ve Teknoloji teması çoğu kez “Ne Var Ne Çok” ve “Meraklı Sincap” üst başlıklı bölümlerde işlenmiştir. “Ne Var Ne Çok” üst başlıklı bölümde her ay ülkemizden ve dünyadan haberler, bilim dünyasından gelişmeler ve keşifler sohbet havasında çocuk iletişim diline uygun bir şekilde aktarılmaktadır.

“Günümüzde artık her şeyin hızlısı ve çok vakit almayanı makbul. Teknoloji de bu noktada çok işe yarıyor. İşte teknolojinin getirdiği son ürünlerden biri. 10 saniyede dişleri fırçalayan özel tasarım bir fırça. Şekli sayesinde tek seferde üst veya alt dişleri fırçalayabiliyor. Ayrıca fırça çalışırken başka işlere de mani olmuyor. Bakalım günlük işlerimizi kolaylaştıracak daha başka ne gibi teknolojiler gelişecek. Belki sen de bir tane bulabilirsin.” (2019, 35, s.4).

Toplumların benimsediği ortak bir kabule dayanarak oluşturduğu değerler vardır. Kültüre dayalı değerler, çocuğun topluma adapte olmasını sağladığı gibi sosyal bir birey olması yönünden de önem teşkil eder. *Millî Kültürümüz* temasının işlendiği “Güldürürken Düşündüren Evliya/Nasreddin Hoca” adlı metinde önemli değerlerimizden biri olan Nasreddin Hoca fıkralarına yer verilmektedir.

“Dünyanın Dengesi

Hoca’ya sormuşlar: “Sabah olunca niçin halkın kimi o tarafa, kimi bu tarafa gider?”
Hoca hemen cevap vermiş:
“Tabi ki herkes başka yere gidecek. Eğer herkes aynı yöne gitse dünyanın dengesi bozulur, devrilirdi de ondan.” (2019, 37,s.33).

Millî Kültürümüz teması, derginin bazı sayılarında tarihî şahsiyet ve büyüklerimiz konularıyla birlikte işlenmiştir. Yazımsal metinlerde gelişim gösteren kahramanlar, çocuğun farklı deneyimler kazanmasını ve özdeşim kurmasını sağlar. Bu kahramanlarla etkileşim kurması çocuğun hayal gücünü geliştirir, kahramanlar üzerinden gerçek hayatta karşılaşacağı sorunlar ve çözümleriyle ilgili fikir edinir. İçinde bulunduğu topluma ve değerlerine uyum sağlar. Biyografi türünde yaşamlarına yer verilen dergide adı geçen tarihî şahsiyetlerimiz şunlardır: Mimar Sinan, Piri Reis, Fatih Sultan Mehmet, Nasreddin Hoca, Hezarfen Ahmet Çelebi. Çamlıca Çocuk dergisinin 38. sayısında ‘çağ kapatıp yeni bir çağ açan’ Osmanlı Devleti padişahı Fatih Sultan Mehmet’in yaşamı ve zaferleri anlatılmıştır.

Şekil 30. Millî Kültürümüz Teması Örneği

Kaynak: Çamlıca Çocuk, 2019/38: 32-33.

“Deney Atölyesi” üst başlıklı bölümde *Kişisel Gelişim* teması işlenmiştir. Yapararak yaşayarak öğrenme ve becerileri geliştirme gibi daha pek çok faydası bulunan bu bölümler, çocuk gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır.

İletişim teması, derginin Mayıs 2019 tarihli sayısında kapak konusu olarak yer almış ve dergi içeriğinde üç ayrı metinde işlenmiştir. “Hayvanlar da İletişim Kurar” adlı metinde, hayvanların iletişim şeklinin insanlardan farklı olması çeşitli hayvanlar üzerinden örneklerle açıklanmıştır.

“Köpekler

Köpekler kendi aralarında birçok şekilde iletişim kurar. Bazen hırlayarak, havlayarak, bazen de kuyruklarını ve başlarını sallayarak. İki köpek karşılaştığında kulaklarını diktiklerini görmüşsündür. Bu andan itibaren aralarındaki iletişim başlamış olur.

Ateş böcekleri

Ateş böceklerinin çıkardıkları ışık sayesinde iletişim kurduğunu biliyor muydun? Bazı ateş böcekleri kısa süreli bazıları da uzun süreli ışık yayar. Bu sayede birbirlerini fark ederek iletişim kurmuş olurlar.” (2019, 38, s.10-11).

Sanat temasının işlendiği “Parmak İzinden Sanat” başlıklı bölümde çocuğa estetik zevk kazandırmak ve çocuğun becerilerini geliştirmek amaçlanmıştır.

“Bu sayıdaki sanat sayfasında parmak izlerimizden sanat yapıyoruz. Bunun için tek yapmamız gereken yanımıza bir kâğıt, kalem ve boya almak. İlk olarak boyaya parmağımızı bastırıyoruz. Boyalı parmağımızla kâğıda basıp izin çıkmasını sağlıyoruz. Hangi renkte boya kullanacağımız bize kalmış. Ardından birbirinden farklı şekiller yapmak bize kalıyor. Kalem ile parmak izlerimize şekil veriyoruz. Arılar, kuşlar, ağaçlar, çiçekler... Neler yapacağın sana kalmış. Haydi kolay gelsin” (2018, 31, s.37).

Erdemler temasında yardımlaşma, paylaşma, merhamet ve dürüstlük gibi konuların işlendiği görülmüştür. Derginin 30. sayısında “Metin ve Ekibi Macera Peşinde” üst başlıklı bölümde iyilik kampanyası düzenleyen Metin ve arkadaşları yardıma muhtaç bir ailenin ihtiyacını incitmeden karşılamak ister. Bunu duyan okul müdürü çocukları tebrik eder. Birey, içinde yaşadığı toplumla bir bütün olmak için yardımlaşma ve paylaşma gereksinimi duyabilir. Birey, tek başına her şeyin üstesinden gelemeyebilir, burada devreye yardımlaşma ve paylaşma girer. Bahsi geçen metinde çocuk kahramanlar üzerinden *Erdemler* temasına yönelik değerler, çizgi roman türündeki bir kurguyla sezdirilmek istenmiştir. Yaşanan olaylar ve yardımlaşma değerinin Metin ve arkadaşları arasındaki diyaloglara yansımaları şu şekildedir:

“Metin: Arkadaşlar, mahallemizdeki bütün evlere kapı kapı aşure dağıtacağız. Bu esnada fakir aileden bahsedeceğiz. Aileye yardım etmelerini isteyeceğiz.

Arif: Ben de internet üzerinden ilçemizdeki yardım derneklerine mail atayım.

Ceyda: Ben de evden kıyafet sepeti getirdim. Aile için, kullanmadıkları kıyafetleri isteriz.

...

Okul Müdürü: Dün verdiğiniz kıyafet ve yardımlardan bütün muhtaçlar faydalanmış. Davranışınız o kadar hoşuma gitti ki, sizi çağırıp teşekkür etmek istedim. Benim için aldığımız dersler kadar bu da önemli. Asıl önemli olan da iyilik düşünerek çevrenize faydalı olmanızdır.” (2018, 30, s.16-17).

5.3. İŞLENEN KONULAR

Çamlıca Çocuk dergisi, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerilerinin yanında farklı konulara da yer vermiştir.

Tablo 11. *Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri*

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Bitkiler	5	Zaman	1
Hayvanlar	11	Adil Oyun	1
Teknoloji	8	Hayvan Hakları	4
Keşif ve İcatlar	10	Rüya	3
Keşif	13	Beden Sağlığı	2
Su	1	Aile İletişimi	4
Kültürler Arası İletişim	1	Kar	1
Zekâ Oyunu	14	Renkler	1
Kelime Oyunu	9	Gezegenler	2
Sözlük Kültürü	13	Sağlıklı Beslenme	3
Merak Duygusu	19	Umut	1
Mizah	14	Tarihî Mekânlar	5
Geçmiş- Şimdi- Gelecek	8	Sorumluluk	2

Tablo 11 (Devam). *Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri*

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Merak	6	Geri Dönüşüm	1
Beceri	10	Beslenme	3
Vücudumuz	3	İklim	2
Şehirlerimiz	11	Zaman Yönetimi	1
Geleneksel Masal	8	Okuma Sevgisi	2
Görsel Okuma	10	Mevsimler	1
Merhamet	3	Sürelî Yayınlar	1
Sevgi	2	Kitapevi	1
Mekânlar	4	Tasarım	2
Çevrenin Korunması	2	Öğretmen - Öğrenci İletişimi	1
Paylaşma	1	Özbakım	1
Yardımlaşma	2	Yurdumuz	1
Alın Teri	1	Okuryazarlık	1
Sosyokültürel Farkındalık	1	Diğer Canlılarla İletişim	3
Hayal	12	Temizlik	2
Tarihî Eserlerimiz	1	Hobiler	2
Kitle İletişim Araçları	1	Oyun	2
Hastalıklardan Korunma	2	Dengeli Beslenme	1
Kişilik Tipleri	1	Rüzgâr	1
Dürüstlük	2	Tarihî Şahsiyetler	2
Eğlence	3	Sis	1
Özgünlük	5	Yağmur	1
Medya Okuryazarlığı	1	Seramik	2
Etkili İletişim	1	Yeterlilik	1
Dini Bayramlar	2	Sokak Oyunları	1
Sağlıklı Yaşam	1	Büyüklerimiz	2
Ahlak	1	Müzeler	1

Konu çeşitliliği fazla olan dergide Tablo 11’de görüldüğü gibi toplam 80 farklı konu yer almıştır. İnceleme sonucunda metinlerde en çok merak duygusu(19) konusu işlenirken onu zekâ oyunu(14), mizah(14), keşif(13), sözlük kültürü(13) ve hayal(12) gibi konular izler. Mizah, güldürü unsurları, oyun ve eğlence gibi konuları sıklıkla işleyen dergi, bu yönleriyle çocukların dikkatini çekmektedir.

5.3.1. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi

Çamlıca Çocuk dergisinde yer alan konu alanlarının 2019 TDÖP'e uyumlu olduğu görülmektedir. Bulgular, konu çeşitliliği gösteren derginin içerik yönünden zengin olduğunu ortaya koymaktadır.

Merak duygusu konusunun işlendiği “Meraklı Sincap” başlıklı bölümde derginin incelenen her sayısında bilimsel bilgiler, ilgi çekici yönlerle birlikte verilmektedir.

“Atlar nasıl ayakta uyuyabiliyorlar?”

Evet, yanlış duymadınız. Atlar ayakta uyurlar. Sadece hasta olduklarında veya doğum yapacakları zaman yatarlar. Bunu dizlerini kilitleyerek yapıyorlar. Bu sayede ayakta iken rahatlıkla uyuyabiliyorlar. Bilim adamları bunun sebebinin, atların yattıklarında iç organlarının çalışmasının ve nefes almalarının zorlaşması olduğunu söylüyorlar.” (2019, 34, s.29).

Çocuğun iletişim diline uygun, çocuğun duygu, düşünce ve hayallerini önemseyen Çocuk Dünyası temasında mizah ve güldürü unsurları olmazsa olmazlardandır. Masumiyetin, saflığın timsali olan çocuklar, yetişkinlerden farklı düşünür. “Hazır Cevap” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir mizah konusu, mizahi fıkra türünde okurların karşısına çıkar. Derginin 39. sayısında yer alan kısa metinlerde, çocuk dünyasının yansıdığı, eğlenceli bir dilin kullanıldığı mizah konusu işlenir.

Şekil 31. Mizah Konu Örneği

Kaynak: Çamlıca Çocuk, 2019/39: 38-39.

Çocuk Dünyası temasındaki *keşif* konusu ile Bilim ve Teknoloji temasındaki *keşif ve icatlar* konusu dergide zengin bir içerik oluşturmuştur. “Zeynep’in Dünyası” üst başlıklı bölümde yer alan “Güneş’e Yolculuk” adlı hikâyede, Zeynep’in okuyup

araştırarak keşfettiği bilgileri annesiyle paylaşması ve keşfetmesi gereken daha çok şey olduğu düşüncesi anlatılır.

“Zeynep yeni bilgilerini annesiyle paylaşırken kendinden emin bir bilim insanı edasıyla konuşmaya devam ediyordu.

-Güneş’in çapı, Dünya’nın çapının 109 katıymış. Yani Güneş’in içine neredeyse 1 milyon tane Dünya sığarmış. Güneş bir futbol topu olsaydı Dünya yarım pirinç tanesi kadar olurdu, diyor dergide.

-Hakikaten çok büyükmüş. Kendimizi büyük gördüğümüzde belki de Güneş’in yanında pirinç tanesi olan bir Dünya’da yaşadığımızı hatırlamamız gerek kızım.

Zeynep, annesinin söylediklerini düşünerek derginin sayfalarını karıştırmaya devam etti. Keşfetmesi gereken ne çok fazla şey vardı...” (2019, 39, s.15).

“Kelime Gümrüğü” başlıklı bölümde yer alan kelimeler, her ay dergi içeriğinde ağırlıklı olarak işlenen ve dergi kapağına da yansıyan konularla ilişkili olarak verilmektedir. Okuma Kültürü temasında bulunan *sözlük kültürü* konusunun işlendiği bu bölüm, çocuğun kelime hazinesini zenginleştirmek ve ana dili becerilerini geliştirmek için önemli bir bölümdür.

“Sizden Gelenler” başlıklı bölümde okurlardan gelen farklı türlerde yazılar yayınlanmaktadır. Derginin 34. sayısının bu bölümünde yer alan “Arkadaşım Sühel” adlı hikâyede *hayal* konusu işlenmiştir. Bu hikâyede okur, bir hafta sonu ailesiyle deniz kenarına gittiğini, balıkları yakından görmek için gemiye bindiğini ve sonrasında yaşananları düşsel kurgularla harmanlayarak anlatmıştır.

“Güzel bir hafta sonuydu. Güneş yukarıdan bana tebessüm ederken, ailemle deniz kenarına gidiyorduk. Deniz cıvılda. O kadar temizdi ki balıkları bile görebiliyorduk. Balıklara daha yakın olabilmek için gemiye binmeyi teklif ettim. Selim amcam beni kırmamak için kabul etti. Gemiden denizi izlerken yanıma bir balina geldi. Başta korktum. Ama benimle arkadaş olmaya geldiğini anlayınca onunla konuşmaya başladım. Adını Sühel koydum.” (2019, 34, s.47).

“Hikâyesi Senden” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir görsel kullanılır. *Görsel okuma* konusunda verilen bu görselden hareketle okuyucuların bir hikâyeye yazması ve yazılan hikâyelerin de derginin e-posta adresine gönderilmesi istenir. *Görsel okuma* becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bu bölüm için gönderilen hikâyelerden seçilenler bir sonraki sayıda “Sizden Gelenler” sayfasında yerini alır. Metinlerarasılık yönteminin kullanıldığı bu bölümler, okuma ve yazma becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

“3D Tarih Geçmiş- Şimdi- Gelecek” üst başlıklı bölüm, derginin incelenen on bir sayısından sekizinde yer almıştır. 2019 TDÖP’te Zaman ve Mekân temasında konu önerisi olarak verilen *geçmiş- şimdi- gelecek* ifadesinin bölüm başlığında kullanılması dikkat çekicidir. Bu ifadenin içeriği desteklemesi, programla dergi arasındaki ilişkiyi

ortaya koyması bakımından da önemlidir. *Geçmiş- şimdi- gelecek* konusunun işlendiği “Kil Tabletlerden Elektronik Tabletlere” adlı metin, kitabın tanımıyla başlar. Kitabın zaman içindeki gelişimi aktarıldıktan sonra yazar geleceğe dair kitapla ilgili tahminini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Gelecekte, kitap farklı usulde veya formda var olmaya devam edecektir. Önemli olan, kitap okurlarının artması. Belki de ileride okumayı artırmak için kitaplar ücretsiz olabilir.” (2018, 30, s.33).

Çamlıca Çocuk dergisinin Mayıs 2019 tarihli sayısında *dinî bayramlar* konusunun dergi içeriğine yansıdığı ve farklı metin türlerinde işlendiği görülür. “Kübra’nın Günlüğü” üst başlıklı bölümde “Ramazan’la Tanışmak” adlı metinde kullanılan dinî terimler, çocuksu duyarlılık ile birlikte olay örgüsü içinde işlenmiştir.

“Vedat Sena’ya bakarak sürekli gülüyordu. Vedat’a neden güldüğünü sorduğumuzda kardeşi Sena’yı göstererek “Sena, Ramazanla tanışmak istiyormuş. Sabahtan beri ‘abi beni Ramazan’la tanıştırmı mısın?’ diye ısrar ediyor.” Bu sözün üzerine abimle ben çok güldük. Sena, şaşkın gözlerle bize bakarak “Neden gülüyorsunuz? Siz Ramazan’la tanışmak istemiyor musunuz?” diye sordu.

...

Ben, anneme “Hicri ay ne demek?” diye sordum. Bizim kullandığımız takvim güneşin hareketlerine göre belirlenmiş Miladi takvimmiş. Hicri takvim ise; ayın hareketlerine göre belirlenen takvimmiş. Sena’nın merak ettiği Recep, Şaban ve Ramazan bu takvimdeki bazı aylara verilen isimlermiş.” (2019, 38, s.18-20).

Tablo 12. Çamlıca Çocuk Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
Çamlıca Çocuk	Su	2018, 29
Çamlıca Çocuk	Karıncalar	2018, 30
Çamlıca Çocuk	Beden Eğitimi	2018, 31
Çamlıca Çocuk	İpek Yolu Macerası	2018, 32
Çamlıca Çocuk	Geri Dönüşüm	2018, 33
Çamlıca Çocuk	Mutluluk	2018, 34
Çamlıca Çocuk	Temizlik	2019, 35
Çamlıca Çocuk	Rüzgâr	2019, 36
Çamlıca Çocuk	Çömlek	2019, 37
Çamlıca Çocuk	Kitle İletişim Araçları	2019, 38
Çamlıca Çocuk	Zaman	2019, 39
Çamlıca Çocuk	Keşif ve İcatlar	2019, 40

Çamlıca Çocuk dergisinde, Tablo 12’de görüldüğü gibi kapak konuları genellikle *Doğa ve Evren* temasında gelişim göstermiştir. Metinlerde bu konu paralellerinde konular işlenmiştir. Derginin amacına uygun olarak kapak konuları da şekillenmektedir. Temmuz, Ağustos, Kasım 2018 ve Şubat 2019 sayılarında Doğa ve

Evren temasında konular işlenmiştir. Derginin giriş kısmında okura seslenilen bölümde o ay işlenecek konuların bilgisi verilmektedir.

“Merhaba Arkadaşım

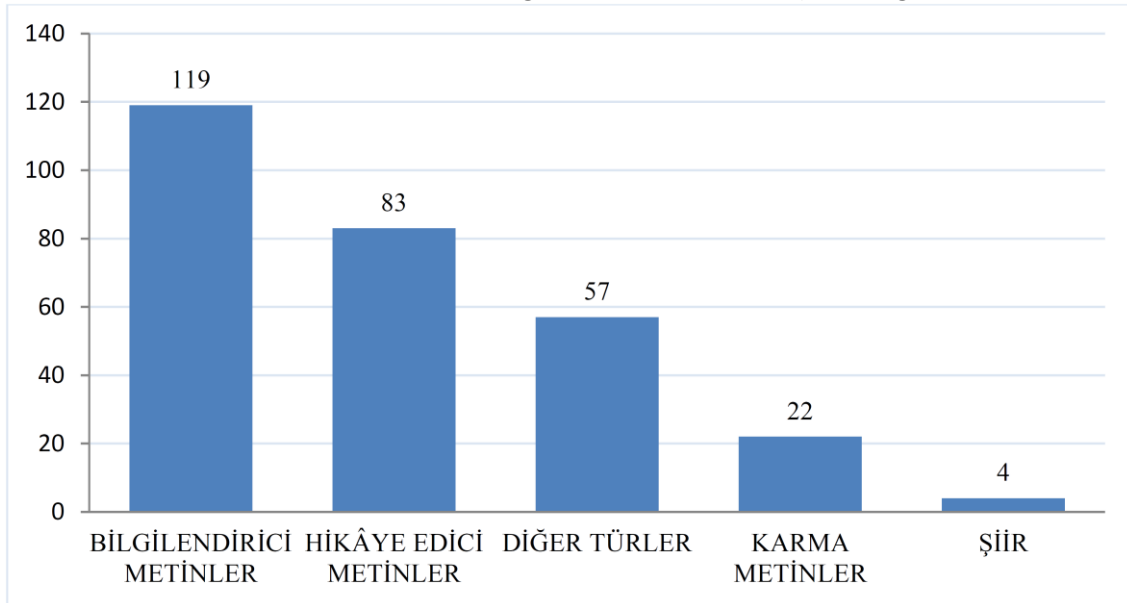
Pikniğe gittiğinde veya bahçede oyun oynarken etrafında dolaşan minik canlıları fark etmişindir. Sürekli hareket halindedirler ve kendilerinden kat kat büyük bir yaprağı bile kolayca taşıyabilirler. Evet, tam tahmin ettiğin gibi karıncalardan bahsediyorum. Bu sayıda çalışkan karıncaların hayatlarını mercek altına alıyoruz. Ayrıca yaz bitiyor. Artık yavaş yavaş tatilin sonu geliyor. Okullar açılacak ve heyecanlı bir ders sezonu başlayacak. Biz de bu yeni okul sezonunda hayal defteri ve okul etiketi hediye ediyoruz. Hayallerinde Çamlıca Çocuk dergisine de yer vermeyi unutma.” (2018, 30).

5.4. METİN TÜRLERİ

5.4.1. Çamlıca Çocuk Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı

Bu başlık altında Çamlıca Çocuk dergisinin on bir sayısı incelenerek programa da uygun bir şekilde elde edilen tür tasnifi ortaya konmuştur. Bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler, şiir, diğer türler ve karma metinler tasnifi ışığında metinler incelenmiş ve elde edilen verilerin frekans değerleri grafikte gösterilmiştir:

Şekil 32. Çamlıca Çocuk Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı

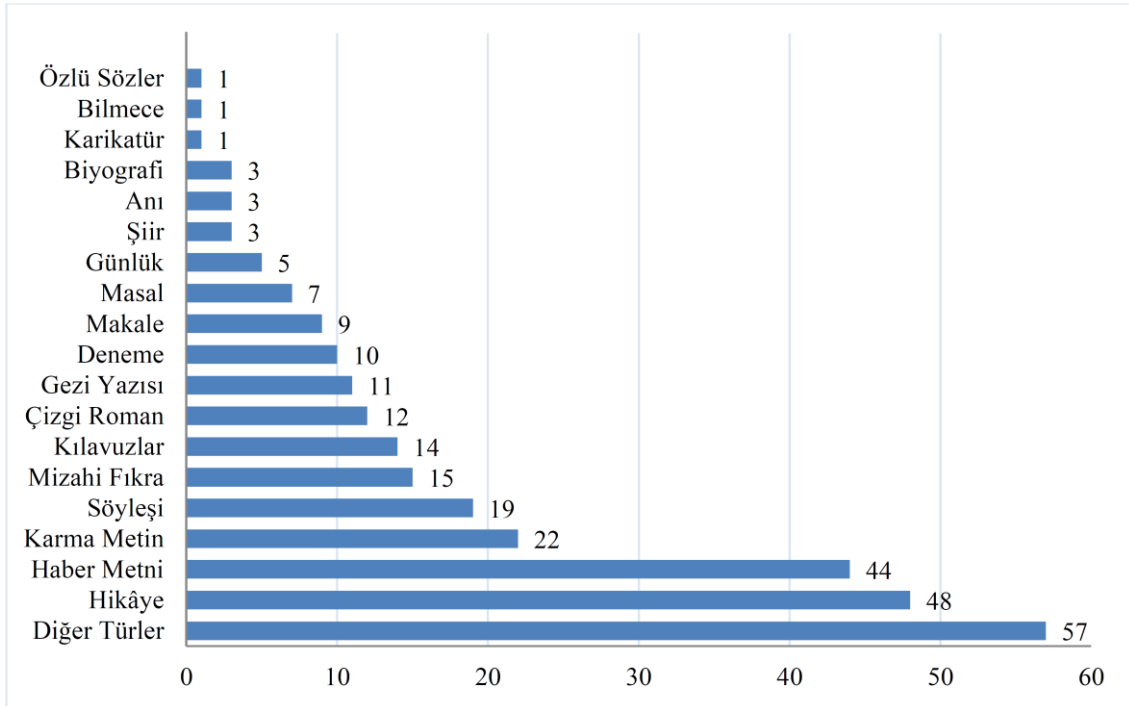
Şekil 32’de görüldüğü üzere derginin incelenen sayılarında; bilgilendirici metinler 119 defa, hikâye edici metinler 83 defa, diğer türler 57 defa, karma metinler 22 defa ve şiir türü 4 defa yer almıştır. Derginin on bir sayısı incelendiğinde 119 frekans değeriyle en çok bilgilendirici metin türü bulgusuna rastlanmaktadır. Bilgilendirici metin türünde yer alanlar şunlardır: haber metni(44), söyleşi(19), kılavuzlar(14), gezi yazısı(11), deneme(10), makale(9), günlük(5), anı(3), biyografi(3), özlü sözler(1).

Hikâye edici metin türünde bulunan türler şunlardır: hikâye(48), mizahi fıkra(15), çizgi roman(12), masal(7), karikatür(1).

Şiir tür tasnifinde ise şiir ve bilmece türleri yer almaktadır.

Çamlıca Çocuk dergisinde tekdüzelikten, yazı yığınlarından ve ciddi bir tavırla bilgi aktarımından uzak durulmuş, çocuk dünyasına ve iletişim diline uygun içeriklere yer verilmiştir.

Şekil 33. Çamlıca Çocuk Dergisi Metin Türleri Dağılımı

Şekil 33'te görüldüğü gibi temalar, konular ve bilgiler daha çok diğer türler(57) aracılığı ile aktarılmıştır. Onu, hikâye(48), haber metni(44), karma metin(22) ve söyleşi(19) türleri izlemektedir. İncelenen dergide karikatür, özlü sözler ve bilmece türlerine sadece bir defa rastlanmıştır. Diğer türler başlığı altında bulmaca(45), sözlük(11), zekâ soruları(1) türleri bulunmaktadır. Karma metin türlerinde ise şunlar yer almaktadır: söyleşi-makale(8), söyleşi-kılavuzlar(5), deneme-makale(2), karikatür-makale(2), söyleşi-karikatür(2), söyleşi-deneme(1), bulmaca- zekâ soruları(1), deneme-makale-söyleşi(1).

Çamlıca Çocuk dergisinde, olay örgüsü ve düşsel kurgularla birlikte çocuk kahramanlar üzerinden bilgi aktarımı yapılır. “İpek ile Asya” üst başlıklı bölümde yer alan “İpek Yolu Macerası” adlı metin Çocuk Dünyası temasının işlendiği bir hikâyedir. İpek, annesine ipek şal aldığını ve bu şalı Çin'den sipariş ettiğini arkadaşı Asya'ya söyler. Eve gelen kargo üzerine İpek'in annesi eski tarihlerde kargoların nasıl geldiğini

şunlardır: İstanbul, Yozgat, Mardin, Beypazarı, Niğde, Trabzon, Eskişehir, Kırşehir, Osmaniye, Hatay, Balıkesir.

Şekil 35. Gezi Yazısı Türü Örneği

Kaynak: Çamlıca Çocuk, 2019/39: 42-43.

“Yağmur Yağar” adlı şiirde yağmur konusu, çocuk dünyasına uygun bir şekilde işlenir. Doğa ve Evren temasında işlenen bu gerçeklik; şırl şırl, toprak, bereket, bulut, damla damla gibi yağmurla ilintili ifade kalıplarıyla desteklenir.

“İlkbahar gelince
Yağmur yağar bahçemize
Şırl şırl, ince ince
Neşe verir bizlere

Yeni çıkan bitkiler
O yağmurla beslenir
Toprak bile sevinip
İşil işil süslenir

Çok büyük berekettir
Buluttan damla damla
Yeryüzü temizlenir
Her mevsim onunla” (2019, 37, s.6).

6. MİNİKAGO DERGİSİ İLE İLGİLİ BULGU VE YORUMLAR

6.1. GENEL TANITIM

MinikaGO dergisi, hedef kitlesi 7-14 yaş grubu olan süreli bir yayındır. Eğlence, bilim ve edebiyatı bir araya getiren, çocukların duyuşsal ve bilişsel gelişimlerine katkı sağlamayı hedefleyen, millî ve manevi değerleri önemseyen bu dergi uzmanlar, pedagoğlar gözetiminde hazırlanır. Çocuklardan oluşan yayın kuruluna da sahip olması derginin dikkat çekici yönlerinden biridir. Genel yayın yönetmeni H. Salih Zengin,

derginin giriş bölümünde her ay hangi konunun işleneceği bilgisini, samimi ve sempatik bir üslupla aktarmaktadır. Derginin yanında koleksiyon kartları, mini kitap serileri, posterler, bilmece-bulmaca, plan fişleri, çıkartmalar gibi ekler ve hediyeler verilmektedir.

MinikaGO dergisinde genellikle şu bölümler yer almaktadır: Haklarım Var, MinikaGo Ekranı, İyi Haberler, Tuhaf Bilgiler, Uçan Vosvos, Benim Sözlüğüm, Masal, Ben Olsam, Tostlu Test, Çizgili Tarih, Mırıldanan Çocuk, Güvenli İnternet, Neşeli Mikrofon, Benim Kitaplığım, Şaşırtıcı Hayvanlar, Yaptım Oldu, Haydi Mutfağa, Kodlama, Yıldızlı Şemsiye, Şiir.

“Haklarım Var!” başlıklı bölüm, derginin incelenen her sayısında *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*’ de yer alan maddeler ve bu maddelerin açıklamasını içermektedir.

“MinikaGO Ekranı” üst başlıklı bölümde, MinikaGO kanalı akışında yer alan çizgi filmlerin ve kahramanların tanıtımı yapılır ve yayın saati hakkında bilgi verilir.

“İyi Haberler” üst başlıklı bölümde, Türkiye’den ve dünyadan bilim, sanat, doğa, kültür alanındaki gelişmelerden ve yeniliklerden bahsedilmektedir. Bölüm sonunda “Kültür Sanat Turu” başlığında okurun kültürünü geliştirecek nitelikte etkinlikler, kitap fuarları, yarışmalar, kongreler gibi öneriler yer almaktadır.

“Uçan Vosvos” üst başlıklı bölüm, Mevlana İdris Zengin tarafından kaleme alınan uzay konusunun işlendiği bir çizgi romandır.

“Benim Sözlüğüm” üst başlıklı bölüm, dergideki metinlerde yer alan sarı fonla işaretlenmiş kelimelerin ve anlamlarının toplu hâlde yer aldığı bölümdür. Bu sayede çocuğun kelime hazinesinin ve dil becerilerinin gelişmesine katkı sağlanmaktadır.

“Ben Olsam” üst başlıklı bölümde “Sen olsan ne hayal ederdin? Neleri tasarlamak isterdin?” sorusu üzerine okuyuculardan gelen hayalî tasarım ve icatlar konulu yazılar yayınlanır.

“Çizgili Tarih” üst başlıklı bölümde bilim insanlarının hayatı ve keşifleri çizgi roman türünde verilmiştir.

“Mırıldanan Çocuk” üst başlıklı bölüm, bir çocuk kahraman üzerinden farklı konuların şekillendiği hikâyedir.

“Güvenli İnternet” üst başlıklı bölümde sosyal medya kullanımında dikkatli olunması ve güvenli internet konusunda telkinlerde bulunulur.

“Neşeli Mikrofon” üst başlıklı bölümde, derginin her sayısında farklı bir yazarla yapılan röportaj yer almaktadır.

“Benim Kitaplığım” üst başlıklı bölümde incelenen derginin her sayısında çeşitli kitap tanıtımları yer almaktadır.

“Kodlama” üst başlıklı bölüm, bilişim çağına uygun bir şekilde kodlama, algoritma, mantık gibi ifadelerin yansıdığı etkinlik öneri sayfasıdır.

“Yıldızlı Şemsiye” üst başlıklı bölüm, ülkemiz çocuklarının ve gençlerinin öncü olduğu projelerden, girişimlerinden ve başarılarından bahsedilmektedir.

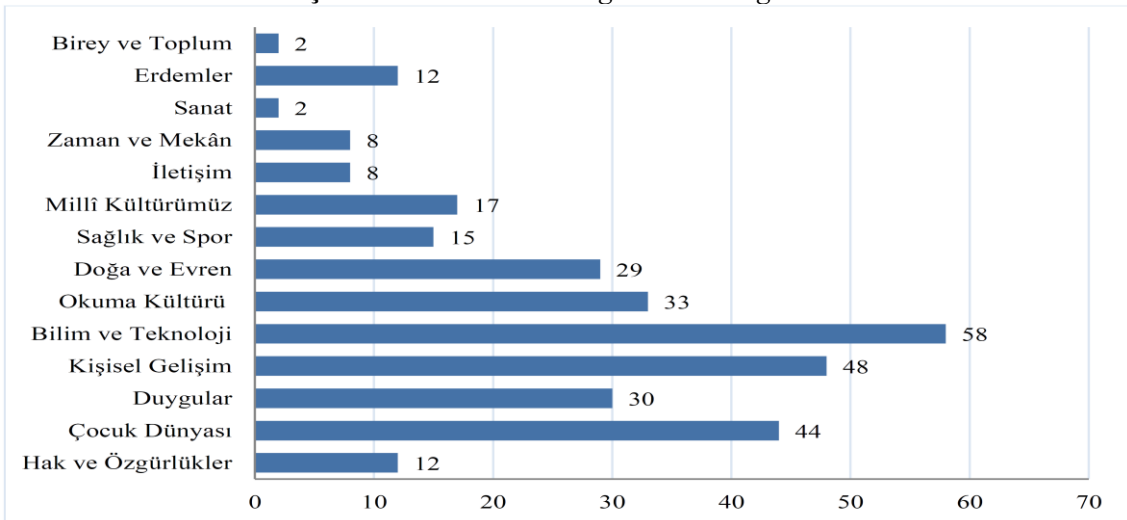
“Şiir” üst başlıklı bölümde her ay farklı konu içeriklerinin şiir türünde verildiği görülür.

6.2. İŞLENEN TEMALAR

MinikaGO dergisindeki metinlerin tema dağılımı ve programla olan uyumu bu başlık altında incelenmiştir. 2018- 2019 yılları arasındaki on iki sayısı incelenen dergide toplam 318 tema işlenmiştir. Derginin incelenen her sayısında tema çeşitliliği en az 9 en çok 12 olacak şekilde bir dağılım göstermiştir.

MinikaGO dergisinin yayın politikasına uygun olarak edebiyat, eğlence, macera, bilim ve kültür alanlarının birlikte verilmesi ve çocuğun duygusal, zihinsel yönden gelişimine katkı sağlanmasına yönelik hangi temaların ne sıklıkla işlendiğinin dağılımı şu şekildedir:

Şekil 36. MinikaGO Dergisi Tema Dağılımı

Şekil 36’da görüldüğü üzere derginin incelenen sayılarında 58 frekans değeriyle en çok işlenen temanın *Bilim ve Teknoloji* teması olduğu tespit edilmiştir. İncelenen dergide yer alan temalar ve temaların işlenme sıklığı şu şekildedir: *Bilim ve Teknoloji* (58), *Kişisel Gelişim* (48), *Çocuk Dünyası* (44), *Okuma Kültürü* (33), *Duygular* (30), *Doğa ve Evren* (29), *Millî Kültürümüz* (17), *Sağlık ve Spor* (15), *Erdemler* (12), *Hak ve Özgürlükler* (12), *Zaman ve Mekân* (8), *İletişim* (8), *Birey ve Toplum* (2), *Sanat* (2).

6.2.1. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Temaların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Temalar ile Uyumu ve Analizi

MinikaGO dergisinin incelenen on iki sayısında toplamda 14 farklı tema işlendiği tespit edilmiştir. İncelenen metinlerde, araştırma yılıyla sınırlı olmak üzere *Millî Mücadele ve Atatürk* ve *Vatandaşlık* temalarına rastlanmamıştır. Dergide sadece iki defa tespit edilen *Sanat ve Birey ve Toplum* temaları en az işlenen temalar olmuştur.

Bilim ve Teknoloji temasının, derginin incelenen farklı her sayısında en az 1 en çok 9 defa işlendiği görülmüştür. Ekim 2018 tarihli sayıda 9 farklı metinde *Bilim ve Teknoloji* temasına rastlanmaktadır. MinikaGO dergisinin genellikle “Ben Olsam”, “Ünlü Mucit”, “Teknoloji”, “Güvenli İnternet” ve “Çizgili Tarih” üst başlıklı bölümlerinde bu temanın işlendiği görülür.

Bilim ve Teknoloji temasında yer alan “Güvenli İnternet” başlıklı bölümde internet ve sosyal medya kullanımı ile ilgili çocuklarda farkındalık kazandırmaya yönelik bir içerik mevcuttur. Özellikle günümüzde, sosyal medya alanında bilinçsiz kullanım yaygınlık göstermektedir. Bunun önüne geçilebilmesi farkındalık oluşturmakla mümkün olabilir. Her bilginin paylaşılması gerektiği, şifre kullanımına dikkat edilmesi ve özel bilgilerin sosyal medya platformlarında paylaşılması gerektiği bu tür metinlerde aktarılmaktadır.

“Güvenliğiniz, Dikkatinizle Başlar

İnternette dolaşırken dikkat etmeniz gereken çok şey var. Çünkü her ne kadar internet dünyası yararlı olsa da pek çok tehlike barındırıyor. Artık her ay, seni bu tehlikelere karşı uyanık olmaya çağıracağız. İlk konumuz güvenli internet...” (2018, 21, s.38).

Kişisel Gelişim teması genellikle derginin “İyi Haberler”, “Tuhaf Bilgiler”, “Aydın Takvimi” ve “Haydi Mutfağa” başlıklı bölümlerinde işlenmiştir. MinikaGO dergisinde genel kültürü geliştirmeye yönelik bilgiler içermesi ve okurun kişisel gelişim sürecine destek olması bu temanın özelliklerindedir. “Tuhaf Bilgiler” üst başlıklı

bölümde farklı konular ile ilgili dikkat çekici bilgiler kısa ve öz bir biçimde aktarılır. Böylece okurun genel kültür gelişimine katkı sağlanır.

“Tükenmeyen Hazine: Çocuk Dergileri

Dünyanın her köşesinde çocuklar için yayın yapan dergiler var. Elinizde tuttuğunuz dergimiz de bunlardan birisi. Dergiler haftalık, on beş günlük, aylık ya da yıllık olarak okuruyla buluşur. Türkiye’de ilk çocuk dergisi 1869-1870 yıllarında 49 sayı olarak yayınlanan ve Mümeyyiz gazetesinin eki olarak verilen bir dergi. On iki yıl aralıksız 627 sayı çıkan Çocuklara Mahsus Gazete de çocukların severek okuduğu dergiler arasında yerini alır. Günümüzde birbirinden farklı dergiler gazete bayilerinde okuruyla buluşmaya devam ediyor.” (2018, 21, s.36).

Çocuk Dünyası teması, derginin genellikle “MinikaGO Ekranı”, “Oyuncu Çocuk” ve “Kodlama” üst başlıklı bölümlerinde işlenmiştir.

Derginin Kasım 2018 tarihli sayısında “Ayın Konusu” üst başlıklı bölümde “Uçuşan Sorular” adlı metnin konusu ile kapak konusu arasında bağlantı kurulmuştur. Yazarın çocuk kimliğine bürünerek sorduğu sorularla uçma hayallerine okuru da dâhil etmesi dikkat çekici ve nahif bir tutumdur. *Çocuk Dünyası* temasının işlendiği bu metin söyleşi türündedir.

“Uçup gidiyor işte çok şey: Yalnız harfler, birbirine bağlanan kelimeler, anlamlı cümleler, güzel anılar, yaşadığımız hayat, daha da hızlanan dünya... Senin de içinden geçmiyor mu geride kalıcı bir şeyler bırakmak? Yine de biz çocuklar için en iyisi hayallerde uçmak galiba. Şimdi benim gibi senin de içinden geçmiyor mu güzel bir hayale dalmak?” (2018, 23, s.11).

“Benim Kitaplığım” üst başlıklı bölümde *Okuma Kültürü* teması derginin her sayısında işlenmiştir. Derginin her sayısında çocuk düzeyine uygun birkaç kitap önerisi ve tanıtımı yapılmaktadır. Okuma alışkanlığı kazanmış ve okumayı seven çocuğun, hayatın gerçeklerine uyum sağlayabildiğini, hayal dünyasının geliştiğini ve bilgili bireyler olduğunu söylemek mümkündür.

“Okuma Kültürü edindirmenin uzun ve birbiriyle ilişkili bir süreci içerdiği düşünüldüğünde, çocuğa göre olan nitelikli yapıtların, okuma alışkanlığı kazandırmanın da temel bir aracı olduğu söylenebilir. Bu nedenle, çocuklar çeşitli yazınsal türlerle buluşturularak dilin ve o dilin yaratıcı kullanıcısı konumundaki yazarın değişik iletişim yollarıyla tanıştırılmalı; bu tanışma ilköğretimin ilerleyen yıllarında, bilinçli çabalarla okuma deneyimine dönüştürülmelidir. Bilinmelidir ki türünün özgün örneği olan her yazınsal metin, çocuklara dilin değişik yaratıcı gücünü duyumsamaları, yaşamı ve insanı farklı boyutlarıyla sezmeleri için olanaklar yaratır.” (Sever, 2019: 46).

Okuma Kültürü temasında Mustafa Ruhi Şirin’in “Harflerin Kardeşliği” adlı şiir kitabının tanıtımı şu şekilde yapılmıştır:

“Şiirlerle Kardeş Çocuklar

Şiir, duyguları anlatmanın en etkili yollarından biri. Duyguları anlatmak ise sizin yaşlarınızda kazanıldığında iletişimi ve insanın kendini ifade etmesini kuvvetlendirir. Tanıttığımız bu kitapta, rengarenk çizimler eşliğinde tam kırk altı şiir sizleri bekliyor.

Büyüklerin eskilerde bıraktığı güzel hayallerinizi şiirlerle zenginleştirmeyi unutmayın!” (2019, 25, s.45).

MinikaGO dergisinde *Duygular* teması; kaygı, hayal, üzüntü, umut, sevgi, özlem, sitem, utanma, yaşama sevinci, hayal kırıklığı gibi konularla birlikte verilmiştir. Ahmet Muhip Dıranas’ın “Denizi Özleyen Çocuklar” adlı şiirinde *Duygular* teması işlenmiştir.

Şekil 37. *Duygular* Teması Örneği

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2019/28: 50.

Doğa ve Evren temasının işlendiği “Şaşırtıcı Hayvanlar” üst başlıklı bölümde her ay farklı bir hayvanın tanıtımı yapılır ve tanıtımı yapılan hayvanın ilginç bulunan yönleri okuyuculara sunulur. Dergide tanıtımı yapılan hayvanlar şunlardır: sincap, deniz kaplumbağaları, kirpi, su aygırı, yarası, bozayı, at, tavuk, tırtıl, zürafa, koala, çekirge.

“At Deyip Geçme

İnsanlarda dört farklı kan grubu bulunurken bu sayı atlarda sekiz tane dir. Karada yaşayan tüm hayvanlar arasında en büyük göze sahip hayvan olan atlar iki kör nokta dışında 360 derece görüşe sahiptir. Gri ve yeşil rengi ayırt edemezler. Bir atın yaşı, dişinden anlaşılır.” (2019, 25, s.37).

Kırbaş (2020: 157), 2019 TDÖP’te yer alan *Erdemler* temasının değerler eğitimiyle doğrudan ilişkili olduğunu ve bu temada yer alan bütün konu önerilerinin toplumun değeriyle bağlantılı olduğunu aktarır. “Bu erdemlerin öğretiminde gerçek hayattan alınmış metinlerden yararlanılması doğru olacaktır. Öğrenci böylelikle hayatla

ilişki kurarak kazanılması istenen davranışı daha kolay ve kalıcı şekilde kazanacaktır” (Kırbaş, 2020: 157).

“Mırıldanan Çocuk” üst başlıklı bölüm, derginin Şubat 2019 tarihli sayısında *Erdemler* temasında verilmiştir. Şemsiye almadan dışarı çıkan ve yağmura yakalanan çocuk kahraman, yoldan geçen birinden yardım ister. Yardım isteği karşılık bulan ve kendisine iyilik yapılan çocuk kahraman, mutlulukla evine döner.

“-Bu şemsiye artık senin!

Elime tutuşturulan kocaman siyah şemsiyeye öylece kalmıştım olduğum yerde. Adının Ayşe olduğunu söyleyen iyi insan çoktan uzaklaşmıştı. Bir vitrinin camında kendime baktım, komik görünüyordum. Öyleyse güleyim dedim ve güldüm.” (2019, 26, s.29).

Haklarını bilen ve başkalarının haklarına saygı duyan bireylerin bu bilinçte olmasında metinlerin, yazılı materyallerin önemli bir işlevi vardır. “Haklarım Var!” üst başlıklı bölümde çocuk hakları ile ilgili maddelere her ay yer verilmektedir. *Hak ve Özgürlükler* temasında işlenen metnin kısa ve öz bir içeriğe sahip olması, çocukların anlamakta güçlük çekebileceği kelimelerin sarı fonla işaretlenip, derginin ilerleyen bölümlerinde yer alan sözlük sayfasında bu kelimelerin anlamlarına yer verilmesi dergiye dair önemli detaylardır. Derginin Kasım 2018 tarihli sayısında Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 13. maddesine yer verilmiştir.

Şekil 38. Hak ve Özgürlükler Teması Örneği

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2018/23: 5.

6.3. İŞLENEN KONULAR

MinikaGO dergisi, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerilerinin yanında farklı konulara da yer vermiştir.

Tablo 13. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Konuların Frekans Değerleri

KONU	FREKANS	KONU	FREKANS
Çocuk Hakları	12	Spor	3
Eğlence	14	Sportmenlik	3
Çocuk Kültürü	4	Çalışma Yöntemi	1
Keşif ve İcatlar	18	Takdir Etme	1
Kaygı	1	Merak	4
Dünya	1	Okuma Sevgisi	1
Geçmiş- Şimdi- Gelecek	2	Millî Bayramlar	2
Zaman Bilinci	1	İletişim	6
Hobiler	2	İnternet	3
Genel Kültür	26	Güvenli Kullanım	1
Zaman Yönetimi	2	e- posta yazma	1
Takvim	1	Yardımlaşma	1
Hayal	6	Özlem	1
Üzüntü	2	Ressam ve Yazar	1
Bilim İnsanları	11	Müzik	1
Zekâ Oyunu	11	İstek	2
Sosyal Medya	2	Yazılı Kültür	1
Hayvanlar	16	Futbol	2
Şehirlerimiz	12	İyilikseverlik	4
Edebi Şahsiyet	11	Sitem	5
Kitaplar	13	Sokak Oyunları	3
Beceri	14	Hayal Becerileri	1
Sporcu	2	Mucitler	1
Umut	4	Büyüklerimiz	1
Aylar	1	Motivasyon	1
Sözlük Kültürü	7	Utanma	1
Bisiklet	1	Yaşama Sevinci	1
Teknoloji	12	Müzeler	1
Güvenli İnternet	3	İzcilik	4
Sevgi	2	Hayal Kırıklığı	1
Dayanışma	1	Başarı	3
Doğa	2	Kendini Tanıma	1
Paylaşma	2	Altyapı	2
Dinî Bayramlar	1	Meslekler	1
Tarihî Şahsiyetler	3	Tasarım	1
Yer altı	1	Şaşkınlık	2
Sonbahar	1	Dostluk	3
Sosyal Medya Kullanımı	2	Duygu Yönetimi	4
Vücudumuz	1	Sabır	1
Doğa Olayları	3	Yeryüzü Şekilleri	1
Beğenme	1	Bulutlar	3
Medya Okuryazarlığı	2	Keşif	1
Mutluluk	1	Rüzgâr	1

Tablo 13’ te görüldüğü üzere toplam 86 farklı konu alanı olan dergide çok çeşitli konuların işlendiğini söylemek mümkündür. İnceleme sonucunda metinlerde en çok genel kültür(26) konusunun işlendiği görülürken onu keşif ve icatlar(18), hayvanlar(16), beceri(14), eğlence(14) gibi konular izlemektedir. Bulgular, konu çeşitliliği gösteren derginin içerik yönünden zengin olduğunu ortaya koymaktadır. Konular, derginin yayın politikasına uygun bir şekilde gelişim göstermiştir.

6.3.1. MinikaGO Dergisinde Yer Alan Konuların Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndaki Konular ile Uyumu ve Analizi

MinikaGO dergisinde işlenen konular, 2019 TDÖP’te yer alan konu önerileri ile uyum göstermektedir. *Genel kültür, eğlence, keşif ve icatlar, hayvanlar, kitaplar, beceri, çocuk hakları, bilim insanları, şehirlerimiz, teknoloji, zekâ oyunu* en çok işlenen temalar olmuştur.

MinikaGO dergisinde “İyi Haberler”, “Aydın Takvimi”, “Tuhaf Bilgiler” üst başlıklı metinlerde *genel kültür* konusu işlenmiştir. Derginin Eylül 2018 tarihli sayısında “İyi Haberler” üst başlıklı bölümde ülkemizden haberler, yenilikler ve gelişmeler aktarılır. Okurun gelişmelerden ve yeniliklerden haberdar olması, kültür gelişimine önemli katkı sağlamaktadır.

“Türkiye’nin İlk Ekolojik Oyuncak Müzesi

Samsun’un Tekkeköy ilçesinde yapımı devam eden müze, çocuklarla buluşmak için gün sayıyor. Türkiye’nin ilk ekolojik müzesinde, oyuncak ustası 63 yaşındaki Salih Tok’un, ağaçlardan yaptığı 300’ü aşkın oyuncak yer alacak. Müzeyi ziyaret edenlerin oyuncaklarla oynayabileceğini belirten Tok, “Çocuklar burada oyuncaklarla oynayacak. Çocuklar hayal ettikleri oyuncakları çizip, getirip burada birlikte de yapabilecekler diyor.” (2018, 21, s.9).

“İyi Haberler” bölümünün sonunda “Kültür Sanat Turu” başlıklı parçada kültür gelişimine katkı sağlayacak nitelikte etkinlikler, kongreler, festivaller, kitap fuarları hakkında bilgiler yer almaktadır.

“İzmir Çocuk Festivali, 11-12 Mayıs tarihlerinde İzmir Arena’da gerçekleştirilecek. Etkinlik, 0-3 yaş arası misafirlere ücretsiz. Festivalde, oyun ve oyuncak firmaları başta olmak üzere çocuklarla ilgili çok sayıda firma ve kuruluş yer alacak.”(2019, 29, s.9).

Derginin incelenen her sayısında yer alan “Ben Olsam” üst başlıklı bölümde keşif ve icatlar konusu işlenir. Bu bölümde okurdan hayal ettiklerini, tasarlamak istediklerini, ilginç, komik ve parmak ısırtan icatlarını yazıya dökmeleri ve bu yazıları derginin e-posta adresine yollamaları istenmektedir. Çocuksu ifade ve düşüncelerin yer aldığı, hayal gücü zenginliğinin ve yaratıcılığın içeriğe yansdığı bir bölümdür.

“Kopyalama Robotu

Ben babamla çok vakit geçirmek istiyorum ama babam asker olduğu için nöbetlere ve görevlere çok gidiyor. Ben de babamı özliyorum. Bu yüzden babamın aynısından üretecek bir robot icat ederdim. Böylece göreve onlar gidecek, babam da evde benimle oyun oynayacak.

...

Düşünce Gücü Aleti

Ben olsam, konuşamayan çocuklar için düşünce gücüyle çalışan bir alet icat ederdim. Hem onlarla konuşabilir, onları anlayabilir ve istediklerini gerçekleştirebilirdim.” (2019, 30, s.40-41).

Derginin incelenen her sayısında “MinikaGO Ekranı” üst başlıklı bölümde Çocuk Dünyası temasında *eğlence* konusu işlenmiştir. Bu bölüm, MinikaGO kanalındaki yayın akışına ve içeriğine uygun düzeyde şekillenmiştir. Kanalda yer alan programlar, çizgi filmler ve çizgi filmde yer alan çocuk kahramanlar hakkında bilgiler verilir. “Alpman Başlıyor” adlı metinde Türk kültürüne ait unsurlarla oluşturulan yeni bir yerli yapımın çocuklarla buluşacağı haberi verilir ve bu yapım hakkında kısa bir tanıtım yapılır. Yayın günü ve saati bilgisinin yer aldığı bu bölüm sonunda yayın akışında olanlar bir çizelge hâlinde sunulur.

“Obanın en büyük eğlencesi de her yıl oynanan Oba Oyunları. Alpman, oyunlara katılmayı çok istiyor ancak babası henüz yaşının küçük olduğunu düşündüğü için buna izin vermiyor. Ama zeki ve lider ruhlu olan Alpman babasından gizli at binme, cirit atma gibi beceriler üzerinde çalışıp Oba Oyunları’na hazırlanıyor.” (2018, 21, s.6).

İncelenen dergiler arasında sadece bu derginin *çocuk haklarını* her sayısında işlemesi önemli bir detaydır. *Çocuk hakları* konusunun metinlerde sıklıkla işlenmesi; çocuğun erken yaşta kendi varlığının farkında olması, haklarını bilmesi, düşüncelerinin yetişkinler tarafından önemsenmesi ve bilinçli bir birey olmasına önemli bir etkisi vardır. Salt öğreticilik havası çocukları sıkabileceğinden samimi bir üslupla okurlara hitap etmek tercih edilmelidir.

“Okunacak Kitaplar” ve “Benim Kitaplığım” üst başlıklı bölümlerde *kitap* konusu işlenir. Okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanma, okuma anlama becerilerini geliştirme konusunda bu bölümler önemlidir. “Okunacak Kitaplar” başlıklı bölüm derginin Temmuz 2018 tarihli sayısında yer almaktadır. Çocuklara, yaz tatilinde okumaları için 7-14 yaş grubunun düzeyine uygun bir okuma listesi sunulur.

“Kodlama” başlıklı bölümde zihinsel becerilerin geliştirilmesine yönelik *zekâ oyunu* konusu işlenmiştir. Oyunlar, çocuğun gelişim ihtiyaçlarından biridir. Çocuk hayal dünyasında olmak istediği kişiye, ulaşmak istediği hedefe oyun yoluyla ulaşmaktadır. Derginin aylık kapak konusuna göre şekillenen bu etkinlik bölümünün

sonunda okuyuculara bir etkinlik önerisi sunulur. Derginin 28. sayısında Robokod hafızasına kodladığı bilgilerle çocukların güvenli internet erişimini sağlayacak yazılımı geliştirecektir.

“Robot dostumuz, hangi bilgilerin paylaşılmayacağını ilgili alanlardan geçerek öğrenebiliyor. Sonunda “Güvenli İnternet” bölümüne ulaşması gerekiyor. İzlemesi gereken kodlamayı seçebilir misiniz?” (2019, 28, s.34).

Şekil 39. Zekâ Oyunu Konu Örneği

KODLAMA
Hazırlayan: İsmail Tonbuloğlu Resimleyen: Esra İtter Demirelçik

ROBOKOD GÜVEN ÇEMBERİ!

Sevgili dostumuz Robokod, çocuklar için güvenli internet ortamı oluşturacak kuralları hafızasına kodluyor. Kodladığı bilgilerle çocukların güvenli internet erişimini sağlayacak yazılımı geliştirecek. Bunun için hangi bilgilerin internete paylaşılmayacağını çocukların öğrenmesi gerekiyor. Robot dostumuz, hangi bilgilerin paylaşılmayacağını ilgili alanlardan geçerek öğrenebiliyor. Sonunda “Güvenli İnternet” bölümüne ulaşması gerekiyor. İzlemesi gereken kodlamayı seçebilir misiniz?

ETKİNLİK ÖNERİSİ
Robokod'un internette paylaşabileceği bilgileri öğrenmesi için bir kodlama oluşturabilirsiniz. Ayrıca daha fazla bilgi için guvenlicocuk.org.tr adresini ziyaret edebilirsiniz.

34

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2019/28: 34.

Derginin incelenen her sayısında Millî Kültürümüz temasında verilen “Gezgin Sezgin” üst başlıklı bölümde, *şehirlerimiz* konusu işlenmektedir. Bireyler hayatın tekdüzeliğinden bir süreliğine kurtulabilmek adına gezmek, dolaşmak ister. Gezdiği yerlerin doğal güzellikleri kadar o yerlerin toplumsal yaşantısını, gelenek ve göreneklerini aktarmak da önemlidir. Bu aktarım esnasında anlatımın canlı, renkli ve ilgi çekici detaylarla süslenmesi önemlidir. Bu aşamada detaylar aktarılırken güçlü bir gözlem gücünü de barındırmak önemlidir. Gözlem yaparken ayrıntılarıyla görmek, gördüklerini de ilgi çekici, canlı bir dille aktarmak gerekir. İncelenen derginin on iki sayısında yer alan tanıtımı yapılan şehirler şunlardır: Balıkesir, Muğla, Şanlıurfa, İstanbul, Edirne, Kayseri, Aydın, Ağrı, Bilecik, Tokat, Mersin, Denizli.

Şekil 40. Şehirlerimiz Konu Örneği

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2018/21: 44-45.

MinikaGO dergisinde, çeşitli konuların ve iletilerin yer aldığı metinlerde kimi zaman bazı kelimelerin belirgin hâle getirildiği görülmüştür. Sarı fonla işaretlenen kelimeler, bazen dikkati konuya çekmek için kullanılırken bazen de çocukların yeni bir kelime öğrenmesi ve anlamını merak etmesi için kullanılır. Derginin ilerleyen sayfalarında *sözlük kültürü* konusunun işlendiği “Benim Sözlüğüm” başlıklı bölümde önceki metin sayfalarında işaretlenmiş kelimelerin anlamı yer almaktadır. Sözlük kullanımının dil eğitimi bakımından fayda sağlamasının yanında kelimenin metinden öğrenimi de önemlidir. Kelimenin anlamını bilmek kadar metinde, cümlede kazandığı anlam ve cümle içindeki bağlamı da önemlidir. “Okuduğu metindeki sözcük ve sözcük gruplarının cümle içinde kazandığı anlamı fark eder” (MEB, 2015: 33) kazanımıyla da ilişkili olarak dergi içeriği şekillenmiştir.

Şekil 41. Sözlük Kültürü Konu Örneği

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2019/30: 47.

“Neşeli Mikrofon” başlıklı bölüm, her sayıda *edebi şahsiyetler* konusunun işlendiği, farklı yazarlarla yapılan röportajın Okuma Kültürü temasında aktarımını içerir. Merak edilen soruların sorulduğu bu bölümde, soru- cevap aşamasından sonra yazarların hayatı kısaca anlatılmıştır. “Can Göknil’e Sorduk” başlıklı röportajdan kesitler şu şekildedir:

“-En sevdiğiniz ve ‘iyi ki yazmışım/çizmişim’ dediğiniz kitabımız?

‘Çatlak Hasan’ kitabım...

-Hangi olağanüstü güçlere sahip olmak isterdiniz? Neden?

Uçmak isterdim, trafikten kurtulurdum!

-Çocuklar için nasıl bir dünya hayal ediyorsunuz?

Çocuklarımıza bırakmakta olduğumuz şimdiki dünyamızın tam tersini.

-Bir yol olsanız bu yolun nereye gitmesini isterdiniz?

Denize.” (2019, 28, s.42-43).

Tablo 14. MinikaGO Dergisinin Kapak Konuları

Dergi Adı	Kapak Konusu	Sayı
MinikaGO	Futbol	2018, 19
MinikaGO	İzcilik	2018, 20
MinikaGO	Dünya	2018, 21
MinikaGO	Teknoloji	2018, 22
MinikaGO	Hayal	2018, 23
MinikaGO	Doğa Olayları	2018, 24
MinikaGO	Takvimler	2019, 25
MinikaGO	Hayvanlar	2019, 26
MinikaGO	Bulutlar	2019, 27
MinikaGO	İnternet	2019, 28
MinikaGO	Spor Kültürü	2019, 29
MinikaGO	Bisiklet Spor	2019, 30

Tablo 14’te görüldüğü üzere derginin Temmuz 2018, Ağustos 2018, Mayıs 2019, Haziran 2019 sayılarında, *Sağlık ve Spor* temasında şekillenen aylık konular içeriğe de yansımıştır. İncelenen derginin Eylül 2018, Aralık 2018, Şubat 2019, Mart 2019 sayılarındaki kapak konuları *Doğa ve Evren* temasında gelişim göstermiştir. Kapak görselleri ve yazıları, bu konuları destekleyecek şekilde tasarlanmıştır. Kapakta yayın politikasına uygun olarak “Edebiyat ve Eğlence Dergisi” ifadesi kullanılmıştır.

Okuyucuya seslenme bölümünde derginin genel yayın yönetmeni H. Salih Zengin, okurları dergi içeriğinden şu sözlerle haberdar eder:

“Sevgili okur!

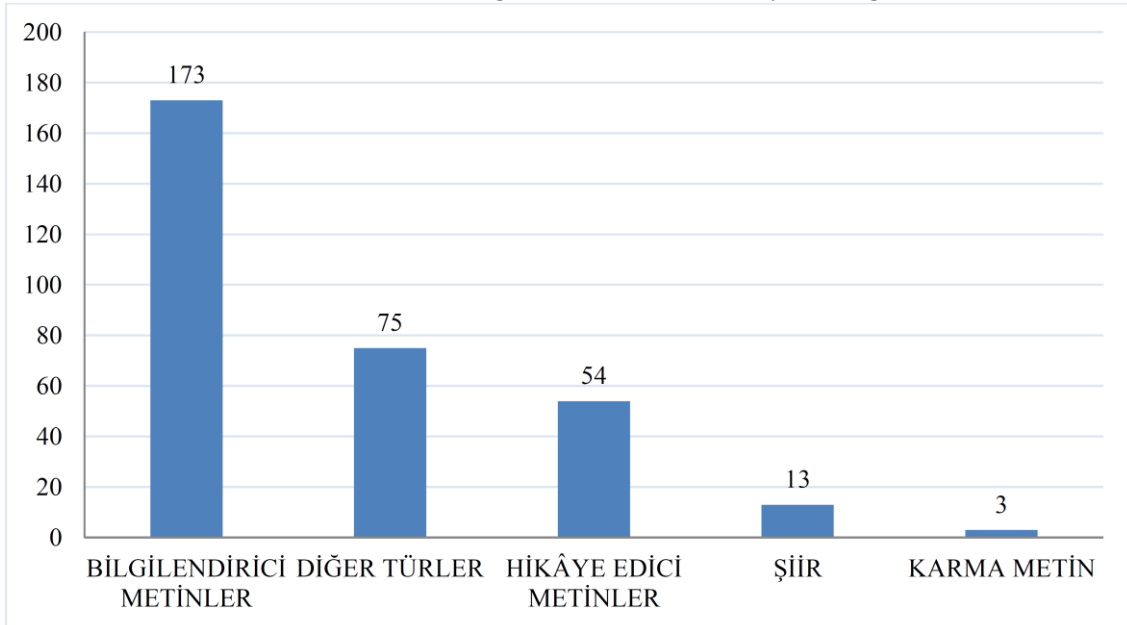
İlkbaharın coşkusuyla en çiçekli selamlarımızı sunuyoruz sizlere. Güneş gökyüzünden bizlere daha sıcak gülümsediği için başımızı göğe daha çok çeviriyoruz bugünlerde. Ve elbette gökyüzünün hayal oyuncakları bulutlarla karşılaşiyor bakışlarımız. Biz de bulutların dünyasına yolculuk yapalım istedik. Kemerleri sıkıca bağlayın, uçuşa geçiyoruz!” (2019, 27).

6.4.METİN TÜRLERİ

6.4.1.MinikaGO Dergisinde Yer Alan Metin Türleri ve Kullanım Sıklığı

Bu başlık altında MinikaGO dergisinin on iki sayısı incelenerek programa da uygun bir şekilde elde edilen tür tasnifi ortaya konmuştur. Bilgilendirici metinler, hikâye edici metinler, şiir, diğer türler ve karma metinler tasnifi ışığında metinler incelenmiş ve elde edilen verilerin frekans değerleri grafikte gösterilmiştir:

Şekil 42. MinikaGO Dergisi Metin Türleri Tasnifi ve Dağılımı

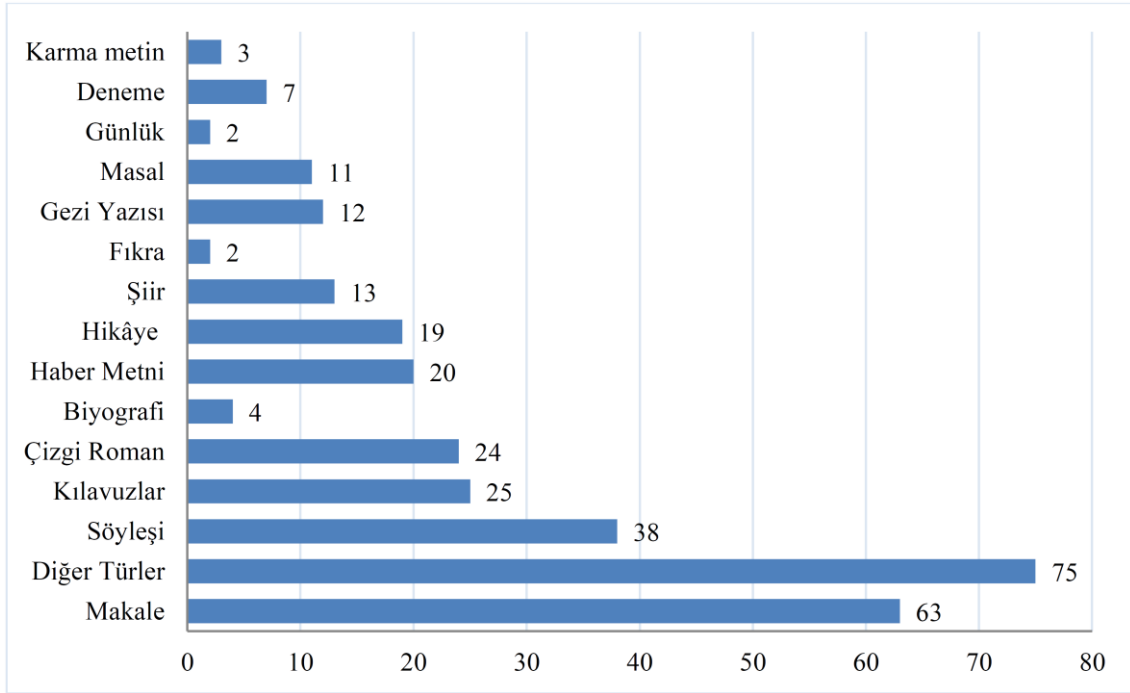
Derginin incelenen sayılarında bilgilendirici metinler 173 defa, diğer türler 75 defa, hikâye edici metinler 54 defa, şiir türü 13 defa, karma metinler 3 defa yer almıştır.

Derginin on iki sayısı incelendiğinde türlerin dengeli bir dağılım göstermediği temaların çoğunlukla *bilgilendirici metin* türü ile aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bilgilendirici metin türünde yer alanlar şunlardır: makale(63), söyleşi(38), kılavuzlar(25), haber metni(20), gezi yazısı(12), deneme(7), biyografi(4), günlük(2), fıkra(2). Hikâye edici metinlerde bulunan türler şunlardır: çizgi roman(24), hikâye(19), masal(11).

MinikaGO dergisinin sayfalarında yazı yığınlarına sıklıkla rastlanır. Bu bölümlerin çeşitli görseller ve illüstrasyonlarla desteklenmesi, içeriğinin zengin olması okuma aşamasında dikkatin dağılmasını önleyecektir.

İncelenen dergiler arasında ifade becerilerinin gelişmesini sağlayan ve estetik zevk oluşturan şiir türünün bu derginin her sayısında kullanımı önemsenmiştir.

Şekil 43. MinikaGO Dergisi Metin Türleri Dağılımı

Şekil 43'te görüldüğü üzere temalar, konular ve bilgiler daha çok diğer türler(75) aracılığı ile aktarılmıştır. Onu, makale(63), söyleşi(38), kılavuzlar(25) ve çizgi roman(24) türleri izlemektedir. İncelenen dergide günlük ve fıkra türlerine sadece iki defa rastlanmıştır. Diğer türler başlığı altında tanıtım yazısı(25), röportaj(22), test soruları(12), bulmaca(12) ve sözlük(4) türleri yer almaktadır. Karma metin türünde ise makale/söyleşi(2) ve söyleşi/karikatür(1) kullanıldığı tespit edilmiştir.

Diğer türler tasnifinde bulunan *tanıtım yazısı* “MinikaGO Ekranı” ve “Benim Kitaplığım” üst başlıklı bölümlerin verilmesinde kullanılmıştır. Televizyon kanallarının, programların, çizgi filmlerin, çizgi film çocuk karakterlerinin ve kitapların tanıtımı bu

bölümlerde yapılır. Böylece hem eğlence hem de genel kültür konularının tanıtım yazısında işlenmesi, çocukta bilinçli seçim ve farkındalık oluşturma süreçlerine katkı sağlayacaktır.

Derginin incelenen her sayısında en az 2 en çok 8 defa *makale* türünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Daha çok Bilim ve Teknoloji, Sağlık ve Spor, Hak ve Özgürlükler, Doğa ve Evren, Kişisel Gelişim temalarının işlendiği bu türde, ilgili konularda terimler ve kavramlar kullanılmıştır.

Doğa ve Evren teması “Yanardağ Nedir, Nasıl Oluşur?” adlı *makalede* işlenmiştir. Makale türünün güzel bir örneği olan bu metinde konuya dair çeşitli terimler de bulunmaktadır. Derginin kapak konusunda da yer verilen yanardağ doğa olayı Aralık 2018 sayısında 4 ayrı metinde farklı konularda işlenerek, temanın pekişmesi sağlanır.

“Dünya, çeşitli katmanlardan oluşuyor. Bunlardan hava, su ve taş küreyi gözleyebiliyoruz. Hava küre, dünyamızı saran gaz tabakası; su küre, okyanus, deniz ve göller; taş küre de yer kabuğundan oluşuyor. Ateş küre ile ağır küre ise gözlenemeyen katmanlar... Ağır kürenin kalınlığı yaklaşık 3 bin 400, ateş kürenin ise 3 bin kilometre.” (2018, 24, s.16).

“Ayın Konusu” üst başlıklı bölümde her ay farklı konu alanları yer almaktadır. Duygular, Kişisel Gelişim, Çocuk Dünyası, Erdemler, Okuma Kültürü gibi temalarda işlenen bu bölüm, *söyleşi* türüyle okurun karşısına çıkmaktadır. Duygu ve düşüncelerin uçsuz bucaksız bir alanda sınır çizilmeden kâğıda dökülmesi söyleşi türünün bilinen özelliklerindedir. Derginin incelenen metinlerinden bazılarında çocuk dünyasına ve düşünüşüne uygun hayal, istek, motivasyon, sitem, kaygı gibi konuların *söyleşi* türünde işlendiği görülmüştür. Bazı metinlerde de salt öğreticilikten uzak durmak amacıyla bilgilerin aktarımı samimi bir üslupla, söyleşi *türünde* verilmiştir. Çocuk Dünyası temasında verilen “Gökyüzünün Hayal Oyuncakları” adlı *söyleşide* hayal konusu işlenmiştir.

“Haydi durup göğe bakalım istersen... Şöyle yemyeşil çimenlerin üzerine yatıp mavi gökyüzünde gezinen bulutlara bakalım. Hayal kuralım birlikte; kimi bir tavşana kimisi uçup giden kanatlı bir ata benzeyen bulutları seyredelim.

...

Bir demet beyaz papatyaya dönüşen bulut, bir şeyler söylemek istiyor sanki bize. Haydi şu papatyaları toplayalım da annemize götürelim. Ve diyelim ki: Buyur anneciğim, sana kocaman bir demet; kalbimden, buluttan ve bahardan!” (2019, 27, s.11).

Mevlâna İdris Zengin tarafından kaleme alınan “Uçan Vosvos” üst başlıklı bölüm, derginin incelenen sayılarında her ay farklı bir konu işlenerek *çizgi roman* türüyle okurun karşısına çıkmıştır. Bu bölümde işlenen konular şunlardır: iyilikseverlik, paylaşma, dayanışma, teknoloji, eğlence, dünya, merak, iletişim, hobiler, bisiklet. Farklı

karakterleri temsil eden hayvanlar üzerinden bir kurgu oluşturulmuş. Dış dünya gerçekliğinin öğretici öğeler de içererek bir kurgu içinde verilmesi çocukların dikkatini çekmektedir. Bilim-kurgu metinlerini andıran bu metinler; çocuğun hayal dünyasını süsler, öğretici öğelere de yer verir, iletiyi açıkça ortaya koyar, eğlenceli ve ilgi çekici bir kurguyla aktarılır.

Şekil 44. Çizgi Roman Türü Örneği

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2019/28: 12-13.

Derginin incelenen her sayısında yer alan “Yıldızlı Şemsiye” üst başlıklı bölümde çocukların ve gençlerin başarılarından ve kırdıkları rekorlardan bahsedilir. Okurların kendi yaş düzeyine yakın kişileri rol model alması ve başarıya giden yolda cesaret bulması konusunda bu bölümün önemli katkıları bulunmaktadır. Sağlık ve Spor temasında verilen “Başarıdan Başarıya Yüzen Bir Yetenek” adlı metin araştırma, gözlem ve görüşme sonucu elde edilmiş bir *röportajdır*.

“Milli yüzücü Sümeyye Boyacı, ağustos ayında İrlanda’da düzenlenen 2018 Avrupa Paralimpik Yüzme Şampiyonası’nda altın madalya kazandı.

...

Başarıdan başarıya imza atan arkadaşımız okurlarımızla şunları paylaşıyor:

-Hiçbir zaman hayallerinizden vazgeçmeyin. Ve mutlaka düzenli olarak hayallerinizi gerçekleştirmek için uğraşın. Unutmayın; sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur.” (2018, 21, s.57).

Derginin Temmuz 2018 tarihli sayısında “Çok Şaşırdım” üst başlıklı bölümde yer alan “Zor Zaman Topu” adlı *hikâye*, hayat becerileri konusu ile okurun karşısına çıkmaktadır. Birey ve Toplum temasında yer alan hayat becerileri konusu bir

olay örgüsü içinde sezdirilir. Birol Bey ailesiyle tatildeyken yanlarına almayı unuttukları topa benzer bir oyun materyali yapar. Elindeki malzemelerle yaratıcılığını ortaya koyan Birol Bey'in ve bu olayın karşısında çocuklar şaşkınlıklarını gizleyemez.

“Top bulmak için uğraşsalar da bulamadılar. Beşinci günün sabahı, Birol Bey'in sesiyle uyandılar.

‘Size top yaptım!’

‘Top mu aldın?’

‘Hayır yaptım!’

Çok şaşırılmışlardı. Birol Bey, çocuklar kuma çıkınca topu getirdi. Elindeki topu kuma doğru atarken ‘Futbol değil ama ortada sıçan, yakar top, istop hatta voleybol oynayabilirsiniz’ dedi. Birol Bey, bir balonu iki geniş çorabın içine sokmuş, balonu şişirerek ağzını bağlamıştı. Çorapların da ağzını bağlayınca ortaya el yapımı bir top çıkmıştı. Sonraki günlerde, el yapımı bu topla sık sık oynadılar.” (2018, 19, s.28).

MinikaGO dergisinde bazı türlerin metinlerde üst başlık olarak direkt verildiği ve bu sayede okurların karşılaştığı metnin türünü özellikleriyle birlikte zorlanmadan öğrendiği görülür. “Deneme” üst başlıklı bölümde yer alan “Rüzgâra Dokunalım” adlı metinde sitem konusu işlenmektedir. Bu metinde, ‘altı çizilecek cümle bulmanın gittikçe zorlaştığı’ndan bahsedilir. Yüksek perdeden bir sitemin hâkim olduğu metinde, *deneme* türü içinde yer yer sohbet üslubuna rastlanmaktadır.

“Bunca cümle trafîğinin arasında bir de tutmuşlar, cümle atölyeleri açmışlar. İnanılır gibi değil! Buralarda biz çocuklara nasıl güzel cümle kurulur, onu öğreteceklermiş. Bir şey söyleyeyim mi, bu azıcık yağmur yağdı diye herkesin şemsiye açması kadar komik bir şey. Hiç cümle kurmak öğretilir mi? Bana kalırsa altı kırmızı kalemle çizilecek, tırnak içine alınacak, günlüğün kenarına not düşülecek cümleler için biraz sessizlik lazım.

Sessiz saatler...” (2018, 19, s.419).

MinikaGO dergisinin incelenen her sayısında “Şiir” üst başlıklı bölüm yer almaktadır. Derginin bu bölümünde genellikle Duygular temasında yer alan *şiiir* türünde işlenen konular şunlardır: sitem, sonbahar, umut, istek, beğenme, rüzgâr, özlem, yaşama sevinci. Şirin, *şiiir* türünde olması gereken özellikler hakkında şunları ifade etmektedir:

“Şairin görevi çocuktaki *şiiir* duygusunu ortaya çıkarmaktır. Bunu başarabilen şair çocuk gibi göğe yükselmiş demektir. Çocuk bakışına göre yazılmış *şiiirle* çocuk dilin büyüğü içine girer. Sözcüklerle anadilin merdivenlerinde yükseldikçe ve sözcüklerin kanatları olduğunu fark ettikçe de dil gelişimi ve zihinsel gelişimi boyutlar kazanır. Çocuğun *şiiirle* etkileşiminin başlayabilmesi için önce *şiiir* değeri olan iyi örneklerin Türkçe ve edebiyat öğretimine dahil edilmesi gerekir” (Şirin, 2015: 101).

H. Salih Zengin’in Duygular temasında verilen “Takvimlerde Büyüme” adlı *şiiir*inde çocuksu bir duyarlılıkla zaman geçse de takvimlerden yapraklar düşse de çocuk kalmanın umudundan bahsedilmektedir. *Şiiir*de kullanılan haylaz bulutlar, çocukluk gemisi, kuyruksuz uçan uçurtma, melekler gibi ifadeler çocuk dünyasına uygun olduğu söylenebilir.

“Unutma sakın sen çocuk kaldıkça
Karlar daha beyaz düşecek toprağa
Toprağa düşen karlar gibi
Bütün melekler toplanacak uykunda

Unutma sakın sen çocuk kaldıkça
Yeşerecek baharda solgun ağaçlar
Baharda yeşeren ağaçlar gibi
Hep gülümseyecek seninle çocuklar

Unutma sakın sen çocuk kaldıkça
Güneş ısıtacak göğü ve denizi
Isınan gök ve deniz gibi
Saracak annenin kolları seni

Unutma sakın sen çocuk kaldıkça
Rüzgâr uçuracak kuyruksuz uçurtmaları
Kuyruksuz uçan uçurtmalar gibi
Selamlayacaksın haylaz bulutları

Unutma sakın sen çocuk kaldıkça
Takvim yaprakları zamandan düşecek
Düşen takvim yaprakları gibi
Çocukluk gemin hep yüzecek” (2019, 25, s.50).

Çocuk Dünyası temasında işlenen “MinikaGO Ekranı” üst başlıklı bölümde aynı adlı kanalın yayın akışı çizelgesi verilir ve çizgi filmler, çocuk kahramanlar hakkında *tanıtım* yapılır. “Alpman’da Aşık Oyunu” adlı metinde kültürümüze ait unsurlardan aşık oyunu hakkında bilgiler verilir.

“O gün toplamaları gereken onlarca odun vardı. Ancak Baybars’ın aklı Melike’nin oynadığı ‘aşık oyunu’nda kalır. Melike’nin babası eski aşıklarını ona verir ve Melike’de onları rengârenk boyar. Baybars, oyunu oynamak için işlerin bitmesini sabırsızlıkla bekler. Tam oynayacakları sırada işler karışır. Sence Alpman’da neler olacak?

Unutmadan; aşık oyunu kırsal yörelerde, koyun ve keçilerin arka bacaklarında bulunan kemiklerle oynanan eski bir Türk oyunudur.” (2019, 28, s.6).

“Masal” üst başlıklı bölümde yer alan “I. Köstünyus’un Kayıp Hazinesi” adlı metinde hayal kırıklığı konusu işlenmiştir. Çocuğun dünyasını önemseyen türlerin başında gelen masal türü, hayal gücünün kapılarını sonuna kadar açar ve düşsel kurgularla çocuğun ruhunu besler. Bu metinde kalıp düşüncelerin aksine bir köstebeğin ormana kral olduğundan bahsedilir. Masalcı, kral köstebekten I. Köstünyus olarak

bahsetmektedir. Bir solucanın, I. Köstünyus'a hazine sandığına ulaşması, sandıkta taşlaşmış sebzeleri görmesi ve sonrasındaki hayal kırıklığı metnin konusunu oluşturmuştur. Bu bölümde masal türüne belirgin bir şekilde yer ayrılması, okuyucunun tür karmaşası yaşamaması adına önemli bir detaydır. Kahramanları hayvan olan bu metinde birtakım değerlerin düşsel kurgularla sezdirilmesi, anlatımın canlı ve çocuk dünyasına uygun olması masal türünün özelliklerini yansıtmaktadır. İnsan dışındaki varlıkların insan gibi konuşması, düşünmesi, hissetmesi ve okuyucunun hayal dünyasındaki varlıkların yansımaları metinde görmesi açısından çocukların dünyasına farklı deneyimler eklendiğini söylemek mümkündür.

Şekil 45. Masal Türü Örneği

Kaynak: MinikaGO dergisi, 2018/21: 21-22.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın örneklemini 2018-2019 yılları arasında yayınlanan *Bilim Çocuk*, *Mavi Kırlangıç*, *TRT Çocuk*, *Bilge Çocuk*, *Çamlıca Çocuk* ve *MinikaGO* adlı dergiler oluşturmuştur. Bu çalışmada söz konusu dergilerin, 2018 Temmuz ayından başlanmak üzere 2019 yılı Haziran ayı sonuna kadar çıkan sayıları incelenmiş ve metinlerde işlenen temaların 2019 TDÖP’te yer alan temalarla uyumu ortaya konmuştur.

Çocuk dergilerinin içeriğinin zengin olması ve kültürü geliştirme gibi özelliklere sahip olması onun eğitici yönünü ortaya koymaktadır. Zekâ oyunları, bulmacalar, kısa hikâyeler, tanıtım yazıları, çizgi romanlar, etkinlikler, resimler, deneyler, oyunlar gibi bölümler ile dergilerin eğitici yönü ortaya çıkmaktadır. Eğlendirirken öğreten, çocuğun gelişimine, ilgisine ve iletişim diline uygun bir yapıda olan çocuk dergileri bu yönleriyle dikkat çeken çocuk edebiyatı ürünlerindedir.

Çocuk dergileri, içinde yaşanan toplumun kültürünü, değerlerini, sosyal yapısını aktarmak; okuma kültürünü, zihinsel ve dilsel becerileri geliştirmek amaçlı çıkarılan işlevsel yayınlardır. Ayrıca geçmişten bu yana incelenen dergilerde çocuğun konumlandırıldığı yeri ve çocuğa bakışı görmemiz açısından da bu yazılı materyaller önemlidir.

Çocuk edebiyatı ile öğretim programı arasında sıkı bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Çocuk edebiyatı ürünlerinin, çocuğun gelişim düzeyine ve Türkçe Dersi Öğretim Programı’na uygun bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Çocuğun karşılaştığı her çocuk edebiyatı ürünü titiz bir çalışmanın sonunda ortaya çıkmalıdır. Programda belirlenmiş temaların, çocuk edebiyatı ürünlerinden olan çocuk dergilerinde öğrencilere ne oranda kazandırıldığını görmek amacıyla bu araştırmanın sonucu önemlidir.

Çocukların talepleri doğrultusunda çeşitliliği artan, çocuk dünyasına seslenen “Çocuk dergilerinde yer alan temalar Türkçe Dersi Öğretim Programı ile uyumlu mu?”, “İncelenen dergilerde yer alan konular ve metin türleri nelerdir?”, “Temalar hangi metin türlerinde verilmiştir?” ve “Metinlerin kaynak metin olarak kullanılma durumu nedir?” gibi sorular araştırmamıza yön vermiştir.

Birinci alt problem olan, “Ülkemizde yayınlanan çocuk dergilerinde hangi temalar ağırlıklı olarak kullanılmaktadır?” sorusuna cevap olarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 15. Çocuk Dergilerinin Temalara Göre Dağılımı

Dergi Adı	Bilim Çocuk	Mavi Kırangıç	TRT Çocuk	Bilge Çocuk	Çamlıca Çocuk	MinikaGO
Erdemler	1 (%0,37)	25 (%9,51)	8 (%3,01)	19 (%5,51)	10 (%3,51)	12 (%3,77)
Millî Kültürümüz	4 (%1,47)	18 (%6,84)	28 (%10,53)	7 (%2,03)	28 (%9,82)	17 (%5,35)
Millî Mücadele ve Atatürk	-	1 (%0,38)	7 (%2,63)	2 (%0,58)	-	-
Birey ve Toplum	6 (%2,21)	-	6 (%2,26)	5 (%1,45)	2 (%0,70)	2 (%0,63)
Okuma Kültürü	31 (%11,40)	2 (%0,76)	35 (%13,16)	9 (%2,61)	29 (%10,18)	33 (%10,38)
İletişim	14 (%5,15)	2 (%0,76)	1 (%0,38)	6 (%1,74)	12 (%4,21)	8 (%2,52)
Hak ve Özgürlükler	-	-	-	3 (%0,87)	5 (%1,75)	12 (%3,77)
Kişisel Gelişim	40 (%14,71)	66 (%25,10)	33 (%12,41)	41 (%11,88)	14 (%4,91)	48 (%15,09)
Bilim ve Teknoloji	72 (%26,47)	11 (%4,18)	28 (%10,53)	101 (%29,28)	31 (%10,88)	58 (%18,24)
Sağlık ve Spor	10 (%3,68)	24 (%9,13)	33 (%12,41)	17 (%4,93)	19 (%6,67)	15 (%4,72)
Zaman ve Mekân	5 (%1,84)	22 (%8,37)	19 (%7,14)	15 (%4,35)	9 (%3,16)	8 (%2,52)
Duygular	1 (%0,37)	-	5 (%1,88)	4 (%1,16)	3 (%1,05)	30 (%9,43)
Doğa ve Evren	52 (%19,12)	34 (%12,93)	41 (%15,41)	41 (%11,88)	29 (%10,18)	29 (%9,12)
Sanat	5 (%1,84)	9 (%3,42)	4 (%1,50)	6 (%1,74)	7 (%2,46)	2 (%0,63)
Vatandaşlık	-	1 (%0,38)	4 (%1,50)	1 (%0,29)	1 (%0,35)	-
Çocuk Dünyası	31 (%11,40)	48 (%18,25)	14 (%5,26)	68 (%19,71)	86 (%30,18)	44 (%13,84)
TOPLAM	272 (%100)	263 (%100)	266 (%100)	345 (%100)	285 (%100)	318 (%100)

Kapsama dâhil edilen dergilerde toplam 1749 metin incelendiğinden bu metinlerle aynı sayıda da tema işlenmiştir. Tablodan da anlaşılacağı üzere her tema alanında metin örneklerine rastlanan dergi Bilge Çocuk dergisidir. İncelenen dergilerde tema alanında en büyük paya sahip olanlar; *Bilim ve Teknoloji*, *Çocuk Dünyası*, *Doğa ve Evren*, *Kişisel Gelişim* temalarıdır. *Vatandaşlık*, *Millî Mücadele ve Atatürk*, *Hak ve Özgürlükler*, *Birey ve Toplum* temalarının metin sayılarına oranla dergilerde en az paya sahip olan, en az rastlanılan temalar olduğu tespit edilmiştir.

2019 TDÖP’te zorunlu temalardan biri olan *Millî Mücadele ve Atatürk* temasına genel olarak dergilerde az rastlanması günümüz çocuk dergilerinde görülen önemli bir eksikliklerdir. Çalışmanın sonuç ve değerlendirmesinin araştırma yılları ile sınırlı olduğu

araştırmanın sınırlılıkları bölümünde belirtilmiştir. Bulgular, elde edilen toplam temaya oranla *Erdemler* ve *Millî Kültürümüz* gibi zorunlu temalara da az rastlandığını ortaya koymaktadır. Dergilerin yayın politikaları ve amacı gereği bazı temaların yoğun olarak işlenmesi olağandır. Bu yüzden çocukların karşılaştığı çocuk edebiyatı ürünlerinden çocuk dergileri, programda belirtilen bütün temaları içermek zorunda değildir. Temalar, 2019 TDÖP'teki tasnife uygun olarak müstakil bir biçimde değerlendirilmiştir. Tabloda oranı az olan temaların, bağımsız bir tema olarak işlenmese de belirli gün ve haftalar, takvim yaprakları gibi bölümlerde yansımaları görülmektedir.

İncelenen çocuk dergilerinde *Erdemler* temasına *Bilim Çocuk* dergisinin yalnızca bir sayısında rastlanmıştır. Bu tema ile ilgili metne %9,5 oranıyla en fazla *Mavi Kırangıç* dergisinde yer verilmiştir. Bu dergide, erdemlere ve değerlere verilen önem konusunda çok sayıda yazı yer almaktadır. Sosyal, ahlaki değerler sıkça işlenmiştir. Sosyal değerler içinde dayanışmanın, yardımlaşmanın önemi vurgulanmıştır. Sosyo-kültürel yapının korunması amacıyla doğrudan öğreti yoluna başvurmadan temalar, kurgusal yapılarla sezdirilerek işlenmiştir. Dinî değerler, Peygamberimizin davranış ve yaşayışı örneklerle anı türüyle birlikte anlatılmıştır.

Millî Kültürümüz teması en fazla, her derginin toplam metin sayısı göz önünde bulundurulduğunda %10,5'lik bir paya sahip olan *TRT Çocuk* dergisinde işlenmiştir. *TRT Çocuk* ve *Çamlıca Çocuk* dergilerinin bir yıl boyunca incelenen sayılarında 28 defa *Millî Kültürümüz* temasına rastlanmasına rağmen dergilerin toplam metin sayısı içindeki oran önemlidir. Toplumsal değerlerin işlendiği bu tema, metinlerde işlenmesi öngörülen temalardandır. Çocuğun ulus bilinci konusunda duyarlı hâle getirilmesinde, içinde bulunduğu toplumu ve değerleri geleceğe taşınmasında kültüre ait unsurların metinlerde yer alması gerekir. Kültürünü özümsemesini sağlayacak metinler, çocuğun günlük yaşamına da yansiyacaktır.

Millî Mücadele ve Atatürk temasına *Bilim Çocuk*, *Çamlıca Çocuk* ve *MinikaGO* dergilerinde rastlanmamıştır. *Mavi Kırangıç* dergisinin incelenen on iki sayısında bu temaya sadece bir defa rastlanmıştır.

Birey ve Toplum temasına *Mavi Kırangıç* dergisinde rastlanmadığı bilgisi tabloda gösterilmiştir.

Okuma Kültürü teması *Mavi Kırangıç* ve *Bilge Çocuk* dergileri haricinde dengeli bir dağılım göstermiştir. Bu tema en fazla %13,1'lik bir paya sahip olan *TRT*

Çocuk dergisinde işlenmiştir. Çocukların bireysel okuma listesi oluşturabilmesinde, okuma becerilerinin gelişmesinde, sözlük alışkanlığı kazanmasında, sözcük dağarcığının gelişmesinde, Türkçe kullanımına dikkat edilmesinde, dilin incelikleri ve güzellikleri fark edip kullanmasında katkı sağlayacaktır.

İletişim teması, TRT Çocuk dergisinde sadece bir defa rastlandığından incelenen altı dergi içinde en az orana sahip olduğu görülmüştür.

Hak ve Özgürlükler teması da en az işlenen temalar arasındadır. Bilim Çocuk, Mavi Kırılma ve TRT Çocuk dergilerinde bu temaya dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Haklarını bilen, başkalarının haklarına saygı duyan bireylerin bu tema altındaki ilkeleri bilinçli bir şekilde kavraması gerekmektedir. Demokrasinin ilkeleri eğitimle öğrenilir. Çocuğun ailesinde, çevresinde ve okulda bu ilkelerin yerleştiği, geliştirildiği görülmektedir. Ebeveyn, arkadaş, öğretmen, kitle iletişim araçları ve ders materyalleri ilkelerin kavranması konusunda yardımcı olmaktadır. Bunun yanında anlatı ürünleri, yazılı materyaller ve metin türleri demokrasi ilkelerinin iletileri barındırması açısından önemlidir.

Kişisel Gelişim teması altı dergide de yoğunlukla işlenmiştir. Mavi Kırılma dergisinde *Kişisel Gelişim* teması %25,1'lik bir paya sahiptir. Bu tema alanında daha çok beceriler konusu işlenmiştir. *Bilim ve Teknoloji* teması %29,2'lik bir oranla en fazla Bilge Çocuk dergisinde işlenmiştir. *Sağlık ve Spor, Zaman ve Mekân* temaları incelenen altı dergide de işlenmiştir. *Duygular* temasına Bilim Çocuk dergisinde yalnızca bir defa rastlanırken, Mavi Kırılma dergisinde rastlanmadığı tespit edilmiştir. *Doğa ve Evren* temasının incelenen her dergide sıklıkla işlendiği görülmüştür. *Sanat* temasının dergilerin incelenen sayılarında çok az işlendiği görülmüştür. Estetik bilincin gelişmesi ve sanatsal değerlerin fark edilmesinde; dünya ve Türk kültürüne, sanata dair temalar işlenmelidir. *Vatandaşlık* temasına dair Bilim Çocuk ve MinikaGO dergilerinde herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. *Çocuk Dünyası* teması altı derginin incelenen sayılarında işlenmiştir.

Temalarda dengeli bir dağılım olmasa da çeşitli konu önerileriyle çocukları buluşturan, farklı metin türleri ile karşılaştıran, çocuğun gelişim ve eğitimine katkı sağlayan çocuk dergilerinin çocuk edebiyatında önemli bir yeri vardır. İncelenen dergilerden hareketle günümüz çocuk dergilerinin daha çok bilgi aktarmaya ve becerileri geliştirmeye dayalı temaları temel aldığı görülmüştür.

Eski dönem çocuk dergilerinde eğitsel işlevi yerine getirmek, çocuğu toplumsal kalıplara uygun yetiştirmeyi hedefleyen bir birey hâline getirmek amaçlanırken günümüz çocuk dergilerinin yüklendiği vasıf değişmiştir. Günümüz çocuk dergilerinde de eğitsel işlev ve ahlaki öğretiler yer almaktadır ancak yayıncılar, çocuğu bir kalıba sıkıştırmaktan ve tekdüzelikten mümkün olduğunca uzak durmaya çalışır. Çocuğun gündeminde olan metinlere yer veren, onun dünyasına saygı duyan, keşif ve merak duygularını besleyen, eğlendirirken öğreten, çocuk iletişim diline ve çocuk gerçekliğine uygun yapıda olan bu dergiler incelenmeye değerdir.

Temaların, konular ve metin türleri ile işlenerek verildiği görülmektedir. İnceleme kapsamındaki her dergi amacı doğrultusunda ve yayın politikasına uygun bir şekilde bazı temaları sıklıkla işlemiştir.

İkinci alt problem olan, “ İncelenen çocuk dergilerinde yer alan konular nelerdir?” sorusunun cevabı bulgular kısmında ortaya konulmuştur. Bu bölümde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Çocuk edebiyatı yazarının ürünlerini ortaya koyarken çocuğun dünyasından yola çıkıp, çocuğun gözünden olaylara bakması önemlidir. Konu seçiminde, hitap ettiği yaş grubunun özelliklerine ve ilgisine dikkat etmelidir.

İncelenen dergilerde çağımıza uygun *bilim, teknoloji* gibi konular sıkça işlenmiş ve bilimsel bir yaklaşım benimsenmiştir. *Tabiat olayları* bilimsel bir yaklaşımla açıklanmaya çalışılmıştır. İnsanların doğa konusundaki merakı, doğa olaylarını anlama çabaları dergilere de yansımıştır. Şimşek, kar, yağmur gibi tabiat olayları genellikle makale türünde görsellerle de desteklenerek anlatılmıştır.

Bitkiler, hayvanlar, şehirler, ülkeler gibi tanıtlımlarda; çocuklarda yaşadıkları çevreyi, aynı dünyayı paylaştıkları varlıkları erken yaşta tanıma ve çevre bilinci kazandırmak amaçlanmıştır.

Dergilerde çoğu zaman *hayvanlar* kişileştirilir ve konuşturulur. Bu kahramanlar üzerinden çocukların dünyasına farklı deneyimler eklenir. İnsan dışındaki varlıkların insan gibi konuşması ve bu sürece çocuğun da dâhil edilmesi, hayal dünyasındaki varlıkların yansımaları görmesi çocuk için mutluluk kaynağıdır.

Çocuk edebiyatında metinlerde konu seçiminin önemli bir yeri vardır. Çocuğun kişilik kazanmasında, içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasında, becerilerinin geliştirilmesinde, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmasında seçilen konular önemlidir.

Yazarın hitap ettiği kitlenin gelişim özelliklerine ve daha birçok değişkene dikkat etmesi ve bu konuda hassasiyet göstermesi gerekir. Konular gerçek hayattan kopuk olmamalı, doğal ve gerçek konular yer almalıdır.

Edebiyat alanında yetişkinler için konu sınırlaması yoktur. Çocuk edebiyatında ise çocuğun gelişim dönemlerine uygun konular çeşitlilik gösterir. Çocuğun gerçekliği, dünyayı algılama biçimi, ilgisi gibi değişkenler konu seçimine etki etmektedir.

İncelenen dergilerde konu çeşitliliğinin çok olması, zengin görsellerin kullanılması, farklı etkinliklerin yer alması, sorgulamaya yönlendiren metinlerin olması konuşma becerisinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Çocuk okuduğu metin üzerinde düşünmek ve düşüncelerini çevresindekilerle paylaşmak isteyecektir. Dergilerde *sokak oyunları* konusunun işlendiği bölümlerde arkadaşlarla oynanacak oyunlar ve oyun kuralları anlatılır. Okurdan da anlatılanları içselleştirmesini ve arkadaşlarıyla birlikte iletişim içinde uygulamaya geçirmesini istemektedir.

Araştırma sonucunda incelenen dergilerde en çok işlenen konular şunlardır: *keşif ve icatlar, kültür, bilim insanları, şehirler, evren, doğa, spor, beceri, hayvanlar, eğlence, oyun.*

Üçüncü alt problem olan, “İncelenen dergilerde metinler hangi türlerde verilmiştir?” sorusuna cevap olarak aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 16. Çocuk Dergilerinin Metin Türlerine Göre Dağılımı

Türler	Dergiler					
	Bilim Çocuk	Mavi Kırangıç	Trt Çocuk	Bilge Çocuk	Çamlıca Çocuk	MinikaGo
Bilgilendirici Metinler	184 (%67,65)	202 (%76,81)	125 (%45,96)	151 (%43,77)	119 (%41,75)	173 (%54,40)
Hikâye edici Metinler	1 (%0,37)	25 (%9,51)	37 (%13,60)	38 (%11,01)	83 (%29,12)	54 (%16,98)
Şiir	-	-	-	-	4 (%1,40)	13 (%4,09)
Diğer Türler	46 (%16,91)	23 (%8,75)	33 (%12,13)	85 (%26,64)	57 (%20,00)	75 (%23,58)
Karma Metin	41 (%15,07)	13 (%4,94)	77 (%28,31)	71 (%20,58)	22 (%7,72)	3 (%0,94)
Toplam	272 (%100)	263 (%100)	272 (%100)	345 (%100)	285 (%100)	318 (%100)

Metin türleri konusunda altı derginin incelenen sayılarında tabloda görüldüğü gibi *şiir* tür tasnifine çok az yer verilmiştir. Bilim Çocuk, Mavi Kırangıç, TRT Çocuk ve Bilge Çocuk dergilerinde *şiir* türü metinlerine rastlanmamaktadır. Şiir türü tasnifinde

yer alan şiir ve halk edebiyatı ürünlerinden mani, ninni, şarkı, türkü gibi yazıların olmaması söz konusu dergilerin eksik yönlerini ortaya koymaktadır. MinikaGO dergisinin incelenen on iki sayısında da şiir türüne yer vermesi, çocuğun dünyasına seslenmek ve dil becerilerini geliştirmek adına olumlu bir bulgudur.

Çocuk bakışına uygun konuların birden çok türden metni içinde barındırması ve görsel öğelerle bunu desteklemesi okuma alışkanlığının edinilmesi açısından önemlidir.

İncelenen altı dergide de *bilgilendirici metin* en sık kullanılan türdür. Dergiler; öğretimin zenginleşmesini, bilgi ve kültürün yükselmesini, edinilen bilgilerin daha da derinleşmesini sağlar. *Bilgilendirici metinlerde* bilgilerin doyuruculuğu, bilgilerin gerçekliği ve güncelliği çocuğun zihinsel gelişimine katkı sağlamaktadır. İncelenen dergilerde, bilgilendirme amacının metinlere yansıdığı görülmekle birlikte eğlendirici, ilgi çekici konular ve üslupların da kullanıldığı saptanmıştır. Sıkıcılıktan uzak, samimi ve akıcı bir dilin, görsellerle oluşturulan zenginliğin çocuk dünyasıyla örtüştüğü görülmektedir.

Tanıtımı yapılan hayvanların ağzından, hayvanlar konuşuyormuş gibi *söyleşi* türünde anlatılması dikkat çekici bir öğretim yöntemidir.

Metinlerde, çocuğun dil ve kavram gelişimine katkı sağlayacak bölümler yer almaktadır. Bazı metinlerde istenilen mesajın verilmesi, temanın doğrudan aktarılması ve konunun içselleştirilmesi adına kelimelerin üstü renkli bir fonla çizilmiş hâlde verilmiştir. Bu kelimeler ve kavramlar özellikle vurgulanmak istenir. Böylece çocuklarda okuma, anlama becerileri gelişir. Dil bilinci oluşmasını sağlayan bu tür bölümlerde sözlük kullanma alışkanlığı da çocuğa kazandırılır. Dil bilinci hassasiyeti, kendi kültürüne yabancılaşmamak adına önemlidir.

Evrensel değerlerin yer aldığı, Erdemler, İletişim, Çocuk Dünyası gibi temaların kullanıldığı *masal* ve *hikâye* gibi türler çocuğun eğitiminde kullanılabilir. Böylece soyut kavramların bazı metin türlerinde aktarılması çocuğun daha kolay algılamasını sağlayacaktır.

İncelenen dergilerdeki bazı metinlerde tür ayırımında netlik yoktur. İncelenen dergilerde bazı türlerin iç içe yer alabildiği ve birbirine destek vererek anlatımı güçlendirdiğini belirtmek mümkündür. Bu türler *karma metin* tasnifinde incelenmiştir.

Dergilerin çoğunda yer alan, soru-cevap, zekâ oyunu, kelime oyunu, bulmaca gibi metinler çocuğun zihinsel becerilerini aktif hâle getirerek daha kolay anlamalarını sağlamaktadır.

Dergilerdeki metinlerde *makale* türünde farklı uzmanlık alanlarıyla ilgili terimler yer almaktadır. *Haber metni* türünde işlenen temalar ve konuların kalıcılığının artması, dinleme becerilerinin gelişmesi için metnin sonunda karekod kutucuğu yer almaktadır.

İncelenen dergilerde okurla etkileşim konusuna önem verilmiştir. Bu etkileşim çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Etkileşimin yoğun olduğu bölümler şunlardır: *sizden gelenler, okuyucudan gelenler, gözlem defteri, dergilerin giriş sayfasında bulunan editör yazıları*.

Dördüncü alt problem olan “Metinler, konu ve tür bakımından temalarla uygunluk gösteriyor mu?” sorusunun cevabına yönelik bulgular şu şekildedir:

İncelenen dergilerin çoğu sayısında özellikle bilgilerin aktarıldığı metinlerde sadelik ve açıklık dikkati çekmektedir. Temalar ve metin türleri üzerine ders kitaplarının incelendiği tezler ve makaleler tarandığında metinlerin uygun temalarda verilmediği, işlenen temaların belirlenen metin türlerine uyumlu olmadığı görülmüştür. 71 sayı incelenen kapsam dâhilindeki altı farklı dergide bu konuda bir uyumsuzluğa rastlanmamıştır.

Dergilerde metinlerarasılık söz konusudur. Öncelikle aylık kapak konusu, dergilerin içeriğinde yer alan bazı metinlerin de konusu olmuştur. Dergilerin giriş bölümünde o ayın konusuna ilişkin bilgiler, sıcak ve samimi bir üslupla aktarılır. Bilim Çocuk dergisinde “Topraksız Tarım” başlıklı makalede canlı görsellerle destekli bilgiler yer almaktadır. Bir sonraki bölümde bu konuyla ilgili bir etkinliğe yer verilir. Böylece konuların iyice pekişmesi ve bilgi okuryazarlığın gelişmesinde bu yöntem önemlidir.

Dergilerde dersler bağlamında da metinlerarasılık mevcuttur. Fen ve Teknoloji, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkçe, Beden Eğitimi, Matematik, Bilişim gibi derslerde yer alan konularla ilişkilendirilen metinler yer almaktadır.

TRT Çocuk ve Mavi Kırlangıç dergilerinde “Yeşilcan’ın Maceraları” üst başlıklı bölüm yer almaktadır. Ortak kullanılan bu metinlerde Erdemler, Çocuk Dünyası, Kişisel Gelişim gibi temaların çizgi roman türünde aktarıldığı görülmüştür.

İncelenen dergilerde bilim insanlarının hayatı çoğunlukla çizgi roman türünde aktarılmıştır. Bilgilerin sıkıcılıktan uzak, hareketli ve canlı bir kurguyla harmanlanmış olarak aktarılması çocukların ilgisini çekecektir. Tutkulu bir şekilde çalışan, üretken ve başarılı insanların hayatını okuyan çocukta da bir süre sonra benzer tutkular zuhur edecektir. Bu bağlamda bazı temaların, konuların veya bilgilerin uygun metin türlerinde aktarılması önemlidir.

Bilim Çocuk dergisinde *Bilim ve Teknoloji*, *Doğa ve Evren* temaları makale, *Çocuk Dünyası* teması bulmaca, *Kişisel Gelişim* teması kılavuz, *Okuma Kültürü* teması tanıtım yazısı ve mektup türlerinde daha çok verilmiştir.

Mavi Kırılmaç dergisinde *Bilim ve Teknoloji* teması söyleşi, *Çocuk Dünyası*, *Kişisel Gelişim* temaları kılavuzlar, *Doğa ve Evren*, *Sağlık ve Spor*, *Sanat* temaları makale, *Millî Kültürümüz*, *Zaman ve Mekân* temaları gezi yazısı, *Erdemler* teması çizgi roman türünde daha çok işlenmiştir.

TRT Çocuk dergisinde *Bilim ve Teknoloji*, *Doğa ve Evren*, *Millî Kültürümüz*, *Sağlık ve Spor* temaları karma metin, *Millî Mücadele ve Atatürk* teması özlü sözler, *Kişisel Gelişim* teması kılavuzlar, *Zaman ve Mekân* teması gezi yazısı, *Okuma Kültürü* teması tanıtım yazıları türünde daha çok işlenmiştir.

Bilge Çocuk dergisinde *Bilim ve Teknoloji*, *Doğa ve Evren* temaları en çok karma metin türünde verilmiştir. *Sağlık ve Spor* teması söyleşi, *Çocuk Dünyası* teması bulmaca, *Kişisel Gelişim* teması kılavuzlar, *Zaman ve Mekân* teması gezi yazısı, *Erdemler* teması anı türünde daha çok işlenmiştir.

Çamlıca Çocuk dergisinde *Çocuk Dünyası* teması bulmaca, *Bilim ve Teknoloji*, *Doğa ve Evren* temaları haber metni, *Okuma Kültürü* teması sözlük, *Millî Kültürümüz* teması gezi yazısı türünde daha çok işlenmiştir.

MinikaGO dergisinde *Bilim ve Teknoloji* teması söyleşi, *Doğa ve Evren*, *Hak ve Özgürlüklerimiz* temaları makale, *Kişisel Gelişim* teması kılavuz ve makale, *Çocuk Dünyası* teması bulmaca, *Duygular* teması şiir, *Millî Kültürümüz* teması gezi yazısı, *Okuma Kültürü* teması tanıtım türünde daha çok işlenmiştir.

Beşinci alt problem olan “İncelenen dergilerde yer alan metinlerin kaynak metin olarak kullanılma durumu nedir?” sorusunun cevabına yönelik bulgular ve değerlendirmeler şu şekildedir:

Genellikle klasik metinlerden ve tekdüze etkinlik sayfalarından oluşan Türkçe ders kitaplarının çocuğun yaşına, ilgisine ve hazırbulunuşluğa uygun nitelikli metinler sunabilmek adına yeniden düzenlenmesi gerekebilir. İncelenen dergilerdeki metinlerde yazı yoğunluğunun genellikle az olduğu, görsellerin sıklıkla kullanıldığı görülür.

Dergilerdeki incelenen metinler genellikle çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda oluşturulmuş, çocuk edebiyatına uygun ve okuma becerilerini geliştirici bir niteliğe sahiptir. Metinler, çocukların merak duygularını, ilgilerini canlı tutacak ve dil zevki kazandıracak yapıdadır. Bilimsel bilgiler görsellerle zenginleştirilmiş bir biçimde aktarılmıştır. Bazı metinlerde iletiler ve konular örtük bir şekilde düşsel bir kurguyla verilirken bazılarında ise açıkça verilmiştir.

Yazınsal metinlerin, çocuk edebiyatı ürünlerinin 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan temalarla uyumunun incelenmesinin en büyük faydası bu temalara göre ders kitaplarına kaynak metin sunmaktır. Bu yönde seçilen metinler öğretmen için de en önemli kaynaktır.

Türkçe ders kitabında çocuk dergilerden bir metin kullanım örneği şu şekildedir: Bilim Çocuk dergisinde her ay yer verilen “Simit ve Peynir’le Bilim İnsanı Öyküleri” üst başlıklı bölüm 2020 yılında MEB yayınlarınının 8. sınıf Türkçe ders kitabında Aziz Sancar’ın hayat hikâyesinin aktarımında kullanılmıştır.

Dergilerde yer alan metinlerde bir bütünlük ve tutarlılık vardır. Bu metinler, çocuklara okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırma, çocuklarda dil becerisini geliştirme ve Türkçe derslerine katkı sağlama konusunda önemlidir.

Çocuk gerçekliğini yakalayan, çocuk psikolojisinden anlayan ve çocuk dilini kullanan metinler, çocuk edebiyatının vazgeçilmez araçlarıdır. Yazınsal metinlerde telkin önemlidir. Dergilerde yer alan metinlerle çocuğa telkin yoluyla verilmek istenen temalar, konular ve değerler verilir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda çocuk dergilerinin çocukları çeşitli metin türleri, konu alanları ve temalarla karşılaştırdığı; eğlenceli ve öğretici içeriğiyle dikkat çekici bir edebiyat ürünü olduğu anlaşılmıştır.

Kapsam dâhilindeki dergilerin olumlu özelliklerinin yanı sıra olumsuz sayılabilecek özellikleri de araştırma sonucunda ortaya konulmuştur. İncelenen dergilerden Bilge Çocuk dergisi market, özel okul, giyim, yiyecek ve içecek markaları gibi reklam sayfalarına sıklıkla yer vermiştir. MinikaGO dergisinde operatörler, özel

okullar, bankalar, marketler, kitapevleri ve tüketim ürünlerinin olduğu reklam sayfaları yer almaktadır. Çamlıca Çocuk dergisinin içeriğinde olmasa da dış kapağında bir giyim firmasının reklamına yer verilmiştir. Bilim Çocuk dergisinde genellikle kitap tanıtımları ve yayınevlerine yönelik reklam sayfaları yer almaktadır. Çocukların birer tüketicisi olarak görüldüğü bu durum ve tutumdan uzak durmak gerekir. TRT Çocuk dergisi yayın politikası gereği TRT Çocuk kanalı yayın akışı haricinde hiçbir reklamı kabul etmemiştir. Mavi Kırılmaç dergisinin incelenen sayılarında da herhangi bir reklam sayfasına rastlanmamıştır.

Türkçeyi özenli kullanma konusunda katkı sağlaması beklenen çocuk dergilerinde yazım ve noktalama kurallarına kimi zaman uyulmadığı görülmüştür.

Bu bulgular ve değerlendirmeler ışığında önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Öğretim programlarının genel ve özel amacına uygun bireyler yetiştirmek için onlara ulaşmanın en güzel yolu yazınsal metinlerdir. Metinler, alanında uzmanlar tarafından çocukların ilgi, yaş ve sınıf seviyelerine uygun olmasına dikkat edilerek sınıflandırılmalıdır. Yanlış bir metin seçimi, çocuklarda onarılmazı güç davranış ve ruhsal bozukluklara sebep olabilir. Çocuk ilgisine ve düzeyine uygun metinler, çocukların okuma gelişimini ve alışkanlığını destekler. Çocukta dil bilinci oluşturur.

- Çocuklara düşünmenin, sorgulamanın, merakın, hayal gücünün önemi ve değerinin öğretilmesi, sezdirilmesi gerekmektedir. Yaratıcılığın gelişmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinin etkisi büyüktür. Vaktinin çoğunu okulda geçiren öğrenciler için, sınıfça dergiye abone olmaları ve dergilerin öğrenciler tarafından okunması sağlanmalıdır.

- Bilişim çağında olduğumuzdan kitle iletişim araçlarını okuma sürecinden soyutlamamak, onları bu süreçte sorun olarak görmemek gerekir. Medya okuryazarlığı alanıyla da ilişkili olarak bu unsurların birbirine katkı sunması ve birbirlerinden beslenmesi doğru olandır.

- Çocuk dergilerine ulaşımın kolaylaştırılması, dergilerde yer alan reklamların azaltılması, kurum ve kuruluşların çocuklara hitap eden nitelikli dergi çeşitliliğini artırması gerekmektedir.

- Çocuk dergilerinde Millî Mücadele ve Atatürk, Millî Kültürümüzü yansıtan metinlerin sayısı millî kimlik bilincini oluşturmak adına arttırılmalıdır. Kültürün devamı

için çocukların kültürünü tanıyıp benimsemeleri gerekmektedir. Dergilerin yayın politikalarına uygun temaları sıklıkla işlenmesi olağandır ancak zorunlu tema alanlarından konulara dergilerde daha fazla yer verilmesi içeriği zengin bir hâle getirebilir.

- Öğretmen, ders kitaplarında yer alan metinlerin yetersiz olduğunu gördüğünde temaya uygun olarak dergilerdeki metinlerden faydalanabilir. Çocuk dergilerindeki metinlerin öğretmenler tarafından tanınması ve öğretim programında yer alan temalarla ilişkisi doğrultusunda öğrenci ile tanıştırılması önemlidir. Böylece, hem program amacına ulaşacak hem de metin çeşitliliği sağlanmış olacaktır.

- Bilgilendirici metinlerin dergilerde yoğun bir şekilde kullanılması dikkate değer bir bulgudur. Çocukların ilgisini canlı tutmak ve sıkılmalarını önlemek amacıyla salt öğreticilikten uzak hem eğlenceli bir üslup hem de zengin görsel içeriğiyle bu metinler önemli materyallerdir. Özellikle genel kültür seviyesinin yükselmesi konusunda bu tür bilgilendirici metinler kaynak metin olarak kullanılabilir.

- Halk edebiyatı ürünlerine, incelenen dergilerde çok az rastlanmaktadır. Atasözleri, deyimler gibi kültürümüze ait, dilimizin güzelliğini yansıtan bu türlerin daha çok kullanılması gerekmektedir. Ayrıca çocuğun ruhunu besleyen ve anlam evrenine hitap eden şiir türünün de dergilerde daha sık yer alması gerekir.

- Metinler, hangi türde verilirse o türün özelliklerini yansıtacak şekilde oluşturulmalıdır. Karma metin olarak tasnif edilen türler dergilerde çeşitlilik sağlasa da işlenen bazı konuların, türünün özelliğini net bir şekilde yansıtan ve kafa karışıklığına neden olmayan metinlerde gelişim göstermesi önemlidir.

- İncelenen dergilerde tiyatro türüne yer verilmediği tespit edilmiştir. Dergide yer verilen metinlerden bazıları tiyatro metnine dönüştürülebilir canlılıktadır.

- Dergilerdeki konu ve iletilerin öneminin yanı sıra bunların nasıl aktarıldığı da önemlidir. Bilgilendirici metinler aşırı öğreticilik ve müdahalecilikten uzak durmalıdır. İletiler, tema ve türe uygun olarak örtük şekilde verilebilir.

- Temalara uygun metin seçimine dikkat edilmelidir.

- Çocuk dergilerinde geçmişte işlenen temalar ile günümüz çocuk dergilerinde işlenen temaların birbiriyle karşılaştırılmasına yönelik bir araştırma konusu önerilebilir.

- İncelenen metinler tema, konu ve metin türleri bağlamında öğrenci seviyesine uygunluğu dikkate alınarak ders kitaplarına kaynak metin olarak sunulabilir. EBA projesi kapsamında bazı dergiler öğrencilere ücretsiz olarak sunulmaktadır. Bu fırsatın kullanılması ve varsa uygun olmayan içeriklerin belirlenip çıkarılması gerekmektedir.

- İncelenen dergilerde Ahmet Muhip Dıranas, Mustafa Ruhi Şirin, Mevlana İdris Zengin, Bestami Yazgan gibi önemli yazar ve şairlerin yazılarına yer verilmiştir. Edebî zevk uyandıracak nitelikte metinlerin sayısı çoğaltılabilir.

KAYNAKÇA

- Alabaş, R. (2014). *Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim ve Tarih Anlayışı Açısından İncelenmesi (1928- 1950)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altunbay, M. (2015). Çocuk Dergilerinin Kısa Ömürlü Olma Nedenleri (1869-1928). *II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler*, 23-24 Ekim 2015, İstanbul, Türkiye, ss. 631-636.
- Arıcı, A. F. (2010). Çocuk Edebiyatının Kaynakları. İçinde; *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. (2. Baskı), (Ed: Ö. Yılar ve L. Turan), ss. 67-200. Ankara: Pegem Akademi.
- Arıcı, A. F. (2018). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Baki, Y., Karakuş, N. (2012). *Türkçe Öğretiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Barın, E., Demir, C. (2008). *Türk Dil Bilgisi 2: Biçim Bilgisi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Barutçu , T. (2010). *Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) Dergilerindeki Çeviri Metinler Ve Dış Dünya Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 247, Temmuz.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 248, Ağustos.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 249, Eylül.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 250, Ekim.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 251, Kasım.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 252, Aralık.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 253, Ocak.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 254, Şubat.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 255, Mart.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 256, Nisan.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 257, Mayıs.
- Bilim Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 258, Haziran.
- Bilge Çocuk Dergisi,(2018). Sayı: 23, Temmuz.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 24, Ağustos.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 25, Eylül.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 26, Ekim.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 27, Kasım.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 28, Aralık.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 29, Ocak.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 30, Şubat.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 31, Mart.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 32, Nisan.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 33, Mayıs.
- Bilge Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 34, Haziran.
- Cemiloğlu, M. (2001). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Coşkun, E. ve Taş S. (2008). Ders Kitaplarına Metin Seçimi Açısından Türkçe Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 29, Temmuz-Ağustos.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 30, Eylül.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 31, Ekim.

- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 32, Kasım.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 33, Aralık.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 34, Ocak.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 35, Şubat.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 36, Mart.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 37, Nisan.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 38, Mayıs.
- Çamlıca Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 39, Haziran.
- Çeçen M.A., Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi. *Millî Eğitim*, 35(173), 39-49.
- Çetinkaya, B. (2006). *Türkiye Türkçesinde Mutluluk ve Üzüntü Göstergeleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çokum, S. (1988). 1987’de Çocuk Edebiyatında Masal, Hikâye ve Roman. İçinde; *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, (Ed. M. R. Şirin), ss.17-84. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Demirel, Ş., Çeçen M.A., Seven S., Tozlu N. ve Uludağ M.E.(2010). Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatında Türler. İçinde; *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. (Ed: Ş. Demirel), ss.147-357. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, S. (2007). Çocuk Kitaplarının Çocuğun Sanat Eğitime Katkısı. *II.Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 04- 06 Ekim 2007, Ankara, Türkiye, AÜEBF Yayınları, ss. 111-115.
- Dursunoğlu, H. (2010). Çocuk- Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı. İçinde; *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. (2.Baskı), (Ed: Ö. Yılar ve L. Turan), ss. 1-36. Ankara: Pegem Akademi.
- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınları.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güneş, F. (2014). *Türkçe Öğretimi*. (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N. K. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Karasoy, Y., Yavuz, O., Direkci, B. ve Kayasandık, A.(2016). *Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri*. (14.Baskı). Antalya: Sözen Yayınları.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., (1999). *Örnek Edebi Metinlerle Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Hasırcı, S.(2016). *Türkçe Öğretimi* (9.Baskı). Ankara: Anı.
- Kıbrıs, İ. (2016). *Çocuk Edebiyatı*.(7.Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Kırbaş, A. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programları. İçinde; *2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı -1- Genel Çevre*. (2. Baskı). (Ed: A. Akçay ve M. N. Kardaş), ss. 147-165. Ankara: Pegem Akademi.
- Kür, İ. (1991). *Türkiye’de Süreli Çocuk Yayınları*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2018). Sayı: 221, Temmuz.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2018). Sayı: 222, Ağustos.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2018). Sayı: 223, Eylül.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2018). Sayı: 224, Ekim.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2018). Sayı: 225, Kasım.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2018). Sayı: 226, Aralık.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2019). Sayı: 227, Ocak.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2019). Sayı: 228, Şubat.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2019). Sayı: 229, Mart.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2019). Sayı: 230, Nisan.
- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2019). Sayı: 231, Mayıs.

- Mavi Kırlangıç Dergisi, (2019). Sayı: 232, Haziran.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2005). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6,7, 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Komisyon Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8.Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Meriç, C. (2013). *Kültürden İrfana*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- MinikaGO Dergisi, (2018). Sayı: 19, Temmuz.
- MinikaGO Dergisi, (2018). Sayı: 20, Ağustos.
- MinikaGO Dergisi, (2018). Sayı: 21, Eylül.
- MinikaGO Dergisi, (2018). Sayı: 22, Ekim.
- MinikaGO Dergisi, (2018). Sayı: 23, Kasım.
- MinikaGO Dergisi, (2018). Sayı: 24, Aralık.
- MinikaGO Dergisi, (2019). Sayı: 25, Ocak.
- MinikaGO Dergisi, (2019). Sayı: 26, Şubat.
- MinikaGO Dergisi, (2019). Sayı: 27, Mart.
- MinikaGO Dergisi, (2019). Sayı: 28, Nisan.
- MinikaGO Dergisi, (2019). Sayı: 29, Mayıs.
- MinikaGO Dergisi, (2019). Sayı: 30, Haziran.
- Oğuzkan, A. F. (1979). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. (2. Baskı). Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Oğuzkan, A. F. (1983). *Çocuk Edebiyatı*. (3.Baskı). Ankara: Emel Matbaacılık Sanayii.
- Oğuzkan, A. F. (1987). *Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İçinde; *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, (Ed: M. R. Şirin), İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Özdemir, E. (1994). *Yazınsal Türler*. (2.Baskı). Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Özkul, İ. D. (2017). *Çocuk Dergilerinin İçerik ve Görselleri Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sever, S. (1995). *Türkçe Öğretiminde Tam Öğrenme*. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Sever, S. (2003). *Türkçe Öğretiminde Yeni Yapılanma Çalışmaları*. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*, 3-4 Mart 2003, Ankara, ANAÇEV, TÜBAR-13, ss. 22-38.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*. (10.Baskı). Ankara: Tudem.
- Sever, S. (2019). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. (3. Baskı). Ankara: Tudem.
- Şahin, A. (2010). *Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı*. İçinde; *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı* (2.Baskı), (Ed: Ö. Yılar ve L. Turan), ss. 1-36. Ankara: Pegem Akademi.
- Şimşek, H. (2002). *Tanzimat ve Mutlakiyet Dönemi Çocuk Dergilerinin Eğitim Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2000). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. (3. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R. (2017). *Çocuk Yüzlü Yazılar*. (3.Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.

- Tanrıkulu, F. (2014). *Medya Okuryazarlığı Bağlamında Çocuk Dergileriyle Zenginleştirilmiş Türkçe Dersinin Etkililiği: Bir Eylem Araştırması*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Taş. E. B. (2008). *Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Çocuk Eğitimine Katkısı Ve Milliyet Kardeş Dergisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. (11.Baskı). Ankara: TDK Yayınları.
- Terkan, N. (2009). *Türkiye’de Popüler Çocuk Dergilerinde Egemen Söylemlerin Kuruluşu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 94, Temmuz
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 95, Ağustos.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 96, Eylül.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 97, Ekim.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 98, Kasım.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2018). Sayı: 99, Aralık.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 100, Ocak.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 101, Şubat.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 102, Mart.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 103, Nisan.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 104, Mayıs.
- Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Çocuk Dergisi, (2019). Sayı: 105, Haziran.
- Topçu, N. (2019). *Türkiye’nin Maarif Dâvası*. (36. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Türinay, N. (1988). 1987’de Çocuk Şiiri. İçinde; *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. (Ed: M. R. Şirin), ss. 17-84. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Uçan, H. (2016). *Dilbilim, Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi*. (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uçan, H. (2017). *Görmek/Göstermek*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Uludağ, M. E. (2010). Çocuk Edebiyatında Tema ve Sevgi Teması Bağlamında Anne ve Baba Sevgisi. İçinde; *Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. (Ed: Ş. Demirel), ss.83-103. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılar, Ö.(2010). Çocuk Yayınları ve Bu Yayınlarda Bulunması Gereken Temel Unsurlar. İçinde; *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı*. (2.Baskı), (Ed: Ö. Yılar ve L. Turan), ss. 37-66. Ankara: Pegem Akademi.

EKLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Ek 1: Bilim Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği	163
Ek 2: Mavi Kırlangıç Dergisi Kapak Konusu Örneği	164
Ek 3: TRT Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği	165
Ek 4: Bilge Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği	166
Ek 5: Çamlıca Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği	167
Ek 6: MinikaGO Dergisi Kapak Konusu Örneği	168

Ek 1: Bilim Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği

Ek 2: Mavi Kırlangıç Dergisi Kapak Konusu Örneği

Ek 3: TRT Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği

Ek 4: Bilge Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği

Ek 5: Çamlıca Çocuk Dergisi Kapak Konusu Örneği

Ek 6: MinikaGO Dergisi Kapak Konusu Örneği

